XII. KÖTET, 4. FÜZET. ÚJ FOLYAM. 1904. OKTÓBER—DECZEMBER.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

KOLLÁNYI FERENCZ.

1904. ÉVI FOLYAM.

IV. FÜZET.

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRA.

1904.

TARTALOM.

Lap

Kollányi Ferencz. Gróf Széchényi Ferencz megalapítja a M. N. Múzeum segédkönyvtárát. (Két melléklettel és négy hasonmással a szövegben.) 373

Dr. Schönherr Gyula. A római Casanate könyvtár Korvin-kódexe. (Három melléklettel és a szöveg között 7 hasonmással.) ... 435

Tárcza. Évnegyedes jelentés a M. N. Múzeum Széchényi orsz. könyvtárának állapotáról az 1904. év. III. negyedében ... 470

A Magy. Tud. Akadémia könyvtára 1903-ban ... 474

A szegedi Somogyi-könyvtár 1903/1904 ... 475

Szakirodalom. Catalogus bibliothecae musei nat. hungarici. II. Litterae armales. Ism. —*sp.*— Bibliographia universalis. Bibliogr. economica universalis. I. II. évf. Ism. *Dr. Gulyás Pál.* — Sammlung bibliothekswissenschaftlicher Arbeiten. 16. füz. Ism. —*s.*—*l.*— James Duff Brown. Manual of library economy. Ism. *Dr. Gulyás Pál.* — Bibliographisches Repertorium I. köt. Ism. —*ly.*— Külföldi folyóiratok szemléje. (Deutsche Literaturzeitung. XXV. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 34. 35. 36. 37. 38. La Bibliofilia. VI. 4—6. Le Bibliographe moderne. VIII. május-augusztus (45—46 sz.) Rivista delle Biblioteche e degli Archivi. XV. 6—7. Zeitschrift für Bücherfreunde. VIII. 4. 5. 6. Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXI. 7. 8—9 ... 470

A magyar bibliographiai irodalom az 1904 év harmadik negyedében Horváth Ignácztól ... 492

Vegyes közlemények. Ismeretterjesztő múzeumi előadások. A magyarországi német kéziratok jegyzéke. Új rend a múzeumi könyvtár olvasó termében. Kongresszus a kéziratok, érmek, pecsétek stb. sokszorosítása tárgyában. Bibliografiai pályázat Olaszországban. *(G—l.)* Könyvkötészeti kiállítás Grázban *(g. p.)* Duchon János. *(Rexa Dezső.)* A Muzeumok és Könyvtárak Orsz. Szövetségének temesvári közgyülése. Helyreigazítás ... 496

Változások a magyarországi nyomdáknál. 1904. szeptember 1-től deczember 31-ig ... 501

Név- és tárgymutató ... 502

GRÓF SZÉCHÉNYI FERENCZ MEGALAPITJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SEGÉDKÖNYVTÁRÁT.

KOLLÁNYI FERENCZTŐL.

(Két melléklettel és négy hasonmással a szövegben.)

Széchényi 1818 november 4-én 36 oklevelet és 2 XVI. századbeli nyomtatványt küld a nádornak, az országos könyvtár anyagának gyarapítására. Ugyanezen alkalommal bejelenti, hogy nagyobb részt klasszikus írók munkáiból álló soproni könyvtárát, melyet végrendeletében oly feltétel alatt hagyott a Nemzeti Múzeumra, hogy a könyvek elárusíttatván, a begyűlt pénz a tisztviselők fizetésének javítására fordíttassék, még életében szándékában lévén, ugyane czélból, az intézetre átruházni, azt óhajtaná, küldje ő fensége Horvát Istvánt Sopronba, hogy a könyvekről jegyzéket készítve, azokat megbecsülve, átvegye és elszállítsa.

A nádor hálás érzelemmel fogadta az újabb nagylelkű ajánlatot, és a grófnak a nemzeti kultura előmozdítására irányzott eme kiválóan hazafias törekvése és nagylelkű áldozatkészsége felett sietett különös tetszését és benső örömét nyilvánítani, értesítvén őt, hogy a könyvtár átvételére Horvát Istvánt Sopronba küldötte.[1] Egyidejűleg utasította Millert, hogy Horvát István a legelső kedvező alkalommal menjen Sopronba, a könyveket szállítsa Pestre, és kiválasztván az eladásra szánt munkákat s ezekről pontos jegyzéket készítvén, miután jó eleve tudomására hozták a közönségnek az árverés napját, a könyvek eladása a Nemzeti Múzeum épületében, a Széchényi-országos-könyvtár őrének vezetése alatt történjék, a befolyt pénzt pedig az országos pénztárba szállítsák be.[2]

[1] Széchényi levéltár. I. kötet, 13. szám, II. csomag, 101. szám.

[2] Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1818. Nr. 999. Igazgatósági irattár. A. 1818, Nr. 129.

Széchényi Millert is értesíti a történtekről, de csak november 20-án. Megígérte neki — úgymond, — hogy végrendeletében is meg fog emlékezni a Nemzeti Múzeumról. Midőn azon tanakodott, hogy a bizonytalan és kedvezőtlen pénzügyi viszonyok közt miként járhatna el, az intézetre való tekintettel, a legkedvezőbb módon, arra a meggyőződésre jutott, már mint bírónak is alkalma lévén tapasztalni, hogy a végrendelkezések értelmezése nem történik mindenkor a hagyományok előnyére, hogy tanácsosabb lenne még életében gondoskodni oly alapról, melyből a Múzeum azonnal bizonyos kedvezményekhez juthatna; ő és fiai pedig megszabadulnának a pénz értékének esetleges hullámzásából eredhető bonyodalmaktól. Elhatározta tehát magában, hogy soproni házában lévő könyvtárát, mely nagyobbrészt klasszikusokból, földabroszokból és képekből áll, felajánlja e czélra. A nádor már el is fogadta ezen újabb ajándékot és intézkedett, hogy Horvát István gondoskodjék a könyvek elszállításáról. A mint Horvát eljár megbizatásában, nem fogja elmulasztani az egész dolgot, további szándékaival együtt, Miller elé terjeszteni, és kérni őt, hogy a mint ezen újabb gyarapodásnak ő volt kezdeményezője, úgy legyen végrehajtója is.[1]

De Miller már meg volt bántva, hogy a gróf nem őt értesítette első sorban terveiről, elhatározásáról, és szokása szerint mellőztetésről panaszkodik, nyugalom után kivánkozik. Más valami kellemetlensége is lehetett azonban, mert Széchényi eljárása még nem hangolhatta olyan keserűségre, mint a melyet deczember 12-iki válaszából kiolvasunk.

Reményli — írja — hogy a késedelmes válaszolásért meg fog neki a gróf bocsájtani, ha őszintén megvallja, hogy a háládatlanság, melyet tapasztalni kénytelen, oly nagy mérvű kedvetlenséggel töltötte el, hogy egészsége is napról napra gyengülvén, erősen feltette magában, többé semmiféle múzeumi ügybe nem folyni be, hanem legközelebb lemond hivataláról, a melyben eddig az egész nemzet óhajára megmaradt, és törekvéseit, a melyeket oly örömmel irányzott az intézet érdekeinek előmozdítására, nyugalomban fogja megsiratni. Éppen ez okból, bármennyire akarná is, nem érzi magát többé hivatottnak, a gróf nagyszerű terveinek végrehajtására.

[1] Miller levelezése XV.

GRÓF SZÉCHÉNYI FERENCZ
ÉLETE UTOLSÓ ÉVEIBEN

Mindazáltal, ha korábban tud ezen bámulatra méltó újabb áldozatról, és nem a nádor leiratából értesül erről, semmi esetre sem mulasztotta volna el nézetét erre vonatkozólag kifejteni. Ő ugyanis nincs megelégedve az elhamarkodott intézkedésekkel. Ilyenek sem a Múzeum érdekeivel, sem a gróf czéljaival nem egyeztethetők össze. Azt a parancsot vette, küldje ki Sopronba Horvátot a könyvtár átvételére, a nélkül, hogy az erre szükséges költség kiutalványoztatott volna. Továbbá, hogy tárgyaljon a soproni és győri alispánokkal a könyvek elszállítására nézve, és midőn ezek Pestre megérkeztek, árvereztesse el ezeket, a pénzt pedig szállítsa be az országos pénztárba. Hogy ennek a rendelkezésnek nem sok értelme van, mindenki be fogja látni; hiszen nem egy nehézség fog felmerülni, a mely csak a gróf megkérdezésével lesz elhárítható, ha azt akarják, hogy az üdvös szándék az áldozatkészséghez méltón hajtassék végre. Inkább akar tehát teljesen távol állani az egésztől, mint megvárni, hogy őt okolják, ha valami nem jól sikerül.

Több előkelő állású úr és tudós rábeszélése, és a gróf iránt mindenkor érzett köteles hála mégis arra birták őt, hogy a mit hálás lelke és elméje a Széchényi név dicsőségének megörökítésére sugalt, papirra vesse; ezt a mellékelt két javaslatban ezennel a gróf rendelkezésére bocsátja, sőt ha a régi bizalommal viseltetik irányában, a végrehajtásra is készséggel vállalkozik.

Ha a gróf átnézi az ő javaslatait és ezeket jóváhagyja, kéri jelezze a tárnokmesternek, a ki a nádort a Múzeumban helyettesíti, hogy kizárólag reá (Millerre), mint a ki legjobban ismeri terveit, kívánja bízni az összes intézkedéseket, és hogy a tárnokmester erről mielőbb értesítse őt. Ez ugyanis tisztán tőle függ, mint alapítótól. Ha esetleg politikai okok nem tanácsolnak más eljárást a grófnak, örömmel fogja megragadni az alkalmat annak tanusítására, hogy reá nézve boldogság kívánságait teljesíthetni. Ez lenne utolsó ténykedése a Muzeumban, a mivel 47 éves hű szolgálatát befejezni óhajtja. Ha a gróf nem találná elfogadhatónak előterjesztését, ne vegye rossz néven, hogy nem avatkozik a dologba.

Bármint határozzon a gróf, ő nem fog késedelmeskedni. Horvát Isván legközelebb útra kel és Bécsben meg fog előtte jelenni. Ez a kiváló ember, — előre tudja — ki fogja érdemelni jóindulatát, és utasításait pontosan teljesítendi. Ő maga pedig, a

mint senki kedveért nem fog többé semmit magára vállalni, úgy őszintén kijelentheti, hogy ha egyik lába a sírban lesz is már, kész leend a gróf parancsait teljesíteni és a legnagyobb terhet is buzgón, hiven vállaira venni.

Javaslataiban a következő intézkedéseket ajánlotta Miller.

A Sopronba küldendő könyvtárőr válogassa ki már ott azokat a könyveket, földabroszokat, a melyeket az országos könyvtár is használhatna. Az eladásra szánt könyvekről is már ott kellene jegyzéket készíteni és a ládákra, a melyekbe berakatnak, ráírni ezek sorszámait, ilyen formán: I. láda 1—30-ig. Mialatt a könyvtár őre Sopronban ezzel foglalatoskodik, az igazgató tárgyaljon a soproni alispánnal a ládák elszállítására nézve, hogy, ha az időjárás engedi, a könyveket még a tél folyamán Győrbe lehessen vitetni, és itt a megyeházán elhelyezni. Ugyancsak az igazgató keresse meg Győr vármegye alispánját, hogy fogadjon fel dunai hajókat a ládáknak Pestre való szállítására. Pesten azután, a tudósok és könyvkereskedők meghallgatásával és a külföldi könyvárusi katalogusok segítségével, minden egyes munkának megállapíttatnék az értéke. A könyvekről katalogus készíttetnék, a melyben benne lenne a szerző neve, a munka címe, a kiadás helye, éve, az alak és, ha szükségesnek látszanék, a nyomdász neve is. Ez a katalogus kinyomatnék és az egész országban szétosztatnék. Az ennek alapján történő rendelések elfogadására Eggenberger és Kilián könyvkereskedőket kellene felhatalmazni. A katalogusban azt is hirdetni kellene, hogy ha valaki az egész gyűjteményt meg akarná vásárolni, lépjen érintkezésbe a Múzeum igazgatójával. Az oly vevőtől, a ki ezer forinton felül vásárol, tekintettel a nagy pénzhiányra, ha elegendő biztosítékkal rendelkezik, ideiglenes kötelezvényt is el lehetne fogadni, ha ez után 6 százalékos kamatot fizetne. Azokat a könyveket, melyekre nem jelentkezett vevő, a könyvtár őre és adjunctusa árvereztesse el. Az elárverezett könyvekről szintén külön jegyzék lenne készítendő, a melybe a szerző neve, a munka címe, alakja, a kiadás helye és ideje, a becsérték, a vételár, valamint a vevő neve lenne beiktatandó. Becsértéken alól semmit sem lenne szabad eladni. A begyűlt pénzből mindenek előtt a könyvtárőr kiküldetésének és a könyvtár elszállításának költségeit kellene fedezni, a megmaradt összeget pedig az országos pénztárba beszállítani. A Múzeum igazgatójának kötelességében állana a befolyt pénzösszeg-

ről a grófot értesíteni, hogy szándékának megfelelően az alapítólevelet kiállíthassa.

A pénz felhasználására pedig a következőket ajánlotta.

A könyvek elárúsításából várható összeget, a legkedvezőtlenebb számítással, 25,000 forintra lehet tenni; ennek 6%-kal számított évi kamatjövedelmét, 1400 forintot, így kellene megosztani.

A könytárőr, a ki az egyetemi alapból, fizetés czímén, eddig 600 forintot kapott, a kamatokból is 600 frtot élvezne, úgy hogy fizetése 1200 frtban állapíttatnék meg.

A régiségtár őre, a kinek nem csak a régiségek gyüjteménye van gondjaira bízva, hanem első sorban a Széchényi-féle éremgyüjtemény is, s a ki jelenleg a Sándor- és Kiss-féle alapítványokból 1000 frtot kap, még 200 frt fizetésemelésben részesülne.

A könyvtárőr adjunctusának fizetése, a ki most az egyetemi alapból 400 frtot húz, 200 forinttal javittatnék meg.

A könyvtári szolga pedig az eddig ugyanezen alapból húzott 200 frthoz még 100 frtot kapna.

Mindezek után maradna még 300 frt, a mit vagy könyvkötési czélokra, vagy pedig külföldi magyar vonatkozású munkák vásárlására lehetne felhasználni.

Végül arra kérte Miller Széchényit, ha e javaslatokat elfogadná, küldje meg saját neve alatt a tárnokmesternek oly czélból, hogy a nádori kanczellária ezeket utasítás alakjában leküldhesse hozzá, mint az intézet igazgatójához.[1]

Miután Széchényi nem válaszolt azonnal levelére, Miller deczember 25-én újból felkeresi őt soraival és abban az esetben, ha netalán oly véleményt nyilvánított volna a gróf hihetetlen áldozatkészségének az intézet érdekeivel és a gróf méltóságával való összeegyeztetése czéljából, a mely nem nyerte volna meg tetszését, bocsánatot kér. Biztosítja a grófot, hogy ez tisztán jószándékból, és az irányában érzett rendkívüli tiszteletből, hálából, szolgálatkészségből eredt. Megmarad azonban a mellett, hogy ha javaslata nem fogadtatik el, semmi, vagy csak nagyon kevés eredmény várható a dologból. Reményli, hogy közben oly utasítással láthatja el Horvát Istvánt, hogy a gróf óhajtásait a legrövidebb idő alatt teljesítheti.[2]

[1] Széchényi levéltár. I. kötet, 9. szám, III. csomag, 56. szám.

[2] U. ott.

Bármily javaslatokkal állott is Miller Széchényi elé, legjobban szerette volna a soproni könyvtárt úgy ahogy volt, egyszerre eladni. S tett is erre nézve kisérletet, a mennyiben, teljesen a maga felelősségére, felajánlotta vételre a könyveket a zirczi apátnak. Az apát azonban nem volt hajlandó a vásárlásra; vonakodását azzal indokolta, hogy legutóbb is három házat kellett megújítania, 60 szerzetest kell nevelnie, úgy hogy minden jövedelmi forrása kiapadt.[1]

Széchényi 1819 január 4-én válaszolt Miller két rendbeli levelére, értesítvén őt, hogy, mint sok másban, úgy ebben a dologban is a legnagyobb részben követni kívánja tanácsait. A mint tehát Horvát István — a kit már nyugtalanul vár — előbb Sopronba s onnan hozzá Bécsbe megérkezik, azt a mit a tárnokmesternek írni készül, Millerrel is bizalmasan közölni fogja.[2]

Horvát István ekkor már útban volt Sopron felé. Deczember 30-án indult el a könyvtári szolga, Cseronka kiséretében. Nyergesújfalun meghálván, másnap Győrbe érkeztek, a hol Fejér György, a ki mint iskolai és tanulmányi királyi főigazgató élt itt, somlyai borral vendégelte meg Horvátot. A két jóbarát ivott Miller egészségére is — nem ugyan tokajit, mint Horvát István megirta neki — mert házigazdája még nem volt kanonok, hanem csak somlyait.

Győrtől, miután le kellett térniök a póstaútról, sokkal lassabban haladtak. Ujév napján délután folytatták útjokat Tatára, innen Szili-Sárkányon, Czenken át, hetednapon érkeztek meg Sopronba. A késedelmet főleg az okozta, hogy nem mindig kaptak lovakat és hogy kevés pénzt szánhattak fuvarra. Cseronkát rendesen »magnificus dominus«-nak nevezték a kocsisok, de csak addig, míg fizetésre nem került a sor; akkor azután már csak »tekintetes úr«, vagy egyszerűen »az úr« járta részükről.

Sopronban Tibolth távollétében Pap fogadta a pestieket Széchényi nevében. Tibolth csak harmadnap jött meg Szombathelyről, és csak ekkor tekinthette meg Horvát István a könyvtárt. Elámult, a mikor a ritka és becses könyveket meglátta.[3]

Csodálkozása még növekedett, a mikor a gyüjteményt köze-

[1] Múzeumi kézirattár. Quart. Lat. 66. I.

[2] Miller levelezése XV.

[3] Múzeumi kézirattár. Irodalmi levelezések. Horvát Istvánnak 1819. január 6-án Millerhez intézett levele.

lebbről megismerte. Ugyszólván minden egyes kötetet kezébe vett, a földabroszokat is, képeket is stb. és arra a meggyőződésre jutott, hogy az egész igen becses, nagyon ritka, szerfölött értékes gyűjtemény, a mely — kérdés — nem múlja-e felül értékre nézve még a nemzeti könyvtárt is? Ha azt hálás szívvel fogadta mindenki, a kinek szívét a haza szeretete és a nemzeti tudományért való lelkesedés hevíti, úgy ezt szerinte minden igazi tudósnak mint a legkülönfélébb tudományok gazdag tárházát kellett megbecsülni, a melyet egyedül csak a gróf ritka szerénysége nevezhetett el klasszikusok-könyvtárának.

Mihelyt ezzel Horvát István tisztába jött, Bécsbe igyekezett, egyrészt, hogy az intézet háláját tolmácsolja Széchényi előtt, másrészt pedig, hogy arra kérje őt, miszerint azon munkákból, a melyek, még nincsenek meg a Széchényi-országos-könyvtárban, segéd-könyvtárt létesítsen e mellett, és csak a kettős példányokat adassa el.

Széchényit meggyőzte Horvát érvelése, a segéd-könyvtár szükséges voltáról, és beleegyezett ennek Horvát javasolta felállításába, de csak azon feltétel alatt, ha a nádornak sem lesz ez ellen kifogása.

Horvát még Bécsből sietett Millert is megnyerni az eszmének, hogy ő viszont a nádor hozzájárulását eszközölje ki. Feltételezi, hogy Miller, a ki a gyüjteményt már régebben ismerte, egyetért erre vonatkozólag vele és igazat ad neki abban is, hogy az összes tudományok legszorosabb kapcsolatban vannak egymással. A maga részéről nagyon kivánatosnak tartja a hazai dolgok buvárlatát a nemzeti könyvtár anyagának segítségével, de nem kevésbé óhajtaná, hogy végre olyan magyar ember is legyen, a ki az összes tudományokban kitűnik munkáival. Ha az általános, szélesebb körű műveltség segédeszközeit kénytelenek leszünk nélkülözni, úgy nagyon kevés eredményt fogunk felmutatni a tudományos kutatás mezején. Saját tapasztalatai alapján mondhatja, hogy az egyetemi könyvtárnak az egyes megszüntetett szerzetházakból kikerült anyaga inkább növeli a tudomány-szomjat, mint sem kielégítené. És mit fognak a Nemzeti Múzeum tisztviselői abban az esetben cselekedni, ha az egyetemet, mely már kétszer változtatta helyét, valamikor ismét elviszik Pestről? Maga a Múzeum egész berendezettsége is arra utal, hogy a görög és római régi-

ségeknek, a természet hármas világának, az iparnak megismerésére törekedjünk. De eltekintve ettől, a régi klasszikus írók behatóbb ismerete nélkül, képes-e valaki valamely tudományszakot előbbre vinni? Hatszáz más érvet tudna még e mellett felhozni, de mindezt elhallgatja s csak arra kéri Millert, hogy ezen jelentését támogassa a nádor előtt. Hiszi, hogy ez esetben ő fensége is hozzájárul ahhoz, hogy honfitársaikkal egyetemben még nagyobb képzettségre tegyenek szert. Ő legalább erősen meg van róla győződve, hogy a magyarok tudományos előrehaladását, a Széchényi-országos-könyvtár létrejötte előtt sem az erre való tehetségnek, mint inkább a nélkülözhetlen segédeszközöknek hiánya gátolta.

A mint Sopronba visszaérkezik, hozzá fog a könyvtár átvételéhez, azután mindent ládákba rak és ezeket Győrbe szállítja, miután a győrmegyei alispán megigérte neki, hogy Győrött biztos helyet fog a könyveknek szerezni. Végül pedig jelenti Millernek, hogy Széchényi nemcsak a szükséges ládákról gondoskodik, hanem az utiköltség fedezését is nagylelküen felajánlotta.[1]

Miller abban a véleményben volt, hogy nagyon nehéz dolog a soproni könyvtárt is megtartani, meg a Múzeum részére szükséges pénzt is előteremteni. Erre csak egy módot tudott: ha a könyvtár alapjára az országtól kérnek 40,000 forintot, mert így a soproni gyüjtemény is együtt maradhatott volna. De ki meri ezt — írja január 15-én Horvát Istvánnak — a vármegyék elé terjeszteni, a mikor az egyik ember csak a szinházban leli gyönyörűségét, a másik nem akar a grammatikánál többet tudni, a legtöbben pedig nem érdeklődnek az irodalom iránt! Magyar vonás, mindent akarni, de pénzt nem adni. A hazai intézetek csak az országgyűléstől remélhetnek valamit. Ő a jelen pénzszűk világban nem tud mást tanácsolni, miután a gróf előbb közölte szándékát a nádorral, mint vele. Vagy a könyvtárról kell lemondani, vagy a tisztviselők fizetését növelő alapról. Ha az ő ajánlata nem tetszik Széchényinek, mossa kezeit. Az ő szándéka mindig az volt, hogy ha távozása után az egész Múzeum megsemmisül is, az, a mi Széchényitől ered, fenmaradjon.[2]

Miller szűkkeblűsége azonban már nem akaszthatta meg a

[1] Horvát Istvánnak január 13-án kelt jelentése. Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1819. Nr. 619.

[2] Múzeumi kézirattár. Irodalmi levelezések.

Serenissime Cæsareo Regie Hereditarie Princeps
Archi Dux Austria, & Regni Palatine Domine Benignissime!

Relatione Officiosa Domini Custodis Stephani Horvát de Bibliotheca mea Sopronianâ ad Directorem Musei Nationalis missa, et per hunc Serenitati Vestræ Cæsareo Regiæ proxime Dubio subsecuturâ, nondum uberius perspicere dignabitur Serenitas Vestra, quantam, et qualem Libriam, ac Mappharum Geographicarum Collectionem fine medius dotandorum Musei Nationalis Individuorum obtulerim.

Idem D. Custos Viennam excurrens mihi retulit, se juxta benignas Serenitatis Vestræ Dispositiones, Receptioni, Astimationi, et in Ordinatam Compositioni prædictæ Bibliothecæ illico post suum Sopronium reditum manus admoturum, illud nihilominus ab excelso Serenitatis Vestræ Solidarium Scientiarum Cultorum promovendi studio fundata cum fructu sperari posse, quod e Motivis partim a se ceptis adducens partim vero per D. Consiliarium, et Musei Nationalis Directorem, e Notitia post Presentationem Catalogi hauriendâ justius alto Serenitatis Vestræ obtutui prognoscendis, magnam Bibliothecæ meæ Partem pro Subsidiaria Bibliotheca Musei Nationalis reservandâ sit. Spe, et fiducia hac animatus erga D. Custodem impensius me exercui, ut casum in illum, si Excelsa Distinctæ Subsidiariæ penes Museum Nationale Bibliothecæ, benignam Serenitatis Vestræ Cæsareo-Regiæ Adspectionem haberi, ipse quoque, qua oferens benevolum Astantium meum præbere velim.

Perpensis rationibus Erectionem hujusmodi Distinctæ Subsidiariæ Bibliothecæ Studentibus, ac undiquaque cum primis eo quidvis ordinatæ Serenitate Vestra Cæs-Regia

Viennam

SZÉCHÉNYI ÉRTESÍTI A NÁDORT A SEGÉDKÖNYVTÁR FELÁLLÍTÁSÁT CZÉLZÓ TERVEIRŐL.

dolgot. Széchényi még Horvát Istvánnak bécsi tartózkodása idején megfogalmazta a nádorhoz intézendő értesítését, a segédkönyvtár felállítását czélzó tervéről, és ezt január 15-én fel is terjesztette. Ebben előadja a gróf, hogy ő fensége Horvát Istvánnak az igazgatóhoz küldött és ez által hihetőleg már felterjesztett jelentéséből bizonyára bővebben értesült azon könyvtár felől, a mit ő a múzeumi tisztviselők fizetésének javítására felajánlott. Horvát Bécsben kifejtette előtte, hogy ő fenségének veleszületett tudományszeretete remélni engedi, miszerint az igazgató által bővebben elsorolandó okokból a gyűjtemény nagyobb része meg fog tartatni a Nemzeti Múzeum segédkönyvtára czéljaira. Ebben bizakodva arra kérte őt Horvát, hogy, ha ez a terv megnyeri ő fensége jóváhagyását, ő is nyújtsa ehhez beleegyezését. Fontolóra vevén az ily segédkönyvtár felállítását javalló okokat, és meggondolván, hogy a Nemzeti Múzeum szervezete is nagyobb kört ölel fel, ha az igazgató és könyvtárőr javaslatát ő fensége jóváhagyja, nem fog késlelkedni a maga részéről sem ő fensége elhatározása előtt meghajolni.

Minthogy azonban egyrészről maga a terv is megkívánja, hogy a nemzeti könyvtár elkülönítése a segédkönyvtártól továbbra is fentartassék, másrészről pedig tapasztalásból tudja, hogy az alapítók legjobb intézkedései nem ritkán más czélok szolgálatába utaltatnak, adományához, akár az egész könyvtár eladatik, akár megtartják nagyobb részét, a következő feltételeket köti, remélvén hogy ő fensége is helyeselni fogja ezeket.

1. A Széchényi-országos-könyvtár anyaga ezzel a most átengedett gyűjteménynyel soha ne egyesíttessék; utóbbi mint segédkönyvtár állíttassék fel a nemzeti mellett, ha a nádor ezt jóváhagyja.

2. Azon munkák, a melyek már az országos könyvtárban is megvannak, a soproni gyűjteményből (elég szép számmal van itt ilyen) mint másodpéldányok elárvereztessenek.

3. A segédkönyvtár czéljaira megtartott munkák becsára állapíttassék meg.

4. Úgy az eladásból befolyt pénzről, valamint a segédkönyvtár részére megtartott munkák becsértékének megfelelő összegről állítson ki részére az országos pénztár nyugtatványt, csak úgy, mintha mindezt készpénzben tette volna le; és ha megtörténnék

valamikor, hogy a segédkönyvtár, valamint a nemzeti könyvtár a nádor, vagy a helytartótanács vezetése alól kivonatnék, vagy még inkább, ha ezek Magyarországból kivitetnének, családja seniorja jogosítva legyen ezen összeget szegény nemes gyermekek neveltetésére fordítani.

5. A nádor ő fensége közreműködésével eszközöltessék ki mindehhez ő felsége legmagasabb jóváhagyása, a melyet három példányban állítsanak ki részére.

6. Az elárusított könyvek után befolyt pénznek kamatai, valamint a segédkönyvtár részére megtartott munkák becsértékének megfelelő összeg után esedékes kamatok, a mikor és a mennyiben ezt a Nemzeti Múzeum pénzügyi viszonyai megengedik, első sorban azon három egyén fizetésének javítására fordíttassék, a nádor vagy a helytartótanács által megállapítandó arányban, a kiknek kinevezésére életében őt, halála után történő kijelölésére pedig utódait jogosítja fel az országos-könyvtár alapítólevele. A mi ezen felül a pénzből megmarad, könyvvásárlásra és kötésre használtassék fel.

És végre, ha a segédkönyvtár létesítésének terve nem nyerné meg ő fensége jóváhagyását, és az összes könyvek áruba bocsáttatnának, a 4., 5. és 6. pontban előadottakat még ez esetben is óhajtaná végrehajtatni.

Miután az általános pénzhiány sok embert visszatarthatna a könyvvásárlástól, és így az ő jó szándékának megvalósulását az egyébként becses munkák olcsó áron való elvesztegetése nagy mértékben meghiusítaná, azt gondolná legjobbnak, ha a könyvek elárverezése más alkalmasabb időre halasztatnék és a gyűjtemény mielőbb Pestre szállíttatnék ugyan, mindazonáltal a nádor visszatértéig, ládákba rakva, valami biztos helyen őriztetnének.

Egyébiránt, a mint eddig is mindig az volt törekvése, hogy szeretett hazájának és polgártársainak, tehetségéhez mérten megszerezze a nemzeti dicsőség előmozdítása érdekében szükséges segédeszközöket, úgy a jövőben sem fog egyetlen alkalmat sem elmulasztani, az országos, vagy pedig az esetleg létesítendő segédkönyvtár gyarapítására.[1]

Széchényi Millert is értesíteni óhajtotta, hogy, mint legutóbbi levelében irta is, követte tanácsait, és miután előbbeni tervét, a

[1] Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1820. Nr. 1288.

könyvtár eladását illetőleg, a nádorhoz benyújtott felterjesztésében teljesen ő fensége döntésére bízta, most arra kérte Millert, hogy a felterjesztésében előadott feltételeket a maga részéről is támogatni igyekezzék.[1]

Ugyanerre kérte Millert január 20-án Horvát István is, a midőn hivatalos jelentését megküldötte neki, és közölte vele, hogy mily nagy munkájába kerűlt a jó Tibolthnak rávenni a grófot elhatározásának megmásítására. Újból hangoztatta Horvát, hogy örök kár lenne a becses gyűjteményen, a czél elérése nélkül, olcsó áron túladni. Hogy micsoda kiváló munkákhoz jutna Haliczky, ha a könyvek el nem adatnának, azt el sem lehet mondani. Eddig a katalogus alapján átnézte a görög és római remekírók munkáit; nincs ugyan meg valamennyi, de kevés hiányzik, melyeket csekély költséggel meg lehetne szerezni. Négy napig volt Bécsben a gróf vendége; néhány látogatást tett és megtekintette a könyv- és régiségtárt. Szinházban csak egyszer volt, de ezt is megbánta, mert 10 órakor tért lakására, holott a háziak 9 órakor szoktak vacsorázni és azután lefeküdni. Nem hiszi, hogy február 17-ike előtt visszatérhetne Pestre. Sajnálja Cseronkát, a ki már eddig is több száz mázsa könyvet czipelt át egyik szobából a másikba. Este alig tudja a kezét mozdítani. Kevés bort iszik és nagy hasznát veszi. De befejezi levelét, mert már 2 óra mult éjfél után.[2]

Miller azonban nem osztotta teljesen Horvát István nézetét a könyvek eladását illetőleg, és inkább többet óhajtott volna áruba bocsátani, mint kevesebbet. Erre az álláspontra helyezkedett a nádorhoz intézett január 28-iki felterjesztésében is, a melyben, soha meg nem irt levelekre való hivatkozásokkal, sajátságos világításban mutatta be József nádor előtt Széchényi tervének kialakulását.

Azzal kezdi, hogy ő már négy év előtt igéretet tett a grófnak, a ki sokat aggódott a felett, hogy az országnak ajándékozott könyv- és éremgyűjteménye, régi helyén, akár az épület összeroskadása, akár tűzvész folytán elpusztulhat, hogy mindent el fog követni, miszerint gyűjteményei boltives épületbe kerüljenek; és midőn Széchényi arról értesült, hogy szorgoskodása folytán ez valóban megtörtént, 1817 június 22-én hozzá intézett levelében

[1] Miller levelezése XV.

[2] Miller levelezése. Quart. Lat. 66.

ad promtem, pro eximio hoc Laudibus, ac litteraturae Nationali facto Oblato, illam quam eatenus concepit gratulabundam Satisfactionem, qualitu dimisque quidem quae Illustrissa Excellentia tuitur obtenta Sacrificia ejus dem Cultura facta semper vovebit Semna obsequiosus contestatur.

His addo Votis pro Excellentia Vestra celeberrimi Convalescentia et gratulabundi cum Prosperitate persisto

Excellentiae Vestrae

Badae die 22 Aug 1819.

Addictissimus

Josephus

Excellentissime Domine Comes

Post longius in diversis Europae partibus susceptum Iter in Hungariam Redux, ad primas meas Aras Excellentiae vestrae reputavi illud visitare Publicum Institutum cujus Fundamentum Excellentiae Vestrae Munificentia, ac Patrioticus Animus posuit, quodve postmodum Regnicolarum Subsidiis auctum tanta cepit Incrementa Museum quippe Nationale Hungaricum. Diligentius illud eaque quae eidem a medio secundo Anno acceperunt Objecta perlustrando primo statim Obtutu illud Augmentum quod Excellentiae Vestrae in Patriae Cultorum Amor, huic Instituto procurarunt mihi in Oculos incurrit, nec possum mihi imperare quin Excellentiae Vestrae, antequam re penitius explorata de Existimationis Excellentiae Vestrae Cultoribus Die 15. Januarij a. l. responsum meum

JÓZSEF NÁDOR LEVELE GRÓF SZÉCHÉNYI FERENCZHEZ.

kijelentette, hogy a soproni, igen becses könyvtárról való gondoskodást is az ő szabad tetszésére fogja bizni, ha ennek ideje elkövetkezik. Talán ennek lehet tulajdonítani, hogy 1818 szeptember 8-án, 1802. évi alapítványának maradandóságát biztosítandó, felkérte őt, dolgozzon ki számára tervezetet annak feltüntetésével, mekkora alap lenne szükséges a Széchényi-intézet tisztviselőinek megfelelő fizetésére és a könyvtár kiadásainak fedezésére. Ő ezt az összeget akkor 25,000 forintban állapította meg, a melynek 6%-os kamataiból a könyvtárőr fizetése 600 forintról 1200-ra, régiségtári őré 1000 frtról 1200-ra, a könyvtári irnoké 400-ról 600-ra s a szolgáé 300 forintra emeltetett volna fel. Ily módon maradt volna még a könyvtár egyéb kiadásaira a könyvtárőr rendelkezése alatt 200 frt. Széchényi 1818 október 27-én kelt levelében köszönettel vette e javaslatát és megigérte, sőt ezt évről évre megismételte, hogy végrendeletében gondoskodni fog ez alapról. Nem sokkal később, november 10-én pedig azt az értesítést vette tőle, hogy a gyűjteményt, a Múzeum javára történő értékesítés czéljából, felajánlotta ő fenségének, a ki azt elfogadta.

A legnagyobb meglepetéssel értesült Széchényi ez újabb áldozatáról. Nagyon jól ismeri a könyvtárt s tudja hogy annak értéke megbecsülhetlen. Maga a gróf többször úgy nyilatkozott előtte, hogy legkevesebb 140,000 forintot költött rá.

Közben történt, hogy Széchényi több mindenféle érv által meggyőzetve, bele egyezett, hogy — ha ő fenségének sincs ez ellen kifogása — ne az egész könyvtár adassék el, hanem csak a másodpéldányok, vagy a melyeket a nemzeti könyvtár könnyebben nélkülözhet, azt remélvén, hogy a 25,000 frt ezek eladásából is befolyik. Ámbár ő fensége semmiféle működési kört nem jelölt ki számára e gyűjtemény eladása körül, ő előadja a gróf kívánságait. Vétek lenne az egész könyvtárt áruba bocsátani, a mikor ingyen lehet hozzájutni ahhoz, a mire a egyes őröknek feltétlenül szükségük van, s a mit később talán nagy áron kellene megvásárolni. De nem is lehetne a könyvtárt Pesten jól értékesíteni, a hol mindenki a pénzszüke miatt panaszkodik. Még a legszenvedélyesebb könyvgyűjtők is kénytelenek most kiadásaikat korlátozni. Ő tehát azt javasolná, hogy az alapító szándékának megfelelően a gyűjteményből tartsák meg azon munkákat, a melyekre az országos könyvtárban szükség van, akár a magyar érmészet,

műtörténelem, akár az ipar, természetrajz, jog, statisztika, politika, nyelvészet stb. szempontjából; továbbá az encyclopaediai, művészeti, történelmi, nyelvészeti lexikonokat, s a görög és római klasszikusok kritikai kiadásait, valamint az Ausztriára vonatkozó földabroszokat. Ellenben el lehetne adni: a másodpéldányokat, a külföldi theologiai, bölcsészeti, mathematikai munkákat; a klasszikusok díszkiadásait, a német, franczia, olasz remekírókat és a külföldi térképeket, festményeket stb.

Széchényi ezeknek becsértékét pengő pénzben óhajtaná megállapítani, miután a könyvárusoknál a könyveket csakis ezüstben fizetik. Reményli, hogy becsértéken alul semmit sem fognak eladni. A vásárlási kedv fokozása czéljából talán meg lehetne tenni, hogy a ki ezer forinton felül vásárol, annak — figyelembe véve az általános pénzhiányt — kellő biztosíték mellett, kötelezvény ellenében is át lehetne adni a példányokat.

Nem azon czélból akarta a Széchényi és közte történt tanácskozásokat a nádornak bejelenteni, hogy lássa ő fensége, miszerint ezen újabb gyarapodásnak is ő volt kezdeményezője, hanem hogy kitünjék, hogy ő meg kiván felelni a magyarok előtt örökre felejthetetlen főúr kérelmének, bizalmának és az iránta érzett régi, gyermekkori vonzalomnak.[1]

Miller kedvetlenségét, hogy nem adhatta el az egész könyvtárt, illetőleg ennek nagyobb részét, még jobban visszatükrözi az a levél, a melyet január 28-án Horvát Istvánnak írt, válaszul értesítéseire. Van tehát — mondja ebben — fényes könyvtárunk, de hogy honnan veszszük a fentartására és a tisztviselők fizetésére szükséges pénzt, azt nem tudom. Én a gróf első intézkedése értelmében azt az ajánlatot tettem, hogy tartsuk meg az országos könyvtár részére szükséges könyveket, a többit pedig adjuk el vagy 25,000 forintért, és ennek kamatját, vagyis 1400 pfrtot fordítsuk az őr, adjunctus és szolga fizetésére. Úgy látszik azonban, hogy ez a terv nem nyerte meg a gróf tetszését. Nekem tehát nem maradt más hátra, mint a te jelentésedet a nádor elé terjeszteni. Irtam Aspermont grófnak is, hogy váltsa be igéretét a Múzeum javára teendő alapítványt illetőleg. Azt felelte, hogy végrendeletében 24,000 forintot hagy e czélra. Ugyszintén lépéseket

[1] Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1819. Nr. 617.

tettem, hogy herczeg Esterházy is adjon erre a czélra 10,000 frtot. Ha ez megtörténik, elmondhatom, hogy a Múzeum csakis Széchényinek és nekem köszönheti létét.[1]

Horvát István ez alatt lázasan dolgozott a könyvtár átvételén, csakhogy mielőbb elkészüljön ezzel.

Fáradt és reszkető kézzel nézte át a könyveket éjjeleken át, úgy hogy naponkint csak reggel 4 órakor tért pihenőre. Ez ugyan meglehetősen kimerítette, de legalább éltette a remény, hogy február 15-én Pesten lehet.

Lelkes buzgólkodását, munkakedvét nem engedte lohadni Széchényinek újabban és újabban megnyilatkozó nagylelkűsége sem. Legutóbb beleegyezett, hogy a soproni könyvtár könyvszekrényei is Pestre szállíttassanak, és így ezen a szükségleten is segítve legyen. Ha a gyűjteményekből kiválasztották volna a másodpéldányokat, ezekbe a szekrényekbe az összes könyveket el lehetett volna helyezni Pesten, és legalább nem kellett ezekért is kolduliok. Csak az okozott Horvátnak gondot, hogyan fogja mindezt Győrbe szállítani, a mikor ehhez 40 szekér sem lett volna elég.

Ezen kívül átadott neki a gróf még Bécsben 15 vaskos kötetre terjedő oklevélgyűjteményt a XII—XVI. századból. Nem külömben átengedte fa- és kristálygyűjteményét, ezek ládácskáival egyetemben. A csillagászati térképekre nézve még nem történt meg a döntés, de kilátás volt rá, hogy azt is megkapja a Múzeum.

Horvát István meg volt róla győződve, hogy, ha valami el nem kedvetleníti Széchényit, és a nádor is ösztönzi egy kissé őt, a halhatatlan meczénás még többet is fog adni, a mit ezt nem egyszer ki is jelentette. Az ilyen dicsőség után való szomjat ápolni kell — írta január 30-án Millernek — és nem elfojtani. Bizonyára méltó a magasztalásra, tiszteletre, a ki annyit áldozott a hazáért, a ki annyit tett a közjóért.[2]

Végre február 19-én befejezte munkáját. A mint másnap újból köszönetet mondott Széchényi nagylelkű ajándékáért úgy az intézet, mint a maga nevében, egyuttal beszámolt az eredményről is.

Átvett 4632 munkát 9205 kötetben, melyek értékét, legjobb

[1] Múzeumi kézirattár. Horvát István levelezése.

[2] Miller levelezése. Quart. Lat. 66. I.

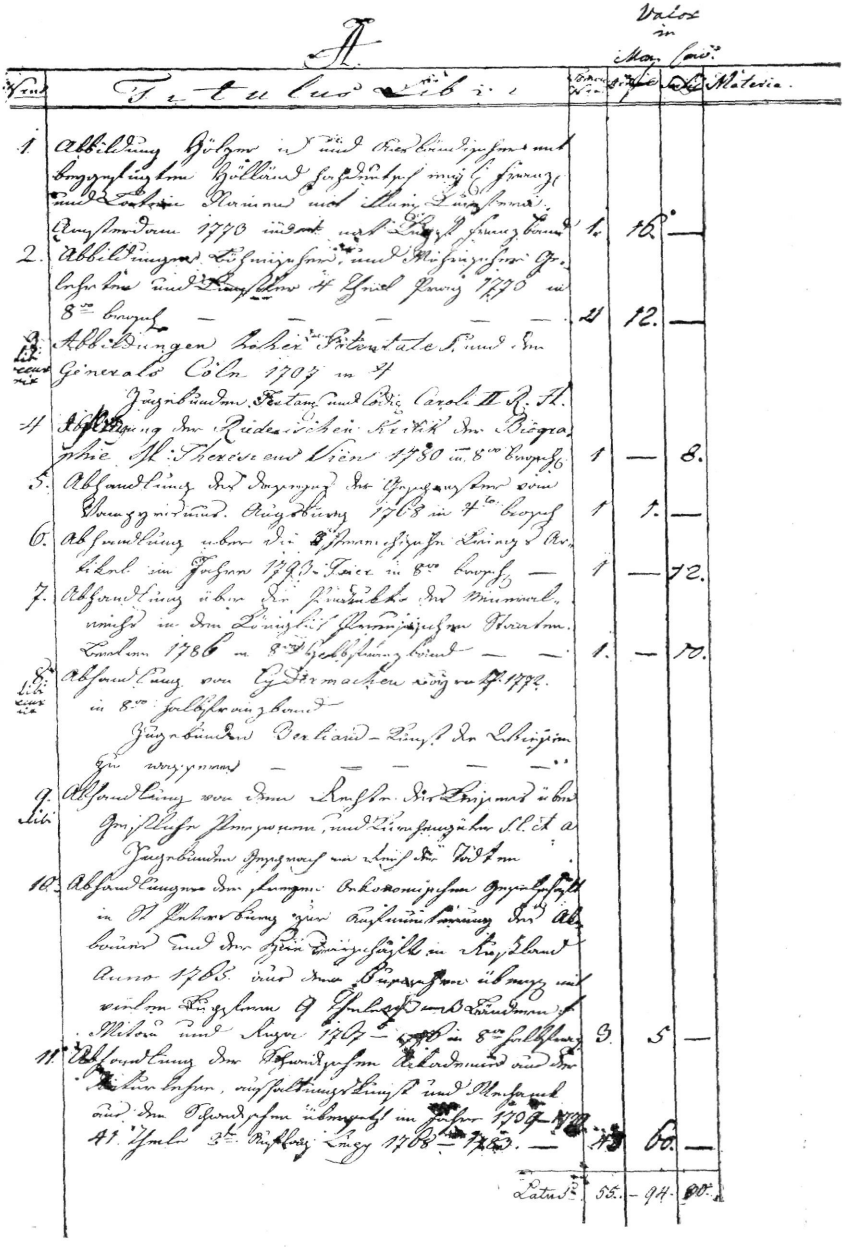

A SOPRONI KÖNYVTÁR KATALOGUSÁNAK ELSÖ LAPJA.

tudása és lelkiismerete szerint 26,002 frt és 8 krajczárban — pengő pénzben — állapította meg. A földabroszok és metszetek értékét pedig 8000 pftra tette. A becsérték meghatározásánál a középárt igyekezett venni, a vétel és az elárusítási ár között. Eszerint a gyűjtemény becsértéke meghaladta a 34,000 forintot, nem számítva bele a fagyűjteményt, könyvszekrényeket és a grófné tulajdonát képező kristályokat.

A ládákat legjobb szerette volna mindjárt magával vinni. A soproni és győri alispánok azonban, a kik megyéik részéről ingyen fuvart ajánlottak fel, lebeszélték erről, nehogy a szegény szekereseket a legrosszabb utakban kelljen ezzel terhelni. De szentül megigérték, hogy a mint megjavulnak az utak, 6 hajdú kiséretében fogják a ládákat Győrbe szállítatni. Ebbe azután Horvát is kénytelen volt belenyugodni. Feltette azonban magában, hogy a ládáknak hajóra rakása alkalmával ő is Győrben lesz, nehogy a könyvek, mint egykor a Bél-féle kéziratokkal történt, valamikép vizbe kerüljenek.[1]

Tibolth, a ki a könyvtár átvételénél, a gróf megbizásából, mint átadó szerepelt, értesülvén Horvát Istvántól Miller terveiről a könyvtár nagyobb részének eladását illetőleg, nem állhatta meg, hogy egy nappal előbb, mintsem Horvát Sopronból elutazott, február 21-én, meg ne írja véleményét Millernek erre vonatkozólag. Úgy hallja — olvassuk levelében — hogy nincs megelégedve sorsával és le akar mondani igazgatói állásáról. Erről lebeszéli őt. A mit elkezdett, fejezze is be, míg a halál el nem mozdítja állásából. Horvát nagyobbnak találta a könyvtárt, mint képzelte. Kár lenne ezt szétszórni engedni. Kivált a földabroszok olyan gyűjteménye van itt együtt, a mi ritkaság. Bocsásson meg neki, de ő nem osztja azon véleményét, hogy a könyvek eladassanak, ellenkezőleg azt akarná, hogy a Múzeum számára megtartassanak. És vandalnak tartaná az illetőt, a ki a nádornak a könyvek eladását javasolná. Sőt azt kellene gondolnia, hogy az ilyen ember nem annyira a hazai irodalom gyarapítására, mint inkább csak a fizetésemelésre gondol. Különben történjék az Isten akarata szerint. Ő tartózkodás nélkül megmondotta véleményét.[2]

[1] Széchényihez írt levél. Széchényi-levéltár. I. kötet, 13. szám, II. csomag, 104. szám.

[2] Miller levelezése. Quart. Lat. 66. I.

Hazaérkezvén Horvát István soproni küldetéséből, Miller, miután József nádor már hosszabb idő óta külföldön tartózkodott, márczius 10-én a helytartótanácsnak jelentette, hogy Tibolth értesítése szerint Sopron- és Győrvármegyék alispánjai a szolgabíró és 6 lovasember kiséretében dijtalanúl fogják a ládákat Győrbe szállíttatni, a Duna partjára, a honnan László János gabonakereskedő szintén ingyen fogja a ládákat egyik hajóján Pestre lehozni. Miután a 40 láda könyv részére valami biztos helyet kell kijelölni, a hol az egyes munkákat szét lehet választani, legjobb lenne e czélból a Múzeum épületében két szobát berendezni, a mi 327 frt 12 krajczár költséget igényelne. Kéri ennek az összegnek utalványozását, a mi a másodpéldányok eladásából úgy is meg fog térülni.[1]

A könyvek szállítása sokáig elhuzódott. Fejér György, a kit Horvát maga helyett a szállítás körüli felügyeletre és ellenőrzésre

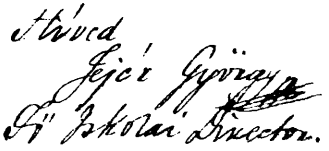

FEJÉR GYÖRGY ALÁÍRÁSA.

felkért, csak június 5-én értesíti őt, hogy a könyvek — mint a soproni alispán őt tudósítja — 7-én Győrbe érkeznek. Fejér hajót fogadott és reménylette, hogy a gyűjtemény a hét végével Pesten lesz.[2]

A Győrbe érkezett drága kincscsel — mint Fejér György nevezi — az alispán már nem sokat törődött és így Fejér vitette le győri taligásokkal a ládákat a hajóhoz. Ezért fizetett 18 váltó forintot; a 42 szekeresnek pedig, a kik a gyűjteményt Győrbe szállították, 5 forint borravalót adott. Ezt a magáéból fedezte, örvendvén, hogy valamennyire képes lehetett a drága áldozat átszállításában. A 18 forintot azonban »tudvalévő szűkölködésére nézve« visszakivánta. Úgyszintén azt a tiz forintot is, a mit a katonák kaptak tőle, a ki- és berakás fejében.

»Szörnyű baja volt« Fejérnek a hajóba való berakással is.

[1] Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1819. Nr. 212.

[2] Múzeumi kézirattár. Irodalmi levelezések.

Az először felfogadott gazda másnap ismét kirakatta a ládákat, megijedvén a nagy tehertől. Ekkor a becsületes budai kereskedő, Gren Pál vette át hajójába a ládákat, a kivel a levitel bérét 60 forintban alkudta ki.[1]

Így érkezett le június 19-én, minden baj nélkül, Széchényi ajándéka Pestre, 35 nagyobb és 5 kisebb ládába csomagolva; a könyvszekrények pedig 258 darabban.[2]

Horvát István június 21-én tett hivatalos jelentést soproni útjának eredményéről a Múzeum igazgatójának.

Ebben elmondja, hogy a könyvtár átadásánál ez úttal is Tibolth működött közre, a ki az egész gyűjtemény katalogusát írta. A könyvtárral egyesítve voltak a gróf nejének válogatott könyvei is, a ki a maga részéről szintén hozzá akart járulni férje áldozatához. Nem kívánta könyveit a többiektől külön választani, hogy a mint férjével közösen, egyetértően ajánlották fel azokat az országnak, úgy együtt is adassanak át a közhasználatnak.

Eleivel az volt a terv, hogy Horvát már az átadásnál külön lajstromot készítsen a könyvekről az árverés czéljaira, a mit azután kinyomattak volna. Miután azonban a kész katalogus szerint való átvétel maga is sok időt vett igénybe, az új jegyzék készítése elmaradt. Külön volt lajstromozva a tömérdek földabrosz, csillagászati térkép és festmény is. Ez utóbbiakat nem is merte — a szükséges szakértelem híján — megbecsülni. A gyűjteményben több eredeti oklevél is volt, úgyszintén Pigay Antalnak, Széchényi magántitkárának több kötetre terjedő oklevélmásolata stb. Úgy hogy Horvát István becslése szerint a gróf ajándéka, mindent bele számítva, meghaladta a 100.000 forint értéket.

Horvát István jelentésében újból kérte Millert, eszközölje ki a nádornál, hogy a gyűjtemény — a kettős példányokat kiválogatván belőle — a nemzeti könyvtárral soha nem egyesítve, mint segédkönyvtár kezeltessék. Megfosztani a Múzeumot és a Széchényi-országos-könyvtárt nemzeti jellegétől, valóságos vétek és kegyeletlenség lenne. S ő sem akarja ezt. Hiszen a nemzeti jelleget tartja az egész intézet legnagyobb dicsőségének, a melyet mindenkor meg kell őrizni, fenn kell tartani. Kénytelen azonban azt is

[1] Múzeumi kézirattár. Irodalmi levelezések. Fejér Györgynek jún. 14-iki levele.

[2] Könyvtári irattár. A. 1819.

bevallani, hogy azok a munkák, a melyeket a magyarok Magyarországról írtak, bár igen becsesek, még sem nyújtanak eleget. Apáink munkái, a kik minden nagyobb irodalmi segédeszköz híjával dolgoztak, csupán töredékei a nemzeti törekvéseknek és csak a legritkábban szolgálnak forrásokul. Reánk az a feladat háramlott, hogy szilárdabb alapokra építsünk: nekünk a falakat, az egész hazai irodalom dicsőségének palotáját kell felemelnünk. Az ehhez szükséges anyagot, kivált a régebbi századokra vonatkozólag, számtalan külföldi munkából kell összegyűjtenünk, a melyekhez íróink csak a legritkábban tudnak hozzáférni. Főleg ebből a szempontból lenne szükség Széchényi gyűjteményére. A mi őt magát illeti, — mondja Horvát István befejezésül — inkább kiván mostani állásában nyomor és nélkülözéssel küzdeni, mint oly czélból, hogy jobb viszonyok közé jusson, a mit talán másként is el lehet érni, e kincsektől magát megfosztani. Végül arra kéri Millert, eszközöljön ki a nádornál valami segélyt Cseronka számára, a ki a könyvek ki- és berakása közben két rendbeli ruháját tette tönkre.[1]

E jelentés adatai nyomán szerkesztette meg június 25-én Miller a magáét, a melyben bejelentvén a gyűjtemény szerencsés megérkeztét, a nádor engedélyét kéri ahhoz, hogy 3 szobára való állványt készíttethessen, miszerint a könyveket mielőbb osztályozni lehessen, nehogy a ládákban valami bajuk essék. Nem meri az egész gyűjtemény elárvereztetését javasolni, miután Széchényi is, bár először ez úton akart a tisztviselői fizetésekre alapot teremteni, belátván, hogy ez még sem lesz egészen helyes, az ügyet ő fensége elhatározására bízta. Bizonyára helyesen cselekedett. Ha ugyanis meg nem veszi valaki, megfelelő áron, az egész gyűjteményt, az alap úgy sem jön létre. Már pedig, tekintettel a kedvezőtlen viszonyokra, nem lehet reményleni, hogy találkozik valaki, a ki a 100.000 forintnál magasabbra becsült könyvtár megvételére vállalkozik. Ha pedig az egész árverés alá bocsátatik, ki lesz képes a nagy és igen értékes munkákért megfelelő árt igérni és adni? Bizonyára nem kerülhetné el a tudományos világ megrovását sem a gróf, sem a Múzeum, sőt az egész ország megbélyegzésének tennék ki magukat, ha a gyűjteményt értéken alul eltékozolnák. Ki kellene tehát választani az eladandó és a

[1] Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1819. Nr. 618.

megtartandó munkákat, tekintetbe véve az egyes művek értékét, ritka, szükséges, vagy hasznos voltát. E czélból lajstromot kellene készíteni a kettős példányokról, a melyek természetesen értékesítendők lennének. Egy másikat az oly munkákról, a melyeket a Múzeum nélkülözhetne, vagy mert már más kiadásban meg vannak, vagy pedig mert úgy sem használtatnának. Egy harmadikat a régiségtár őrének szükséges segédkönyvekről. Egy negyediket a természetrajzi osztály részére kiválasztandó munkákról és végre egy ötödiket a klasszikusok és az újabb külföldi remekírók díszkiadású köteteiről, az akadémiai kiadványokról, ujságokról, történelmi, nyelvészeti lexikonokról stb.

Hogy ő fensége külföldi útjáról való visszaérkezte után azonnal megtekinthesse és megítélhesse az egyes osztályokba osztott könyveket, szekrényeket kellene készíttetni, a Múzem személyzetét pedig utasítani, hogy haladéktalanúl lássanak a könyvek osztályozásához és elhelyezéséhez.

Ha ez megtörtént, az eladásra szánt munkák lajstromára kerülne a sor. Ebben feltüntetendő lenne a sorszám, a czím, a becsár, vételár, a vevő neve. A becsérték pengő pénzben számíttatnék, fizetni azonban bankóban is lehetne, a mint ez a könyvkereskedésekben is szokás. Semmit sem szabadna eladni becsáron alul, hanem a meg nem vett munkák jegyzékét további intézkedés czéljából a nádor elé kellene terjeszteni.

Az árverés a Múzeumban lenne megejtendő, olyan időben, a mikor idegenek is szoktak Pesten tartózkodni. Az árverés alatt az egyik őr kiáltaná ki a könyv czímét és becsértékét, a másik bevezetné a lajstromba a könyv vevőjének nevét a vételárral, a harmadik átvenné a pénzt; a könyvtár irnoka pedig a könyvtári szolgának egyenkint kiadogatná az eladásra szánt munkákat. A ki 500 frton vásárolna, annak kellő biztositékkal ellátott kötelezvény ellenében is ki kellene adni a könyveket.

A földabroszok, képek a Múzeum tulajdonában maradnának, valamint a kéziratokból sem kellene semmit árúba bocsátani.

Ilyformán a gyűjtemény legbecsesebb, legnagyobb része az ország tulajdona maradna; a többi után befolyt pénzből pedig oly alapot lehetne létesíteni, a melynek kamatai fedeznék a könyvkötési stb. kiadásokat.

A mit megtartanának, azt az alapító nevének megőrzése

czéljából külön kellene választani a nemzeti könyvtártól, és más termekben, Széchényi-könyvtár név alatt kezelni.

Miller beismeri, hogy javaslata részben eltér Széchényi terveitől, a ki a gyűjtemény eladása által a tisztviselők anyagi helyzetén is kivánt könnyíteni: miután azonban az örök a jobb jövő reményében készebbek lemondani a reájuk váró előnyökről, mint a tudományszakukba vágó munkákat nélkülözni, arra kéri a nádort, fogadja el az ő javaslatát. Annál inkább, mert mint más uton értesült, a gróf fiai már most gondolkoznak azon, hogy atyjuk szándékát a saját jövedelmeikből fogják megvalósítani, és a könyvtári alkalmazottak javára alapítványt tesznek le.[1]

Másnap Miller a helytartótanács elnökét is megkereste, hogy még a nádor visszatérése előtt rendelje el a könyvállványok elkészítését, mert igaz ugyan, hogy a könyvek a Múzeum pitvarában biztonságban vannak, de mégis attól lehet tartani, hogy ha a tél folyamán becsomagolva maradnak, a nedves levegőn megrongálódnak.

Az asztalos azonban, a kit erre Miller felhivott, oly költségvetést csinált, melyet lehetetlen volt elfogadni, mert 1325 frtot kért a Sopronból elhozott állványok átalakítása és befestéseért. A helytartótanács nem is fogadta el a költségvetést, hanem úgy intézkedett, hogy a könyvállványok készítését el kell halasztani a nádor hazaérkeztéig, a ládákat pedig vigyék oly helyiségbe, a hol a könyveket semmiféle veszedelem nem fenyegeti.[2]

Most egy kis szünet állott be a soproni könyvtár ügyében, mely alatt egy-két bennünket érdeklő más esemény merült fel.

Ilyen volt pl. a portomentesség ügyében leérkezett válasz.

Miller az 1819. év elején, február 8-án, felkérte a nádort, eszközölje ki a Múzeumnak a portomentességet. Kérelmét a többi közt azzal is támogatta, hogy a megyei és városi hatóságok igen sokszor kérnek használat czéljából oly nyomtatványokat és kéziratokat, a melyek a Széchényi-katalogusokban szerepelnek. Sőt nem ritkán kérdezősködnek olyanok után is, a melyek ezekben nincsenek felvéve. De nem válik a nemzetnek sem dicsőségére, ha e kedvezményben éppen az az intézet nem részesül, a mely

[1] Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1819. Nr. 618.

[2] Igazgatósági irattár. A. 1819. Nr. 68.

a kincstár minden megterheltetése nélkül jött létre a közjó előmozdítására.[1]

A nádor utasítására a helytartótanács tett is lépéseket a kedvezmény kieszközlése czéljából, azonban nem sok eredménynyel, mert legfelsőbb helyen azzal tagadták meg a kérelem teljesítését, hogy a nemzeti múzeumok az örökös tartományokban sem élvezik a portomentességet, és így ez a Magyar Nemzeti Múzeumnak sem engedélyezhető.[2]

Július második felében Brunszvick József gróf egyik levele keltett némi érdeklődést a nyári hőség békességes csendjében dolgozgató Millerben. A gróf ugyanis azt tudakolta tőle, meg van-e még birtokában gazdag czímergyűjteménye, avagy átengedte-e ezt a Nemzeti Múzeumnak? Ha ez még sajátja, és nem is szánta az intézetnek, nem lenne-e hajlandó átengedni a Ferdinánd trónörökös által létesítendő gyűjtemény czéljaira?

Miller július 25-én megírja a grófnak, hogy már a télen értesítette Bellegardeot, a trónörökös főkamarását, miszerint azt a czímergyüjteményt, a mit 34 év előtt Nagyváradon látott nála, összes könyveivel, kéziratával az országos könyvtárnak ajándékozta. Megküldi azonban neki a könyvtárban őrzött különféle czímergyüjtemények jegyzékét, és közli vele, hogy a czímerek katalogusát most nyomják Sopronban, a miből Széchényi bizonyára fog a trónörökösnek is egy példánynyal szolgálni. A Széchényi által legújabban a Múzeumnak ajándékozott nagybecsű gyüjteményben is van 508 magyar nemzetségczímer, a melyeket a Múzeum mint másodpéldányokat bátran nélkülözhetne. Ha a nádornak nincs ellene kifogása, ezeket át lehetne engedni a trónörökös számára stb.[3]

Augusztus vége felé Kriebel kapitány jár Pesten, hogy Millerrel munkája kiadása ügyében tárgyaljon. Az első kötetet sajtókészen adta át neki azzal a kérelemmel, hogy ezt a nádornak bemutassa; a II. és III. kötetet azonban, bizonyos pótlások eszközlése végett, visszavitte magával.[4]

Szeptember első napjaiban Miller és Horvát István megte-

[1] Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1819. Nr. 144.
[2] Igazgatósági irattár. A. 1819. Nr. 64.
[3] U. ott. Nr. 65.
[4] U. ott. Nr. 77.

kintették a kúria irattárát, a hol szemükbe ötlöttek azok az elenchusok, a melyek József császár idejében készültek a hiteles helyi oklevelekről. A kerületi táblák megszüntével némely káptalan magához vette ezen elenchusokat, mások ellenben ott hagyták és ekkor más alkalmasabb hely hiányában a kúria irattárában nyertek elhelyezést. A két látogató elgondolta, mily haszonnal forgathatnák ezeket a Széchényi-országos-könyvtár kutatói; és Miller szeptember 4-én felterjesztést intéz a nádorhoz, hogy ezek itt helyeztessenek el.[1]

Szeptember 13-án a Marczibányi-bizottság tanácskozott a Múzeum által kitűzött pályakérdésekre beérkezett dolgozatok felett. Gróf Teleky József helytartótanácsi titkár két munkával vett részt a pályázatban, a melyek érdemeseknek találtattak a jutalomra. A jutalomdíjat azonban nem vette fel, hanem új kérdések megjutalmazására szánta a következő, 1820. esztendőre.

Miller attól félt, hogy ha ez többször is megismétlődik, és minden évben több és több kérdést tűznek ki, az egyébként is elfoglalt bírálók nem lesznek képesek a beérkezettt dolgozatokat tüzetesen átnézni, miután némelyik pályázó egész köteteket ír össze. Azt ajánlotta tehát a nádornak, hogy a kik nem hajlandók a jutalomdíjat felvenni, engedjék ezt át a többi pályanyertes dolgozatok szerzői közt való szétosztásra.[2]

Ugyancsak szeptember havában közli Miller Tibolthtal azokat az ajánló sorokat, a melyeket Széchényihez intézve, a Múzeumi Akták II. kötetébe akart felvenni, s melyért, köszönete fejében, Széchényi egy arany szelenczét küldött neki.[3]

Közeledvén a nádor külföldről való visszatérésének ideje, Miller újból foglalkozni kezd a soproni gyűjteménynyel.

Még a nyár folyamán kiiratta a soproni gyűjtemény katalogusából azon munkák jegyzékét, a melyek az országos könyvtárban is megvoltak. Ezt a jegyzéket azután szeptember 16-án felterjesztette a nádorhoz azzal az indokolással, hogy Széchényi már ismételten kérte őt, vegye gondozásába adományát, miután tudja, milyen jól ismeri a soproni gyűjteményt.[4]

[1] Igazgatósági irattár. A. 1819. Nr. 74.
[2] U. ott. Nr. 76.
[3] Miller levelezése. Quart. Lat. 66. I.
[4] Igazgatósági irattár. A. 1819. Nr. 79.

Október 3-án ismét tovább megy egy lépéssel. Már megelőzőleg összeiratta — mindig azzal, hogy Széchényi kívánta ezt tőle — a katalogus alapján az összes klasszikus munkákat. Ezekből kiválasztotta a legjobb és legszebb kiadásokat, mintegy 172 szerzőtől, mint a melyeket meg kellett volna tartani; 83 munkát 484 frt és 30 kr. értékben pedig mint olyanokat, a melyeket tanácsosabb lett volna eladni. Hasonlóképen kijelölt a régiségtári őr használatára 99, a természetrajzi tár kézikönyvtára részére 103 munkát. Mindezeket a lajstromokat felterjesztette azután a nádorhoz, jelentvén, hogy van ezen felül még rengeteg sok oly munka, a melyeket Széchényi bizonyos tőke alap létesítése czéljából elárvereztetni óhajtana, miután felvilágosította őt, hogy nem valók a könyvtárba; ezeket azonban nem lehet előbb összeírni, mig a ládákból ki nem szedetnek és nem osztályoztatnak, hogy ő fensége maga ítélhesse meg, melyek lennének ezekből elárúsítandók és melyek megtartandók.[1]

Visszaérkezvén József nádor hosszú külföldi tartózkodásából Budára, sietett meglátogatni a Múzeumot. Gondosan átnézvén az utolsó másfél év gyarapodását, különösen Széchényi ajándéka keltette fel figyelmét; úgyannyira, hogy nem állhatta meg, miszerint addig is, míg az ő január 15-én kelt levelére vonatkozólag bővebben kifejti szándékait, ne válaszoljon soraira, és a nemzeti irodalom és tudomány érdekében tett ezen újabb adományáért különös elismerését és hálaját ki ne fejezze, a melylyel a magyar nemzet is mindenkor adósa lesz, a művelődése érdekében hozott ezen áldozatokért.[2]

Millert pedig utasította, hogy a könyveket mielőbb szedesse ki a ládákból, és külön helyiségekben állíttassa fel a könyvszekrényekbe. Sőt, miután Miller írásban és szóban azt jelentette neki, hogy Széchényi sürgeti a másodpéldányoknak, valamint a Múzeum czéljaira kevésbé szükséges egyéb munkáknak eladását, azt is elrendelte, hogy a gróf utasításait erre nézve kikérvén, megbecsültetvén előbb az egyes munkákat, nem árverés útján, hanem valamely könyvárús közvetítésével értékesítse ezeket, tekintettel arra a körülményre, hogy az árverésen, a pénztelen világban, rendesen értéken alúl szoktak elkelni a könyvek.

[1] Igazgatósági irattár. A. 1819. Nr. 81.

[2] Széchényi levéltár. I. kötet, 13. szám, II. csomag, 105. szám.

Az őszi hónapokban ezzel a fáradságos, szaporátlan munkával voltak elfoglalva, élükön Horváttal, a könyvtári emberek, a midőn egyszer csak azzal lepte meg Horvát István az igazgatót, hogy lemondott állásáról.

Elhatározásának indító okait a következőkben adta elő.

A nádor kiváló jóakarata főleg azon czélból juttatta őt, a ki mint az országbíró titkára is nagyon elfoglalt ember volt, és csak elvétve juthatott az olvasáshoz, a Széchényi-országos-könyvtár őri állásába, hogy segédkezet nyújtson Kriebelnek, történelmi munkája megírásában. A mennyire hálára kötelezte ő fensége e jóakaratával, annyira aggodalomba ejtette, a reá rótt feladat miatt. Kivált ha meggondolta képességeinek korlátolt voltát, az elsajátítandó ismeretek óriási halmazát, és szemei elé idézte a Nemzeti Múzeum magasztos czéljait, s a nádor terveit, a nemzeti dicsőség előmozdítása érdekében. Azonban saját gyengeségeinek tudatában is biztatta az elérhető eredményre való kilátás, és a remény, hogy éjjeli-nappali szakadatlan munkásságával méltónak mutatja magát a tapasztalt kegyességre, a ráruházott hivatalra és az intézetre.

Hogy e czél elérésére a maga részéről semmit el nem mulasztott, világosan mutatja az a körülmény, hogy anyagi erején felül költött a szükséges irodalmi segédeszközök beszerzésére. S hogy nem csökkent tudományszomja sem, bizonyítja a Miller előtt is ismeretes azon áldozata, hogy többször visszautasította a neki felajánlott előnyös állásokat, csakhogy tudományos foglalkozása mellett megmaradhasson. Ez alatt, minél jobban elmerült tanulmányaiban annál jobban növekedett szemei előtt a maga elé tűzött feladat nagysága. Ezeknek a megoldására pedig — ő is be fogja látni — jelen viszonyai között nem rendelkezik elegendő idővel. Az a néhány munka is, a mit eddig írt, éjjelezéseinek gyümölcse volt.

Hogy tehát kimondhatlan fáradságainak némi gyümölcsét szemeinek rongálása nélkül is élvezhesse, és a mit hazánk történelmére vonatkozólag írt, kiadhassa, szükségesnek látja visszatérni a magánéletbe, és mindazt az időt, a mi öreg jóltevőjének szolgálatán felül még rendelkezésére marad, magyar nyelven írt munkáinak közreadására szentelni, nehogy hazája — ha szabad e kifejezéssel élnie — a köz és magánjog, a történelem, diplomatika

terén elért tudományos eredményeket nélkülözni legyen kénytelen. Mindez oly természetű munkával jár, hogy közben a hivatalos órákat betartani, a vendégeknek magyarázatokkal szolgálni, és más hasonló dolgokkal foglalkozni alig lehetséges. Úgy hivataloskodni pedig, hogy a gépies hivatali teendőkben ne vegyen részt, nem tartja sem illőnek, sem megengedhetőnek.

Hogy ezt a lépést nem merő dicsekvésből, vagy állhatatlanságból teszi, tanulmányainak tárgyai, a melyek mélyreható fejtegetéseket kívánnak, fogják megmutatni és eljárását a nádor előtt igazolni. Reményli, hogy ő fensége, a kinek mihelyt teheti be fogja mutatni munkálatait, a Múzeum kötelékein kívül sem fogja megvonni tőle kegyes jóindulatát. Kéri ennélfogva Millert, hogy mindezt, a mi egyedül tanulmányainak gyümölcsöző eredményét van hivatva előmozdítani, ő fensége elé terjeszsze, és tőle állásától való felmentését kérelmezze.[1]

Nem akarjuk kétségbevonni, hogy Horvát István őszinte volt lemondása megokolásában, és égő tudományszomja csakugyan annyira erőt vett rajta, hogy szeretett volna néhány évre megszabadulni a hivatalos elfoglaltság lekötöttségétől és tisztán tudományos kutatásainak élni. Ámde nincs kétségünk az iránt sem, hogy nem kizárólag ez a vágy érlelte meg lelkében az elhatározást, hogy megválik az intézettől, a melyhez annyira ragaszkodott, hanem nagy része volt ebben annak a kelletlen, feszült viszonynak is, a mely közte és Miller közt a legutóbbi időben fennállott.

Az oly régóta szíves, baráti viszonyban élő két ember egymástól való elidegenedését attól az időtől észleljük, a mikor Horvát István Bécsben rávette Széchényit, hogy a soproni könyvtárból segédkönyvtárt létesítsen. Ettől a pillanattól kezdve nem tudnak Millerrel egyetérteni. Horvát István minél több könyvet akar a gyüjteményből magtartani, Miller ellenben minél többet eladni. Nem lehetetlen, hogy Miller Horvát befolyásának tulajdonította Tibolth azon levelét is, a melyben ez őt vandalizmussal, önző czélokkal vádolta. Elég az ahhoz, hogy július elején már annyira kiélesedett köztük az ellentét, hogy már-már nyilvános botrányban tört ki.

Az összetüzés előzménye ez volt. Horvát Istvánnak Széchényi több kötetre terjedő oklevélgyüjteményt adott át Bécsben azzal

[1] Igazgatósági irattár. A. 1819. Nr. 100.

a szóbeli utasítással, a mit később irásban is megismételt, hogy ezeket egyenesen a nádor kezeihez juttassa. Ő tehát ezeket Pestre való visszatérte után magához vette és gondosan megőrizte.

A Vereinigte Ofner und Pester Zeitung július 8-iki számában kimutatást tett közzé azokról az adományokról, a melyekkel legújabban gazdagitották a Múzeumot, a nádor, Széchényi és Aspermont grófok, Saffert báró és mások. A kimutatás azzal a megjegyzéssel záródott, hogy Széchényi egyebek közt több eredeti oklevelet is ajándékozott az intézetnek, a melyek már Pesten vannak, sőt használva is lettek, daczára annak, hogy mindezideig nem lettek a Múzeum igazgatójának beszolgáltatva.[1]

Horvát Istvánt rendkívül kellemetlenül érintette Millernek — a kitől a hírlapi tudósítás származott — ezen alattomos támadása; s csak növelte felháborodását azon körülmény, hogy nem első izben történt, miszerint az igazgató a könyvtár embereit a nyilvánosság előtt pellengérre állította.

A Múzeumi akták I. kötetében a 191. oldalon ugyanis kiadta Miller Mátyás király 1463-iki Decretumát azon hitelesített másolat alapján, a melyet Rhédey Ádám kamarás, családi levéltárában talált. Miller a közlés végén elmondotta, hogy ő még 1817-ben felvette ezt, mint eddig ismeretlen történelmi emléket a Múzeumi Aktákba, és nem mint pótlékot a Corpus Jurishoz. Ennek daczára, Kovachich József Miklós, az ő tudta és megkérdezése nélkül, kiadta 1818-ban a Syllogi Decretorum Comitialium Inclyti Regni Hungariae czimű munkában, czikkelyekre és pontozatokra való önkényes felosztással. Figyelmezteti erre az olvasóközönséget, nehogy valaki azt higyje, hogy ő már más által kiadott dolgokat hoz nyilvánosságra.

Most, hogy Miller őt is szabálytalan eljárással vádolta meg, Horvát István úgy érezte, tartozik magának és állása tekintélyének azzal, hogy Millertől e miatt valamely alakban elégtételt kérjen.

Már másodizben történik — irja hozzá július 10-én — hogy a Széchényi-országos-könyvtár tisztviselőit kötelességmulasztással vádolja a nyilvánosság előtt. Ha vádjai be lennének is bizonyítva, minthogy az ily súlyos kihágások megtorlása a nádor hatásköréhez tartozik, óvakodnia kellene a múzeumi alkalmazottakat az ujságokban, a nagyközönség előtt meggyanusítani, mert ily módon

[1] I. h. p. 733.

a tudományok e csarnoka mindjárt kezdetben nélkülözni fogja a közbizalmat.

Növeli az eljárás elhamarkodottságát, hogy mindkét esetben ártatlanokat ért a gyalázat. Kovachich József Miklós, a kit magában a Múzeumi Aktákban bélyegeztek meg, maga fedezte fel atyjával Mátyás király Decretumait és keresztülvitte, hogy ez az országos levéltárba kerüljön. Később azután, de jóval az előtt, hogy az országos könyvtárhoz került adjunctusnak, teljes joggal kiadta. Hogy a Decretum másolata, a mely csak ezután helyeztetett el a Múzeumban, kezében sem volt, onnan is kitetszik, hogy ő a Decretumot a Múzeumi Aktákban észlelhető hibák és kihagyások nélkül közölte. A mi pedig őt magát illeti, csakis Széchényi utasításaihoz tartotta magát, a mikor az oklevélgyüjteményt a nádor visszatértéig magánál tartotta; és sem a nagylelkű meczénás méltósága, sem a beléje helyezett bizalom tekintetéből nem volt szabad ettől eltérnie. Ugyanezen okból az okleveleket a papírtokokból sem szedette ki, annál kevésbé adta oda valakinek használatra. Legfeljebb ha látogatói közül valaki érdeklődött az ott lévő tokok iránt, mutatta meg ezeket az illetőnek együttesen, amint megmutatta Millernek is, a mikor nála járt, de sohasem bontotta szét azokat. És daczára ennek, a budai ujságokban most azt a vádat emelik ellene, hogy a gyüjteményt nem szolgáltatta be az igazgatónak, csak hogy mindenki hozzáférkőzhessék.

Miután ezen, kihallgatás nélkül való nyilvános megvádolás folytán, nem csekély folt esett jó hírnevén, és miután úgy tudja, hogy a nádor nem helyezte őt Miller önkényes rendelkezése alá, és Millernek az igazgatása alatt álló tisztviselőket súlyos gyanuok nélkül, hivatalos ügyekben, nyilvánosan megróni sem nem illő, sem nem szabad, azon tisztelettel, a melylyel irányában egyébként viseltetik, ezennel négyszemközt felszólítja őt, hogy a vádakat az újság legközelebbi számaiban, valamely alkalmas formában vonja vissza, nehogy ő is kényszerítve legyen megtámadott becsületét a nyilvánosság előtt megvédelmezni, és az ügyet a nádor elé vinni.

Ne vegye rossz néven nyiltságát, és kéri, rendezze a meggondolatlanságból eredő dolgot idejekorán s viseltessék irányában ezentúl is őszinte szivvel.[1]

[1] Másolat a könyvtári irattárban. A. 1819.

Úgy látszik, sikerült Millernek békességben, újabb hirlapi nyilatkozat nélkül rendezni az ügyet; mi legalább nem akadtunk ilyesminek nyomára. Nem sikerült azonban Horváttal teljesen elfeledtetni az esetet; annyira nem, hogy a midőn azt tapasztalta, miszerint Miller még Széchényi határozott akaratával szemben is el van határozva a soproni könyvtár nagyobb részét árúba bocsátani, elkedvetlenedése oly fokra hágott, hogy deczember 12-én — mint láttuk — benyújtotta lemondását.

Miller azonban nem terjesztette, mint ezt Horvát tőle kivánta, a lemondási nyilatkozatot József nádor elé; sőt mintha a lemondás egyáltaljában szóba sem jött volna, egyik felterjesztésében újabb munkálatokkal kivánta Horvátot megbizatni.

Midőn az 1819. év vége felé a nádornak jóváhagyás czéljából bemutatta a Marczibányi-bizottság által kitűzött új pályatételeket, a nádor elrendelvén ezeknek kihirdetését, utasította őt, tegyen javaslatot arra nézve, miként lehetne a Múzeumnak a pályanyertes dolgozatokat kiadni?

Miller 1820 január 22-én tesz eleget e meghagyásnak, kifejtvén, hogy ha kezdettől fogva megmaradnak az eredeti intézkedés mellett, most a kiadásról minden nehézség nélkül lehetne gondoskodni. Miután azonban egy kérdés helyett négyet tűznek ki, az így felnövekedett pályadolgozatok kiadása is igen tetemes költséget igényelne. Most már hat dolgozat vár kiadásra, összesen 107 irott ívnyi terjedelemben, a mit nyomtatásban 50 ívnek lehet számítani. Bármily silány papirost véve, ívét 30 frttal számítva, az egész költség 1660 forintot tenne. Gróf Teleky bizonyára kinyomatja fia két dolgozatát: de még így is marad négy. Pedig az előfizetésekből mit sem lehet várni.

Tekintettel mégis arra, hogy a Múzeum ez által némi pénzforráshoz juthatna, ezeket ajánlhatná. A munkát 600 példányban kellene kinyomatni, a miből 100 példányt szétosztásra szánva, a szerzőknek 10—10 példányt, a biráló bizottság tagjainak egyet-egyet, a helytartótanácsnak 4-et, a múzeumi könyvtárnak 10-et, a többi 23 a nádor rendelkezésére maradna. 500 példányt pedig a könyvpiaczra kellene adni. Ha példányonkint négy forintért adják, ez után 2000 frt jönne be, a miből a Múzeumnak 400 frt maradna. A munka kiadásáról a közönséget a hatóságok útján kellene értesíteni. Arra az esetre, ha ő fensége elfogadná a kiadás

e módozatát, a szerződés megkötésével, a korrektúra végzésével, s a példányok szétküldésével, kéri, bizza meg Horvát Istvánt.[1]

A nádor azonban nem fogadta el a javaslatot; mert, úgy mond, a Múzeum körülményei nem engedik meg az ily vállalkozást; hanem inkább azt akarta volna, hogy Miller vagy keressen meczénást a kiadás költségeinek fedezésére, vagy pedig előfizetés útján gyüjtse össze a szükséges összeget.

A szóban forgó eset kapcsán megemlékezett a nádor arról is, hogy bár Miller még a mult nyáron engedélyt kért és nyert arra, hogy a Múzeumi Akták II. kötetét Széchényinek ajánlhassa, ez még mindig nem jelent meg. Rosszalását fejezvén ki ezen mulasztás felett, felhívta őt, hogy az Akták kiadását mielőbb eszközölje.

Miller két felterjesztésben válaszolt a nádori leiratra.

Az elsőben — márczius 9-én — kijelenti, hogy javaslatának elvetését előre látta. Ismétli, ha a Marczibányi-bizottság megmaradt volna egy kérdés kitüzése mellett, sőt ha több kérdést tüzött volna is ki, de más más tudomány szakokból, a pályanyertes munkálatok a Múzeumi Aktákban is elhelyezhetők lettek volna. Úgy azonban a hogy most van, ez nem nem lehetséges. Egyelőre biztosítva van öt jutalmazott dolgozat kiadása, a mennyiben Teleky József gróf dolgozatát atyja nyomatja ki, a többiről pedig Horvát és Schedius gondoskodtak. A jövőben megjutalmazandók kiadására azonban valamely állandó pénzalapot kellene teremteni. Némelyek mindent a Tudományos Gyűjteménybe szeretnének felvenni. Mások viszont a leghatározottabban ellenzik ezt, abból indulva ki, hogy nem válik a nemzet dicsőségére, ha az ő fensége által, a nyilvánosság előtt pályakoszorúzott tudományos értekezések, magánemberek kiadványaiként szerepelnek. A Marczibányi-családnak az lenne az óhajtása, hogy az alapítványából jutalmazott dolgozatok minden egyébtől elkülönittessenek. De találkoznak olyanok is, a kik külön alapot óhajtanának létesíteni, és a kiadás költségeit ennek évi kamataiból fedezni.

Ez az utolsó vélemény felkeltette az ő figyelmét is, és más hozzáértők meghallgatásával újabb javaslatot szerkesztett, a melyben előadja nézeteit a kiadásra vonatkozólag. Biráltassa meg ő fensége ezt bárki által. Ha maga az eszme tetszeni fog, a végrehajtás módjára is rá fog mutatni.

[1] Igazgatósági irattár. A. 1820. Nr. 8.

Miller azzal vezeti be magyar nyelven szerkesztett javaslatát, hogy »nemzetünknek az honyi nyelv előmozdítása forró kívánsága sok érdemes férfjakat arra serkentette, hogy Tudós magyar Társaságnak felállításáról és annak állandó Fundusáról bölcs elmélkedéseket kinyilatkoztatni már több izben igyekeznének. De a mostoha üdöknek viszontagsága egyebet javasolván, a nemzeti óhajtásnak betelyesítése ekkorig meghátráltatott. A magyar nemzeti Múzeum ezen fogyatkozást tehetsége szerint kivánván kipótolni, semmit el nem mulatott, a mi ennek a dütsőséges szándéknak feleletére alkalmatos találtatott«. Ebben a Maczibányi- és Vitézféle alapítványok is segítették. Figyelmet érdemel azonban »azon környülállás, hogy az igaz nemes szívű Magyar az elveinek gyakorlására hazaszeretettül felbuzdíttatik, és inkább betsületért, mintsem pénzért pennáját forgatni szokott; fáradságának legdíszesebb jutalmát tartván, ha a tudós szüleménye egyenlő egyességgel kinyomtatásra érdemesnek megitéltetik. Az eddig szokásban lévő módok, mellyekkel efféle irások kiadattattak, igen kétségesek. Tapasztalásból tudjuk, hogy az előfizetés és aláirás tsak bizonytalan utak. Ritka magyar iró dicsekedik, hogy szorgalmatosságának gyümölcseit haszonnal, vagy minden kár nélkül sajtó alá bocsátotta volna. De ha lehetséges is sok tsavargásokkal és alkalmatlanságokkal annyi pénzt összegyűjteni, mennyi a nyomtatásnak költségére kivántatik, mindazonáltal ez tsak ideig tartana, mert minden esztendőben a kiadandó munkához képest egyszer kisebb, máskor nagyobb árát kellene szabni és jelentésekkel széllyel küldeni; utoljára mégis tsak az lenne a vége, hogy a Publicumnak unalmassá esvén a sok Hiradás, az Hazának dicsőségére, Polgári-Társamnak hasznára igyekező szándékunk önképen megszünne«.

Alkalmas alapot kellene tehát létrehozni, akkorát, hogy ennek évi kamataiból legalább 600 frt folynék be. Ebből ki lehetne adni a pályanyertes munkákat; az olvasók pedig olcsón, mondjuk, 5 frt helyett 1 forint 30 krajczárért évenkint egy tartalmas kötetet kapnának. Ha a nyomdai kiadások nem emésztenék fel az egész 600 forintot, a maradványt a Múzeum czéljaira lehetne fordítani. Az alap létesítéséhez szükséges pénzt a földbirtokosok, gazdatisztek, papok és mások adnák össze, a szolgabirák buzdítására. Adományát kiki vagy egy összegben, vagy kisebb részletekben fizethetné le. A jóltevők nevét és állását a Múzeum igazgatója egyik

kötethez mellékletül kinyomatná. A példányok kezelését és eladását pedig a Széchényi-könyvtár őre végezné.[1]

A nádor abban a véleményben lévén, hogy nem lenne időszerű ismét igénybe venni a közönség áldozatkészségét, miután más, szükségesebb czélok is támogatásra szorulnak, de meg remélni is lehet, hogy úgy mint ez most történt, a jövőben is lehetséges lesz a pályanyertes munkákat megjelentetni, nem fogadta el Miller javaslatát.[2]

Márczius 12-én, egy másik felterjesztésében előadta Miller a nádornak mentségeit arra nézve, hogy miért nem jelent meg mindezideig a Múzeumi Akták II. kötete. Nem titkolta, hogy a nádor megrovása nem hozta őt zavarba; ellenkezőleg, valósággal felemelő hatást gyakorolt rá. Most tapasztalta első izben, hogy igyekezetei, a melyek neki Angliában, Olaszországban, Dániában, Poroszországban és más egyebütt tiszteletet szereztek, ő fensége figyelmét sem kerülték el. Ámbár feltette magában, hogy semmiféle, a Múzeumot érdeklő ügyet nem vállal többé magára, ha csak határozott utasítást nem nyer erre, mégis, a mint értesült róla, hogy Széchényi várja az ajánlást, elküldötte neki. Ekkor mindenféle életrajzi adatokat kapott, hogy még ezeket is vegye fel az ajánló sorok szövegébe. Újból meg kellett tehát ezt szerkesztenie és elküldeni, a mit csak a mult őszön kapott vissza. Igy történt, hogy ezt még nem terjeszthette fel jóváhagyás végett. De az általános pénztelenség sem volt biztató; sőt előre látja, hogy egy esztendő is bele telik, mig a szükséges pénz összejön. A II. kötet anyaga különben készen áll, csak ő fensége jóváhagyása van hátra. Kéri tehát intézkedését, hogy a most bemutatott anyagból mit adjon sajtó alá.[3]

Miller még az ősz folyamán hozzáfogott a soproni könyvtár kiválasztásához, és az egyes munkák elárusításához, még pedig nem árverés útján, hanem, a mint József nádor akarta, Eggenberger könyvárus közvetítésével, a ki ezért tiz százalékot kötött ki magának.

Az év végével Miller kötelességszerűen beszámolt a könyvárusítás eredményével és deczember 31-én bejelentette a nádor-

[1] Igazgatósági irattár. A. 1820. Nr. 21.
[2] U. ott. Nr. 30.
[3] U. ott. Nr. 25.

nak, hogy e napig eladatott 1177 frt 49 krajczár értékű könyv; levonván ebből az Eggenbergert illető százalék fejében 117 frt 46 krt, a Múzeum javára maradt 1060 frt 3 kr.

Eggenberger januárban folytatta az elárusítást, úgy hogy februárban már 2015 forint 20 krajczár gyűlt össze. Ezalatt azonban mindjobban elterjedt mindkét városban a hír, hogy a soproni könyvtár könyveit értéken alul adják el. E hír a nádori palotába is utat talált és József nádor, hogy meggyőződjék mi igaz e hireszteléseksből, a Miller által az eladott könyvekről deczember 31-én felterjesztett jegyzék alapján összehasonlításokat tett néhány könyvárusi katalogussal. És csakugyan azt látta, hogy e katalogusok árai s az áruba bocsátott munkák vételára közt igen nagy különbség van. Igy pl. egy bécsi könyvárus katalogusában Lucretius De rerum natura, úgyszintén Catullus Tibullus czímű munkák — mindkettő birminghami kiadásban — 25 frton hirdettettek; Sallustiusnak egy 1772. évi spanyol-latin kiadása pedig 100 frt. volt pengőben. Holott Eggenberger a két elsőt összesen 30, az utóbbit 60 váltó forintért adta el. Tekintettel arra, hogy ebből a Múzeumot érzékeny veszteség érte, a nádor február 9-én meghagyta Millernek, hogy a könyvek elárusítását további rendelkezésig szüntesse be, az eddig eladott összes könyvek lajtsromát terjeszsze fel hozzá, feltüntetvén ebben minden egyes munka becsértékét és vételárát, úgyszintén azt is, mily szempontok vezették az árak megállapításánál, és vajjon minden egyes munkának árát ő határozta-e meg?[1]

Természetesen Széchényi is megtudta, hogy a soproni gyűjtemény elárusítása kezdetét vette, a mi annál kellemetlenebbül érintette, mert mindekkoráig teljes bizonytalanságban volt az iránt, hogyan fog intézkedni a nádor a gyűjtemény sorsa felől, és elfogadja-e az ő feltételeit? Véget akarván vetni a hosszas bizonytalanságnak, május 3-án megírja a nádornak, hogy minekutána ereje súlyos betegsége következtében napról-napra fogy, szeretné még halála előtt tudni, miként rendelkezett ő fensége a könyvtár felett. Ő ugyanis azt hallotta, bár nem tartja hihetőnek, hogy a pesti könyvkereskedők már több klasszikus írót eladtak belőle. Megvallja, ő kételkedve fogadta ezt a hírt. Arra kéri tehát újból a

[1] Igazgatósági irattár. A. 1820. Nr. 12.

nádort, méltóztassék tudomására hozni a könyvtárra vonatkozó határozatát, a melyet október 22-iki levelében is kilátásba helyezett, és értésére adatni, hogy a gyűjtemény a Nemzeti Múzeumba került-e, avagy az ő parancsára talán más czélra fordíttatott?[1]

Miller még mindig nem terjesztette fel a nádorhoz a kivánt jegyzéket, és május havában ismét 262 frt 11 kr. folyt be az országos pénztárba, a soproni könyvtár eladásából. Értesülvén erről a nádor, megrótta Millert, hogy február 9-iki rendeletének nem engedelmeskedett, és újból szigorúan megparancsolta neki, hogy 3 napon belül tegyen jelentést, mely napon szüntette be a könyvek elárusítását, számoljon le Eggenbergerrel, és adjon számot arról is, micsoda okból küldötte be Eggenberger a 262 frtot közvetlenül az országos pénztárba, a nélkül, hogy ő — mint megelőzőleg is történt — ezzel egyidejűleg benyujtotta volna az eladott könyvek jegyzékét.[2]

Miller azonban makacsul hallgatott még ekkor is. Úgy hogy a nádor szeptember 29-én újból kénytelen volt rá írni, hogy haladéktalanal tegyen jelentést a már két izben megsürgetett ügyben.[3]

A mint nem sikerült a nádornak Millert megszólalásra bírni a soproni könyvtár ügyében, úgy hasztalan kopogtatott Széchényi is a nádornál az igért válaszért, hogy mi történik az ő könyvtárával?

Július 3-án ismét felkeresi a nádort soraival. Ne vegye rossz néven — úgymond — hogy újból alkalmatlankodik, de nagyfokú gyengesége, és betegségének fokonkint való elhatalmasodása, figyelmeztetik a közelgő halálra. Kéri ennélfogva, közölje vele a feltételeket, a melyeket kitüzött az általa odaajándékozott könyvtár rendeltetése ügyében, hogy, ha esetleg adománylevelet kellene kiállítania, vagy a felség jóváhagyását kieszközölnie, még életében megtehesse a szükséges intézkedéseket.[4] Hasonló értelemben ir a nádornak augusztus 30-án is. Végre e levelére kap választ Beckers gróftól, a nádor kamarásától, a ki értesíti őt, hogy fenköllt gondolkozását a főherczeg-nádor is igen nagyra becsüli, és szándékának megvalósításában minden erejével támogatni fogja. A felmerült

[1] Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1820. Nr. 1297.
[2] Igazgatósági irattár. A. 1820. Nr. 48.
[3] U. ott. Nr. 88.
[4] Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1820. Nr. 1298.

akadályok azonban bizonyos kellemetlen késedelmet szültek, a melyeket ő fenségének remélhetőleg mielőbb sikerülend elhárítani, s nagy örömére fog szolgálni, ha ily módon az ő várakozásainak megfelelhet.[1]

Miller csak a soproni könyvtárra vonatkozólag hallgatott oly megátalkodottan; ellenben a régi buzgósággal serénykedett, mihelyt arról volt szó, hogy javaslatot dolgozzon ki a szolgálati szabályzatra vonatkozólag.

A mikor 1820 június hóban tervbe vették, hogy Sadler József adjunctusnak neveztessék ki a természetrajzi osztályba, Miller oly kérelemmel fordult a nádorhoz, hogy a kinevezési okirattal egyidejűleg adja ki az általa már rég szorgalmazott szolgálati szabályzatot is. A nádor hajlandónak mutatkozott erre, és utasította Millert, hogy dolgozza ki a szabályzat pontjait és terjeszsze fel hozzá. Megfelelvén Miller a megbizatásnak, azon óhajának adott kifejezést, bár hasonló intézkedést tenne ő fensége a könyv- és régiségtárban is. A nádor ettől sem idegenkedett volna, és a midőn július 20-án a természetrajzi osztály szolgálati szabályzatát kiadta, felhivta Millert, dolgozzon ki hasonló szabályzatot a másik két osztály részére is, és ezeket hasonlóképen terjeszsze fel hozzá.

Erre Miller a következő 21 pontban foglalta össze a könyvtári szabályzat intézkedéseit.

A könyvtár berendezése, a nyomtatványok és kéziratoknak tudományszakok szerint való csoportosítását illetőleg, a jövőben is fentartandó.

A látogatókat körútjukban mindig kisérnie kell valakinek, udvariasan figyelmeztetvén őket, hogy a könyvekhez ne nyuljanak. Úgyszintén tilos ismeretlen egyéneknek a polczokról könyvet levenni.

Az érdeklődő közönségnek megmutatandók és megmagyarázandók a ritkább kéziratok, kódexek, oklevelek.

Nem szabad azonban az oly dolgokat mutogatni, a miket állami okokból tanácsosabb eltitkolni; annál kevésbé szabad ezeket használatra kiadni.

A kéziratokból meg van engedve kivonatokat készíteni; itt is ügyelni szükséges azonban arra, hogy le ne irassék olyasmi, a minek jobb örökre eltemetve maradni.

[1] Széchényi levéltár. I. kötet, 13. szám, II. csomag. 108. szám.

Az olvasók figyelemmel kisérendők, hogy a könyveket be ne piszkítsák, egyes lapokat azokból ki ne tépjenek.

A könyvtár, a vasár- és ünnepnapok kivételével egész éven át nyitva tartandó.

A látogatók fogadása, valamint a könyvtári teendők elvégzése czéljából a könyvtár őre és adjunctusa délelőtt 9—12-ig, délután 3—6-ig tartozik hivatalában tartózkodni.

Az ő legfontosabb teendőjüket, a mihez minél előbb fogjanak hozzá, a nyomtatványok, kéziratok, képek, czímerek, földabroszok katalogusának elkészítése képezze.

Mindenek előtt nézzék át a már kinyomtatott Széchényi-féle katalogusokat, és a hol több munkát találnak ugyanazon egy kötetben, ezeket jegyezzék ki, hogy a keresés annál könnyebben történhessék.

Mindazon munkáknak, a melyek e katalogusokban nem szerepelnek, leirandók czímei, az alak nagyságával a nyomtatási helylyel és évvel, a lapszám feltüntetésével, a katalogusoknak folytatólag kiadandó pótkötetei részére.

A Széchényi-féle metszetek, földabroszok katalogusának — melyet most nyomnak Sopronban — kiadásával várni kell egy ideig, hogy ezek összeirásában a kellő rendet meg lehessen tartani.

Állítsák össze azon munkák jegyzékét is, a melyeket a helytartótanács útján kellett volna a könyvtárnak megkapnia, de nem kapott meg, hogy az igazgató a hiányok pótlásáról a maga hatáskörében gondoskodhassék.

E czélból jegyezzék ki gondosan az ujságokban hirdetett könyvek czímeit, hogy ezek beküldését akár a nyomdánál, akár a szerzőnél meg lehessen sürgetni.

Ugyanígy figyelemmel kisérendők a külföldön megjelent magyar nyomtatványok.

Külön jegyzék vezetendő az oly nyomtatványokról is, a melyek már régebben kerültek ki idehaza, vagy a külföldön, a sajtó alól, hogy a politikai vagy egyházi hatóságokkal, intézetekkel, tudósokkal érintkezésbe lehessen lépni ezek megszerzése érdekében.

Ne köttessenek több munkát egy kötetbe, hanem mindent külön-külön.

A Múzeum tisztviselőinek megengedhető, hogy a könyveke

pár napi használatra lakásukra vihessék; de csak úgy, ha ez a kölcsönzési naplóba bejegyeztetett.

A szükségesnek mutatkozó kiadások bejelentendők az igazgatónak.

A két tisztviselőnek legyen gondja arra, hogy a szolga mindent tisztán tartson, az asztalokat, székeket, szekrényeket naponkint letörülje, a termeket kiseperje, a könyveket pedig — sorba vevén a helyiségeket — leporolja.

Miután az igazgató hat heti szabadságidőt engedélyezhet a Múzeum összes tisztviselőinek, ehhez a könyvtár őrének és adjunctusának is joga van; egyikük azonban mindig tartozik a könyvtárnál lenni. A ki ezen felül akar szabadságidőt, annak a nádorhoz kell folyamodnia.

Felterjesztvén Miller augusztus 8-án a nádorhoz e pontozatokat, kisérő soraiban azt ajánlotta, ha ő fensége kiadja a szabályzatot, az igazgatónak tegye kötelességévé negyedévenkint jelentést tenni arról, hogy a tisztviselők pontosan járnak-e a hivatalba és egyébként is megtartják-e az előírt rendelkezéseket, mert ha ez meg nem történik, a távollévő tisztviselők helyettesítése továbbra is az igazgatót terhelné, a mit egy 70 éves embertől, a ki 48 esztendeje van szolgálatban, nem lehet kivánni.[1]

Horvát Istvánnak talán nem is volt tudomása az őt oly közelről érdeklő javaslatról. De ha volt is, nem hiszszük, hogy nagyobb érdeklődést keltett volna benne, minthogy anyagi gondjainak súlyosbodásával — a melybe főleg nagyszámú könyvvásárlásai sodorták őt — fokozatosan növekvő kedvetlensége mindinkább megerősítette elhatározásában, hogy bár lemondása még mindig nem fogadtatott el, az országbiró pedig, tekintettel a könyvtári teendők felszaporodására május havában felmentette őt a 18 éven át vitt titkári teendőktől, a legelső kedvező alkalommal megválik az intézettől, és más állás után néz.

Ismerősei, barátai, a kiknek baját elpanaszolta, mindenképen vissza akarják őt e lépéstől tartani. Érzékenységgel teljes levele, — írja hozzá június 12-ikén Fejér György — melyet tegnap vettem, egészen szivemre hatott. Számos költséges áldozataiban tellett, háládatlan literaturánkat, melynek fő dísze és első bajnoka volt,

[1] Igazgatósági irattár. A. 1820. Nr. 61.

méltán vádolhatja. Tudom igenis és megesmérem maga erőltetését, melylyel annak szolgálatjára szánta erejét, egészségét, és még pénzét is. S mi jutalmát vette s várhatja? egyéb ama lelkiesmeretének tanuságát, hogy hazájának hiv fia, a tudományoknak felszentelt papja lőn, s azon dicsőséget, melynek az utóbbi kor a megadója. Hogy magát érette értékeiből többről többre kiforgassa, se a haza, se a honyi literatura nem kivánhatja s nem is kivánja. Fájdalmas sérelmeiben az látszatik neki is illendőnek s tanácsosnak lenni, hogy minden költséges áldozatoktól magát jövendőre tartóztassa, illetlennek és méltatlannak ellenben, hogy annak egészen ellene mondjon és minden becses hivatalától bucsút vegyen. Ha ezt tenné, magát nyilván megitéltetné s némi nemű kedvetlenségnek is kitenné. A bölcs pedig azon is van, hogy okot ne adjon rosszakaróinak és a gyáváknak kikaczagtatására. Úgy véli tehát, hogy custosi, actuariusi és tanácsosi tisztéről hirtelen le ne mondjon. A custosi hivatala, múzeumi prefektusságra és a nádorispányi kegyelemre mindinkább méltóvá és érdemessé fogja tenni; actuariusi tiszte, mint eddig, jövendőre is segedelmére szolgál; az országbirói consilliariusság, ha nagy hasznára nem is, de becsületére válik. Azért legalább esztendeig tapasztalja e szerencséjének változását is. Ez időközben a környülállások s önnön bölcsesége tanácsot és utat fognak mutatni állapotjának jobbulására. Meghiszi ő is, hogy Ürményi ő excellentiája távol se kivánta rövidségét szerzeni, hanem inkább becsületét. Próbával válik el a szerencse. Kéri ezen tanácsát meg ne vesse, a mint ő az övét soha meg nem vetette. Felhevültünkben az igaz barát tanácsa fontosabb, mint ennen magunké; ő pedig igaz barátjának érzi magát, és reményli annak is esméri őt. Ezen állásában is gondot viselhet szőllőire, fundusaira és házat is szerezhet. Ha kedve telik benne, mihelyt pénze jön vissza, segíteni fogja, hogy árát minnél előbb kifizethesse. Ha pedig az isteni Gondviselés kedvezőbb sorsba helyezteti, számot tarthat bővebben is barátságára.[1]

Horvát, az ekkor már súlyos beteg Széchényi gróf titkára, Pigay Antal előtt is feltárta helyzetét, a ki július 23-án ezeket irja neki: »A levelet nem bátorkodtam a grófnak felolvasni, tudván érzékeny szivét. Bizonyos vagyok benne, hogy annak foglalat-

[1] Irodalmi levelezések a múzeumi kézirattárban.

án nagyon megilletődött, sőt meg is indult volna. Már két izben írtunk a Palatinusnak a könyveknek eladása miatt; meglehet, hogy talán ez is oka lehet, hogy annak további folytatása felfüggesztetett. Én részemről igaz szívbéli részt veszek a tettes úrnak nemes gondolkozása miatt való méltó elégedetlenségében és mostani méltatlan s meg nem érdemelt szomorú helyzetében. De egyszersmind előre sajnálom a Nemzeti Múzeumot is, ha oly becsületes s hasznát ápolgatva nevelő érdemes gondviselőjétől meg talál fosztatni. Ne hagyja a tettes úr aztat árvaságra jutni. Talán még jobb idők is következnek.« [1]

Horvát azonban szilárdul el volt határozva változtatni viszonyain, annál is inkább, mert legutóbb megjelent munkája a »Gyökeres nemzetségekről« bizonyos körök előtt nem talált kedvező fogadtatásra. Az emiatt érzett keserűségét elénk tárja az a levél, a melyet október 3-án ír Pap Ferencz táblabírónak: »Talán nemsokára elfordul sorsom — olvassuk ebben — s ismét csendes lélekkel vihetem tollamat. Most a jövendő aggodalmai egészen foglalva tartanak s a mindennapi kenyérre szükséges ügyelnem, némely gondatlanság miatt, melyet épen azért éreztettek velem súlyosan, hogy írtam s éreztem a hazáért. De hallgatok a kellemetlen tárgyról, mely könnyen kiragadhat az íróknak számokból. Megeshetik nem sokára az is, hogy pozsonyi lakos leszek. Itt látszik egy remény nyilni számomra. Nem örömest hagynám félbe literaturai pályámat, mert hízelkedés s önvakszeretet nélkül hiszem, hogy messze juthattam volna s juthatnék, ha szabad s gondtalan lélekkel dolgozhatnám. Fájdalmas vala észrevennem, hogy éppen azon munkácskámért nyertem büntetést, melyet a tekéntetes úr sok érzékeny hazafiakkal együtt becsül, tudniillik a Gyökeres régi Nemzetségekért. Azonban kedvetlen állapotomban is vigasztalásomul szolgál, hogy mások több nemzeti becsületérzéssel bírnak, mint azok, kiknek ex officio a tudományokra ügyelniek kellene.« [2]

Fejér is értesült tervéről, hogy Pozsonyba megy (úgy látszik arról volt szó, hogy a prímási könyvtár mellett nyerjen állást); smét ír tehát neki október 30-án, hogy lebeszélje szándékáról. Ujonnan, barátságosan kérlek, — olvassuk levelében — hogy vak-

[1] Irodalmi levelezések.
[2] U. ott.

tában custosi hivatalodról le ne mondj. E nyilvánvaló hivatalod mellett a hazának fontosabb szolgálatot tehetsz. Megitélnek mindnyájan, ha fő pártfogódat, a nádor ispányt és dicső pályádot, a magyar literaturát elhagyod. Azért is már szóba vagy vétetve, hogy fennen igért Verbőczidet mindeddig közre nem bocsátottad. Tudod, hogy az előfizetés segedelme az ily hátramaradások által igen sokat veszt; ez az egy út szolgált eddig a szegény magyar íróknak boldogulására. Ezt tenéked becsben kell vala tartanod. Se német, se franczia, se tót betegség meg nem tartóztathatott volna szavamnak teljesítésétől. Kivántam volna, hogy te is úgy gondolkoztál volna e pontban, mint én.[1]

Midőn elkövetkezett október közepe, és Miller még mindig nem tett eleget a többszöri szigorú meghagyásnak, hogy a soproni könyvtárból eladott könyvekről tegyen jelentést, végre József nádor is kifogyott a türelemből és október 19-én kelt leiratában tudomására hozta, hogy ha 8 nap alatt fel nem terjeszti hozzá a jelentést, mulasztásának súlyos következményeit fogja tapasztalni. Miután pedig ugyanezen a napon azt a szóbeli értesítést nyerte tőle, hogy ő maga és az egyes osztályok őrei is, úgy a gyarapodásról, mint a cserepéldányokról pontos jegyzéket vezetnek, tájékozódást akarván magának szerezni a könyvtár, régiségtár, természetrajzi tár két utolsó évi gyarapodásáról, felhívta őt, hogy ezen jegyzékeket hozzá benyujtsa.[2]

Miller október 25-iki felterjesztésében a valótlanságok egész halmazával igyekszik kimagyarázni és menteni mulasztását. Elmondja, hogy a mikor a nádor rendelete hozzá leérkezett, a könyvek eladásának beszüntetésére vonatkozólag, ő éppen tüdőgyuladásban feküdt. Ennek daczára alig 3 vagy 4 nap mulva már megírta Eggenbergernek, hogy az elárusítást szüntesse be, a begyült 2277 frt 31 xrt pedig szállítsa be az országos pénztárba. Miután pedig kizárólag és egyedül ő eszközölte ki a grófnál, hét esztendei könyörgés után, 1816-ban Eszterházy József gróf és Alagovich püspök jelenlétében, a könyvtár átengedését, Széchényi felhatalmazta őt, tegyen a könyvekkel a mit jónak lát. Természetesen nem az volt czélja, hogy mindent eladjanak, hanem az akkori megegyezés

[1] Irodalmi levelezések.
[2] Igazgatósági irattár. A. 1820. Nr. 95.

szerint csak a másodpéldányokat, regényeket, az oly fordításokat, a melyek eredetiben is meg vannak, bizonyos munkák régebbi kiadásait, a csonka és teljesen felesleges műveket akarták árúba bocsátani, a melyeket az ily közkönyvtár bátran nélkülözhet.

Közölte a nádor rendeletét Széchényi jószágkormányzójával is, és átadta neki az eladásra szánt könyvek jegyzékét; ez, bár három izben is kérte vissza, még most is Bécsben van, mert a gróf állapotának súlyosbodásával növekvő zavarban nem volt, a ki visszaküldje. Elég az ahhoz, hogy Széchényinek semmi kifogása sincs eljárása ellen, sőt rosszul esik neki, hogy adományából kifolyólag, előre nem látott kellemetlenségek származtak reá nézve. A gróf azt akarta, hogy az eladott könyvek árán könyvszekrényeket készíttessen, a mi pedig ezen felül megmarad, tőkésítessék, és kamatai vagy könyvvásárlásra, vagy kötésre fordíttassanak. Így értette ő a dotatiót. Széchényi ugyanis megvan arról győződve, hogy a magyar könyvtár nem lehet el segédkönyvtár nélkül. Értesült a gróf a városban keringő azon hirről is, hogy ő arra a vandalizmusra akarta rá venni a nádort, hogy a könyvek eladásából befolyó pénzt a tisztviselők fizetésének javítására fordítsa; holott Széchényi nem egyszer kinyilatkoztatta előtte, hogy ő felsége a részére kiadott legfelsőbb elhatározásban akként rendelkezett, hogy a két könyvtári tisztviselő és a szolga, az idők viszonyaihoz mért fizetésüket az egyetemi alapból nyerjék, ennélfogva itt kell ennek megjavítását is keresztülvinni. Ehhez járul, hogy felkérték őt, ne vonja meg gondosságát az új könyvtártól sem, hanem készítse el ennek a család költségén kiadandó katalógusát. Széchényi fiai a napokban is nagy gyönyörűséggel szemlélték meg a gyűjteményt, s azon óhajuknak adtak kifejezést, hogy ezt a magyar könyvtártól elkülönítve, más termekben őrizzék; kinyilatkoztatván, hogy annak idején ők is hozzájárulnak atyjuk nagylelkű adományához.

Két nappal előbb levelet kapott, a melyben néhány életrajzi adatot küldtek neki a Széchényi felett tartandó beszédhez, és ekkor arról is értesítették, hogy az ő jegyzékét Sopronba küldötték, megkisérlendők, ki lehetne-e egészíteni a csonka munkákat. A mint a jegyzék innen visszaérkezik, azonnal felterjeszti ő fenségéhez, hogy bölcs belátása szerint intézkedhessék.

Ez volt az oka annak, hogy mindeddig nem tett eleget a sürgető meghagyásoknak. Arra kell kérnie ő fenségét, legyen kegyes

urum
temperatus est
quolibet metal
lo quod alio no
mine arabice
dicatur orech est
autem calidus
sed qua calidi
tas mediocris
est eorum in eo

fit per exercitionem solis id est mo dec
octione: q' superfluit est ab humore sepa
ratur et cathima seu spuma humor dicat
q' autem et qualis sit eius varieta
tes et qualr cognosci untur pretermitta
mus quia michi ad nos
humi
ditatem habet confortandi et depuri
di unde quals conf elephantiam et
cardiacam passionem et sincopim
splenem et omes
a stoma
chum humor

vele szemben türelemmel lenni, ha valamely parancsát nem teljesíthetné haladéktalanul. Ő már fáradt ember, a ki elérte életének 71. és szolgálatainak 49. évét. Nappal a látogatók fogadásával van elfoglalva, az éjjeli írás- és olvasástól pedig az orvosok eltiltották; nem szólva arról, hogy pár hét óta szédülések is bántják.[1]

A gyarapodási és a cserepéldányokról vezetett naplókat egy szóval sem említvén Miller felterjesztésében, a nádor maga elé rendelte őt és magyarázatot kért tőle hallgatása miatt.

Miller kénytelen volt őszintén bevallani, hogy rendes naplókkal nem, hanem csak hiányos feljegyzésekkel rendelkezik.

A nádor szembeállítván egymással a két szóbeli jelentés között mutatkozó igen lényeges eltérést, október 30-án két rendeletet intéz Millerhez.

Az egyikben meghagyja, hogy folyó évi november 1-ső napjától kezdve minden egyes osztály őre pontos jegyzéket vezessen az összes gyarapodásról, cseréről, oly módon, hogy a gyarapodási naplóba pl. a könyvtár őre vezesse be a nyomtatvány vagy kézirat tartalmát, címét, a szerző nevét, a könyv alakját, a kiadás helyét és idejét, az ajándékozó nevét, a történt cserét. A napló eredetijét az illető osztály őre gondozza, az igazgató pedig minden negyedévben készíttessen erről másolatot és azt terjeszsze fel hozzá, hogy az újságok útján közzé lehessen tenni.[2]

A másik leiratban pedig, abból kiindulva, hogy az intézet létrejötte óta, az ország lakosainak nagylelkű áldozatkészségéből, a Múzeum összes osztályaiban nagymérvű gyarapodás történt, a melynek katalogusait szükséges lenne pótlólag szintén egybe állítani és kiadni, elrendelte, hogy az összes osztályokban ejtsék meg a leltározást. Még pedig oly módon, hogy a Múzeum tisztviselői a pesti egyetemi könyvtár első őrével, Schwartner Mártonnal, Reisinger János, Veszerle János egyetemi tanárokkal együtt, mielőbb fogjanak a munkához, Miller és Tumpacher József egyetemi rektor vezetése alatt. A könyvtárnál a Széchényi-féle katalogusok, a soproni könyvtár jegyzéke, valamint a Sándor István hagyatékából kikerült munkák lajstroma szolgáljanak alapúl, és a leltározást is itt kezdjék meg. A leltározás alapján készítendő betüsoros kata-

[1] Fogalmazvány az igazgatósági irattárban. A. 1820. Nr. 95.
[2] U. ott. Nr. 98.

logusba az is felveendő, mi ment időközben veszendőbe, mi van meg két példányban stb. Ezt a katalogust azután az összes közreműködők írják alá és terjeszszék fel hozzá. Utasította továbbá Millert, hogy a rendelet foganatosítása czéljából állapítsa meg Tumpacher rektorral a leltározás kezdetének idejét, s addig is tájékoztassa a tisztviselőket teendőik felől.[1]

A mint Miller kézhez vette a nádori leiratot, tanácskozásra hívta tisztviselőtársait, hogy megbeszéljék a követendő eljárást. A tanácskozók abban állapodtak meg, hogy feliratot intéznek a nádorhoz, a melyben felkérik, engedje meg nekik, hogy mielőtt a leltározásba fognának, az intézetben létesítendő rend érdekében előadhassák nézeteiket és javaslataikat, miután ekkorig nem volt hivatalosan megengedve, hogy a gondjaikra bízott gyüjteményeket illető eszméiket, terveiket ő fensége elé juttathatták volna. Fogadja kegyesen az intézet díszének előmozdítását czélzó szándékukat, és ha előterjesztéseik megnyerik jóváhagyását, ezeket a jövőre szabályul felállítani méltóztassék.

A felterjesztést aláírták Haliczky, Horvát, Jónás, Kovachich és Sadler; Miller pedig november 3-án benyújtotta azt a nádorhoz.

Míg a nádor válasza leérkezett, Horvát István kidolgozta a leltározás keresztülvitelének, valamint a katalogus készítésének tervezetét.

Mindenekelőtt azt akarta volna, hogy a könyvtár kérje be a többi osztályokban lévő nyomtatványokat és kéziratokat, tekintet nélkül arra, hogy tisztviselőknél vannak-e ezek használatban, vagy másoknak vannak kikölcsönözve és helyezzék mindezt a könyvszekrényekbe.

A Széchényi-gyüjtemény leltározását kétféleképen is tudta volna végeztetni, úgymint a katalogusok alapján és a könyvek, kéziratok elhelyezése szerint. A többi nyomtatványt és kéziratot azonban csak azon irott lajstromok segítségével vélte leltározhatónak, a melyek vagy a könyvtárba bekebelezett gyüjteményekről készültek, vagy pedig az időközben ajándékul beérkezett összes munkákról irattak.

A katalogus szerinti leltározást, a mikor a katalogusban foglalt czím után kell a könyvet megtalálni, főleg a téli hideg alatt, úgy vélte Horvát keresztülvihetni, hogy az egyik teremből kihord-

[1] Igazgatósági irattár. A. 1820. Nr. 97.

ták volna a könyveket egy másik fűtött helyiségbe, abban a sorrendben, amint ott felállítva voltak, és itt minden egyes munka czímét megkeresték volna a betűsoros katalogusban. A meglévők czímei a katalogusban megjelöltettek volna, a könyvek pedig visszakerültek volna régi helyükre. Azokat a munkákat, a melyek nem szerepeltek a katalogusban, az illető szekrény elé, a hol előbb is állottak, a földre helyezték volna. Igy kellett volna az egyes szekrényeket, az egyes termeket átnézni egymás után. A mikor a könyvtári szolga a könyveket a könyvtári termekből ki- és oda vissza vitte volna, a könyvtári adjunctus kisérte volna, és ügyelt volna rá, hogy a katalogusban meg nem talált munkák a többiekkel össze ne kevertessenek. A mint a leltározásnak a hivatalos munkaidő leteltével végeszakadt, a könyvtári helyiség lezáratott volna, a kulcsokat pedig a bizottság elnöke vette volna magához, hogy tudtán kívül senki be ne léphessen a könyvtárba.

Az egész gyűjtemény átvizsgálása után azt kellett volna megállapítani, mely könyvek hiányzanak. Ez világosan kitűnt volna a katalogusból, a hol ezek czímei jelzés nélkül maradtak. Ezek újból keresendők lettek volna a szekrények elé a földre helyezett könyvek közt, miután nem lehetetlen, hogy egyik-másik más betű, más rendszó alatt lett felvéve, mint a hogy első ízben keresték. Ha valamelyik előkerült volna, czíme megjelölendő lett volna a katalogusban, maga a könyv pedig az illető szekrénybe helyezendő. Igy tűnt volna ki, hogy a mi a katalogusban jelet nem kapott, az a munka valóban hiányzik; a mi pedig a földön visszamaradt, mind olyan munka, a mi a katalogusban nincs felvéve, szóval, nem tartozik a Széchényi-gyüjteményhez, hanem más úton jutott az intézet birtokába.

Ha oly munkák is hiányzóknak tűntek volna fel, a melyekről teljesen bizonyos volt, hogy megvannak, ez esetben az illető, a kinek hibájából a könyv elhányódott, kutatott volna tovább utána, mert a könyv a gyűjtemény valamely más részében lappanghatott.

A földön maradt könyvek czímeit az egyes gyarapodási naplókban kellett volna megkeresni és megjelölni. Igy meg lehetett volna állapítani, hogy mely könyvek nem szerepelnek sem a Széchényi-katalogusban, sem a többi gyarapodási naplókban, ezekről tehát új lajstrom lett volna készítendő.

Abban az esetben, ha valamely munkából Széchényin kívül

más is ajándékozott volna a könyvtárnak egy példányt, hálából, és az alapító nevének megörökítése czéljából, a gróf ajándéka ellátandó lett volna az ő bélyegzőjével, a másikat pedig a másodpéldányok közé kellett volna tenni, kivévén, ha valami ritka nyomtatványról volt szó, mely esetben ez két példányban is megőrzendő lett volna, a második példányt a Múzeum bélyegzőjével bélyegezvén le.

Ha minden egyes könyv be lett volna már vezetve a katalogusba, végül a földön elhelyezett munkák is a szekrényekbe lettek volna teendők.

Némi eltéréssel ugyanígy kellett volna leltározni a kéziratokat is.

A soproni könyvtárt a könyvtárőr által írt lajstrom alapján kellett volna átvizsgálni.

Az oklevelek, földabroszok, képek, pecsétek stb. amennyiben külön katalogussal bírtak, ennek alapján lettek volna leltározandók. Ha nem bírtak ilyennel, külön lajstromba lettek volna össze irandók.

Az összes leltárakat az igazgató, a könyvtár őre és adjunctusa által aláírva, a bizottság jegyzőkönyvéhez mellékelve fel kellett volna terjeszteni a nádorhoz.

Végül még azt óhajtotta volna Horvát István, hogy a jövőben a könyvtár kulcsai a könyvtár őrénél legyenek, és az ő tudta nélkül senki a gyűjteményekhez ne férhessen; kivévén az ő távollétében az intézet igazgatóját és a könyvtári adjunctust.

Ha a leltározás igy az egész vonalon végrehajtatott volna, hozzá lehetett volna látni a katalogusok készítéséhez.

Horvát azonban, maga is anyagi gondokkal küzködvén s azon a ponton állván, hogy emiatt elhagyja a Múzeum szolgálatát, abban a véleményben volt, hogy ezt a hosszadalmas, nagy munkát nem végezhetik el a könyvtár alkalmazottjai eddigi fizetésük mellett. Előbb jobb anyagi viszonyok közé kellene őket helyezni, és özvegyeikre is kiterjesztendő nyugdíjigénynyel felruházni, hogy nyugodalmasan megélhessenek, és ne legyenek kénytelenek fizetésük nagyobb részét, vagy legalább is felét, állásukhoz mért lakásra elfizetni, és az élelemre, ruházatra szükséges pénzt vagy magánvagyonukból pótolni, vagy pedig szükséget szendvedni.

Nem lenne szabad annak megtörténni, a mint ezt most nem lehetett elkerülni, hogy a kik a kezdet nehézségein keresztül küz-

dötték magukat, még később is silány ellátásban részesüljenek; utódaik ellenben, a kik már mindent készen találnak, és kényelmesen hivataluknak élhetnek, az anyagiak tekintetében is előnyben részesüljenek felettük. Ez annál méltányosabb kívánság, mert a Múzeumnál nincs előléptetés, mint más hivatalokban, ámbár azoktól kevesebb tudást, készültséget kívánnak meg, mint a könyvtár alkalmazottjaitól.

Mielőtt a katalogusok összeállításához fogtak volna, Horvát az összes nyomtatványokat két részre akarta szétosztani, úgymint olyanokra, a melyek nem vonatkoztak hazánk viszonyaira, és a magyar vonatkozásuakra.

Az elsőkből külön könyvtárt szeretett volna létesíteni. Abból indult ki, hogy miután a halhatatlan Széchényi legutóbb a Múzeumnak ajándékozta minden tudományágra kiterjedő gazdag könyvtárát, a melyet nemcsak idehaza, de a külföldön sem ismernek, már a hála is megkövetelné, hogy ennek katalogusa kiadassék. A nemes gróf ezzel megvetette az országos könyvtár alapját, a melylyel hazánk eddig nem bírt, daczára annak, hogy külföldön egyes városok is el vannak látva ily tudományos intézetekkel.

A pesti egyetemi könyvtárt, bár különféle tudományos munkákat foglal magában, szintén nem lehet országosnak mondani. Ha Széchényi ajándékának katalogusát kinyomatnák, és a közönségnek tudomására hoznák, hogy a Múzeum ebből oly országos könyvtárt akar létesíteni, mely a magyar könyvtártól elkülönítve, külön személyzettel ellátva, kezeltetnék, remélni lehetne, hogy egyesek egész gyűjteményeket, mások egyes munkákat ajándékoznának e könyvtár gyarapítására; vagy pedig a tisztviselők fizetésére, és egyéb szükségletekre áldoznának. Ha Széchényi nem létesíti a magyar könyvtárt és éremgyűjteményt, ma nincs Múzeumunk. És miután az általános tudományos irodalom hasonlíthatlanúl gazdágabb, mint a magyar és magyar vonatkozású könyvek száma, semmi kétség az iránt, hogy ez a könyvtár is sokkal gyorsabb arányban növekednék, és az ország lakosainak szemében nagyban emelné a Múzeum becsét.

A katalogus-készítést Horvát a magyar könyvtárban óhajtotta volna megkezdeni, és pedig először a nyomtatványoknál, azután pedig a kéziratoknál.

A nyomtatványokat mindenekelőtt két részre kívánta volna

osztani, úgymint olyanokra, a melyek hazánk viszonyaira vonatkoznak, és olyan bölcsészeti, jogi, theologiai, orvostudományi, mennyiségtani munkákra, a melyeket magyar emberek írtak, vagy legalább Magyarországban nyomattak. Ugy az előbbi, mint az utóbbi osztályba sorolt munkák, tartalmukhoz képest ismét valamely alosztályba lettek volna osztandók, hogy az ugyanazon szakba tartozó munkákat azután egy szekrényben is lehessen felállítani. Miután pedig sem könyv, sem szekrény nem volt annyi, hogy túlságosan sok alosztályt lehetett volna megállapitani, csak bizonyos főbb szakokat akart szem előtt tartani, és ha még igy is kevésnek mutatkozott volna a szekrények száma, egy és ugyanazon szekrénybe több rokon szakot is behelyezni, pl. a magyar történelmi művek mellé a magyar egyháztörténelmi munkákat. Közben a könyvtári tisztviselők az összes magyar munkákról egy részletes szakosztálytervezetet készítettek volna, minden lehető alosztálylyal. Ebből kitünt volna, mely szak van jobban, melyik kevésbé jól képviselve a gyüjteményben, hogy tehát mely hiányok lennének pótlandók. De arra is jó lett volna ez a tervezet, hogy a könyvtár tulajdonába jutott munkákról azonnal meg lehetett volna állapitani, mely osztályba sorolandók. Igy azután mindig szem előtt állott volna a könyvtár állapota, mint a hogy az ország földrajzi fekvése látható a térképekről.

A katalogizálás akként történt volna, hogy egyfelől az úgynevezett repertóriumot készítették volna el, másfelől pedig a szorosan vett katalogust.

A repertórium-készítés előtt az összes könyvek, szakosztályok szerint, szekrényekbe lettek volna helyezendők. A szekrények római számokkal, a polczok — alulról felfelé haladva — betükkel lettek volna megjelölendők. Minden könyv kötési táblájába bele iratott volna a szekrény száma, a polcz betűje és hogy a polczon sorrendben hányadik helyen áll.

A magyar könyvtár repertoriumába minden munka a szerzők nevei, vagy ezek hiányában a rendszók szerint, betűrendi sorban lett volna felveendő. A repertoriumba ezek az adatok lettek volna bejegyezve: a szerző vezeték- és keresztneve, vagy a rendszó; a könyv rövid czime, a nyomtatás helye, éve, a könyv nagysága, a kötetek száma, a szekrény száma, a polcz betűje, a sorrend száma és a nyomdász neve. Hogy a könyvek szignatúráját nem

A RÓMAI CASANATE-KÖNYVTÁR KORVIN-KÓDEXÉNEK 138a. LAPJA.

A RÓMAI CASANATE-KÖNYVTÁR KORVIN-KÓDEXÉNEK 21a. LAPJA.

kellett volna-e minden egyes kötet hátára is ráragasztani, nehogy a ki- és visszahelyezésnél mindig az egész sort végig kelljen számlálni, ez a megállapodástól függött volna és attól, hogy a nádor helyesli-e ezt.

A repertoriumot a következő módon készítették volna.

A könyveket az I. szekrény A. polczáról ugyanazon sorrendben, a hogy itt állottak, átvitték volna abba a helyiségbe, a hol az összeírást eszközölték. Ha többen dolgoztak volna a repertóriumon, mindenik külön szekrényt vett volna munkába. A szükséges adatok feljegyzésére közönséges fogalmazó papír lett volna használandó, a melyet hosszában négy egyenlő részre kellett volna vágni. Az egyes papírdarabok sorrendi számmal lettek volna ellátandók. Az első papírlapra az I. szekrényben, az A. polczon elsőnek elhelyezett munka szerzőjének neve, czíme stb. lett volna felirandó, és így tovább. Csak arra kellett volna ügyelni, hogy egy és ugyanazon munka czíme, szignatúrája stb. egy papírlapra kerüljön, és hogy az összes adatok a papiros egyik oldalára jöjjenek. Ha ugyanazon kötetbe több munka lett összekötve, úgy ezek szerzőik szerint külön lettek volna feljegyzendők; csak hogy ez esetben a szignatura mellett feltűntetendő lett volna az is, hogy az illető dolgozat mely gyüjteményes munka részét képezi. A könyvek a leirás megtörténte után ugyanazon sorrendben mint voltak, visszahelyezendők lettek volna a polczokra.

Az összeírás befejeztével az egyes papírlapokat annyi részre kellett volna feldarabolni, a hány könyvczím lett rávezetve. Ezt a feldarabolást időközben a könyvtári szolga eszközölhette volna. A papirszeleteket egy e czélra szolgáló asztal 24 rekeszébe kellett volna betűszerinti sorban beosztani. Az egyes rekeszekbe jutott lapok ismét szoros betűrendbe lettek volna szedendők és így fonálra fűzendők. A czédulákat azután erre a czélra külön vonalozott ívekre kellett volna lemásolni, külön mezőkbe iktatván az egyes adatokat, úgy azonban, hogy csakis ugyanazon szerző munkáinak czímei lettek volna közvetlenül egymás mellé írva, más-más szerzők nevei közt ellenben 3—4 újabb munka bejegyzésére elegendő hely maradt volna, nehogy az újabb gyarapodás következtében rövid időn belül újból le kelljen írni a repertóriumot. Ezen több kötetre terjedő repertórium leírására, miután az őröknek más természetű dolgaik voltak, írnokok lettek volna alkalmazandók. Megtörténvén a lemásolás, az

egészet be kellett volna köttetni, feltüntetvén az egyes kötetek hátán, mely betük foglaltatnak bennük. A míg a kutatók és tisztviselők az olvasóteremben dolgoznak, ezeket a repertoriumokat is itt kellett volna elhelyezni; használatuk azonban csakis egyes tudósoknak lett volna megengedve, az ör külön felhatalmazásával. Az újabb gyarapodást pedig csak akkor lehetett volna a könyvtárban felállítani, ha ezt az ör, vagy adjunctus már bevezette a repertoriumba.

A repertoriumon kívül, mely első sorban a könyvek kikeresésére szolgált volna, még egy másikat, az úgynevezett czédula-katalogust is kellett volna készíteni, a mi akként történt volna, hogy a repertoriumba bevezetett adatok negyedrétü, jóminüségü papirlapokra lettek volna leirandók; e papirlapokat, szoros betürendbe szedve, külön tokokban tartották volna, a melyekre rá lett volna irva, mely betüket tartalmaznak. E czédulák nemcsak ellenőrzésül szolgáltak volna, hogy a repertoriumban benn foglaltatik-e minden, hanem mivel nem sok olyan munka volt, a melynek címe rá nem fért volna a papirlap egyik oldalára, a másik, tiszta oldalra a könyv szerzőjére, sorsára stb. vonatkozó feljegyzéseket lehetett volna rávezetni, úgy hogy ez Catalogue Raisonné gyanánt szolgált volna. A magyar könyvtár czéduláira főleg könyvészeti feljegyzéseket lehetett volna irni, de csak akkor, ha a könyvtári tisztviselők sem más könyvtári teendőkkel, sem irodalmilag elfoglalva nem voltak. Ezen felül a könyv teljesebb címe, a nyomdász neve, a kiadás éve s más ilyen jött volna a czédulára.

A metszetgyüjteményről betürendi, az oklevelekről időrendi katalogus lett volna készítendő. A Széchényi által legújabban ajándékozott kéziratokat pedig a már nyomtatásban megjelent kéziratkatalogushoz pótlék gyanánt lehetett volna összeirni. A többi, a Kovachich,- Éder,- Kitaibel stb.-féle kéziratok katalogizálásánál, az egyes gyüjteményekről készült lajstromok szolgáltak volna alapul.

Miután nem válnék az intézetnek dicsőségére, ha a könyvtár tisztviselői ezirán megkérdeztetvén, nem tudnák megmondani, hány munkából, kötetből áll a könyvtár, ezt is össze kellett volna számlálni, és időnkint az újabb gyarapodást hozzáadni.

Ugyanily eljárás lett volna követendő a kéziratoknál és a többi gyüjteménynél is.

Hasonló repertoriumot és katalogust kellett volna készíteni a nem magyar vonatkozású munkákról is. Mivel azonbán ez a gyüjte-

mény még nagy gyarapodás előtt állott, egyelőre elég lett volna a czédulakatalogust összeállítani.

E katalogusoknak alapján és segítségével kellett volna ellenőrizni azt is, hogy a Múzeumnak ajándékozott dolgok meg vannak-e valóban mind, kiterjesztvén az ellenőrzést arra is, a mi a Múzeumi Aktákban és újságban mint ajándék szerepelt; mert nagyon megingatná a Múzeumba vetett hitet és bizalmat, ha tudomásra jutna, hogy valami ezekből elveszett.[1]

Igy vélte Horvát István a legczélszerűbben keresztül vihetni a leltározást, és a katalogusok készítését.

Ezalatt leérkezett a nádornak a tisztviselők november 3-iki feliratára adott válasza, mely úgy hangzott: hogy szivesen veszi ugyan, ha javaslataikat előadják, nem tartja azonban szükségesnek, hogy e miatt a leltározás elodáztassék, miután ezúttal csak a betűrendes lajstromozást kivánja elvégeztetni. Újból meghagyja tehát, hogy lássanak a leltározáshoz, hogy még a nagyobb hidegek beállta előtt végződjenek vele; és tekintettel Jónás József őr beteges állapotára, kezdjék ezt el a természetrajzi osztályban.[2]

Kézhez vevén József nádor Miller jelentését, és elrendelvén az összes gyűjtemények újból történő leltározását, végre abba a helyzetbe jutott, hogy válaszolhatott Széchényinek 1819. január 15-iki felterjesztésére.

Minél nagyobbak azon érdemek, irja hozzá 1820 november 1-én, a melyeket a gróf az ő (a nádor) közéleti pályájának kezdete óta az ország hasznának és művelődésének előmozdítása körül szerzett, minél nagyobb hálával fogja az utókor említeni azt a nagy áldozatot, a melyet a hazai irodalom érdekében hozott, és ezzel honfitársainak követendő például szolgált, annál inkább szerette volna legutóbbi adományával is tanusított készségét hasonlóval viszonozni, és leveleiben ismételten kifejezett óhajainak megfelelően, soraira válaszolni s véleményét vele közölni.

A nagy késedelmet, mely, nem tagadja, reá nézve is kellemetlen volt, részben másfélévi távolléte alatt felhalmozódott teendői, az ő felségeik fogadtatásával kapcsolatos előkészületek, részben pedig a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójának ez ügyben tanusított pontatlansága és a gróf előtt is ismeretes könnyelműsége

[1] Könyvtári irattár. A. 1820.

[2] Igazgatósági irattár. A. 1820. Nr. 103.

okozták. Mindez ki fogja magyarázni hosszas hallgatását, és arra fogják a grófot indítani, hogy ezt rossz néven ne vegye. Most, hogy némileg felszabadult gondjaitól, nem akar tovább késni a válaszszal, hanem siet kívánságait teljesíteni.

Ámbár első rendelkezését, hogy a könyvtár eladásából befolyó pénzt a Múzeum tisztviselőinek fizetésére fordítsák, a jelen szűkös viszonyok közt kellő indokokkal lehetne támogatni, minthogy azonban remélni lehet, hogy az ország lakosainak az intézet iránt tanusított érdeklődése, és a haza dicsőségére irányzott buzgalma, idővel a tisztviselői fizetések megjavítását is lehetővé fogja tenni, ezt most elhatározásának megfelelően ő is elejti, és inkább a segédkönyvtár létesítésére vonatkozó másik ajánlatot véli felkarolandónak, annyival inkább, mert igen sok nehézséggel és fáradsággal jár az ily gyűjtemény létrehozása, a melyben oly munkák is vannak, a melyeket sem utánjárással, sem anyagi áldozatok árán nem lehet többé megszerezni. Véleménye szerint az ily gazdag, sok mindent felölelő közintézet érdekeit szolgáló segédkönyvtár felállítása, nem csak a tisztviselők irodalmi munkásságát, az egyes tárgyak meghatározását tekintve lenne szükséges, hanem az ismeretkörét itt bővíteni kivánó ifjuság szempontjából is kivánatosnak mutatkozik. Ezt jegyzi meg az ajánlat czéljaira, rendeltetésére vonatkozólag. A feltételekre nézve pedig, a melyekről szintén tudni óhajtja véleményét, a következőket mondhatja.

Az első pontra, hogy a segédkönyvtár a magyar gyűjteménynyel ne egyesíttessék, nincs semmi megjegyzése, miután ez a dolog természetéből folyik.

A másodikhoz azt véli hozzáadandónak, hogy a nemzeti könyvtárban is meglévő másodpéldányokon kívül még azon munkákat is értékesíteni kellene, akár árverésen, akár magánúton, a mint ez a létesítendő alap javára előnyösebben lenne eszközölhető, és természetesen a kellő ellenőrzés mellett, a melyek az igazgatónak és a könyvtár őrének általa jóváhagyandó kijelölése szerint, nem lennének felveendők a segédkönyvtárba.

Nincs kifogása a 3. és 4. pontban foglaltak ellen sem, miután az ily feltételek kitüzése az adományozótól függ, és ezek nincsenek ellentétben a fő czéllal: de a gróf családja is elegendő biztosítékot nyújt minden eshetőségre nézve.

A mi az 5. pontot illeti, a gróf adományát, azzal a különös

dicsérettel, a melyet nagylelküségével kiérdemelt, a mai napon terjeszti fel a király elé legfelsőbb jóváhagyás czéljából, nem kételkedvén aziránt, hogy ő felsége az ajánlatot kegyesen fogadja, és legfelsőbb jóváhagyásával szentesíti.

A 6. pontra vonatkozólag egyetért vele abban, hogy igazságos és méltányos, miszerint azok az alkalmazottak, a kiket a gróf és családja kinevez, illetőleg kijelöl, élvezzék elsősorban az alapító nagylelkűségének gyümölcsét (a mikor és a mint ezt a Múzeum pénzereje megengedi). Ezt a könyvek elárusításából előálló tőkéből azonnal meg lehet valósítani, a mint az alapítólevél elkészült és a tőke a Múzeum rendelkezésére bocsáttatott. A segédkönyvtár czéljaira megtartott munkák becsértékének megfelelő kamatokat illetőleg pedig akkor lesz ez keresztülvihető, ha a Múzeum pénzügyi viszonyai megengedik.

A 7. pont — végre — miután a segédkönyvtár létesítésének javaslata elfogadtatott, feleslegessé vált.

Egyébiránt tudomására hozza, hogy a mint Magyarországba visszaérkezett, azonnal intézkedett az ujonnan ajándékozott könyvtár felállítása iránt, és hogy azt az ő szándékainak megfelelően kezeljék. A mikor a szekrényekbe már behelyezett könyveket első ízben megtekintette, a múzeumi igazgató azt jelentette neki, hogy miután sürgeti a könyvtárra vonatkozó intézkedéseinek végrehajtását, az egymással váltott levelek kapcsán megállapodtak abban, hogy a másodpéldányokat és a kevésbé szükséges könyveket mielőbb el kell adni. Hitelt adván e szavaknak, úgy intézkedett, hogy az igazgató a nyert utasításokhoz tartván magát, az adományához kötött feltételekhez hiven járjon el a dologban, és miután tapasztalás szerint a könyveket árverésen nem lehet jól értékesíteni, megállapítván előbb az egyes munkák becsértékét, valamely könyvárus közvetítésével bocsássa áruba a könyveket. Nem tételezhette fel az irodalmi ügyekben járatos, a nemzeti intézet érdekeit szívén viselő emberről, hogy jelentésében nem mond igazat és minden igyekezetét nem irányítja oda, hogy a nagylelkű ajándékából nyert könyvek minél magasabb áron keljenek el. Bizodalmában azonban megcsalatkozott. Még jóval azelőtt, hogy figyelmeztetését vette volna, január hóban, feltünőnek találván, hogy a könyveket oly olcsón adják el, az elárusítást haladéktalanul beszüntette, az igazgatót pedig igazo-

lásra szólította fel. Miller ezt mindenféle ürügy alatt sokáig húztahalasztotta. Közben leveléből azt is megtudta, hogy arról a köztük állítólag létrejött megállapodásról szó sem volt. Végre Miller, most legutóbb, a maga megszokott könnyelmű modorában azt válaszolta felhivására, hogy a könyvnek mostanában nincs ára, s a mit eladott, azért nem is kérhetett többet; de nem is adott el olyasmit, a mi a segédkönyvtár czéljaira megtartandó lett volna. E nyilatkozata annál inkább felköltötte figyelmét, mert ennek a különben tudós férfinak következetlen, rendszertelen eljárását újabban más tekintetben is bő alkalma volt tapasztalni, és nem hallgathatja el azon talán nem is egészen indokolt aggodalmát sem, hogy az igazgató esetleg túl ment azon a határon, a melyet ő megvonni akart.

Miután szükséges, hogy a dolgok mostani állása minél jobban tisztába hozassék, elrendelte az egész könyvtárnak újból való leltározását, hogy ekként megállapítható legyen, mit adtak el, és mi történt a többivel. Egyúttal kiterjesztette e munkálatot a többi osztályra is, hogy így minden káros hireszteléstnek eleje vétessék.

A Múzeum igazgatója könnyelműen és rendetlenül járt el; de reményli, hogy a vizsgálatból ki fog tünni, hogy az általa létesíteni szándékolt pénzalapot nem érte akkora veszteség, mint kezdetben félni lehetett tőle, mert az igazgatót mindig olyan embernek ismerte, a ki az intézet érdekeit szivén viseli.[1]

A nádor, a mint Széchényinek irta, még ugyanezen a napon felterjesztést intézett a királyhoz és ebben előadta, hogy Széchényi újabb tanúságot tett a haza és az irodalom iránt viseltető lángoló szeretetéről, midőn soproni könyvtárát részben a Nemzeti Múzeum mellett létesítendő segédkönyvtár czéljaira, részben pedig a tisztviselői fizetések megjavítására fordítandó pénzalapra ajánlotta fel. Ezt a nagylelkű adományt kötelességének véli bejelenteni, hogy ő felsége lássa, miszerint ez a kiváló hazafi szenvedésekkel teli öregségében is megemlékszik azon kötelmekről, a melyeket, míg ereje engedte, oly példásan, oly buzgón teljesített, hogy valóban kiérdemelte, hogy a király hű alattvalójának, jó honpolgárnak, és az irodalom kiváló ápolójának neveztessék. Másrészről azon czélból is ő felsége legmagasabb tudomására hozza mindezt, hogy ha majd a gróf alapítólevelét legfelsőbb jóváhagyás

[1] Fogalmazvány az országos levéltárban. Acta Musaei. A. 1820. Nr. 1288.

végett felterjeszti, ő felsége a királyi megerősítést kegyesen megadni méltóztassék.[1]

Széchényit már egészségi állapota sem engedte késedelmeskedni, a már oly régóta húzódó ügyben. Elolvasván a nádor értesítését, sietett kiállítani az alapítólevelet, a melyben kinyilatkoztatja, hogy gondosan megfontolván azon okokat, a melyek a Széchényi-országos-könyvtár mellett egy segédkönyvtár felállítását javallják; meggondolván főleg azt, hogy az ily segédkönyvtár, az oly nagykiterjedésű közintézetnél, mint a minővé a Nemzeti Múzeum, az ország nádorának előrelátó, bölcs gondosságából és ő felsége atyai kegyelméből fejlődött, egyrészt az intézet tisztviselőkarának irodalmi munkásságához, valamint az itt összegyűjtött tárgyak meghatározásához segédeszközül, másrészt az intézet falai közt ismereteit gyarapítani óhajtó ifjúság tanulmányaihoz forrásul szolgálna, e segédkönyvtár czéljaira felajánlja a már Pestre leszállított és a Múzeumban elhelyezett gyűjteményét, és ezt örök időkre, visszavonhatlanúl szeretett hazájának és a közjónak szenteli és adja.

Adományához ugyanazon feltételeket köti, a melyeket már 1819 január 15-iki nyilatkozatában is felsorolt. Eltérés a két szöveg közt csak abban mutatkozik, hogy itt most nem csupán a másodpéldányokat szánja eladásra, hanem azon munkákat is, a melyeket az igazgató és könyvtárőr nem tart szükségeseknek a segédkönyvtár czéljaira, továbbá a nádor leiratához alkalmazkodva, beleegyezik, miszerint a könyvek eladása ne szükségszerűen árverés útján történjék, hanem a mint ez előnyösebbnek mutatkozik. Nemkülömben elhagyta alapítóleveléből a nádor által feleslegesnek mondott 7. feltételt is.

Az alapítólevél befejező soraiban megismétli azon igéretét, hogy a mint eddig mindig arra irányozta minden törekvését, hogy tehetségéhez mérten rendelkezésére bocsássa hazájának és honfitársainak a nemzeti dicsőség előmozdítására szükséges kulturális segédeszközöket, úgy ezentúl sem fog egy alkalmat sem elmulasztani ezen segédkönyvtár gyarapítását elősegíteni.[2]

Az alapító levelet Széchényi november 30-án a következő sorok kiséretében — az utolsók, a melyeket a könyvtár ügyében

[1] Fogalmazvány az országos levéltárban. Acta Musaei. A. 1820. Nr. 1288

[2] Másolat az igazgatósági irattárban. A. 1820. Nr. 116.

és egyáltalában a nádorhoz intézett — küldötte meg az ország nádorának.

»Nem vagyok képes szavakba foglalni azt az örömet, hálát, a melyet Fenséged november 1-én kelt sorai bennem keltettek. Örvendek, hogy Fenséged, a szeretett hazám dicsőségére, polgártársaim javára és a tudomány előmozdítására felajánlott segédkönyvtárt nem csak kegyesen elfogadni, hanem legfelsőbb jóváhagyás végett ő felsége elé terjeszteni méltóztatott. Fogadja Fenséges Uram mindezekért hálás köszönetem nyilvánítását.

Ki akarván érdemelni Fenséged nagy jóságát a jövőre is, a segédkönyvtár alapító levelét, a melybe felvettem a Fenséged által jóváhagyott feltételeket is, Fenséged bölcs szándékához mérten elkészítettem, és ezennel mellékelem, alázattal esedezvén, hogy ha Fenséged helyeslésével találkozik, azt legfelsőbb jóváhagyás czéljából ő felsége elé vinni kegyeskedjék.

Őszintén megvallom, hogy én a soproni könyvtár eladását illetőleg a Múzeum igazgatójával levelezést nem folytattam, sőt nem is akartam vele levelezni, s nem is levelezhettem: mert hiszen az egész ügy Fenséged elhatározásától tétetett függővé, a mit az igazgató tartozott volna kieszközölni, még mielőtt a könyvek eladását megkezdette.

Elég jó forrásból tudom, hogy több oly munkát is eladtak, a mit meg kellett volna tartani a segédkönyvtár czéljaira: bízom azonban benne, hogy azok az irodalmi emberek, a kik ezeket megvásárolták, visszatéríttetvén pénzük, szívesen vissza fogják adni e könyveket.

Hogy Fenséged úgy az országos, mint a segédkönyvtár újból való leltározását bölcs előrelátással elrendelni méltóztatott, hálásan köszönöm.

Azon munkáknak, a melyek a magyar könyvtár nyomtatásban megjelent katalogusaiban foglaltatnak, s a melyeket én pontosan átadtam, meg kell lenniök. Azoknak a könyveknek a jegyzékét pedig, a melyek később jutottak az országos könyvtárba, ellátva az átvételt tanusító igazgató névaláírásával, valamint a földabroszok, képek, czímerek, sajtókész s a czenzúra által jóváhagyott katalogusát, a legközelebbi alkalommal meg fogom küldeni Horvát István őrnek, használatra, azon kérelemmel, hogy a leltározás befejeztével nekem visszaküldessenek«.[1]

[1] Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1820. Nr. 1384.

el törlésében is imádkozzanak.

Utóllyára vegyék szives köszönetemet mind azok, kik-
ről e Testamentomomban emlékezem, mint pedig ebben meg
nem nevezett egyéb Barátim, Tisztyeim, és cselédjeim, és mi-
dőn reájok nézve el követett vétkeimért bocsánatot kérek,
ajánlom magamat emlékezetekbe és imádságokba. Kelt
Bétsben December hónapnak 10dik napján 1820dik esztendőben
Gróf Széchényi Ferenc

Előttünk

Herzog Batthyány Fülöp

Graff Z. Ág. Károly

Graff Almásy Ignácz

Graf Esterhazy Pál

Testamentum kivész

SZÉCHÉNYI VÉGRENDELETE.

Széchényi, a ki már érezte arczán a halál lehelletét, nagy nyugtalanságtól szabadúlt meg, hogy az alapítólevelet végre elküldhette. Most még néhány ügyet kivánt elrendezni.

Deczember 10-én megsemmisíti 1814 évi végrendelkezését, valamint későbbi pótvégrendeleteit, és újból intézkedik javairól.

Magyar nyelven írt végrendeletének bevezető soraiban e megható szavakat olvassuk: »Bűnös lelkemet a mindenható Teremtőmnek, Megváltómnak és Megszentelőmnek mérték nélkül való irgalmába ajánlom, és teljesen bízván a szegény bűnösök iránt többször is megigért szánakodásában és engedelmében, de leginkább maga személyének a keresztfán ugyan a bűnösökért tett feláldozásában, köteles alázatossággal, és érdemetlenségemnek igaz megesmérésével, úgy nemkülömben számos és terhes bűneimnek töredelmes megbánásával kivánok bizodalmasan szent itélőszéke elejbe lépni, és ott nem érdemem, hanem csupán könyörületessége után irgalmasságért esedezni és feloldozásomat mindenhatóságától és véle öröktül fogva élő kegyességétől el is várni.«

A végrendelet 20—21. pontjaiban megemlékezik gyűjteményeiről is. »Kedves magyar hazámnak ajándékozott Bibliothecában külömbféle gyűjteményeknek, nevezetesen a könyveknek, kéziratoknak és pénzeknek Catalogusait nyomtatásban már kiadtam, a hátralévőknek kinyomtatását megigértem; ha ezeknek kiadatását már elkezdettem volna, fiaim végrehajtsák; ha pedig azt nem tehetném többé, tehát fiaim azokat holtam után kinyomattassák, activa capitalisaimból vetessenek az arra szükséges költségek. Továbbá fiaim szorgalmatosan figyelmezzenek azon jusnak fentartására, mely a Bibliotheca fundationalissa és a királyi diploma által familiámnak adatott, hogy az ország könyvtárja mellett szolgáló individuumoknak, ha hivataluk megüresedik, hármat candidálhasson.

A mult esztendőben a soproni második Bibliothecámat is szeretett hazámnak ajándékoztam oly conditióval, hogy annak becsübeli árából összveszerzett capitálisnak interesséből az Ország könyvtárja mellett szolgáló három individuumok fizetése javíttasson. Hogy ezen szándékom teljesíttessen, ügyeljenek rá fiaim.«[1]

A szegény beteg életerejét a másfélévi súlyos betegség ekkor már teljesen fölemésztette.

[1] Széchényi levéltár. I. kötet, 3. szám, II. csomag, 120. szám.

Titkára, Pigay Antal, már augusztus 26-án megirta Horvát Istvánnak: »ő exja nagyon bágyadt, tegnap este hetedszer csapoltatott meg, és ebben a hónapban már másodszor; semmi reménységünk sincs életének megtartásához, csak az bizonytalan még, hogy mennyi ideig fogja húzhatni ezen fatalis vizibetegségben nyomorult állapotját.« [1]

Október 6-án ismét ezeket irja neki: »ő exja napról napra gyengül; már nyolcz izben nyitották meg a lábát; a napokban a folytonosan növekedő nedvek miatt kilenczedszer lesz megcsapolva egész testében.« [2]

Deczember 10-én, a mikor végakaratát tollba mondja, ő maga igy szól: »Istennek kegyelméből még ép észszel birok; ámbátor hosszabb nyavaláskodásom miatt az erőm lankadtabb.«

Attól fogva, hogy elrendezte földi ügyeit, már csak a halál gondolata foglalkoztatja. Intézkedik, hogy a haláláról kiadandó jelentést Bécsben német, Sopronban, Budán, Pesten magyar nyelven bocsássák szét. A legapróbb részletekre kiterjedőleg utasításokat ad a temetésre, a gyászbeszéd megtartására stb. vonatkozólag.

Igy várja a halált, a hivő lélek Istenbe vetett erős bizodalmával, csendes megnyugvásával.

Deczember 12-én a nádor, ki időközben megkapta november 30-án irt sorait, felterjesztvén az alapitólevelet a királyhoz, s kérvén annak jóváhagyását, siet erről őt értesiteni, újólag köszönetet mondván nagylelkű adományaért s biztositván, hogy gondja lesz rá, miszerint az alapitólevélben kifejezett kivánságai teljesittessenek.[3]

Levele azonban már nem találta életben; deczember 13-án, délelőtt 9 órakor visszaadta áldozatkész lelkét Teremtőjének.

Voltak nála nagyobb embereink is, a lángész vakitóbb tulajdonságaival felruházva, nagyobb akaraterővel, merészebb elhatározásokkal, zajosabb tevékenységgel megáldva; de nem volt, a ki forróbban szerette volna a hazát, a ki önzetlenebbül szolgálta volna a közjót, a ki többet és szivesebben áldozott volna a magyar nemzeti művelődésért, mint ő.

Halálát fájdalmas veszteségnek tekintette az egész ország.

[1] Múzeumi kézirattár. Irodalmi levelezések.

[2] U. ott.

[3] Széchényi levéltár. I. kötet, 13. szám, II. csomag, 112. szám.

A lapok úgy emlékeznek meg kimulásáról, mint »a közszomorúság tárgyáról,« mint »nemzeti gyászról,« [1] és elmondják olvasóiknak, hogy a haza mint nagylelkű fiára mutathat rá; a főnemesség mint dicsőségének újabb alkotóját tisztelheti; a tudományok és szépművészetek pedig bőkezü gyámolítójukat magasztalhatják benne, a ki annyi s oly nagy szolgálatot tett hazájának, hogy neve egymaga méltó emléke lesz életének.[2]

Alig hogy lakóul fogadták a czenki sirbolt falai a Széchényi-országos-könyvtár legnagyobb halottját, Miller, a kinek deczember 12-én a nádor leküldötte az alapítólevél másolatát, már is változtatni kivánt volna az abban kikötött feltételeken.

Millernek ezen aggályoskodása, vagy talán inkább akadékoskodása, abban az elkeseredett lelki állapotában is lelheti magyarázatát, a melybe őt a soproni könyvtár ügyében kiadott nádori rendeletek és leiratok juttatták, s melynek minden tartózkodás nélkül kifejezést adott akkor, a mikor a nádor felhivására, hogy a Kriebel-féle munka kiadására kérjen fel valami meczenást, deczember 4-én válaszolt, kijelentvén, hogy erre nem vállalkozhatik. Mert ugyan milyen arczczal szólíthatna fel ő, a nyilvánosság előtt tönkretett ember, gyanu nélkül valakit ily áldozatra? Az ő gyalázatának hire napról napra terjed az országban. Már mindkét városban kimondták rá az itéletet. Budán a hivatalokban, Pesten pedig a kúrián azt beszélik, hogy el fogják mozditani hivatalától, vagyonát pedig zár alá veszik. Sőt a tizenkét éves iskolásgyerekek is ezt ujságolják egymásnak. Restell az utczára kimenni; és fájdalmas szivvel várja szerencsétlenségének végét, mely merő félreértésből származott, hogy elhagyva a várost, valamely eldugott helyen fejezze be életét. Most saját magán volt alkalma tapasztalni, hogy hasztalan törekszik valaki a haza körül érdemeket szerezni magának.[3]

Nem lehetetlen, — mondjuk — hogy Miller e hangulata is hozzájárult ahhoz, hogy bizonyos nehézséget látott az alapítólevél kikötéseinek teljesithetésében.

Igy pl. a 2. pontra vonatkozólag abban a nézetben volt,

[1] Hazai s Külföldi Tudósitások. 1820. Nr. 50.

[2] Vereinigte Ofner und Pester Zeitung. Nr. 102.

[3] Fogalmazvány az igazgatósági irattárban. A. 1820. Nr. 111.

hogy mindaddig nem lehet a felség jóváhagyását az alapítványhoz kikérni, míg nem tudni, mily összeg folyik be a könyvek eladásából, miután ezt az összeget ki kell fejezni az alapítólevélben.

Kételyei voltak 3. pont iránt is. Azt méltányosnak találta, hogy a segédkönyvtár értékét megbecsüljék. De ki legyen a becsüs? A tudósok nem valók erre, mert sokszor annyira elragadja őket valamely könyv iránti előszeretetük, hogy 100 frtra is becsülnek olyasmit, a miért más 5 frtot sem adna. Erre tehát csak is valamelyik értelmes könyvkereskedőt lehetne felszólítani.

Bajos lett volna szerinte a 4. pont keresztülvitele is. Az eladásból befolyó összegről adhatna az országos pénztár nyugtatványt, de nem lehet ilyet kívánni tőle a segédkönyvtárról. Ez szükségtelen óvatosság, a mi valamikor még súlyos következményekkel járhatna az intézetre nézve; mert az alapítványokat rendszerint úgy teszik, hogy az intézet megszüntével a pénz visszatéríttessék, vagy pedig, ha csak a kamatokat fizették, ez beszüntettessék. Ebben az esetben tehát a Széchényi-család jogot nyerne arra, hogy a könyvek helyett azok értékét követelje vissza. Ugyanígy, ha a könyvtárt tűzvész találná elpusztítani, a veszteség ebben az esetben is a Múzeumot érné, és nem a családot.

Ezen észrevételeit — a nélkül, hogy a szakértők véleményét ezzel érinteni akarná — deczember 22-én, felterjesztette a nádorhoz.[1]

József nádor azonban nem vette figyelembe a felterjesztést, mert az alapítólevél ekkor már a felség előtt volt.

Széchényi Lajos gróf, a megboldogultnak legidősb fia, 1821 január 5-én értesítette a nádort a családját ért pótolhatlan veszteségről, jelentvén, hogy ő fensége deczember 12-iki levele már nem találta atyját életben. Ő mond tehát hálás köszönetet a segédkönyvtár adományozása alkalmából nyilvánított kegyes szavakért, testvérei nevében is, kérvén ő fenségét, hogy a felség elhatározását velük annak idején szintén közölni méltóztassék. Testvéreivel együtt igéri, hogy szeretett édes atyjuk akaratát, a földabroszok stb. katalogusának saját költségükön való kiadását illetőleg, szentül teljesíteni fogják, úgyszintén gondjuk lesz arra is,

[1] Országos levéltár. Acta Musaei. A. 1821. Nr. 157.

hogy az a nagyobb mennyiségű könyv, a melyet atyjuk a magyar könyvtárnak vásárolt, mielőbb Pestre szállíttassék.[1]

A nádor február 16-án fejezte ki részvétét Széchényi halála felett, Lajos grófhoz intézett levelében. A mélyen sujtott család vigasztalására nem tudott egyebet mondani, mint hogy az ily érdemes, jeles férfiúnak, a kinek hazájával szemben tanusított nagylelkűségét, és a tudományok érdekében nagy áldozatok árán kifejtett hazafias buzgalmát, 1807-ben maguk az országgyűlési rendek is törvénybe iktatták és a haza polgárai elé követendő példaképül állították, az ilyen, hazája és királya körül annyi érdemet szerzett férfiunak emléke örökké élni fog. Egyébként pedig megnyugvással vevén tudomásul a katalogus kiadására vonatkozó igéretüket, magára vállalta, hogy mihelyt édes atyjuk alapítványának legfelsőbb jóváhagyása leérkezik, közölni fogja ezt velük.[2]

A nádort azonban ebben megelőzte herczeg Koháry Ferencz kanczellár, a ki márczius 23-án, tudomására hozván ő fenségének, hogy a király minden pontjában jóváhagyta Széchényinek a segédkönyvtár czéljaira tett alapítványát, egyidejűleg Széchényi Lajos grófnak is megírta ezt, hozzá adván, hogy ő felsége kegyelmesen megengedni méltóztatott, miszerint a királyi kegy nagyobb bizonyságául, a melyre a megboldogult alapító ezen újabb bőkezűségével magát érdemesítette és a magyar könyvtár megalapítása körül már régebben szerzett érdemeire való tekintettel, utódainak legfelsőbb megelégedése nyilváníttassék.[3]

A Széchényi-országos-könyvtár történetének e minden tekintetben legjellemzőbb, legérdekesebb korszaka azzal záródik, a mi 1802-ben megnyitotta: a halhatatlan Széchényi Ferencz grófnak fejedelmi alapítványával.

[1] Fogalmazvány a Széchényi levéltárban. I. kötet. 13. szám, II. csomag, 115. szám.

[2] U. ott. 116. szám.

[3] U. ott. 117. szám.

A RÓMAI CASANATE-KÖNYVTÁR KORVIN-KÓDEXE.

SCHÖNHERR GYULÁTÓL.

(3 melléklettel és a szöveg között 7 hasonmással.) [1]

I.

Róma történelmi kincseinek kimeríthetetlen voltáról beszélni jóformán közhelylyé vált azok részéről, a kik az örök város könyvtáraiban és archivumaiban kutatásokat végeztek, de hogy a kimeríthetetlen szó itt nem üres jelző, hogy az eddig felszinre hozott anyag gazdagsága mellett is még mindig a legnagyobb várakozással folytathatjuk a kutatást, arról a tervszerű buvárkodások eredményeinél nem kisebb mértékben tanuskodnak azok a meglepetések, a melyeket a véletlen tartogat fent a kutatók számára.

Gyakran előfordult, hogy a kik éveken át előre megállapított terv szerint buvárkodtak Róma tudományos gyüjteményeiben, kutatásaik legszebb eredményéért a váratlan szerencse kedvezésének tartoznak köszönettel.

Ilyen kedvező véletlen juttatta kezeim közé Róma egyik legnagyobb könyvtárának kiaknázásra váró kincsei közül azt a kéziratos emléket, a melyet ez alkalommal ismertetni szerencsés vagyok, s a mely nem csupán a Mátyás király könyvtárából fenmaradt kódexek számát, hanem a középkori magyar nyelvemlékeink sorozatát is uj, eddig ismeretlen darabbal gyarapította.

A római történelmi kongresszus, mely a mult év április havának első napjaiban a történetbuvároknak és a történelem barátainak százait gyüjté az örök város falai közé, a római állami gyüjtemények vezetőinek tanulságos kiállítások rendezésére szolgált alkalmul, s a körültekintő gond és figyelem, a mely e kiállítások anyagának kiválasztásánál érvényesült, lehetővé tette a kongresz-

[1] Felolvastatott a Magyar Tudományos Akadémia 1903 május 25-iki összes ülésén.

szus tagjainak, hogy úgyszólván minden fáradság nélkül ismerkedhessenek meg e gyüjtemények ritkaságaival.

E kiállítások között kiváló figyelemre tartott igényt a Biblioteca Casanatense kéziratainak és ősnyomtatványainak nevezetességeiből rendezett kiállítás, először nyujtva alkalmat a historikusoknak, hogy e könyvtár történelmi és irodalmi emlékeit összefüggő sorozatban tanulmányozhassák.

A Casanate-könyvtár, a XVIII. század második felében élt tudós Girolamo Casanate bibornoknak, a római szent egyház könyvtárnokának alapítása, a domokosrendiek kezéből, a kiknek vezetésére az alapító által bizatott, kivéve és államosítva, terjedelemre és anyagának jelentőségére a második helyet foglalja el Róma állami könyvtárai között. Casanate 20,000 kötetnyi könyvet gyüjtött össze abból a czélból, hogy nyilvános könyvtárat létesítsen és 1695 október 5-ikén kelt végrendeletével 160,000 scudit meghaladó alapítványt tett e czél megvalósítására, a domokosrendiek Rómában élő előljáróira bizva ez alapítvány kezelését és az abból létesítendő intézet ügyeinek igazgatását. Mikor 1700 márczius 2-án meghalt, már készen állott a domonkosok Santa Maria Sopra Minerva templomának sekrestyéje megett a könyvtár czéljaira emelt épület és a fejedelmi vagyon jövedelmének okos felhasználása, lelkes és buzgó könyvtárnokok vezetése alatt, lehetővé tette, hogy a könyvtár Róma legjelentékenyebb nyilvános könyvtárai egyikévé fejlődjék. A XVIII. század végén, a franczia uralom alatt, állami kezelésbe vétetve át, az eltörült szerzetesrendek könyvtáraival gyarapodott, de vagyonát elveszítette és mig azelőtt évenként 8000 scudit fordíthatott gyarapítására, mostantól ez összegnek alig egy tizedrészével kellett megelégednie. S Róma elfoglalása és az egyházi uralom végleges megszünése után éveket vett igénybe a könyvtár vagyoni viszonyainak és szervezete kérdésének rendezése. 1886-ban végre visszanyerte vagyonát és autonom szervezetét, s azóta mint Róma állami könyvtárainak sorában a második, szolgálja a tudományt és a közművelődést, naponként reggel 9 órától délután 3-ig állva a kutatók rendelkezésére.

Nyomtatványainak száma meghaladja a 200,000-et; kéziratgyüjteménye mintegy 5000 darabot foglal magában. A mult században átélt viszontagságok és vagyoni veszteségek megakasz-

tották a könyvtár anyaga rendszeres lajstromozásának munkáját; a könyvek nyomtatott jegyzékének kiadása, melyet Audiffredi alatt a XVIII. század második felében kezdtek meg, a munka közepén félbemaradt. Az ujjászervezés óta a könyvtári személyzet idejének javarészét a nyomtatványok czédula-katalogusának elkészítése vette igénybe, nagyszámú kutatói a kéziratok tanulmányozásánál ma is arra a fogyatékos katalogusra vannak utalva, a melyet a könyvtár gondozóinak egyike, Agnini domonkosrendi szerzetes készített az 1750-es évek derekán, s melynek szövege a kéziratok tartalma s a szerzők megnevezésén kívül csupán a legáltalánosabb bibliografiai megjegyzésekre szorítkozik. 5000 kézirat tartalmáról tájékozódást szerezni, szűkszavú, hiányos katalogus segítsége mellett, nagyon nehéz, majdnem lehetetlen; valamennyi kéziratot egyenként, egymásután kell kezébe vennie a kutatónak, ha feladatát alaposan el akarja végezni, különösen ha e feladatok között elsőnek tekinti, a mi reánk, hazánk középkori kulturájának világgá szórt kincseit kereső magyarokra oly fontos, hogy e kéziratok tartalma mellett azok eredete és egykori birtokosai felől is tisztába jöjjön.

Igy magyarázható meg, hogy a magyar történelem buvárai közül évről évre számosan fordultak meg e könyvtárban és huzamosabb ideig végeztek kutatásokat annak kéziratai között, a nélkül, hogy sejtelemmel bírtak volna arról a meglepetésről, melyet e gyüjtemény középkori művelődéstörténetünk legfényesebb fejezetének, Mátyás király könyvtára történetének kutatói számára rejteget magában.

A sorsnak különös szeszélye, hogy ez a meglepetés az én számomra legyen fentartva, a ki bár a külföld igen sok könyvtárában és levéltárában eléggé otthonosan érzem magamat, ebben a könyvtárban soha sem végeztem a szó igazi értelmében kutatásokat. Előre kell bocsátanom, hogy ezuttal nem is szorosan vett könyvtári buvárlatok czéljából mentem Rómába, hanem hogy a Magyar Nemzeti Múzeum képviseletében részt vegyek a nemzetközi történelmi kongresszuson. Korábbi római tartózkodásaim alatt, 1890-ben és 1899-ben tanulmányaim a vatikáni gyűjteményeken kívül a Vittorio Emanuele-könyvtárba, a Barberini-könyvtárba és az állami levéltárba vezettek el. A Casanate-könyvtár küszöbét akkor léptem át először, midőn 1903 április 6-ikán, mint a törté-

nelmi kongreszszus tagja, annak e kongresszus alkalmából rendezett kiállítását mentem megtekinteni.

A Santa Maria Sopra Minerva templom szomszédságában emelkedő könyvtári épület történelmi nevezetességű nagy aulájában, melynek díszes berendezése az alapitás idejéből származik, 16 tárlóban voltak e kiállításon közszemlére téve a könyvtárnak nyomtatványokban, kéziratokban és oklevelekben birt ritkaságai. Nyolcz csoportra osztva, a kiállítás anyaga külön sorozatokat mutatott be a külföldi, az olaszországi és a római ősnyomtatványokból, a Casanate bibornokra vonatkozó iratokból, a tartalmilag vagy művészi kiállításuknál fogva nevezetes kéziratokból, s a város történetére, valamint az inquisitiora vonatkozó irott és nyomtatott emlékekből, a mely utóbbiak ez intézmény fővezetői, a domonkosrendiek révén e könyvtár különös érdekességei közé tartoznak.

Engem a kiállított anyagból főkép a miniatürös kéziratok érdekeltek, nemcsak a műélvezet szempontjából, melyet azok tanulmányozása nyujt, hanem azért is, mert a régi könyvtári katalogusok épen azok lényeges kiegészítő részéről, az egykori tulajdonos nyomára vezethető czímerekről nyujtanak a legkevesebb felvilágositást, és igy ebből a szempontból egyenesen a közvetlen szemléletre vagyunk utalva kutatásainkban. Hosszas könyvtári buvárlataimban szerzett tapasztalataim arra tanitottak, hogy alig van a külföldön könyvtár, ha még oly szerény méretű is, melynek kódexei között ne lappangana magyar vonatkozású anyag, attól eltekintve, hogy a középkori miniatürök tanulmányozása általános szempontból is mindig tanulságos a régi történelmi emlékek kutatóira. A festett kódexeknek ezt a gazdag sorozatát is, a melyet a Casanate-könyvtár ez alkalommal először mutatott be a nyilvánosságnak, azzal a reménységgel eltelve vettem szemügyre, hogy futólagos megtekintése is nyujthat olyasmit számomra, a mi bennünket magyar szempontból közelebbről fog érdekelni.

Az eredmény messze felülmúlta várakozásomat. A kiállítás utolsóelőtti tárlójában a XIV. és XV. századi miniatürös kéziratok sorozatában egy hatalmas méretű kódex vonta magára figyelmemet, s mikor azt szemügyre vettem, czímerében enyészetnek indulva, de még eléggé kivehetőleg, a Korvin-kódexek czímereinek jellemző típusát ismertem fel.

A czímer koronával fedett, négyelt pajzs 1. és 4. mezejében a vörös és ezüst vágásokat, a 2. és 3. vörös mezőben az aranykoronás cseh oroszlánt ábrázolja. Közepét a szívpajzs foglalta el, melynek, általános szokás szerint, az uralkodó családi czímerét kellett tartalmaznia; e szívpajzs motivumai azonban teljesen elmosódtak és csak a mező kék színéből és az abba elhelyezett fekete czímeralak körvonalainak gyér töredékeiből lehetett konstatálni, hogy az itt szereplő czímer nem más, mint a Hunyadiak czímere, kék mezőben csőrében arany gyűrűt tartó fekete holló.

Első pillantásra látható volt, hogy a czímer nem tartozik a kódex díszítésének eredeti alkotórészei közé, s azt egy korábbi tulajdonos czímere fölé festették. A felülfestés azonban idővel megrongálódott és szinei nem voltak képesek teljesen elnyomni az eredeti czímerképet; a két czímer motivumainak összekeveredése idézte elő azt a zavaros képet, a melyhez magyar kutató szemére volt szükség, hogy elsőnek hüvelyezze ki belőle a reánk oly becses Korvin-czímer körvonalait.

A ki Mátyás király könyvtárának történetével behatóbban foglalkozott, az körülbelől emlékezetből tudja, hogy mely könyvtárakban őriztetnek a Korvináknak az egész világon szétszórt maradványai. Rómában csak a vatikáni könyvtár Korvin-kódexeiről volt tudomásunk; a jezsuita rend egykori székházának, a Collegium Romanumnak könyvtárában valaha két Korvin-kódexet őriztek, de ezek Róma elfoglalása után eltüntek; a Vittorio Emanuele-könyvtárban, a melybe a Collegium nagy könyvtára be lett olvasztva, nehány év előtt hiába nyomoztam utánuk, nem sikerült reájuk akadnom. Hogy a Casanate-könyvtár is ama szerencsés könyvtárak közé tartozik, a melyek Korvin-kódexet őriznek kincseik között, arról mostanig senkinek nem volt tudomása; maguknak a könyvtár tisztviselőinek sem, mert az az írott jelzőlap, a mely a kiállított tárgyaknál a katalogus hiányát volt hivatva pótolni, a kérdéses kódexnél csupán ezt a szűkszavú felírást tartalmazta: *Enciclopedia medica de secolo XIV.*, és az egykori tulajdonosról semmi említést nem tett.

Ujólag szemügyre véve a czímert, mely ily értékes történelmi emlék felismerésének útját nyitotta meg előttem, s a tárló üvegén át is megállapítva, hogy bár rendkívül megrongált állapotban, tényleg Mátyás király czímerével van dolgom, siettem észleletemet

közölni *Ignazio Giorgi* úrral, a Casanate-könyvtár igazgatójával. Giorgi ur kérésemre a kéziratot a kiállítási szekrényből kiemeltetve, maga is meggyőződött megfigyelésem helyes voltáról, s áthatva a kérdések fontosságától, a melyek megoldását a kézirat tüzetes átvizsgálásától várhattuk, bár a kiállítást nagy közönség látogatta, készséggel megadta az engedélyt, hogy a kéziratot a könyvtár dolgozószobájában azonnal tanulmány tárgyává tehessem.

És e tanulmányozás folyamán, mindjárt az első perczekben, fokozódó örömmel állapíthattam meg, hogy a kódex nemcsak mint Mátyás király könyvtárának eddig ismeretlen darabja bír reánk különös becscsel, hanem értékét megsokszorozza az a körülmény, hogy benne egykorú magyar bejegyzések foglaltatnak.

Mátyás király könyvtárának maradványaiból eddig tudvalevőleg alig másfélszáz kódex hollétéről birunk tudomással; a szám pontos megállapítását megakadályozza az a körülmény, hogy egyes, Mátyás megrendelésére készült, de csak halála után befejezett kódexeknél a bibliografusok nincsenek tisztában azzal, hogy a Korvin-kódexek közé sorozhatják-e azokat. A 150-es számot mindazonáltal régóta jóformán lezártnak tekinthettük ama szünet folytán, mely a Korvin-kódexek felfedezésében beállott lendületet az utolsó évtized alatt követte. Tíz év óta mindössze három felfedezés gyarapította a Korvin-kódexek számát, az utolsó volt a müncheni királyi bajor múzeum könyvtára egy görög kódexének felfedezése, melynek Korvin-kódex-jellegét 1902-ben állapították meg.

A mostani felfedezés, — ha szabad e követelőnek látszó kifejezést használnom akkor, midőn nem nagy tudományos igazságok felderítéséről, hanem kulturtörténetünk egy eddig lappangó adatának első értékesítéséről van szó, — nemcsak engem lepett meg, hanem a könyvtár személyzetét is. A kézirat nem tartozott reájuk nézve a könyvtár ismeretlen kincsei közé; szép miniatürjeiért nagy becsben tartották és ennek jeléül néhány év előtt díszes kötéssel látták el, és tartalmánál fogva nemrégiben egy orvostörténeti bibliografiai kiállításon is szerepeltették. De ennél tovább nem mentek kutatásaikban. Hogy magyar bejegyzéseiről sejtelemmel sem bírtak, azt végre az olasz könyvtárnokoktól nem csodálhatjuk; de hogy a rajta látható czímer nem vonta magára figyelmüket, azt csupán azzal a körülménynyel tudom magamnak megmagyarázni, hogy a könyvtár

tudós igazgatója, a ki annak idején a Vittorio Emanuele-könyvtár kéziratainak lajstromozásában oly tevékeny részt vett, saját könyvtára anyagának tanulmányozásában még nem jutott el odáig, hogy ezt a kéziratot alapos vizsgálat alá vegye. Ha ezt teszi, a czímerről, annak homályos volta mellett is, kétségtelenül ő is felismerte volna a kódex egykori tulajdonosát. Hogy egy Korvin-kódex bírásának jelentőségét az első percztől fogva teljes mértékben méltányolta, arról tanuságot tett az a nyilatkozata, hogy a kódexnek ilyenül való felismerését a könyvtárra nézve a római történelmi kongresszus egyik legfőbb eredményének tekinti.

II.

A *Cod. 459.* jelzést viselő kódex 298 levélnyi terjedelemben orvosi munka szövegét tartalmazza, a szerző megnevezése nélkül, nagy ívréten, kéthasábos írással, díszes kezdőbetükkel, lapszéli díszítésekkel és a szöveget illusztráló vízfestésű képekkel. Lapjainak magassága 380, szélessége 240 mm. Mint említém, néhány év előtt kötötték be, XV. századi motivumokat ábrázoló bőrkötéssel látva el; az előtt kötetlen, illetőleg eredeti kötésétől teljesen megfosztott állapotban volt. Irása egyenes barátgót irás, az a tipus, a mely Olaszországban a XIV. század második felétől volt használatban, de az Alpeseken innen még a XV. század elején is dívott. Fent vörös tintával írt római számjegyű lapszámozással, az egyes quaterniok utolsó lapjának alján őrszókkal van ellátva.

A munkában a szöveg és az illusztrácziók egyenrangú helyet foglalnak el. E szöveg az egész kéziraton végig az egyes lapok alsó harmadát tölti be, két hasábosan írva, a lapok felső két harmadrésze azoknak a képeknek van fentartva, a melyek a szövegben előforduló tárgyak illusztrálására hivatvák.

Tartalma orvosi lexikon, szabatosabban meghatározva, a természet három országa termékeinek és az orvosi tudományban való alkalmazásuknak lexikonszerű összeállításban tárgyalt leírása, mely szoros betürendben sorolja fel a tárgyakat és mondja el azoknak az orvosi szempontokból fontos tulajdonságait, szabatos és természethű rajzzal kisérve minden egyes targynál magyarázatát. Szövege az 1ª· lapon az *aurum* szóval s az arany leírásával kezdődik; a fémek királya kedvéért megbontott betürendet azonban

a folytatásban helyreállítja s az *absinthum* rendszótól az utolsóként szereplő »*zure*« arabs szóig következetesen betartja. A szöveget ez utolsó czikk után a 298ª. lap alján a kolofon zárja be (hasonmását lásd a közlemény végén), a rendes befejezési záradékkal: *finito libro sit laus et gloria Christo. Amen.*

A szövegképeken kívül a kézirat gazdagon el van látva egész lapokat betöltő fényes kiállítású miniatürökkel és lapszéli díszítésekkel, melyek jellege a XIV. század végéről a XV. század elejéig terjedő időszakra vall, s így összeesik az írás korával.

Az első lap miniatürje (l. I. számu mellékletünket), fényével és gazdagságával a czímlap szerepét tölti be. A lap felső részét négyszögletű keretbe foglalt kép tölti be, mely trónon ülő uralkodót ábrázol, koronázási díszben, jobbról három egyházi, balról három világi választófejedelemtől környezve. A kép felett két páros sasszárnynyal díszített és fehér köpenynyel borított sisak között kékruhás női alak baljával magasszárú keresztet ölel át, jobbjában arany kelyhet tart arany paterán szentelt ostyával. A képtől jobbra és balra egymás alatt három-három női alak látható, a természettudomány titkait jelző jelvényekkel, a jobboldali csoport középső alakjának három feje van és kezében tükröt tart.

Ez a miniatür a lap felső két harmadrészét foglalja el; az alsó harmadban van a kéthasábos szöveg, díszes kezdőbetüvel, mely arany alapon fehér bélésü, sárga ruhába öltözött, szakállas aggastyán mellképét ábrázolja. A szöveget három oldalról virágdísz köriti; az alsó szegélyben a zöld babérral szegélyezett kék alapu medaillon közepét foglalja el Mátyás király már fentebb leírt czímere. Előbb említém, hogy ez a czímer egy régebbi tulajdonos czímere fölé volt festve. Az idők viszontagságai folytán ez az uj czímer kopásnak indult és a régi czímer körvonalait ismét felszinre engedte kerülni, úgy hogy ha a lapot a világosság felé tartjuk, a tulsó oldalról tisztán ki lehet venni, hogy a medaillont eredetileg korona nélküli, kiterjesztett szárnyú, egyfejű sas ábrája töltötte ki.

A legközelebbi díszes kiállítású lap a 21ª. oldal (l. a II. számu mellékletet); ennek szövege felett, mely a sasról szól, négyszögű keretben, arany alapon az egyfejű sas képe díszlik; a szöveg kezdőbetüjében szakállas öreg férfi, az alsó lapszegély virágai között medaillonokban borostyánnal övezett férfi, és koszorúba font hajzatú nő mellképe látható.

Hasonló stílű lapdíszítés még 20 van a kódexben (a 32^a, 45^a, 87^a, 92^b, 103^b, 116^b, 129^b, 133^b, 137^a, 138^a, 157^a, 184^b, 192^a, 219^a, 219^b, 259^a, 274^a, 289^b, 291^a és 295^b. lapokon); a szöveget valamennyinél virágdísz szegélyezi, és a kezdőbetűket bibornoki vagy püspöki díszbe öltözött alakok mellképei díszítik.

A többi lapokan a szöveg rendszavának kezdőbetüi, bár kisebb méretekben tartva, de szintén díszes kivitelükkel emelik a kódex fényét, aranynyal vannak kitöltve, és virágdíszszel ékítve.

Mindezek a miniatürök a reájuk rakott gazdag aranydíszszel és a szinek élénkségével tünnek ki, és teljes mértékben érvényre emelik a könyvdíszítés művészetének stilizáló hagyományait, míg a szöveg illusztrálására szolgáló, egyszerű aquarellkivitelű szinezett rajzok a tárgyakat lehetőleg természetesen igyekeznek ábrázolni. A szövegképek és a kézirat díszítésére szolgáló miniatürök tehát különböző kezek munkái, sőt a behatóbb szemlélet ez utóbbi csoportnál is két különböző forrás felismerésére vezet. A díszlapok kezdőbetűi ugyanis a címlapot és a 21^a lapot díszítő nagy miniatürökkel és a kötet többi kisebb kezdőbetűivel együtt stílus, felfogás és kivitel tekintetében teljesen eltérnek az egyes lapok alján látható lapszéli díszítésektől; amazokon franczia befolyás ismerhető fel, ezek pedig egész határozottan az olasz iskola termékei.

A könyvtár kéziratainak Agnini által szerkesztett régi katalogusába ez a kódex »*Fonseca Rodericus Lusitanus: Historia animalium, metallorum, plantarum ad rem medicam ordine alphabetico*« czímmel van beiktatva, s ugyanezt a czímet viseli, XVIII. századi kéztől írva, az a papírlap, mely egykor a kódex védőlapjául szolgált s most az új kötési táblába be van ragasztva. De ez a czím, ha a tartalomnak meg is felel, annál kevésbbé mond igazat a szerzőt illetőleg. A lisaboni születésű Rodericus Fonseca ugyanis, a mint azt Zedlerből[1] és a többi Lexicon Eruditorum Virorum adataiból könnyű konstatálni, a XVI. század végén és a XVII-ik elején élt, a pisai, majd a padovai egyetemen tanítva az orvosi tudományokat. Kívüle e néven más orvosi írót nem ismerünk; a XIV. század végén és a XV. elején élt egy Fonseca Péter

[1] Zedler Johann Heinrich, Grosses Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste, IX. k. (Lipcse, 1735.) 1442. l.

bibornok, a ki XIII. Benedek pápa hívei közé tartozott, utóbb ezt megtagadva, a konstanczi zsinaton szerepelt; de ennek irodalmi működéséről semmi nyom nem maradt fent, s a kódexünkben található bibornoki arczképek daczára is kissé merész volna, egyéb adatok híján, benne keresnünk a munka szerzőjét. A Fonseca családból, mely Portugáliából eredt s Olaszországban is virágzott, többen voltak a domonkosrendnek tagjai: ez a körülmény némi támpontot nyujthat nekünk annak megértéséhez, miért tette meg a katalogus írója, maga is dominikánus barát, az e nevet viselő kiváló orvost ez orvostudományi munka szerzőjének. Talán még közelebb járunk az igazsághoz, ha felteszszük, hogy a kódex egykor tényleg Rodericus Fonseca tulajdonában volt, a mi aztán azt is megmagyarázhatná, hogy került az később a domonkosrend protectorának, Casanate bibornoknak könyvtárába; ez esetben Agnini tudatosan vagy tévedésből az egykori birtokos nevét örökítette meg a szerző helyett katalogusában.

A mi szempontunkból azonban a szerző kérdése nem bír elsőrendű fontossággal. Mig kutatásaink ez irányban közelebbi nyomra nem vezetnek, megelégedhetünk annak megállapításával, hogy kódexünk amaz arabs források alapján készült orvosi kézikönyvek csoportjához tartozik, a melyekkel a XIII. századi scholasticusok a világot jóformán elárasztották, s a melyekből a nagy könyvtárak kéziratgyüjteményei hosszu sorozatot mutatnak fel.

A kódex bibliografiai leírásából már konstatálható, hogy az nem Mátyás számára készült és így a Korvinához való tartozását megelőzőleg annak keletkezése idejével és első tulajdonosával kell tisztába jönnünk.

E kérdések megoldásához biztos alapot szolgáltat a kódex első lapján látható miniatür, mely, mint már a fentebb közölt leírásából világosan kitűnik, egy római császárt ábrázol, a német birodalom választófejedelmei által környezve.

A császár ezen a képen koronázási díszben ül trónján, fején a mitraszerű császári koronával, jobbjában liliomos kormánypálczát, baljában keresztes aranyalmát tartva. A tróntól jobbra a három egyházi, balra a három világi választófejedelem áll, a mainzi, kölni és trieri érsekek, a rajnai pfalczgróf, a brandenburgi őrgróf és a szász herczeg, a három utóbbi kivont kardot tart kezében.

A választókat a mellükön hordott czímer-motivumok teszik

felismerhetőkké. Az egyházi választók között a trieri érsek áll legelől, mellén vörös mezőben fehér kerékkel; társainak mellén a fehér palást elfödi a czímert. A világi választók közül a rajnai pfalczgróf a Wittelsbachok négyelt paizsát a hosszúkás rutákkal és az oroszlánnal, a brandenburgi őrgróf fehér mezőben a vörös sast, a leghátul álló szász herczeg, helyzeténél fogva alig kivehetőleg, a rutakoszorúval fedett fekete sárga sávokat viseli mellén.

Az első körülmény, a mi a képen szemünkbe ötlik, az, hogy nem hét választót látunk a császár körül, csak hatot. A legelőkelőbb közöttük, a cseh király, hiányzik a trón mellől; az uralkodó tehát, a kit a kép ábrázol, a császári és a cseh királyi méltóságot egyesítette saját személyében. Ez összevág a kódexnek még a fentebbi tág határok között is megállapított korával, a mikor a cseh koronát viselő Luxemburgok: IV. Károly császár fiai, Venczel és Zsigmond váltották fel egymást, a pfalczi Ruprecht által megszakított sorozatban a német birodalom trónján.

E két uralkodó közül csak Zsigmond nyerte el a császári koronát, Venczel holta napjáig megmaradt római királynak, s ennek megfelelően pecsétein mindig nyílt koronával ábrázoltatik. Ez azonban nem mérvadó a kódexbeli császári arczkép meghatározásánál, miután a kéziratok festik a hivatalos szertartások szabályai nem kötötték; az általános szokás már akkor rendesen a császári koronázás előtt is megadta a birodalom fejének a császári czímet, s így könnyen érthető, hogy a festő a császári mitrával ábrázolta a római királyt, bárha az őt, szigorúan véve, nem illette meg. Mint hozzánk közelebb állóra Zsigmondra kellene legelőször gondolnunk. De hogy ez a kép őt nem ábrázolhatja, alig szorul bővebb bizonyításra. Eltekintve a hasonlatosság hiányáról — hosszú uralkodásának különböző időszakából ismerjük jól az ő képeit, s ezek mindenikén férfikora kezdetétől kezdve hosszú kecskeszakállal van ábrázolva — a képünkön látható alak korát 40 év körül tehetjük, míg Zsigmond, midőn 1420-ban a cseh trónon Venczel örökébe lépett, már 52 éves volt. Azonfelül kizártnak kell tartanunk, hogy a ki római császársága mellett annyit tartott magyar királyi méltóságára és Magyarországot tekinté országai központjának, mikor hatalma teljében ábrázoltatja magát, a magyar jelvényeket telsen mellőzni engedné az ábrázoláson. Az arczkép tehát kétségtelenül Venczelt

ábrázolja, még pedig férfikorának delén. És ha összehasonlítva e képet azokkal az érdes, szabálytalan arczvonásu képekkel, a melyekben a pecsétein és a híres bibliájában van megörökítve, kissé nehezen ismerünk reá a kódexünk miniatürje által ábrázolt komoly szabályos vonású, mondhatni szép férfiban, az eltérést eléggé megnagyarázza az arczvonásoknak a korral járó megváltozása.

Ha egyébként kételyeink lehetnének ez irányban, a miniatür többi részleteinek tanulmányozása teljesen eloszlatja azokat, sőt olyan támpontokat nyujt számunkra, a melyek segítségével a kódex kifesésének korát is meghatározhatjuk. A császárt környező választófejedelmek között ugyanis balra első helyen látjuk a rajnai pfalczgrófot, mögötte a brandenburgi őrgrófot. A pfalczgrófságban Venczel királysága alatt I., II. és III. Ruprecht váltották fel egymást, s az utolsó volt az a Ruprecht, a kit a német választók Venczel letétele után 1401-ben római királylyá választottak. Kiviláglik, hogy a Venczelnek szánt könyvet vetélytársa képével diszítették volna, a miniatürnek feltétlenül Ruprecht királylyá választatása előtt kellett készülnie, s minthogy Ruprecht 48 éves volt mikor királylyá választották, s ugy ő, mint I. Ruprecht, a ki 1390-ben 81 éves korában halt meg, magas termetükről voltak híresek, a képen látható kistermetű, ridegképű öreg ember alakja mástól nem ábrázolhat mint II. Ruprechtet, a ki 1390-től 1398-ig uralodott, 72 éves volt mikor meghalt s a kit szigorusága miatt a »Kemény« melléknevet nyerte kortársaitól. Ép ily határozottanismerhetünk reá a brandenburgi czímert hordozó alakban a két Luxemburg-ivadék, Zsigmond magyar király és Jodok morva őrgróf közül, a kik ez időtájt a brandenburgi őrgrófságot bírták, ez utóbbira. Zsigmond 1387 óta viselte a brandenburgi őrgrófi méltóságot, a mivel a választó fejedelemség egybe volt kötve, de 138-ban zálogba adta Brandenburgot Jodoknak, János Henrik morv őrgróf fiának, a ki 1397 április 3-ikán ünnepélyes adományt nyert Venczeltől annak birtokára. Zsigmondot azonban, a ki Venczelnél 7 évvel volt fiatalabb, s a kit mint magyar királyt okvetlenül fején királyi koronával kellett volna ábrázolni, nem kereshetjük eben a hosszu kettős szakállt viselő elaggott alakban, ellenben annak ábrázolása teljesen reá illik Jodokra, a ki a század derekán született, a kiről a krónikák feljegyezték, hogy koránál

sokkal idősebbnek nézett ki, s a ki hosszu szakálla miatt a »Barbatus« jelzőt nyerte kortársaitól. S miután Jodokot csak az 1397-iki adomány alapján illette meg a választó fejedelmi méltóság, II. Ruprecht pedig 1398 január 6-ikán halt meg, feltéve hogy a miniatür festője tiszteletben tartotta a jogi formákat, mondhatni mathematikai pontossággal állapíthatjuk meg az 1397. évet, és pedig annak utolsó három negyedét amaz időpontul, a melyben a kódex címlapját diszitő miniatür elkészült.

Ha a miniatürök egyes csoportjának olasz jellegét összevetjük a kódex szövegében található olaszos latin szavak nagy számával és a »h« betű következetes hiányával az eme betüvel kezdődő latin szavaknál, közel áll a feltevés, hogy kodexünk Olaszországból került Venczel királyhoz; de a nagy lapdíszeket és kezdőbetüket mindenesetre az ő udvarában festették bele. Maga a címkép portraitszerű hűséggel megfestett alakjaival és a római királyi méltóságot hirdető birodalmi sas az *aquila* rendszót illusztráló nagy miniatürben, mindkét képen az aranyos mozaik háttérrel, tipikus termékei a cseh festőiskolának, mely IV. Károly idejében a franczia festőművészet hatása alatt keletkezett, és Venczel alatt már erős nemzeti vonásokat mutat.

A kódex első tulajdonásában Venczel római és cseh királyt ismerve fel, nem nehéz megtalálni az utat a másik fontos kérdésnek a megoldásához, hogy került az Mátyás király könyvtárába. Erre a kérdésre két irányban kinálkozik elfogadható válasz.

IV. Károly császárnak a könyvek iránt való előszeretetét mindkét fia, Venczel és Zsigmond örökölte atyjától s mig ma is bámuljuk Venczel négykötetes bibliájának remek képeit, melyek e kéziratoknak a bécsi udvari könyvtár legbecsesebb kincsei között is első helyet biztosítanak, Zsigmondtól is nem egy díszes kiállítású kódex maradt reánk és számos adat bizonyítja az élénkeszű és minden iránt érdeklődő uralkodó szeretetét a tudományok iránt. A cseh trónnal Venczel egész öröksége Zsigmondra szállott s a fényűző és pompakedvelő Zsigmond királynak kétségtelenül volt reá gondja, hogy a prágai királyi könyvtár becsesebb darabjai Budára kerüljenek.

Hogy Venczel király kódexei tényleg Zsigmond tulajdonába mentek át, afelől maga Zsigmond unokája, V. László tesz bizonyságot, mikor az atyja Albert által Bécsbe vitetett kódexeket III. Fri-

gyes császártól azon a jogon követelte vissza, hogy azok Venczeltől örökség útján szállottak Zsigmondra és utódaira.[1] S ha az erre vonatkozó adat nem is szolgáltat bizonyítékot amellett, hogy ezek a kódexek Budáról és nem Prágából kerültek Zsigmond halála után Albert birtokába, a bécsi udvari könyvtárban néhány év előtt felfedezett Korvin-kódex, Haly Aberudiánnak Ptolomaeus Quadripartitiumához írt magyarázata, melyen Venczel király címere és monogrammja örökíti meg a korábbi tulajdonos emlékét, kétségtelenné teszi, hogy a budai királyi könyvtárban tényleg voltak kódexek Venczel király könyvtárából.

A kérdés azon fordul meg, hogy Zsigmond alatt kerültek-e oda, vagy Mátyás könyvgyűjtő szenvedélye szerezte meg azokat a Korvina számára, a mire a király csehországi hadjáratai szolgáltathattak alkalmat. S habár első feltevésünk az, hogy kódexünk épúgy, mint a bécsi Aberudian-kódex, Venczel király többi kéziratával került Zsigmondhoz Budára és elkerülve a sorsot, mely Albert alatt a kéziratok nagyobb részére várakozott, itt is maradt, másrészt az a körülmény, hogy mindkét kódexen a cseh oroszlán is benne van Mátyás címerében, arra a véleményre is feljogosít, hogy Mátyás mind a két kéziratot akkor szerezte meg, mikor Podiebrad ellen Csehország királyává választatva, fegyverrel indult uj királysága elfoglalására.

A középkori fejedelmi könyvtárak, a fenmaradt kódexekből következtetve, túlnyomó részben theologiai és humanista könyvtárak jellegével birtak: egyházi írók, klasszikus szerzők és a középkori költészet és krónikairodalom termékei mellett a természettudomány aránylag kevés művel volt bennük képviselve. Venczel király könyvtára, úgy látszik, kivétel volt ebben a tekintetben; az V. László korabeli adat kiemeli, hogy a Frigyes császár kezei között maradt könyvek között bűvészeti és természettudományi művek is vannak. A Korvina maradványai között a természettudományok köréből e most felfedezett kódexen kívül mindössze hat munkát ismerünk; ezek a következők: Ptolomaeus »Magnae compositionis« liber címet viselő csillagászata, Haly Aberudian kommentárja Ptolemaeus Quadripartitumához, Tollhopf

[1] Chmel, Materialien zur österr. Geschichte, II. k. 95. l. v. ö. Gottlieb, Büchersammlung Kaiser Maximilians I., 5. l.

Stellariuma, Beda Venerabilis »De natura rerum«, Cornelius Celsus »De medicina« című munkái és a budapesti egyetemi könyvtár Theophrastus-kódexe: »De historia plantarum«. S tudjuk még azt, hogy az Angelo Poliziano firenzei könyvárus által 1489-ben Mátyásnak szállított könyvek között megvolt Galenus »De compositione pharmacorum« című munkája.

Hogy kódexünk a budai könyvtár orvos- és természettudományi művei között jelentőségre számot tett, bizonyítja az, hogy Mátyás király saját címerével láttatta el, a rendes szokáshoz hiven a korábbi tulajdonos címere fölé festetve azt. E címerben, mint láttuk, a magyar címer motivumai a cseh királyi címerrel vannak egyesitve, a mi kétségtelenné teszi, hogy az eredeti címer felülfestése Mátyásnak cseh királylyá választása után, tehát uralkodásának 1469 május 3-ikát követő időszakában történt. A címer maga, melynek leírását bevezető sorainkban adtuk, a címeralakok blazonálásában és a rajz kivitelében teljesen megegyezik (hogy csak nehány példát említsek) a bécsi udvari könyvtár Philostrates- és Catullus-kódexei, az Aberudián-kódex s a müncheni udvari könyvtárban levő Historia Bononiensis címereivel, s az a virágdísz is, a mi a címeres medaillont jobbról-balról környezi, annyira hasonlít a Korvin-kódexek egy csoportjának tipikus díszítéséhez, hogy ezt is hajlandók vagyunk Mátyás könyvdíszitője munkájának tartani.

Hasonló feltevésre késztet a birodalmi sassal díszített lap alján látható széldísz férfi és női arczképének behatóbb szemlélete; az itt ábrázolt férfi borostyánnal koszorúzott hosszu fürteivel annyira emlékeztet Mátyás király képeire, hogy fel kell tennünk a kérdést, vajjon nem őt s Beatrixot akarta itt a kódex utolsó miniatora megörökíteni. Feltevésünkben csak az zavar meg, hogy a kódex több más lapján találkozunk hasonló arczképekkel, a mélyeknél a díszítés a cseh iskola jellegét viseli magán, és Mátyás korát határozottan megelőzi.

A kódex nem csupán dísze volt Mátyás király könyvtárának, de sürű használatnak is örvendett, erről tanuskodnak azok a nagyérdekű bejegyzések, a melyeknek köszönhetjük, hogy e kódexben nemcsak a nagy király könyvtárának egy érdekes darabja, hanem a Mátyás-korabeli magyar nyelv becses emléke is maradt fent.

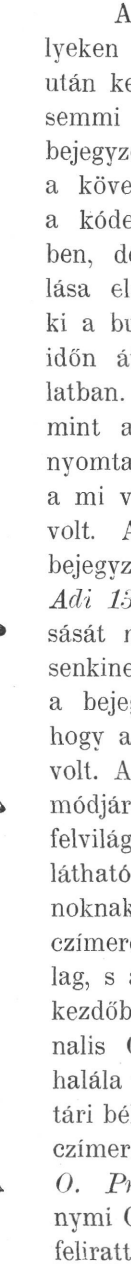

A KÓDEX 1546-IKI OLASZ BEJEGYZÉSE.

Azokról a viszontagságokról, a melyeken a kódex a Korvina pusztulása után keresztülment, magában a kéziratban semmi adatot nem találunk. A magyar bejegyzések, mint alább látni fogjuk, arra a következtetésre nyujtanak alapot, hogy a kódex talán már Mátyás király idejében, de mindenesetre jóval Buda elfoglalása előtt a pálos barátok révén került ki a budai királyi könyvtárból és hosszu időn át magyarok között forgott használatban. További sorsa ép oly bizonytalan, mint a hogy nem tudjuk, hova tünt el nyomtalanul az a sok ezer többi kódex, a mi valaha ennek a könyvtárnak disze volt. A kézirat utolsó oldalán van egy bejegyzés, mely e szavakkal kezdődik: *Adi 13. Marzo 1546.*, de a melynek olvasását mostanig sem Rómában, sem itthon senkinek nem sikerült megfejteni. Ennek a bejegyzésnek keltezése annyit bizonyít, hogy a kódex 1546-ban már olasz kézben volt. A kódex megszerzésének idejéről és módjáról a régi szerzeménykönyvek semmi felvilágositást nem nyujtanak. A címlapon látható bélyeg magának az alapító bibornoknak eredeti könyvtári bélyege, a család czímeréből vett toronynyal, melyet fent csillag, s a többi oldalról a bibornok nevének kezdőbetüi: H. C. C. (= Hieronymus Cardinalis Casanata) vesznek körül. Casanate halála után a domonkosrendiek más könyvtári bélyegzőt használták, a teljes Casanate-czímerrel és *Bibliotheca Card. H. Casan. D. O. Praed.* (= Bibliotheca Card. Hyeronymi Casanata Divi Ordinis Praedicatorum) felirattal, és igy kétségtelen, hogy a kódex még Casanate életében került a könyvtárba.

III.

A kódex 595 lapnyi szövegéből 87 lap szövegképe felett találunk magyar felírást és két az eredeti szöveghez nem tartozó bejegyzést, melyek latin orvosi reczepteket tartalmaznak, s melyek egyike szintén magyar szavakat foglal magában.

A felírásoknak, melyek a képek felett a lap legfelső részét foglalják el, (l. a III. számu mellékletet, mely a 138^a lapot ábrázolja,) az volt a czéljuk, hogy a kódexben leírt és képekkel ábrázolt tárgyakat magyar nevükön nevezzék meg.

A 87 bejegyzés közül 77 maradt meg teljes épségében, a kódex első bejegyzése olvashatatlanná vált, három más bejegyzés a kódex bekötésekor (régebben természetesen, nem most, a legutolsó bekötés alkalmával,) a körülvágás áldozatául esett, és ugyanez a gondatlan kézzel végrehajtott művelet hat bejegyzést akként csonkított meg, hogy közülök négy csak a megfelelő szöveggel való egybevetése utján s szótárak és egyéb apparatusok segítségével volt kibetüzhető, kettőnél pedig le kellett mondanunk a hiányzó rész kiegészítéséről.

E bejegyzésekről a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára részére hű fényképfelvételek készülvén, ez a körülmény lehetővé tette, hogy az összes bejegyzéseket, a kódex lapjainak sorrendjében összeállítva, hű hasonmásban mutassuk be. (L. a 452—455 lapokon.) Olvasásukat az alábbiakban adjuk, megjelölve a lapszámot és zárójelben előre bocsátva a kézirat megfelelő szövegének rendszavát, a melynek szövegképéhez azok magyarázatul szolgáltak.[1]

1. 2^a l. *(Absintum ortense)* . . . . .[2]
2. 4^a l. *(Acacia) kekyn.*
3. 4^b l. *(Acetosa) Sofka.*

[1] A kódexről eszközölt összes fényképfelvételek a hires Danesi czég római műtermében készültek; a közbenjárást ez ügyben és a felvételi eljárás ellenőrzésének feladatát Lukcsics József veszprém-egyházmegyei áldozópap, a római magyar történelmi intézet az időbeli tagja volt szives magára vállalni.

[2] A kódex első magyar bejegyzése, mely a rendszónak megfelelőleg a kerti ürmöt ábrázoló kép fölé volt írva, teljesen elmosódott és így olvashatatlan. A beszterczei szójegyzékben absintum a. m. *irem*,

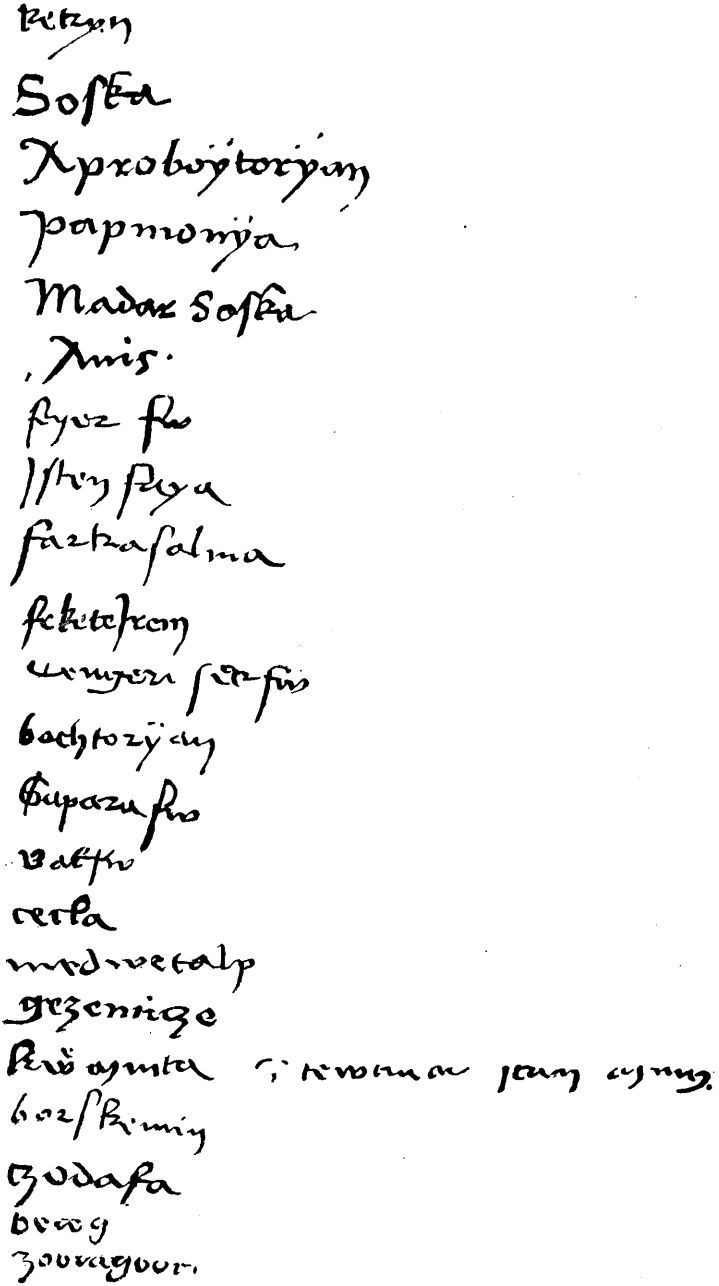

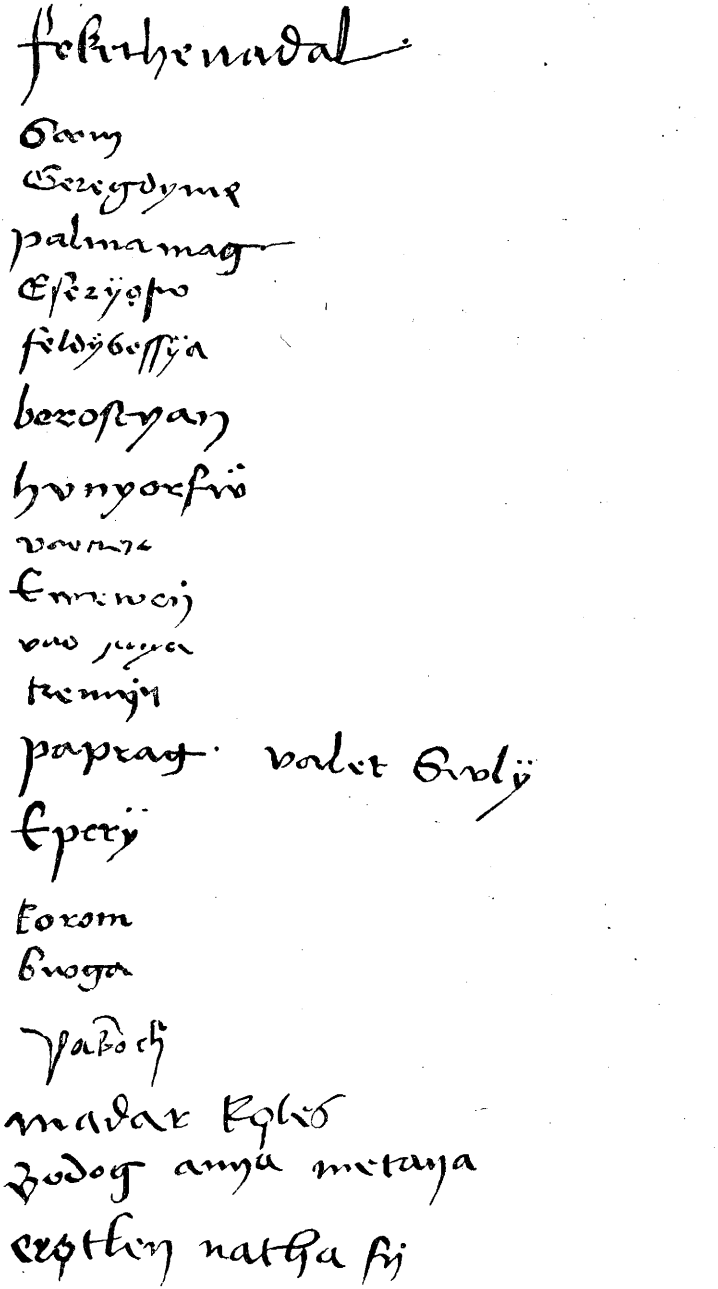

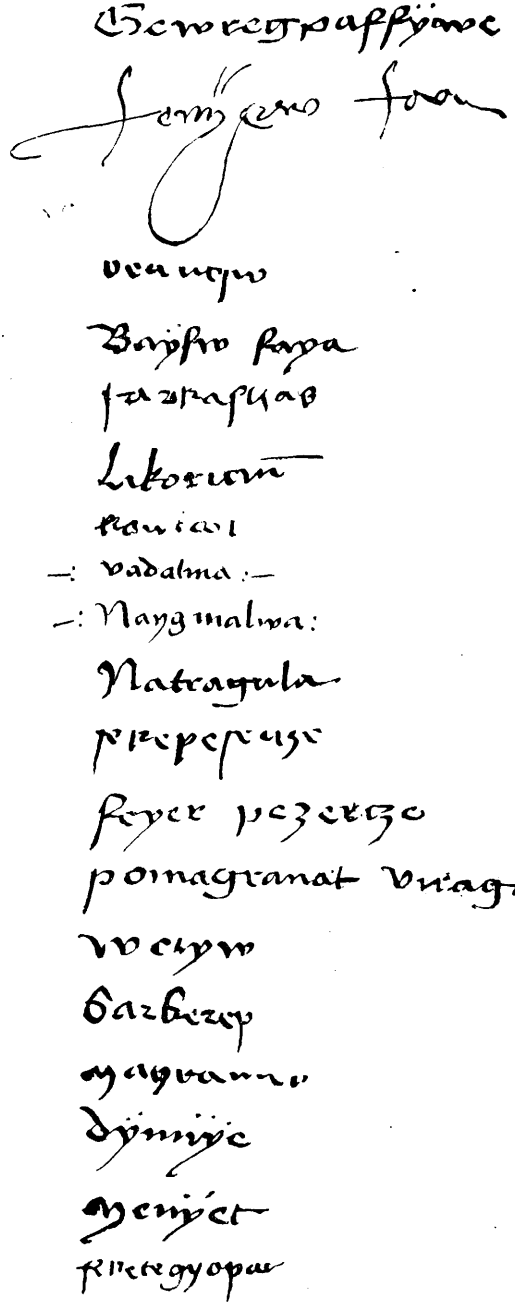

A KÓDEX MAGYAR BEJEGYZÉSEI. III.

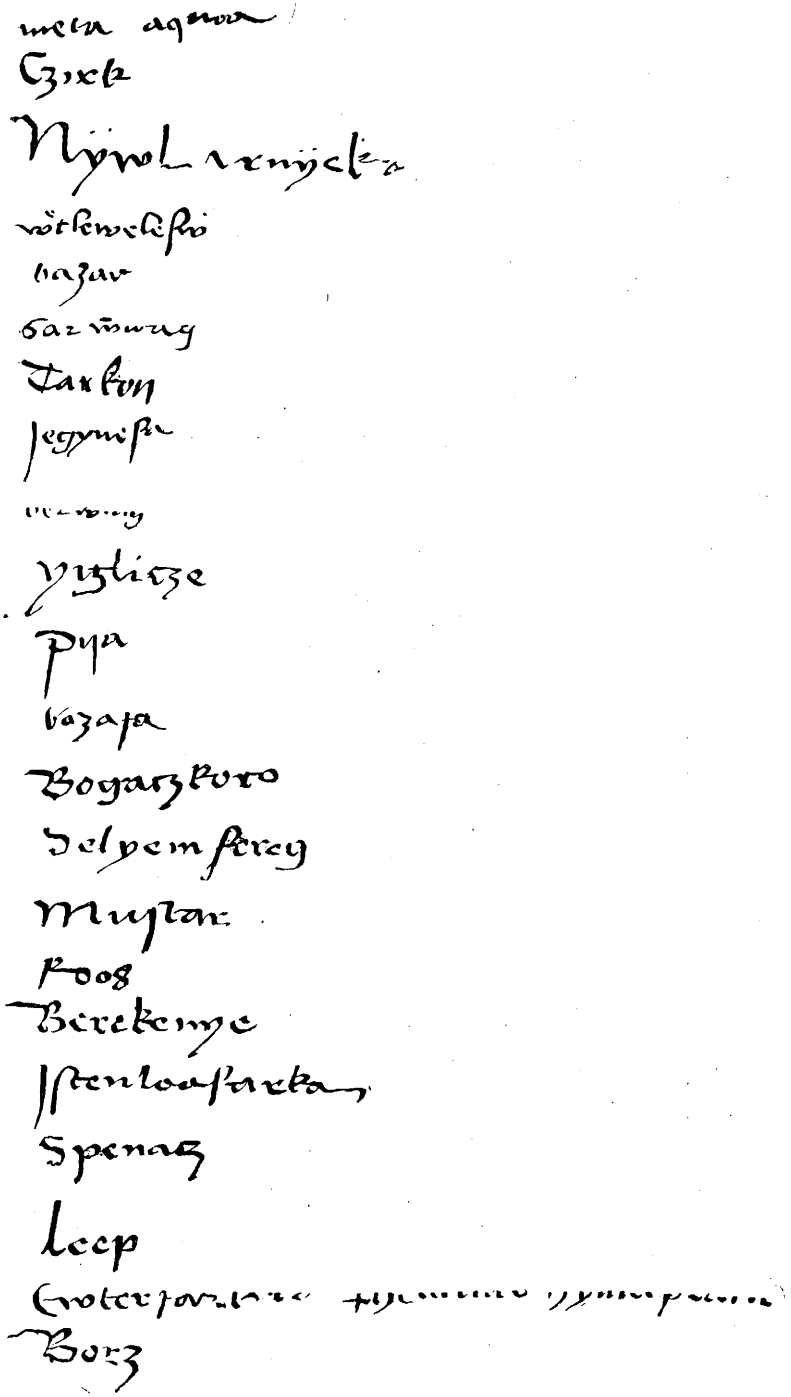

4. 9[a] l. *(Aurimonia) Aproboÿtorÿan.*
5. 10[a] l. *(Alkekengi) papmonÿa.*
6. 10[b] l. *(Aleluya) Madar Sofka.*
7. 16[a] l. *(Anisum) Anis.*
8. 19[a] l. *(Apium risus) feyer fw.*
9. 20[b] l. *(Aprotanum) Iften faya.*
10. 23[a] l. *(Aristologia longa) farkafalma.*
11. 25[a] l. *(Artemisia) fekete Irem.*
12. 26[a] l. *(Artemisia tertia, laptafilos) Tengeri fekfw.*
13. 33[a] l. *(Bardana) bochtorÿan.*
14. 36[a] l. *(Berbena) Saparafw.*
15. 37[a] l. *(Betonica) Bakfw.*
16. 38[a] l. *(Bleca) cecla.*
17. 41[b] l. *(Brancha ursina) medwetalp.*
18. 44[a] l. *(Bursa pastoris) gezemicze.*
19. 46[a] l. *(Calamentum) Kw Minta in tewtonicum ſtan Mintz.*
20. 59[a] l. *(Carm) borſ kemin.*
21. 61[a] l. *(Cacapacia maior) czodafa.*
22. 71[a] l. *(Cicuta) bereg.*
23. 71[b] l. *(Cinnirum) . . . . . [1]*
24. 78[a] l. *(Coriandrum) zobragbori.[2]*
25. 78[b] l. *(Consolida maior) Fekethenadal.*
26. 80[a] l. *(Cornum) Soom.*
27. 85[b] l. *(Cucumeres) Geregdynie.*
28. 87[a] l. *(Dattuli) palma mag.*
29. 90[b] l. *(Diptamus) eferÿofw.*
30. 93[b] l. *(Ebullus) feldyboſſÿa.*
31. 94[b] l. *(Edera nigra) boroſtyan.*
32. 96[b] l. *(Eleborum album) hvnyorfw.*
33. 97[b] l. *(Endivia) vadkek.*
34. 98[a] l. *(Emula) Ewrwen.*
35. 103[a] l. *(Edpatorium) vad[ſaya?].[3]*

[1] Levágva. A »cinnirum« kifejezést a mai botanika nem ismeri.

[2] A két utolsó szótag le van vágva, s a szót csak Szenczi Molnár Albert szótárának segítségével egészíthetjük ki.

[3] Csak az első szótag olvasható, a többi felső része le van vágva és olvasása bizonytalan.

36. 106[a] l. *(Acinculus domesticus) kemyn.*
37. 111[a] l. *(Filix) paprag valet Swlÿ.*[1]
38. 114[a] l. *(Fragula) Eperÿ.*
39. 116[a] l. *(Fuligo) Korom.*
40. 117[b] l. *(Galla) Bwga.*
41. 123[a] l. *(Git) rakonch(?)* [2]
42. 125[a] l. *(Granum solis) madar kọles.*
43. 131[a] l. *(Herba sancte Marie) Bodog anya metaya.*[3]
44. 131[a] l. *(Herba venalis) erọ̈tlen natha fÿ.*
45. 135[a] l. *(Iva) Gewregpaffÿwe.*
46. 136[a] l. *(Juniperus) fenÿew faa.*
47. 136[b] l. *(Iusganius grece, latine calicularis) belentfw.*[4]
48. 138[a] l. *(Laurus) baÿfwfaya.*
49. 138[b] l. *(Laureola) farka/has.*
50. 151[a] l. *(Liquiricia) Likoricium.*
51. 154[a] l. *Lolium) konkol.*
52. 158[b] l. *(Malla matiana) vadalma.*
53. 159[a] l. *(Mulvauisclus) Naygmalwa.*
54. 161[b] l. *(Mandragora) Natragula.*
55. 162[a] l. *(Marubium nigrum) fekepefercze.*[5]
56. 162[b] l. *(Marubium album) Feyer pezercze.*
57. 163[a] l. *(Marancisse) pomagranat viraga.*
58. 165[a] l. *(Medullis) welyw.*
59. 166[a] l. *(Mellilotum) Sarkerep.*
60. 167[a] l. *(Melissa) Maczkames (?)* [6]
61. 170[a] l. *(Melones) Dÿnnÿe.*
62. 171[a] l. *(Millefolium) . . . . .*[7]

[1] A *valet* szó után, úgy látszik, kimaradt a *contra: Paprag valet contra Swlÿ.*

[2] El van mosódva, olvasása bizonytalan.

[3] Lehet *mentaya* is, ha a rövidítés jelét elmaradtnak veszszük; de a szláv eredetü *meta* is használatos volt nyelvünkben.

[4] Felső része le van vágva; a latin kifejezés ma ismeretlen, legközelebb áll a *hioscianum*-hoz, a mi beléndet jelent, s a vágásból megmaradt vonások ezt az olvasást megengedik.

[5] Igy, *fekete pefercze* helyett.

[6] Le van vágva s utolsó tagjának olvasása nem egészen biztos.

[7] Levágva. A beszterczei és schlägli szójegyzékekben millefolium a. m *egerfark*, de a megmaradt vonások ez olvasást nem engedik meg.

63. 175^b l. *(Mustela) Menÿet.*
64. 189^a l. *(Origanum) feketegyopar.*
65. 191^a l. *(Osinium) meta*[1] *aquatica.*
66. 193^b l. *(Parucum) Czirk.*
67. 194^b l. *(Pallacium leporum) Nÿwl arnÿeka.*
68. 197^a l. *(Pentaphylon) ötlevelefw.*
69. 197^b l. *(Peoniaca) bazar.*
70. 200^b l. *(Pes vituli) Sar wirag.*
71. 207^a l. *(Purtrum) Tarkon.*
72. 208^b l. *(Plantago) . . . .*[2]
73. 213^b l. *(Populus) yegynefa.*
74. 216^a l. *(Pervinca) berwing.*
75. 220^b l. *(Rannus) yrglicze.*
76. 223^b l. *(Robille) pya.*[3]
77. 230^a l. *(Sambucus) bozafa.*
78. 231^b l. *(Saponaria) Bogaczkoro.*
79. 241^a l. *(Seta) Selyem fereg.*
80. 245^b l. *(Synapum) Muſtar.*
81. 246^a l. *(Siligo) Roos.*
82. 248^a l. *(Sorba) Berekenye.*
83. 249^a l. *(Sparagus) Iſtenloafarka.*
84. 249^b l. *(Spinacha) Spenacz.*
85. 151^b l. *(Spen) Leep.*
86. 261^b l. *(Tissus verbascus) Ewkerfark[oro theutonice...]*[4]
87. 262^a l. *(Taxus) Borz.*

E bejegyzéseket, mint már említettem, két orvosi reczept egészíti ki, melyek írásának jellege s a másodikban foglalt magyar szavak elárulják, hogy a bejegyzésekkel egy forrásból származnak.

Az első reczept, (a 43^b lapon,) melyet annyiban tartok érdemesnek közölni, mert magyar embertől származik és így a hazai orvosi tudomány történetének amúgy is gyér számú adataihoz

[1] Lehet *menta* is; l. a 457. l. 3. sz. jegyzetét.

[2] Levágva. Ptantago a beszterczei szójegyzékben = *utyfiw,* a schlägliben *vizfw,* de a megmaradt vonások egyik olvasásra sem nyujtanak alapot.

[3] Lehet *pipe* is; olvasásában nem vagyunk biztosak. A latin robille szót a mai botanika nem ismeri.

[4] A szó vége s utána meg mintegy három szó le van van vágva.

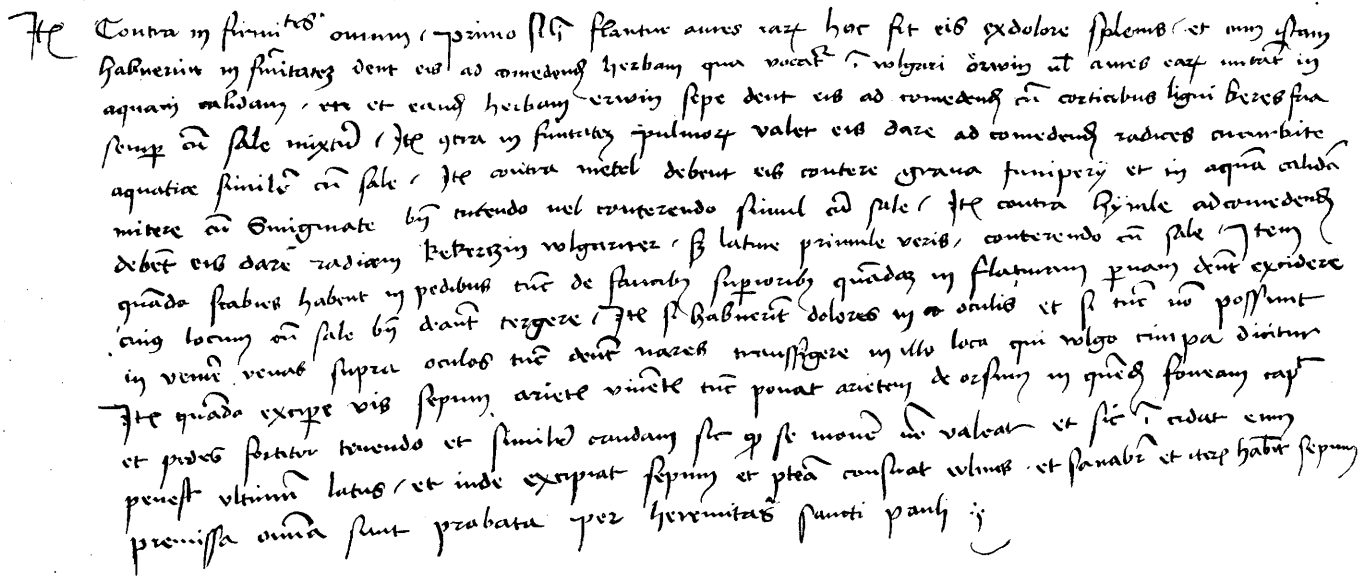

A JUHOK BETEGSÉGEI ELLEN VALÓ RECZEPT.

járul kiegészítéssel, kelés, hólyag és orrvérzés ellen való orvosságokról és valami illatszer-féle vörös kenőcsről szól következőkép :

Recipe mel cum eius succo et funde oleum desuper et liquef(i)at et tandem tere cum folio istius erbe; valet emplastrum conta fixuras.

Cui vesica exit, buglosos masculos decoquatur, — et patiens mitat *(így)* vapores ad locum doloris et instrabit vesica.

Recipe carnem de radice buglosi rubei et impone in nasum hominis et statim cessabit fluxus sanguinis de nasu fluenti.

Item ungentum rubeum sic preparatur. Recipe butirum in mane preparatum sine sale et rubeam tinctorum radicem buglose rubee ante 4 III et castatam spermam ceti tormentillam ante 4 I; buliant simul in vino odorifico ad consummationem vini; colentur et usui reserventur.

A második reczept, a 187^{b} lap felső részén, a juhok betegségei ellen való orvosságokról szól; hasonmása az eredetit egy harmaddal kicsinyítve adja; olvasása a következő:

Item contra infirmitates ovium, primo si inflantur aures earum, hoc fit eis ex dolore splenis et cum istam habuerint infirmitatem, dent eis ad comedendum herbam, qua *(így)* vocatur in vulgari *ŏrwin*, vel aures earum mittant in aquam calidam et et *(így)* eandem herbam *erwin* sepe dent eis ad comedendum cum corticibus ligni *keresfaa* semper cum sale mixtum. Item contra infirmitatem pulmorum valet eis dare ad comedendum radices cucurbite aquatice similiter cum sale. Item contra *metel* debent eis contere grana juniperii et in aquam calidam mitere *(így)* cum smigmate bene tutendo vel conterendo simul cum sale. Item contra *hÿmle*, ad comedendum debent eis dare radicem *kekerczin* vulgariter. scilicet latine primule veris, conterendo cum sale. Item quando scabies habent in pedibus, tunc de faucibus superioribus quandam inflaturam parvam debent exidere, cuius locum cum sale bene debeant tergere. Item si habuerint dolores in oculis et si tunc non possint invenire venas supra oculos, tunc debent nares transfigere in illo loco, qui vulgo *cimpa* dicitur. Item quando excipere vis sepum arietis viventis, tunc ponat arietem deorsum in quendam foveam caput et pedes fortiter tenendo et similiter caudam sic, quod se movere non valeat et sic incidat eum penest ultimum latus et inde excipiat sepum et preterea consuat vulnus et sanabitur et iterum habebit sepum. Premissa omnia sunt probata per heremitas sancti Pauli.

Ebben a reczeptben tehát hat magyar szó találtatik s köztük

csupán egy olyan, melyet már a fentebbi bejegyzésekben megtalálunk; ezek a következők:

1. (2. sor): *ŏrwin*, (a 3. sorban ugyane szó *erwin* alakban; v. ö. a 34. számu bejegyzéssel.)
2. (3. sor): *keresfaa.*
3. (5. sor): *metel.*
4. (6. sor): *hÿmle.*
5. (7. sor): *kekerczin.*
6. (10. sor): *cimpa.*

A kódex többi apróbb bejegyzései ugyanattól a kéztől, a melytől a reczeptek származnak, csak lényegtelen magyarázatokat vagy kiegészítéseket tartalmaznak a szöveghez, s így e helyütt lemondhatunk azok közléséről.

A magyar kéztől eredő bejegyzéseknek, úgy a lapszéli jegyzeteknek, mint az orvosi reczipéknek írása, miként a közlött hasonmásokból látható, két fő tipus-csoportra osztható. Az egyiknek betüi aprók és szögletesek, a másikéi jóval nagyobbak és gömbölyüek; amaz látszik korábbi írásnak, s szabályos vonásaival, betüinek biztosságával gyakorlott tollforgató kezére vall. Ezen kivül vannak egyes szavak, a melyek egyik csoportba sem illenek bele, s több különböző kéz termékeiül tekintendők. Az egyes betük aprólékos összehasonlítása e két főcsoporton belül is mutat fel eltéréseket, de ezeket a toll és tinta külömbözőségének tudhatjuk be s annak a kétségtelen körülménynek, hogy a bejegyzések nem egyszerre történtek. De nemcsak az írás jellege, hanem a helyesírásban s még inkább a hangjelzésekben észlelt sajátosságok is megkülönböztetik egymástól a különböző kezektől származó bejegyzéseket. Különösen szembe ötlik a két fő tipus-csoport írásmódjában az »ő« és »ű« hangok jelzésénél mutatkozó külömbség. Az első kéztől eredő feljegyzésekben az »ö« hang helyett »e«-t (vagyis zárt »ë«-t), az »ü« helyett »i«-t, a végső szótagbeli »é« helyett pedig »i«-t (olvasd »í«) találunk: *bereg, feldibossya, himle, geregdinnye, irem, kekyn, kekerczin, kemyn, keresfaa,* csak a fűnél van kivétel, ezt mindig *fw*-nek írja; egy másik sajátossága az »ŵ« = ü használata »ö« helyett két esetben: *ŵtlevelefiv* és *kŵminta,* s ugyanez a *bochtoryan* szóban a bojtorján legrégibb hangzású alakját örökítette meg, a »ch« hangnak a »j« helyett való használata ritka példáit gya-

rapítva új adattal. A másik, későbbi kéztől származó szavaknál, a melyeket ama öreges betűk jellemeznek, a »fű« az előbbi csoport modorától eltérőleg mindig »*fy*«-nek van írva, az »ő« jelzése következetesen »ew«, az ü betüé ẅ; kivételt képez a velő szó, mely így van írva: *welyw*. A hosszú »ſ« használata a szó közepén a kódex összes magyar szavainak közös jellemvonása; ellenben teljesen magában áll és kétségkivül egy harmadik kézre vall ebben a két szóban: *madárkoles* és *erötlen* az »ő«-nek alul és felül vonással ellátott »o«-val való jelzése, a mi érdekes adalékot képez írásunk fejlődésének történetéhez.

Ugy az írás jellege, mint a helyesírási sajátosságok a két fő tipus-csoport között mintegy 30—40 év külömbségre engednek következtethetni. Az első kéz írása, melylyel a reczeptek is írva vannak, a XV. század harmadik negyedében használt oklevéliráshoz áll legközelebb. A második kéz, valamint a többi írások korát is körülbelül a XV. század végére és a XVI. század elejére tehetjük. A 2., 7—17., 19., 20., 22., 24., 26., 27., 29., 30., 33., 35., 36., 39., 40., 41., 47., 49., 51—53., 55., 59., 60., 64., 65., 68—70., 73., 74., 76., 77. és 81. számok bejegyzései nézetem szerint az első csoporthoz, a 3—6., 18., 21., 28., 31., 32., 34., 37., 38., 45., 48., 50., 54., 56—58., 61., 63., 66., 67., 75., 78—80., 82—87. számuak a másodikhoz számíthatók. Az első kéztől származó szavak száma tehát 44, a másodikétól származóké 33; és így kódexünk magyar bejegyzéseinek kora annak jelentékeny részénél összeesik Mátyás király uralkodásának idejével. Egy harmadik, későbbi kézre vallanak 42. és 44. számu bejegyzések, a melyeknél az »ő« betü már fentebb kiemelt sajátságos írása (o̧ és ȯ) egészen magában áll; a 25. és 71. számu bejegyzések pedig, valamint a 43. számu bejegyzések valamennyien szintén más-más kéz jellegét viselik magukon. S végül más, sokkal későbbi kéztől kell származtatnunk 46. szám alatti *fenÿew faa* bejegyzést, a melynek írása, bár még mindig a XVI. század elejére vall, kurziv jellegével teljesen kiesik a kódex összes betű-tipusainak csoportjaiból.

A két reczept egy kéz írása, és pedig, mint azt a pontos összehasonlítás mutatja, ugyanazé, a kitől a legkorábbi bejegyzések származnak.

Arra nézve, kik voltak e bejegyzések szerzői, a második orvosi

reczeptben találunk támpontot, t. i. az annak végéhez fűzött ama megjegyzésben, hogy »*Premissa omnia sunt probata per heremitas sancti Pauli*«, — »a fentebbieket mind kipróbálták Szent-Pál remetéi«. Ismerve a sürű összeköttetést, mely a királyi udvar és a főváros környékén létező pálos-rendi kolostorok között ez időben fennállott, és tudva azt, hogy a középkorban a szerzetesek orvoslással is foglalkoztak, közeli a feltevés, hogy e kolostorok egyikének, talán a budaszentlőrinczi kolostornak tagjai közül kerültek ki azok a tudós férfiak, a kik a budai királyi könyvtár e becses kéziratához hozzájutottak s azon a használatnak ily értékes nyomait hagyták hátra. A sűrű és több oldalról való használat jelei egyébként, mint fentebb már érintettem, arra is engednek következtetni, hogy a kódexet nemcsak a királyi könyvtárban használták, hanem annak falain kívül is; a pálosok magukkal vihették kolostorukba és az aztán ott is maradhatott. S talán ennek a körülménynek köszönhetjük, hogy elkerülte a pusztulás végzetét, a mely Mátyás könyvtára többi kincseinek nagyobb részére a hazánkat ért nagy katasztrófák alatt várakozott.

IV.

Annak a 87 bejegyzésnek és a 14 sorból álló orvosi reczeptnek szavaiban, melyek a kódex magyar használóinak nyomait megörökítették, 92 a természettudományok körébe eső fogalom magyar kifejezése maradt reánk, s a szókincs, a mely e fogalmakat kifejezi, nem kevesebb, mint 106 magyar szót foglal magában.

E szavak első olvasásánál is fel kell tünnie mindnyájunknak, hogy a kódex magyar glosszátorai a természetrajz három országára, az állat-, növény- és ásvány-országra kiterjeszkedő orvosi munka anyagából első sorban a növényeket vették figyelembe. A 92 fogalom közül, melynek magyar kifejezéseit e bejegyzések megörökítik, 83 a növények világába tartozik, a mi ennek a nyelvemléknek a magyar botanikai irodalom legrégibb forrásai között biztosít helyet. Ujabb bizonyítéka ez annak az előszeretetnek, a melylyel a magyar ember már a régi időben is viseltetett a botanika iránt és összhangban áll azzal a jelenséggel, hogy legrégibb szótáraink: a beszterczei és schlägli szójegyzékek és

a Murmelius-féle szótár szókincsében is a botanikai anyag tekintélyes helyet foglal el, úgy hogy ezek a szójegyzékek jóformán elődeiül tekinthetők azoknak a füveskönyveknek, a melyekkel a XVI. század utolsó negyedében Melius és Beythe ajándékozták meg irodalmunkat.

A nyelvemlék adatai nemcsak a középkori nyelvemlékek, hanem a régi magyar botanika szókincsét is számottevő uj anyaggal gyarapitják, a mi a nyelvészek és természettudósok szemében egyaránt kell hogy növelje annak értékét.

Történetkutató létemre sem az egyik, sem a másik irányban nem tekinthettem hivatásomnak e nyelvemlék tanulságainak kiaknázását. Különösen a mi annak a botanikai műszavak szempontjából való tárgyalását illeti, azt a kézirat teljes áttanulmányozásának kellene megelőznie, a mi, bárha nemcsak a növénytan, de a természetrajz többi ágai és az orvosi tudomány fejlődése történetének szempontjából talán érdekes eredményre vezethetett volna, oly feladat, a mi mindenképen túllépné tanulmányaim körét.

Ha mégis nagyjából reá kívánok mutatni azokra a tanulságokra, a melyeket a nyelvemlék adatai nyelvészeti és botanikai szempontokból magukban rejtenek, az illető szakok művelői meg fogják nekem bocsátani e kisérletet, a melylyel felfedezésem tudományos jelentőségét óhajtom megvilágitani és elnézéssel lesznek ez irányú fejtegetéseim fogyatékossága iránt.[1]

Mindenekelőtt arra a kérdésre kell felelnünk, hány uj, eddig nem ismert szóval gazdagitja e nyelvemlék középkori szókincsünket, illetve mely szavakra és kifejezésekre szolgál a kódex első forrásul. A botanikai nomenclatura szempontjából pedig első sorban az jön számba, hány esetben egyezik meg a szavak régi és mai jelentése egymással, minő változáson mentek át az egyes szavak jelentései és vannak-e oly szavai és kifejezései, a melyek ma már teljesen kiestek a használatból?

A Magyar Nyelvtörténeti Szótár teljessége ellen emelt pana-

[1] Meg kell jegyeznem hogy a nyelvemlék szavainak középkori szókincsünk ismert anyagával való összehasonlításában dr. *Zolnai* Gyula és dr. *Melich* János barátaimnak tartozom köszönettel szíves útbaigazításaikért, a botanikai résznél pedig dr. *Mágócsy-Dietz* Sándor egyetemi tanár úrnak, az egyetemi füvészeti kert igazgatójának, a ki a régi magyar füvészeti nomenclaturára vonatkozó nagy anyagkészletét szíves volt rendelkezésemre bocsátani.

szok alapossága, sajnos, megfoszt bennünket a lehetőségtől, hogy annak segítségével adhassuk meg az első kérdésre a feleletet. Összes középkori kódexeink áttanulmányozására ebből az alkalomból nem vállalkozhatván, meg kellett elégednem azzal, hogy kódexünk szavait a Magyar Oklevél-Szótár adatain kívül az öt legrégibb nyelvemlék, ugymint a Halotti Beszéd, a Königsbergi Töredék, a Beszterczei Szójegyzék, a Schlägli Szójegyzék és a Schlägli Hortularium Glosszái nyelvkincsével hasonlítottam össze; a többi nyelvemlékre vonatkozólag már reá bizhattam magamat a Nyelvtörténeti Szótárra, annál inkább, mert a kódex szavainak legnagyobb részét a régi oklevelekben és az elsorolt öt nyelvemlék közül a három utolsóban megtaláltam, s így annak a feladatnak, hogy az egyes szavak legelső használatát megállapítsam, ezek segítségével is megfelelhettem.

Ez összevetés eredményekép a Magyar Oklevél-Szótár eddig megjelent füzeteiben és a készülőben levő befejező füzetek anyagában, melyet a szerkesztő, Zolnai Gyula előzékenysége folytán volt módomban használhatni, a *borz*, *konkoly*, *som* szavaknak a XII. századi oklevelekben, a *berekenye*, *bodzafa*, *bojtorján*, *buga*, *czimpa*, *fenyőfa*, *jegenyefa*, *korom*, *kökény*, *körösfa* szavaknak XIII. századiakban, az *ánizs*, *borostyán*, *czékla* *páprágy* szavaknak a XIV. századiakban, a *czirók*, *dinnye*, *eper*, *menyét* és *métely*, *rozs*, *vadalma* és *virág* szavaknak a XV. századiakban találtam meg legrégibb forrását; ama szavak közül pedig, a melyek nyelvemlékünkben összetételekben fordulnak elő, a XI. századból a *fa*, *farkas*, *fehér*, *fekete*, *föld*, *kő*, *nagy*, *sár*, a XII-ikből az *apró*, *boldog*, *csoda*, *féreg*, *ló* és *mag*, a XIII-ikból az *alma*, *árnyék*, *bak*, *fark*, *hárs*, *jó*, *kerep*, *kéb*, *macska*, *medve*, *nyul*, *ökör*, *pap*, *vad*, a XIV-ikből az *anya*, *éretlen*, *fü*, *gyopár*, *Isten*, *madár*, *méz*, *selyem*, és végül a XV. századból a *bors*, *görög*, *köles* és *levél* szavakról találjuk meg legrégibb használatuk adatait. A mi a felsorolt kódexekkel való összevetés eredményét illeti, a Halotti Beszédben előforduló *boodug* (boldog) és a Königsbergi Töredék *ana* (anya) szavain kívül e két legrégibb nyelvemlék kódexünknek egyetlen szavát sem tartalmazza, ellenben nem kevesebb, mint 40 olyan kifejezést találtam nyelvemlékünkben, a melyek a Beszterczei és a Schlägli Szójegyzékekben előfordulnak. És pedig az *apróbojtorján*, *belend*, *bajfü*, *bodzafa*, *bojtorján*, *borostyán*, *borz*, *eper*, *ezerjófü*, *görögdinnye*, *gyopár*, *hunyor*,

jegenyefa, kökény, madárköles, menyét, peszercze, rozs, som, szaporafü, tárkony és *vadalma* szavakat mind a két szójegyzékben megtaláljuk; csupán a beszterczei szójegyzékben fordulnak elő a *berekenye* és az *ökörfark*, csupán a schlägliben a *bürök, czékla, dinnye, fekete üröm, fenyőfa, konkoly, kömény, lép, mályva, sárvirág, szegfü* és *velő* szavak. A Schlägli Szójegyzék függelékét képező Hortularium glosszái pedig a XV. század harmadik évtizedéből a fentebbi szavak nehányának ismétlése mellett a *földi bodza, korom, örvény* és *sóska* szavaknak szolgálnak legelső forrásul.

A későbbi időből eredő kódexek közül a Nyelvtörténeti Szótár adatai szerint az 1466. évből származó müncheni kódexben találunk kódexünk két szavának, a *menta* és *mustár* szavaknak első használatára.

A többi szó közül a következők: *bakfü, bazár, bervény, bogácskóró, boldoganya mentája, borskömény, csodafa, erötlen náthafü, farkasalma, farkashárs, fejérfü, fekete nadály, gezemicze, görögpap füve, himlő, iglicze, istenfája, istenlovafarka, kömenta, likoriczium, madársóska, macskaméz, medvetalp, natragulya, nyúlárnyék, ötlevelüfü, rakóncz(?) papmonya, pálmamag, pomagránát virága, sárkerep, selyemféreg, spenácz, süly, vadkék, vadzsálya* és *zobrágbori*, kódexünkben fordulnak elő legelőször; s ugyancsak itt találkozunk először a következő összetételekkel: *bajfüfája, belentfü, fejér peszercze, fekete peszercze, fekete gyopár, hunyorfü, nagymályva* és *tengeri szekfü*.

A botanikai terminologia szempontjából vizsgálva e nyelvemlék szavait, arra a következtetésre jövünk, hogy azok jelentősége legnagyobbrészt nem egyezik meg a mai tudományos használattal. A régi és a mai nomenklatura között megállapítható különbségek részletezését nem tekinthetem feladatomnak, csak azokra a szavakra kívánom a figyelmet felhívni, a melyek mint botanikai kifejezések ma már egészen kiestek a használatból. Ezek a következők: *bazár*, a bazsarózsa legrégibb neve (Szenczi Molnár Albertnél bazál), *boldogánya mentája*, Murmeliustól kezdve boldogasszony mentája, később boldogasszonyfüve, (tanacetum balsaminta), *borskömény*, ma feketekömény (nigella sativa), *erötlen* (vagy *éretlen?*) *náthafü* (a »náthafü« kifejezést Melius használja először a staphisagria, pedicularis herba magyar nevéül; az itt használt jelzővel sehol sem találjuk), *fejérfü*, ma kerti petrezselyem

(petroselium sativum), *gezemicze,* ma pásztortáska, (capsella bursa pastoris) *görögpapfüve*, talán a mai görögbab (trigonella monspeliaca), *istenlovafarka,* a spárga egykori népies neve, *kömenta,* Meliusnál hegyi menta (calamintha montana), *likoricium,* ma likviricz (glycirrhisa glabra), *madársóska,* az allelujafű (oxalis acetosella) régi neve, *pálmamag,* a datolyának legrégibb neve (Murmeliusnál már »pálmafa gyümölcse«), *tengeri székfű*, ma tengerparti üröm (artemisia maritima) és *zobrágbori*, (olvasd: zsobrákbori) a koriándrum régi neve, a melynek etimologiája már régóta okoz fejtörést nyelvtudósainknak. Az itt felsorolt szavak közül hármat, a *madársóska, istenlovafarka* és *zobrágbori* szavakat eddig csupán Szenczi Molnár Albert szótárából ismertük. A *gezemicze* szónál érdekes, hogy mint növény neve itt jön elő legkorábban, a *bursa pastoris* elnevezéseül; később elveszíti eredeti jelentőségét, a XVII. századi íróknál már mint jelzőt találjuk hitvány, haszontalan jelentéssel, s ebben a jelentőségben ment át a tájszólásban az útszéli gaz megjelölésére a használatba.

Meg kell említenem még egy szót, mely már nem tartozik a botanikai szócsoportba; ez a *selyemféreg,* a selyemhernyó legrégibb magyar neve; a XVII században már nem így nevezik, hanem selyemtermő, selyemeresztő bogárnak.

A többi szavak legnagyobbrészt olyanok, a melyekre a Murmelius 1533-iki szótárában és Heltainál előforduló néhány szó kivételével Melius és Beythe megjelent művei a legközelebbi források és így középkori nyelvkincsünk jelentékeny szaporodása mellett e nyelvemlék segítségével a magyar botanika számos kifejezését majdnem száz évvel korábbi forrásra vezethetjük vissza

V.

Beszámoltam az uj Korvin-kódex feltalálásának körülményeivel; igyekeztem pontos bibliografiai leírását adni; megállapítottam a forrást, melyből Mátyás király könyvtárába került. Végül kisérletet tettem a benne foglalt nyelvemlék nyelvészeti és tartalmi méltatására. Hátra van még, hogy nehány szóval reá mutassak az uj lelethez fűződő művelődés-történelmi vonatkozások jelentőségére.

A Korvinát úgy tekintjük, mint Mátyás király uralkodásának, történelmünk e fényes korszakának legszebb kulturális alkotását;

benne látjuk megtestesítve a nagy király legnemesebb aspirációit, legbelsőbb törekvését, egész lelkivilágát, benne keressük kora műveltségi állapotának legjellemzőbb kifejezését. De minden oldalról és ismételten halljuk hangoztatni azt a véleményt, hogy ez az alkotás nem állott szerves összefüggésben nemzetünk szellemi szükségleteivel, hogy ez a műveltség forrásaiban idegen volt és hatásában idegen maradt lelki életünk fejlődésére.

Mátyás király magyarsága azok előtt, a kik a történelem szellemébe behatolni képesek, nem szorul védelemre. Hunyadi János fia, a kit a magyar nemesség emelt trónra, a ki a nemzete és hazája iránt táplált szeretetének és kötelességérzetének annyi jelét adta, ha olasz tudósok környezték is és ha idegen forrásból elégítette is ki tudományszomját, nemcsak érzelmeiben, gondolkozásában, egész lelkületében, de nyelvében is más, mint magyar, nem lehetett. Irásbeli bizonyítékokra e kérdéssel szemközt nincs szükségünk, de nem is nélkülözzük azokat; hiszen az olasz Galeotti maga tesz bizonyságot a király magyarságáról, és ha az okiratok és levelek halmazában, a melyek Mátyástól fennmaradtak, latin, német és cseh nyelvű iratokat találunk, csupán magyart nem, a bizonyára veszendőbe ment magyar levelekért kárpótolnak bennünket azok a diplomácziai iratok, a melyek bár latinul szerkesztvék, nem csupán hangjuk erejével, de főleg gondolatmenetük és kifejezéseik magyaros jellegével árulják el, hogy egyenesen az ő tollából származnak.

De a mi a Korvinának a magyarság szellemi fejlődésére való befolyását illeti, nem tagadhatjuk el azt a jellemző jelenséget, hogy ez Európa-szerte oly hiressé vált könyvtár maradványai között kizárólag idegen irodalom termékeit találjuk, hogy kezelői idegenek voltak és ha magyar ember használta is kódexeit, annak emlékét latin nyelven hagyta rajtuk.

Az első adatot, a melylyel magyar emberek magyar nyelven örökítették meg használatuk nyomát a budai királyi könyvtár könyvein, a most napvilágra került Korvin-kódex őrizte meg számunkra. S az után a három szóból álló bejegyzés után, a melylyel a budapesti egyetemi könyvtárban őrzött egyik Korvin-kódex másolója magyar mivoltát elárulta, ez az első közvetetlen bibliografiai adat, mely a könyvtárt használó királyi környezet magyarságára vet világot. S ha ez adat mostanig, igaz, magában

is áll, annál becsesebb reánk, a kiknek töredékekből kell visszaállítanunk hajdani nemzeti magyarságunk képét.

Ez a lelet régi vágyunkat ébreszti fel, régi sejtésünket igéri valóságra váltani. Ha a világhírű budai királyi könyvtárból napjainkig fennmaradt másfélszáz kódex közül ime egyet, bárha csupán bejegyzései révén, a magyar nyelv emlékei közé iktathatunk be, föltehetjük, hogy a könyvtár kéziratai között magyar ember szellemi munkája termékeinek is jutott hely; föltehetjük, a mint hogy fel is kell tennünk, hogy magyar nyelven irott kódex is volt a király könyvei között.

Ilyen kódex talán nem egy lappang külföldi könyvtárainkban. Ideje volna már, a nemrég beállott pangás után, új lendületet adni a Korvina kérdése tanulmányozásának, ideje volna ebben az irányban is megkezdeni a külföldi gyüjtemények rendszeres felkutatását; hogy az e téren megindítandó munkától nagy eredményeket várhatunk, arra a most ismertetett kódex sorsához fűződő tanulságok nyujthatnak mindennél erősebb biztositékot.

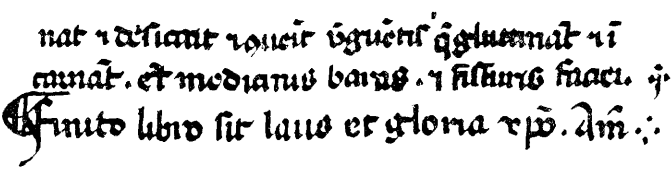

A KÓDEX KOLOFONJA.

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A M. N. MÚZEUM SZÉCHÉNYI-ORSZÁGOS-KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

AZ 1904. ÉV III. NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványok osztályának* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 4709 db., ajándék útján 200 db., vétel útján 186 db., összesen 5095 darabbal gyarapodott. Ezen felül köteles példány czímén beérkezett: gyászjelentés 1522 db., zárszámadás és üzleti jelentés 971 db., egyházi körlevél 153 db., perirat 53 db., hivatalos irat 402 db., műsor 457 db., alapszabály 503 db., szinlap 2323 db., falragasz 1153 db., vegyes 1119 db., összesen 8656 db. apróny omtatvány.

Vételre fordíttattott 1698 korona 17 fillér és 54 márka.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a könyvtár anyagát: Áldásy Antal, Bácsi ág. h. ev. egyházmegye, Balatoni Múzeum-egyesület Keszthely, M. kir. Belügyminiszterium (4 db.), Biblioteca Nacional Habana (2 db.), Bosnyák-herczegség országos kormánya, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala (2 db.), Buday Sándorné, Custav J. New-York, Erdélyi Múzeum-egylet Kolozsvár, Finály Gábor, Fővárosi közmunkák tanácsa, Glatz Károly Székelyudvarhely (10 db.), Handelsministerium Wien (5 db.), Hinz Emil (4 db.), Imper. akad. nauk. St. Petersburg, Kais. Akad. der Wissenschaften Wien (5 db.), Képviselőházi iroda (14 db.), Kereskedelmi és iparkamara, M. kir. Kereskedelmi Miniszterium, Königl. Universitäts-Biblioteket Upsala, Komárom polgármesteri hivatala, Kovács György, M. kir. közp. statisztikai hivatal, M. kir. szabadalmi hivatal (45 db.), M. N. Múzeum régiségtára, M. N. Múzeum igazgatósága (2 db.), M. Tud. Akadémia (2 db.), Moes Gusztáv Brassó (2 db.), Museo Michoacano Mexico, Pacher Pál Salzburg, M. kir. Pénzügyministerium, Ranschburg Guszváv (12 db.), Reich Péter Kornél, Rendőrfőkapitányság, Schreder Szabula Szolnok, Schwei-

zerisches Landesmuseum Zürich, Sinay Vilmos Kiskunfélegyháza, Statist. Central-Commission Wien (2 db.), Sutro Theodore New-York (2 db.), Szalay Imre (11 db.), Székely nemzeti múzeum Sepsi-Szent-György, Szilágy vármegye közönsége Zilah, Téglás Gábor (2 db.), Vincze Béla Értarcsa (2 db.). Szerdahelyi Béla Nyitra-Szerdahely (5 db.).

Nevezetesebb szerzemények: 1. (Alvinczi G.) Itinerarium catholicum, Debreczen 1616 (ajándék). 2. Kincstartócska a világos csesztekói egyházának. 1627. *Unicum.* (180 korona.)

A könyvtár helyiségeiben 2100 egyén 7876 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 708 egyén 1070 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 781 munka osztályoztatott, melyekről összesen 1140 czédula készült. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe a negyedév folyamán 529 csomag érkezett; ugyaninnen 510 levél expediáltatott, amiből 142 reklamálás volt. Az 1897. évi XLI. t.-czikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen peres eljárás megindítása 5 esetben kéretett.

II.

A *kézirattár* 6 kézirattal és 685 darab irodalmi levéllel gyarapodott.

Az irodalmi levelek túlnyomó többsége, számszerint 590 darab Fejérváry Gábor hagyatékából származik. E becses gyűjteményt Hampelné Pulszky Polyxena ajándékozta könyvtárunknak. Szerdahelyi Béla viszont egy 1588-ban irott Cicero-commentárt ajándékozott.

Vételre összesen 539 korona fordíttatott. Szerzeményeink közül kiemelendők Callimachus vegyes prózai műveinek egy XVI. század elején összeírt kötete, továbbá ugyane szerző verses műveinek és Janus Pannonius epigrammáinak egy 1522-ben másolt kézirata. Az irodalmi levelestár nevezetesebb darabjai közt Madách Imre, Báró Eötvös József, Szalay László, Kubinyi Ágoston és Bernát Gáspár levelei szerepelnek.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül folytattatott a levelestár betűrendes átalakítása.

Az évnegyed folyamán 8 kutató 21 kéziratot használt.

III.

A *levéltári osztály* ajándék útján 2, vétel útján 76 db., összesen 78 db. irattal, továbbá ugyancsak vétel útján egy több ezer dbból álló 1848/49-iki iratokat tartalmazó gyüjteménynyel és két családi letéteménynek 20,000 dbot meghaladó anyagával gyarapodott.

Vételre fordíttatott 802 kor. és a v. és k. o. minisztertől

nyert külön fedezetből a fentebb említett 1848/49-es iratgyüjtemény megvásárlására 40,000 kor.

A törzsanyag gyarapodásából 50 eredeti és 2 másolat esett a középkori iratok, 78 db. az ujabbkori, 2 db. a nemesi és 1 db. a czéhiratok csoportjára, nem számítva az 1848/49-es csoport jelentékeny még számba nem vett gyarapodását.

Ajándékaival Virágh Sándor Budapestről, letétemény útján a Berzeviczy és Szmrecsányi családok gyarapították az osztályt.

Az osztály helyiségeiben 42 kutató használt 9200 db. iratot; külső használatra kikölcsönöztetett 4 térítvényre 53 db. irat.

A középkori iratok jelentékeny számán kívül, melyek XIV. századi irataink 3, a XV. századiakat 27, a XVI. századiakat 20 dbbal gyarapították, levéltáraink legnevezetesebb gyarapodása az 1848/49-iki szabadságharczra és azok szereplőikre vonatkozó, Hentaller Lajos orsz. képviselő gyüjtéséből eredő iratok, melyeket a nm. v. és k. o. min. úr 40,000 koronáért vásárolt meg jelenlegi tulajdonosuktól. A gyüjtemény, melynek darabszámát átlag 3000-re tehetjük, a Kossuth Lajostól eredő iratokon kívül leginkább a törökországi és olasz emigratióra és emigransainknak a krimi háboruban való részvételére vonatkoznak. Tartalmuk részletes ismertetése csak rendezésük befejezte után válik lehetővé.

A nemesi iratok csoportjának gyarapodása: 1. 1662. június 29. Pozsony. Garamszeghi Géczy István czímeres-levele I. Lipóttól (másolat). — 2. 1732. deczember 30. Bécs. Szendrey János birodalmi lovagi czímereslevele VI. Károly császártól.

Családi letéteményeink sorozata a Berzeviczy-család két ágának, úgymint a kakaslomniczi és a kihalt bárói ágnak levéltáraival gyarapodott, melyek közül az elsőt Berzeviczy Gyula cs. és kir. kamarás, a másodikat pedig Szmrecsányi Miklós min. tanácsos, mint a bárói rang utolsó sarja, báró Berzeviczy Mária, férj. Szmrecsányi Ödönné fia, a maga és testvére részéről helyeztek el örök letéteményül intézetünkben, s a melyek letéteményezése folytán a múzeum most már a maga teljességében őrzi e család iratait.

A kakaslomniczi ág levéltárának anyaga, mely mostanig a nagylomniczi kastélyban őriztetett, 9 ládát tölt be, a családi iratokon kívül az Okolicsányi-család iratait is magában foglalja, a kihalt bárói ágnak eddig Sárosdaróczon őrzött levéltára kizárólag az ágra vonatkozó iratokat tartalmaz. A három különböző oldalról letéteményezett családi levéltár tehát három csoportban egyesíti magában a három ág, u. m. a berzeviczei, a kakaslomniczi és a kihalt bárói ágak iratait, a mely csoportok a közös családi név alatt, mint a családi levéltár külön részei fognak az örök letéteményekben sorában felállíttatni.

Az előző és a most lefolyt évnegyedek szaporulatainak fel-

dolgozásán kívül az osztályban tovább folyt és az 1500. évig haladt a középkori iratok czédulázása és folytattatott Kossuth Lajos iratainak revideálása, azonkívül egy vételre felajánlott 4625 dbra menő családi levéltár számbavétele és megbecslése adott jelentékenyebb dolgot és még az évnegyed zárta előtt megkezdetett a Hentaller-féle gyüjtemény lajstromozása.

A családi levéltárak közül befejeztetett a Szögyény-Marich-család levéltárának rendezése; a letétemény a XIII. századból 1, a XIV. századból 11, a XV-ikből 37, a XVI-ikból 27 db., összesen 76 db. középkori eredeti oklevelet és 9 db. másolatot s az újkorból 65 db. XVI., 1044 db. XVII., 4819 db. XVIII. és 2416 db. XIX. századi iratot, 43 db. genealógiai feljegyzést, 35 kéziratot, 9 térképet, 38 rajzot és 76 elenchust, össszesen 8545 dbot foglal magában.

Megkezdetett továbbá a Kruplanicz-család levéltárának, valamint a Berzeviczy-család bárói ága iratainak rendezése.

Az évnegyed legnevezetesebb eseményéről, s az osztályban végzett tudományos munkálkodás legjelentékenyebb eredményéről kell még megemékeznünk, a M. N. M. czímereslevelei czímű kiadvány megjelenéséről, mely dr. Áldásy Antal múzeumi őr gondos szerkesztésében a könyvtár katalógusainak II. kötete gyanánt látott napvilágot, a czímerek pontos leirásával és czímerrajzokkal, ismertetve a levéltár e fontos csoportjának anyagát.

IV.

A *hírlap-könyvtár* gyarapodása *a)* köteles példány 106 hirlap és 25,364 szám (és pedig csomagban kimutatással 20,342 szám, egyes számokban 5022 szám), *b)* ajándék 77 szám (a washingtoni Smithsonian Institut. Diario Official 1903. számai), összesen 106 hirlap és 25,441 szám.

A könyvtárban 321 olvasó 841 kötetet, házon kívül 18 olvasó 64 kötetet összesen 339 olvasó 905 kötetet használt.

Czédulázтatott 21 új hirlap 23 évfolyama; átnézetett 106 hirlap és 22,222 szám; kötés alá adatott 308 kötet hirlap.

A köteles példányok, melyek kimutatással (csomagokban) beérkeztek a gyarapodási könyvbe irattak és a nyilvántartási lapokra vezettettek, ezeken kívül a számonkért beérkezett hirlapok is összegezve hetenként beirattak, betürendbe osztályoztattak és elhelyeztettek. A csomagküldeményekben hiányzó hirlapszámok azonnal reclamáltattak és ezek is följegyeztettek.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA 1903-BAN.

A könyvtári munkálatok a lefolyt évben is a könyvtár rendszerének megfelelőleg végeztettek. Az egyes szakokban felhalmozott kisebb füzetes nyomtatványok és az újabb szaporodások lajstromozása, az általános czédula-katalogus kiegészítése és folytatása, a könyvek köttetése, a köteles példányok felvétele, s esetleges reclamálása ez évben is teljesen igénybe vette a tisztviselők munkaerejét. A könyvtár rendezéséről a következő adatok tanuskodnak. A rendezett tudományszakok száma 53; ezek 67,138 munkát tartalmaznak, és pedig:

Bibliographia 1217, Encyklopaedia 145, Philosophia 1614, Mythologia 121, Theologia 4517, Paedagogia 1982, Széptudomány 859, Anthropologia 513, Jogtudomány 1326, Magyar Jogtudomány 1809, Politika 2790, Magyar Politika 2272, Magyar országgyűlés irományai 95, Történelem 6099, Magyar Történelem 3091, Életrajzok 3169, Földrajz 1099, Magyar Földrajz 567, Térképek 929, Utazás 1341, Statisztika 739, Schematismus 288, Hadtudomány 1037, Régészet 1495, Éremtudomány 239, Mathematika és csillagászat 1221, Természettudomány 243, Természettan 1009, Vegytan 462, Természetrajz 137, Állattan 570, Növénytan 458, Ásvány- és földtan 569, Gazdaságtan 3626, Orvostudomány 2573, nyelvtudomány 3241, Classica-philologia 880, Görög irodalom 892, Latin irodalom 949, Új latin irodalom 798, Magyar Nyelvészet 576, Régi magyar irodalom 659, Magyar irodalom 4566, Germán irodalmak 1931, Franczia irodalom 764, Olasz-spanyol irodalom 271, Szláv irodalom 473, Keleti irodalom 1915, Incunabulum 357, Akadémiák és társulatok kiadványai 621, Magyar Akadémia kiadványai 385, Külföldi folyóiratok 203, Magyar folyóiratok 397, Bolyaiana 39.

Az 1902-iki jelentésben a rendezett munkák száma 66,112-t tett ki. A lefolyt évben a rendezett munkák száma 1026-tal szaporodott; vagyis ennyi munkáról készült általános czédula-katalogus, szakkatalogus és inventariumbeli czímmás, tehát összesen 3070 czímmás. A mult évivel szemben azért kevesebb, mert az egyes szakokban lajstromozatlanul maradt munkák száma ez évben már kevesebb volt.

A szakkatalogus áll 111 kötetből és 58 czédulatokból. Az általános czédulakatalogus 169 tokban van elhelyezve.

A könyvtár gyarapodása a járulék-napló kimutatása szerint a következő: Vétel útján 567 mű, 767 kötetben, 232 füzetben. Köteles példányként 329 nyomda 8417 művet 2097 kötetben, 6826 füzetben küldött. Ehhez járul 97 zenemű 3 kötetben és 129 füzetben, 73 térkép. 210 Akadémiától, tudományos társulattól 783 mű, 466 kötetben és 595 füzetben érkezett a könyvtárba. Magánosok ajándékából és hatóságoktól 195 művel, 101 kötetben, 125 füzetben gyarapodott a köny-

tár. Az Akadémia saját kiadványaiban 37 művet 55 kötben, 36 füzetben kapott. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium 128 iskolai értesítőt ajándékozott a könyvtárnak. A könyvtár gyarapodásába azon diplomatariumok is be vannak számítva, melyeket a könyvtár a belügyministeriumtól kapott összegen vásárolt. Minthogy azonban a 2000 koronát az Akadémia csak az év végén kapta meg; ennélfogva nagyobb gyűjteményt nem lehetett megrendelni; a 2000 koronából fenmaradt összeg tehát az 1904. évben vásárolt diplomatariumokra fog fordíttatni az 1904. évre járó összeggel együtt.

A könyvtár olvasó termében a lefolyt évben 7708 olvasó 10733 művet használt, míg házi használatra 133 kölcsönző 817 művet vett ki a könyvtárból.

A SZEGEDI SOMOGYI-KÖNYVTÁR ÁLLAPOTA AZ 1903—1904. ÉVBEN.

A Somogyi-könyvtár 1903/1904 évi gyarapodásáról, használatáról és közérdekű állapotairól Tömörkény István h. igazgató a következő jelentésben számolt be:

A fönnállásának huszonegyedik esztendejébe lépő nyilvános közkönyvtárnak, az 1903. évi julius elsejétől 1904 junius végeig történt gyarapodása örvendetesnek mondható. A szaporulat az előző évihez képest emelkedett. Áll 795 műből, 1325 kötetben és 1348 darabban. A szaporulat forrásai: a városi rendszeres költségalapon nyert összeg, továbbá az államsegély, a szegedi kir. főügyészség területén működött összes nyomdáknak az 1902. év második feléről és az 1903. év első feléről átvett köteles példányai, valamint az alapítványi illetékek és a könyvtár iránt valóban jóindulatú közönség részéről érkezett adományok. Alapítványi tagilletményképp a Kir. Magyar Természettudományi Társulat, a Magyar Történeti Társulat, a Magyar Numizmatikai Társulat, a Szent-István-Társaság az Országos Magyar Képzőművészeti Egyesület, a Kisfaludy-Társaság, és a Dugonics-Társaság ide vonatkozó kiadványai érkeztek. Adományokat tettek az érkezés rendjében fölsorolt alábbi hivatalok, társulatok és intézetek: az országos központi statisztikai hivatal, a nagyméltóságú földmivelésügyi ministerium, a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége, a szegedvárosi tanács, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala, a kassai múzeum, a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Földtani Társulat, a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi ministerium, Bács-Bodrogmegyei Történeti Társaság, a Szt. Ferenczrendi minoriták, a budapesti királyi tudomány-egyetemi könyvtár, a Magyar Mérnök- és Építész-Egyesület, Budapest székesfőváros tanácsa, az Erdélyi Múzeum-Egylet, a szegedi kereskedelmi és iparkamara. Más adományozók közül, szintén az érkezés rendjé-

ben a könyvtár alábbi lelkes híveit említhetem: Kovács János, Horváth János dr. (Budapest), Reizner János, Koncz Antal, Schlier Károly, Esterházi Sándor dr. (Kassa), Higginson Eduard (Southampton, Anglia), Gerencsér László, Nátly József (Budapest, Löw Immánuel dr., Mikovics Lajos dr. (Budapest), Fárbás József (Ó-Becse), Becker Hugó, Gagyhy Dénes, Lipcsey Ádám dr. (Budapest), Lázár Béla, Istóczy Győző dr. (Budapest), Zseni József (Budapest), Török Aurél dr. (Budapest), Engel Lajos, Kállay Albert, Gaal Endre dr., Szabó Ferencz, Iványi István (Szabadka), Bartos A. és Hódy Lajos (Budapest), Békefi Antal, özv. Krzepelka Károlyné úrnő.

A többes példányokat illetőleg, a folyó könyvtári évben csere nem történt; az ezek nyomán előállható szaporulat az országos főfelügyelőség intézkedése nyomán fog megtörténhetni, a mely a felügyelete alatt álló könyvtárak duplumairól, a cserék eszközölhetése végett, részletes jegyzéket kiván. A több mint kétezer példányból álló duplumanyagnak rendszeres jegyzékbe szedése csak a folyó évben felényire megapadt könyvtárszemélyzeti létszám kiegészítése után következhetik be. A kir. főügyészségi köteles példányokban túlnyomó mennyiségű szerb nyomtatványok, a melyek a kötelező átvétel kezdetétől fogva eleddig feldolgozva nem voltak, a folyó évben könyvtári kezelés alá kerültek. Ezen munkák címtározásánál és szakbeli beosztásánál önzetlenül szíves segítséggel voltak Tyoszity Gy. János szerb hitközségi tanító és Krecsárevics Márk tanár urak.

A gyarapodáshoz képest ennélfogva a Somogyi-könyvtár címtározott állománya, szakonként felsorolva az alábbi:

Ősnyomtatvány (magyar és idegen)	184 mű	203 kötet	174 drb.
Vallástudomány (6 alszak)	7.127 »	12.660 »	11.252 »
Jogtudomány (8 alszak)	2.522 »	4.388 »	3.991 »
Államtudomány (5 alszak)	1.173 »	2.207 »	2.065 »
Orvostudomány (6 alszak)	1.295 »	2.187 »	1.999 »
Mathematika és természettudomány (5 alszak)	2.728 »	4.834 »	4.531 »
Bölcsészet, nyelv és széptudomány (3 alszak)	3.117 »	5.277 »	4.894 »
Történelem és földirat (9 alszak) ...	6.299 »	12.569 »	11.918 »
Nyelvészet és szépirodalom (6 alszak)	5.042 »	9.870 »	8.771 »
Vegyes (6 alszak)	1.113 »	7.820 »	7.548 »
Hirlapok (3 alszak)	361 »	2.060 »	2.531 »
Összesen	30.961 mű	64,075 kötet	59,674 drb.

A fönt kimutatott számból a Somogyi Károly könyvtáralapítótól átvett törzskönyvtár 20.370 műből és e művek 43.701 kötetéből állott. A könyvtár gyarapodása tehát huszonegy év alatt a város, az állampolgárok jóvoltából 10.691 mű, 21.374 kötet.

A folyó évben 275 kötet került kötés alá. A bekötéseket a város szerződéses könyvkötője végezte 579 k. 39 f. költségen.

A könyvtárhasználó látogatók száma a folyó évben növekedett. Efelől a havonkinti számszerinti kimutatás az alábbi adatokat mutatja:

Év és hónap	Olvasók száma		Napi létszám	
	összesen	napi átlag	legnagyobb	legkisebb
1903. szeptember [1]	837	33	75	3
» október	1619	59	93	21
» november	1629	65	110	44
» deczember	1091	57	72	37
1904. január	881	40	69	20
» február	1194	49	98	31
» márczius	1134	45	79	3
» április	592	28	46	17
» május	476	19	44	7
» június	322	13	25	7
[1] Belefoglalva a szüneti olvasók is. Összesen:	9775	44	110	3

A 9775 olvasó össesen 10.359 művet használt. Az olvasók közt társadalmi állás és foglalkozás szerint volt 194 nő, 7 lelkész, 329 tanár és tanító, 7879 tanító, 7879 tanuló, 20 író, 104 művész, 213 ügyvéd, 118 katona, 25 törvényhatósági, 136 állami, 492 magántisztviselő, 4 orvos, 27 gyógyszerész, 3 gazdatiszt, 92 építész és műiparos, 94 kereskedő, 38 magánzó.

Az olvasók közül az esti hat órai időn túl eső hivatali szolgálat alatt 3310-en használták a könyvtárt.

A könyvtár lényegesen magapadt személyzete köteles a városi múzeum anyagát is gondozni és fejleszteni. Bár ilykép a szolgálat megoszlik, a Somogyi-Könyvtárnak ebben a jelentésben tárgyalt anyaga, az elfogadott szabályoknak megfelelőleg naplózva, czímtározva és beosztva van. Hogy a megfogyott személyzet ezt elvégezhesse, szükséges volt az amugy is este hétig tartó hivatalos órákat emelni. Így a beosztási, beékelési és leltározási munkálatok, a nyári szünet ben reggel hat órától kezdve tartattak.

A törzskönyvtári példányok lebélyegzése a megapadt szolga létszám folytán nem volt folytatható.

A királyi főügyészség részéről átvett, úgynevezett köteles nyomdatermék anyaga, eddig teljes egészében, nyomdák szerint elkülönítve volt kezelés alatt. Hivatalos kérdésemre az országos főfelügyelőség értesített, hogy ezen nyomtatványokból könyvtári kezelésre csak azokat tartsam meg, a melyeknek megtartására a magyar nemzeti múzeum Széchényi országos könyvtára az 1897 évi XLI. törvényczikk értelmében kötelezve van.

A könyvtárigazgatóságnak már az előző évben egy könyvtár-

tiszti és egy könyvtárszolgai állás létesítése tárgyában a könyvtár-bizottság által is elfogadott javaslatát a köztörvényhatósági bizottság nem hagyta helyben, ellenben egy szakdíjnoki állásra költségvetésileg engedélyezett nyolczszáz koronát. Ez állást az ezen ügyben tett előterjesztésem és polgármesteri kinevezés folytán Szász Gyula községi tanító, a ki különben már évek óta volt önzetlen munkatársa a könyvtári szolgálatnak és az 1902. év nyarán az országos főfelügyelőség által Budapesten rendezett könyvtárnoki szaktanfolyam hallgatója volt, teljes megelégedésre tölti be.

Az intézeti ház második emeletén elhelyezett hirlaposztály helyszűke miatt már tavaly is alig volt rendszeresen kezelhető. Ez okból az intézeti igazgatóság már az elmult esztendőben kérte a városi hatóságtól az anyagi erőt arra, hogy az épület földszintjén levő nagy termet a hirlaposztály elhelyezésére használhassa. Ez meg is történt, a szükséges méretű állványok elkészültek, a villamlámpák kivánsághoz képest átalakittattak; a hirlaposztály ilyformán, mihelyest elegendő munkaerő áll rendelkezésre, a második emeletről a földszintre fog hurczolkodni.

Jelentem továbbá, hogy a könyvtár iktatókönyvébe, illetve levéltárába az 1904. év végeig 358 ügyirat érkezett. A folyó évi junius hó végeig pedig 161 darab. Ezek az ez idő szerint még elintézhetetlen pár darab kivételével mind elintézve vannak.

A könyvtár-bizottság az elmult évben 5 ülést tartott. (1903 szept. 8. november 9. — 1904 január 20. márczius 1., április 12.)

Anyagban és adatban telhető részletességgel számolván ím be a könyvtári élet egy évi történetéről, fájdalmas emlékekkel jut osztályrészemül a szomorú kötelesség, hogy itt is említsem Reizner Jánosnak, a könyvtár igazgatójának, a f. év január havában történt halálát. A nagynevű alapító után ő volt e közművelődési intézet első szervezője, a ki munkaerejét és lelkesedését hozta ez intézethez abban az időben, a midőn az ország e részein hasonló intézmények semmiféle támogatásban sem részesültek. Valóban igaza volt a halála alkalmával az intézethez igen érdemes helyről érkezett irásnak: hogy boldogan halt meg, mert nemes álmait megvalósulva látta. A város közönsége ravatalát a közművelődési palota csarnokában állittatta fel és érdemei szerint való módon kisérte ki utolsó útjára. Alighogy távozott, pár hónap mulva a halálban követte régi hű embere, Kasza József első könyvtárszolga, a ki az intézetnek alapítása első esztendejétől volt alkalmazottja. E hű, derék és szorgalmas ember elhalálozása folytán az intézet személyzeti létszáma a felére apadt.

SZAKIRODALOM.

Catalogus bibliothecae musei nat. hungarici. II. Litterae armales. — *A magyar nemzeti múzeum könyvtárának czímjegyzéke. II. Czímereslevelek. Leírta dr. Áldásy Antal.* Budapest, 1904. Kiadja a magyar nemzeti múzeum könyvtára. (Az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.) 8-rét, XVII, 2, 494 l. Ára 10 K.

Az Országos-Széchényi-könyvtár igazgatósága íme kilencz évvel azután, hogy leíró katalogusának első, az ősnyomtatványokat tárgyaló kötetét napvilágra hozta, most a második kötetet bocsátja az érdeklődők rendelkezésére. Ez a második kötet, *Áldásy Antal* múzeumi őr tollából, a könyvtár levéltári osztályának czímereslevéleit ismerteti. Úgy a múzeumi törzsanyagból, mint az örök letéteményként őrzött 72 családi levéltár állományából, összesen 631 darabnak leirását közli *Áldásy*, mely számból a hazai czímereslevelekre 575, a külföldiekre 56 esik. Hazai középkori eredeti czímereslevél 39 szerepel a katalogusban, melyek közül 26 a törzsgyüjteményre, 13 a családi levéltárakra esik; a külföldi középkori czímereslevelek száma 3. A hazai középkori oklevelek elsőrangú ritkaságai I. Károly királynak két czímeradománya, továbbá az első teljes magyarországi czímeradomány Zsigmond királytól, mely paizsból, sisakból és sisakdíszből áll (1398), végül az első honi festett czímerképű oklevél ugyancsak Zsigmond királytól (1405).

A czímereslevelek óriási többsége természetesen a mohácsi vész utáni időre esik s egészen 1868. évig fölnyúlik. Ezek között is van számos elsőrendű ritkaság. *Áldásy* bevezetésében főleg a szentgyörgyi Bakács (1532), a Zárai (1533), a Berzeviczy (1559 és 60), a Brebiri Melyth (1580), a gr. Széchényi (1629), a nagyfalusi Arany (1634) stb. családok czímerét emeli ki.

Az egész anyag két csoportban, a magyarországi s külföldi czímereslevelek csoportjában időrendi egymásutánban van feldolgozva, melyekhez a munka nyomatása alatt szerzett ujabb anyagot felölelő pótlék járult. Az armálisok szövegéből *Áldásy* a czímer leírását s a czímerszerzőre meg családjára vonatkozó

részleteket *in extenso* közölte, a mihez még az armális kihirdetésére vonatkozó adatok járulnak. A czímerrajzokból csupán az eddig még közzé nem tett, vagy lényeges szerkezeti hibákkal közölt czímerek felére kicsinyített, de a legapróbb részletekben is híven másolt ábrái csatoltattak a leíró szöveghez. Összesen 258 czímerrajz látható a katalogusban, melyek egypár kivétellel itt láttak első ízben napvilágot. A középkori czímeres leveleknél a rájuk vonatkozó irodalomra is történt utalás. A testes kötetet az összes előforduló neveket feltüntető névmutató s a közölt czímerrajzok betűsoros jegyzéke zárja be. *Fejérpataky László* könyvtári igazgatónak s a levéltár vezetőjének, *Schönherr Gyula* igazgatóőrnek előszava a gyüjtemény keletkezéséről s jelen katalogus munkálatairól számol be az olvasónak.

— *sp* —

Bibliographia universalis. *Publication coopérative del' institut international de bibliographie. — Bibliographia economica universalis. Répertoire bibliographique annuel des travaux relatifs aux sciences économiques et sociales. Publiée par Jules Mandelló. I-ère et IIe année. Travaux de l'année 1902. et 1903. Redigés par Ervin Szabó.* Budapest. 1903—1904. Société anonyme d'imprimerie de Pest. 8° XXI, 170. l.; XIX, 199 l. Ára?

A fenti czímben leírt könyv a bruxellesi Institut international de Bibliographie harminczkilenczedik kiadványa s minket első sorban azért érdekel, mert a társaság — *mirabile dictu* — magyar embert bizott meg vele, a ki a magyar közgazdasági irodalmat oly mértékben dolgozta fel munkájában, a milyenről, ha ez a kötet is külföldön készül, még csak nem is álmodhatnánk. A társaságot e szokatlan eljárásra *Szabó Ervin*nek a *Közgazdasági Szemlé*ben 1900 óta közreadott könyvészete birta, mely 1902-től kezdve a Dewey-féle tizedes-rendszer osztályozása szerint jelenik meg. *Szabó* Bibliografiáját *Mandello Gyulá*nak, a közlöny egyik kiváló társszerkesztőjének ösztönzésére kezdte meg s valószínüleg a nemzetközi könyvészet ügye iránt buzgón érdeklődő professor érdeme az is, hogy a bruxellesi társaság a vállalkozásról tudomást szerezve, azt a maga czéljaira felhasználni iparkodott.

Szabó Ervin már nem egészen új ember a bibliografia magyar mívelőinek kisded csapatában: 1902-ben adta ki a budapesti iparkamara nagy gonddal megszerkesztett katalogusát, melyet jelen sorok írója mutatott be a Könyvszemle olvasóinak. Akkoriban bőven kifejtettem a *Dewey*-féle osztályozásra, mint könyvtári rendszerre vonatkozó nézetemet. Jelenleg könyvészeti értékére szeretnék, legalább röviden, kiterjeszkedni. Nem habozom kijelenteni, hogy a tizedes rendszert tisztán bibliografiai czélokra még kevésbbé tartom alkalmasnak, mint könyvtárak berendezésére.

Mert úgy-e, a bibliografiának az a czélja, hogy egy-egy kérdés irodalmát — bizonyos tér- és időbeli határokon belül — lehető gyorsan és világosan tárja fel az olvasó előtt. Erre pedig a legjobb — a legegyszerűbb módszer, mely a szerzők betűrendes jegyzékét a czímszók alatt ugyancsak betűrendben csoportosított lajstromokkal egyesíti. Ily módon aztán bármely kérdésre vonatkozó irodalom, vagy bármely szerző írói munkássága íziben rendelkezésünkre áll. Nem kell hozzá más — mint az abc logikája, a mely tudvalevőleg az európai kulturállamok minden írni-olvasni tudó fiának 6—7 éves korában rendelkezésére áll. *Dewey* rendszeréből azonban még a logikának ez az abéczéje is hiányzik: mint *Szabó* látható önérzettel hirdeti, a tizedes-rendszer pusztán »mechanikai« értsd önkényes osztályozás, melynek egyedüli törekvése, hogy az összes tudományokat 10—10 osztályba, alosztályba stb. stb. gyömöszölje. A könyvtárak anyagának fölállításánál az önkényesség még hagyján, mert hisz az olvasó a betűsoros katalogusból jegyzi ki a munka czímét, s hogy azt mely »szak«-ból hozzák elő, rá nézve egészen közömbös; ellenben bibliografiai kiadványokban valóságos csapás, mely a munka használhatóságát — minden egyéb kiválósága daczára — hihetetlen mértékben leszállítja. *Dewey*nál például a földmívesekre vonatkozó irodalom a 331. 74-ik csoportban keresendő, a mi annyit tesz, hogy ez a kérdés a szocziologiának, mely az összes tudományok közt a harmadik, ismét harmadik osztályában, a nemzetgazdaságban, első helyen álló alosztályának hetedik pontja alá csoportosított különféle munkásnép negyedik rendjébe tartozik, még pedig csupán *Dewey*nak a 0—9 számok közé korlátozott fantaziája jóvoltából. Hogy tehát a kutató munkája némileg megkönnyíttessék az ily rendszerű bibliografiai munkákhoz még két mutató, egy tárgy- és egy névmutató is okvetlen szükséges.

Szabó könyve első kötetében csupán névmutatóra akadunk, mely *Pollacsek Laura* kisasszony fáradhatatlan szorgalmát és gondosságát dicséri. A tárgymutatót pótolja némileg a deczimális rendszer táblázatos összeállítása, melynek fogyatkozásai, hogy a sok alosztály közül az öt és hat jegyű számokkal jelöltek jobbára kimaradtak s hogy a szereplő szakaszok csupán szám, de nem betűrendben vannak feltüntetve. A második kötetet azonban — úgy látszik gyakorlati tapasztalatok hatása alatt — már tárgymutatóval is ellátta *Pollacsek* kisasszony.

A mi a feldolgozott anyagot illeti, elmondhatjuk, hogy az korántsem oly teljes, a milyennek ezt egy »Bibliografia universalis«-tól jogosan elvárhatnók. Szerző csupán az angol, franczia, magyar, német és olasz önálló könyvek, különlenyomatok, főbb folyóirati czikkek repertorizálására szorítkozott. Művének abbeli tökéletlenségét *Szabó* is készségesen beismeri s a rendelkezésére

állott segédeszközök fogyatékosságával mentegeti. Az érvelésnek ez a neme hasonlít ugyan az egyszeri drámaíróéhoz, a ki tragédiájának gyöngéit a tárgy drámaiatlanságával mentegette, de elfogadhatóbb emennél — mert hisz *Szabó Ervin* nem a maga inicziativájából fogott művének a kiadásához, hanem felsőbb megbízásra; — így az elkerülhetetlen hiányokért elsősorban a bruxellesi társaságot terheli a felelőség. Azt hiszem, hogy hasznosabb lett volna *Szabót* csupán a magyarországi irodalom összegyüjtésével bízni meg, a kinek ez esetben talán arra is lett volna ideje, hogy a nemzetiségek idevágó kiadványait is fölkutassa, s a középpontban egyesíteni a többi államokból hasonló úton beszerzett anyaggal. Mert ugyan mi jogosultsága van az olyan »egyetemes« könyvészetnek, mely nem tekintve a magyarét, csupa bibliografiailag amúgy is feldolgozott nemzet irodalmát foglalja magában.

A legfőbb fogyatkozása mellett, ugyancsak a szerző, még kettőre figyelmeztet: az egyik az, hogy a folyóiratokban több számon át húzódó czikkeknek csupán a kezdő füzetét jelölte meg, a mi esetleges beszerzésük alkalmával okozhat kellemetlenséget, a másik meg az, hogy egyazon munka vagy gyüjtemény időközönként megjelent részeinek czímét többször ismételi, a mi sok helypazarlással jár. A munka második kötetében *Szabó* felsorolja bibliografiai segédeszközeit is, a mit az első kötetnél megtenni elmulasztott. E jegyzékből csodálkozva tapasztaljuk, hogy szerző nemcsak a német, angol és amerikai folyóiratok évenkint megjelenő repertoriumait nem használja föl, hanem még az olasz sajtótermékek könyvészeti feldolgozásánál nélkülözhetetlen *Bollettino delle publicazioni italiane* cz. vállalatot sem, melyet a köteles példányok nyomán havonkint bocsát ki a firenzei nemzeti könyvtár igazgatósága.

Nem tekintve e hiányokat, *Szabó* derekasan végezte munkáját, melynek legnehezebb, a szoczialis tudományokban teljes jártasságot szükséglő részét, a czímeknek megfelelő szakaszaikba osztását igazán fényesen oldotta meg. Sőt udvariasan is, a menynyiben a magyar czímeket mindig le is fordította francziára, úgy hogy a külföld társadalomtudományi irodalmunknak nemcsak számát, hanem tárgykörét is megismeri belőle.

Dr. Gulyás Pál.

Sammlung bibliothekswissenschaftlicher Arbeiten. — *Herausgegeben von* **Karl Dziatzko.** *16. Heft.* **Die Finanzlage der deutschen Bibliotheken.** *Von* **Adalbert Roquette.** Leipzig 1902. Mr. Spirgatis. 8, 30 l. Ára 1·80 Márka.

Jelen füzetke mely utolsónak jelent meg boldogult *Dziatzko* életében, a német nyilvános, első sorban egyetemi könyvtárak, pénzügyi állapotával foglalkozik, mintegy tovább fűzve, fejlesztve azokat a gondolatokat, melyeket szerző nyolcz évvel előbb Die

deutschen Universitätsbibliotheken, ihre Mittel und Bedürfnisse czimű dolgozatában (Sammlung 6. f.) már megpendített. Hogy a németországi könyvtárak dotácziója a mai viszonyok közt már nem elégséges, azt eddig is eléggé ismertük a hivatalos jelentések s memorandumok nyomán, *Roquette* művének azonban megvan az az érdeme, hogy összefoglaló képet nyujt e kérdés állásáról s egyszersmint általános rendszabályok megállapításával mutatja a kivezető utat. Ha a mai állapotot a 30 év előttivel összevetjük, kiderül, hogy csupán a német könyvpiacz termelése 11.000 kötetről mintegy 24.000-re emelkedett, áruk 37.000 márkáról 105.000-re szökött. De ez az általános eredmény a könyvtárakra nézve igaz súlylyal nem bír, mivel az összes német sajtótermékeket bizonyára egy könyvtár sem akarja megszerezni, hacsak nem köteles-példányok útján. Sokkal reálisabb adatokat nyerünk, ha azokat az áremelkedéseket tekintjük, melyek az alapvető tudományos munkák kiadásai közt, továbbá a legfontosabb folyóiratoknál tapasztalhatók. Szerző csupán 28, egyetemi könyvtárakban nélkülözhetetlen, német folyóiratról kimutatja, hogy az áruk a jelölt időközben 438 márkáról 1187-re szökött. Ehhez vegyük még a nélkülözhetetlen orvosi, jogi, földrajzi és nemzetgazdasági munkák óriási áremelkedését, az egyre szaporodó külföldi irodalmat, melynek fontosabb termékeit a tudományok nemzetközi mezején többé nélkülöznünk nem szabad, a könyvkötészeti számla relativ emelkedését s igazat kell adnunk szerzőnek, a ki a 30 legnagyobb német könytárnak budgetje alapján kimutatja, hogy egy sem szerezheti be az összes termelés akkora százalékát, a mekkorát 1870-ben tudott. Erre még a kiváltságos helyzetű berlini udvari könyvtár se képes, melynek új beszerzésekre 1870-ben csak 54.000, jelenleg azonban 150.000 márkát irányoztak elő. Az egyetemi könyvtáraknál még rosszabbak az állapotok. Ezek átlagos dotácziója mintegy 28.000 márkára tehető, holott *Roquette* számítása szerint, ha csupán az illető egyetemek tanszakait érdeklő eredeti munkákat vesszük figyelembe, s a népszerű, szépirodalmi, technikai, sőt művészeti kiadványokat, valamint a fordításokat s a tudományos bár, de az egyetemet közvetlenül nem érdeklő publikácziókat teljesen mellőzük, csupán a német könyvpiaczra fordítandó vásárlások 27.000 márkára rúgnak melyből árkedvezmény, köteles-példány s ajándék útján mintegy 3000 márkát takaríthatunk meg. Az így megállapított összeg a német könyvpiacz össztermelésének körülbelül 23%-a. A külföldi tudományos irodalom szükségleteire *Roquette* évi 18.000 márkát irányoz elő, a mi, tekintetbe véve a franczia, angol, északamerikai s olasz, sőt részben az északi s keleti nyelvű dolgozatok számát és jelentőségét, túlzott követelésnek épen nem mondható. Ha ezen évi 42.000 márkához hozzácsapjuk a mai viszonyokkal arányos könyvkötői (18%) és antiquariusi (8%)

kiadásokat, a szabályszerű évi dotáczió mintegy 57.000 márkára volna tehető, mely összeget jelenleg csupán a strassburgi egyetemi könyvtár éri el. Megjegyzendő azonban, hogy ez az ideális összeg csupán az alapul szolgáló 1900-ki adatoknak felel meg, s ha a könyvkiadás normális emelkedését is figyelembe vesszük, a dotácziót évenkint fokozni kellene, úgy, hogy pl. 1903-ban már 60.000 márka kellene. Természetesen *Roquétte* is belátja, hogy nincs az a birodalmi gyűlés, mely a kérdés ilyetén megoldását megszavazná; annál kevésbé, mert az ily általánosítás a gyakorlatban méltányos eredményre amúgy sem vezetne. Szerző tehát beérné azzal, ha a nagyobb, eddig is erősebben javadalmazott könyvtáraknál egészítenék ki az évi dotácziót 57.000 márkára, míg a kisebbeknél, melyek most 15—20.000 márkából tengődnek 30.000 márkával is beérné. Valóban ekkora összegekkel s a már több könyvtár közt rendszeresített kölcsönviszony általánosításával sokat javíthatnának a helyzeten. Ime, rövid foglalatja *Roquette* kis értekezésének, melynek fejtegetéseit nemcsak a német, de a magyar képviselőknek is meg kellene szívlelniök. —*s.* —*l.*

James Duff Brown. *Manual of library economy. With 169. illustrations, forms etc.* London, 1903. Scott, Greenwood & Co. 8⁰ XI, 476 l. Ára vászontáblában 7/6.

Jelen munkáját a szerző — kinek már több hasznos segédkönyvet köszönhet a bibliografiai irodalom[1] — első sorban a községi könyvtárak (municipal Libraries) tisztviselőinek szánta s az összes kérdések tárgyalásakor az ő viszonyaikhoz alkalmazkodik. Ez az irányzatosság teszi *Brown* dolgozatának legfőbb értékét s külön helyet biztosít számára az eddigi, részben kitünő kézikönyvek mellett. Különösen aktuális ez a tanulmány ránk magyarokra nézve, kiknél, hála a Tanács és Főfelügyelőség lankadatlan buzgólkodásának, most kezd föllendülni az angol municzipális könyvtárakkal sokban egyforma czélt szolgáló vidéki és népies könyvtáraink ügye.

Brown könyvének első szakaszában főleg a községi könyvtárakra vonatkozó törvényeket és rendeleteket ismerteti és birálja (I. fej.), továbbá alapításuk módjával (II. fej.), a felügyelő (helyi) bizottságok alakításával (III. fej.) s a financziális ügyekkel (IV. fej.) foglalkozik. E fejezetekből kiderül, mennyire szabadon fejlődhetnek Angliában a községi könyvtárak. Alapításukkor nem ragaszkodnak szolgai módon valamely előre megállapított normához, hanem gyakorlati úton, mindig az adott viszonyokhoz alkalmazkodva rendezkedtek be: a mi jórészt az angol faj minden

[1] Pl. Guide to the formation of a Music Library (London, 1893.); Handbook of Library Appliances (Ib. 1892.); Manual of Library Classification and Shelf-Arrangement (Ib. 1898.) stb.

bürokráczziától, állami beavatkozástól — agyonpártolástól — idegenkedő jellemének köszönhető. Csupán egyetlen pontban korlátozta a parlament a könyvtárak működését, de ott azután oly szerencsétlenül, hogy teljesen méltányoljuk szerző éles kifakadásait. Az 1855-ki alapvető bill ugyanis olykép korlátozza a könyvtári adót, hogy az az egyes közigazgatási kerületek összes adójövedelméből fontonkint egy pennynél nagyobb nem lehet. E korlátozásnak volt némi jogosultsága — írja *Brown* — a bill kibocsátásakor, a midőn a községi könyvtárak intézménye csak a kisérletezés stádiumában állott, de most, a mikor életképességéről, hasznosságáról tények ezrei beszélnek, époly megszégyenítő, mint fölösleges. Mert micsoda anomália, hogy míg a többi községi vállalatokhoz, minők a fürdők, közlekedés, köztisztaság és nevelés, az adó tetszésszerinti hányadát felhasználhatják, addig a könyvtárakra csak bizonyos meghatározott, sokszor elégtelen összeget fordíthatnak. A rendeletek egy másik gyöngéje — *Brown* szerint — abban áll, hogy nem gondoskodnak egy központi bizottságról, a mely az összes községi könyvtárakat egy test gyanánt kezelné s a sokszor elégtelen adóösszeget kiegyenlítené. Hiszen a mai korlátok közt az olyan község, melynek adójövedelme 120.000 korona, alig 500 koronát áldozhat könyvtárára, a miből a házbér, fűtés, világítás is csak nehezen futja ki!

A második szakasz két fejezetben a könyvtárnok és asszistensek képesítéséről, beszerzésük módjáról s fizetéséről szól teljesen gyakorlati modorban. A könyvtárnok kvalifikáczióját, egészséges szervezet mellett, a következő tíz pontban foglalja össze: 1. Legalább három éves gyakorlat valamely tudományosan rendezett könyvtárban. 2. Bő ismerete a hazai és külföldi bibliografiának és irodalomnak s teljes otthonosság a modern technikai, tudományos és történeti munkákban. 3. Idegen nyelvek oly fokú ismerete, mely a könyvczímek lefordítására képesít. 4. Egyszerű könyv- és számvitel gyakorlati ismerete. 5. A legfőbb osztályozási rendszerek pontos ismerete és jelzéseik fölismerése. 6. A katalóguskészítés különböző fajainak s modern irodalmának ismerete. 7. Jártasság az asszistensek igazgatása körül. 8. A könyvtári teendők modern rendszereinek gyakorlati ismerete (beleértve a könyvkötést, vásárlást és konzerválást). 9. A modern hirlapirodalomnak s ujságolvasóterem kezelésének ismerete. 10. Általános míveltség, tapintat s udvariasság. Legfontosabb kötelességeit pedig a következőkben állapítja meg: 1. Neki kell felülvizsgálnia s elkészítenie a könyvtárfelügyelő-bizottság elé terjesztendő összes ügyiratokat. 2. Részt kell vennie a felügyelő-bizottság ülésein. 3. Ő készíti elő az összes szerződéseket s egyéb havonkint, negyedévenkint ismétlődő ügyleteket. 4. Ő írja alá az összes rendeleteket s felelős a könyvtárral összefüggő egész levelezésért, melyet

másolatban meg kell őriznie. 5. Ő szabja ki s vizsgálja felül személyzetének napi teendőit. 6. Őrködik az olvasótermek rendjén, nyitásuk és bezáratásuk pontos idején. 7. Gondosan felülvizsgálja a könyvek megválasztását s átnézi az erre szolgáló kiadványokat. 8. Személyesen átnézi a lajstromázásra és osztályozásra vonatkozó munkálatokat. 9. A lehetőség határán belül tudja utbaigazítani kutatásában az olvasót s mindenkinek rendelkezésére álljon a hivatalos órák alatt.

A harmadik szakasz (VII—X. fej.) a könyvtárépülettel, fűtésével, világításával és tisztántartásával foglalkozik. Itt különösen érdekes szerző megkülönböztetése a könyvtárak muzeális és gyakorlati *(workshop)* formája között. Amaz az összes nyomtatványok megőrzését célozza, a mi szerző szerint csupán a nagy állami, egyetemi és egyesületi szakkönyvtárak feladata. A municzipális könyvtáraknak ellenben gyakorlati czélt kell szolgálniok s ennek következtében állományukat minden 20—30 évben ki kell selejtezniök, eltávolítva minden fölösleges, ephemer értékű, eredményeiben túlhaladott nyomtatványt. Ez a felfogás kiváltkép az építkezésnél nagyfontosságú, a mennyiben a terület nehéz kérdését teszi tárgytalanná. A statisztika hozzávetőleges adataiból kiderül, hogy egy 50.000 kötetből álló, a tudomány mindenkori színvonalán tartott gyűjtemény bármely irányban kielégítheti a közönséges olvasót.

A következő szakasz (XI—XV. fej.) a könyvtár belső fölszereléséről beszél, a különféle rendszerű embermagasságú könyvespolczoktól — az írógépig.

Szintoly kimerítő részletességgel ír szerző a könyvek megválasztása és beszerzéséről az V. szakaszban (XVI—XVII. fej.). Ismerve szerzőnk felfogását a községi könyvtárak hivatásáról, természetesnek fogjuk találni, hogy az incunabulák, könyvészeti ritkaságok beszerzését elitéli s az óriási évi produkczióból (magában Angliában majd 8000 kötet jelenik meg évenkint) csupán a legjobb, főleg szépirodalmi munkák s a legkeresettebb könyvek beszerzését javasolja. A napikérdéseknek néha óriási irodalmából (pl. búr háború) csupán azt válaszszuk ki, a mi a legjobbnak látszik, mert az érdeklődés lelohadtával még ezek is sutba kerülnek s csak haszontalan nyűgöt képeznek. Tanácsos a különösen népszerű könyvekből egyszerre több példányt rendelni, hogy jobban kielégíthessük a nagy keresletet. A folyóiratok közül csak a 3—4 legnagyobbat járassuk, mert a legtöbb czikk ephemer értékű. A könyvek kiselejtezésére nézve a következőket jegyezzük meg. Tudományos, történeti, földrajzi s technikai könyvek, ha érdemük csupán már megállapított tények gondos összefoglalásában rejlik, 20 év multán bátran kiselejtezhetők. Szépen illusztrált művek azonban több kíméletet érdemelnek. A politikai és

szocziális napikérdésekről szóló irodalmat aktuálitásuk megszüntével legott kiküszöbölhetjük s történeti összefoglalásokkal helyettesíthetjük. Szintoly rövidesen végezhetünk a kisebb kaliberű szépírókkal, mihelyt műveik 1—2 évig használatlanul porladoztak. Elavult lexikonok, ócska nyelvtanok és iskolai szótárak is bátran sutba lökhetők. Ellenben meg kell őriznünk a gazdagon illusztrált képzőművészeti könyveket, metszetgyüjteményeket, önálló philosophiai rendszereket, irodalomtörténeti és esztétikai munkákat, életrajzgyüjteményeket s mindazokat a költőket vagy prózaírókat, a kiknek neve az irodalom történetében szerepel. Helyi érdekű iratokat is meg kell őriznünk.

Ezután a VI. szakaszban (XVIII—XX. fej.) a könyvek osztályozásáról és felállításáról beszél. *Brown* előadásából kitünik, hogy az osztályozás volt eddig az angol községi könyvtárak leggyöngébb oldala. Rendesen megelégszenek azzal a kezdetleges módszerrel, hogy a legáltalánosabb szakokat: mint Theologia, Történelem, Szépirodalom stb. fölállítva, a könyveket érkezésük rendje szerint besorozzák. A létező tudományos osztályozások közül csupán hármat ismertet: a *Dewey* és *Cutter*-féle amerikai rendszereket s a saját »alkalmazkodó osztályozását« (Adjustable Classification), melynek részletes programmja most van sajtó alatt. Ennek az a lényege, hogy 11 általános osztályon belül, melyeket az abc egy-egy betűjével jelölünk, a szükségletnek megfelelő menynyiségű, folyó arabs számozással ellátott alosztályt állítunk be. A közölt schemában főleg a britt községi könyvtárak rendes könyvkészletére volt tekintettel s különösen a földrajzi szakot dolgozta ki, mely majd 1300 számot (= alszakot) zár magában. Az egyes könyvek külön jegyet nem kapnak, hanem minden egyes számon belül betűrendben tartatnak. Hogy a könyvek téves visszaosztását elkerüljük, *Brown* színes emailfesték alkalmazását ajánlja, melylyel a könyv hátát az egyes polczoknak megfelelő magasságban megjelöljük s a melyek sorrendje minden szekrény polczain változik.

Igen érdekes továbbá szerző fejtegetése a könyvek lajstromozásáról a VII. szakaszban (XXI—XXIV. fej.). Abból a felfogásból indulva ki, hogy a nyilvános használatra szánt könyvjegyzék ne csak a könyvek semmitmondó czímét lajstromozza, hanem tartalmukról is felvilágosítson, nem tartja elegendőnek a szerzők, czímek s péczeszók betűrendbe foglalását, mert ebből az olvasó nem lesz okosabb. A katalógus legelső tisztje — úgymond — abban áll, hogy az olvasót tájékozza a hasontárgyú könyvek különbségéről, hogy világosan jelezze korukat és czéljukat s előmozdítsa a hasznos választást. De e felvilágosító jegyzetek csupán leiró s ne kritikai jellegüek legyenek: elég, ha a tárgyalt anyag rövid foglalatát, a szerző álláspontját, az első kiadás keltét és,

ha történeti műről van szó, a feldolgozott korszakot tüntetjük fel a katalógusban.

Végül az utolsó két szakasz egyéb gyakorlati (VIII. szakasz. XXV—XXVI. fejezet) és közszolgálati (IX. szakasz, XXVII—XXXIII. fejezet) teendőkkel foglalkozik, számos jó tanácscsal látva el az olvasót. Mindenütt dicséretreméltóképen törekszik a szerző a legujabb európai és amerikai szakirodalom felhasználására s az egyes paragraphusok végén kimerítő bibliografiával is szolgál. Enciklopedikus teljességre, legcsekélyebb részletekbe menő aprólékosságra nem fektetett súlyt a szerző, de arra igen, hogy könyvének rendszeres formát adjon s a bibliotheconomiát tudományos alapon tárgyalja. A mi valóban sikerült is neki.

Dr. Gulyás Pál.

Bibliographisches Repertorium. *Veröffentlichungen der Deutschen Bibliographischen Gesellschaft. Erster Band. Zeitschriften der Romantik. In Verbindung mit Prof. Dr. O. Fr. Walzel, herausgegeben von Dr. Heinrich Hub. Houben.* Berlin, 1904 B. Behr's Verlag. Nagy 8-rét. 18*, XX, 524/2 l. Ára kemény papirkötésben 32 M.

A német bibliografiai társulat *Houben Henrik* s *Karpeles Gusztáv*, az ismert nevű irodalomtörténészek előkészítő munkássága után 1902. április 19-én alakult meg Berlinben s működése végczéljául az egész XIX. századi német folyóirat-irodalom repertorizálását tűzte maga elé. Kétévi csöndes munkásság után, mely alatt tagjai közel 300-ra emelkedtek, e társaság fönti czím alatt megindította most a könyvészeti monografiái sorozatát, a mely — ha további köteteiben a kezdet méltó folytatása lesz — a német irodalomtörténeti kutatás elsőrangú segédeszközének fog bizonyulni.

Jelen kötet a német romantikusokat szolgáló következő 25 folyóirat bibliografiai feldolgozását nyujtja: Athenaeum; Berliner Abendblätter; Berlinische Blätter für deutsche Frauen; Concordia; Europa; für müssige Stunden; Die Harfe; Die Hesperiden; Die Jahreszeiten; Poetisches Journal; Kynosarges; Memnon; Die Morgenröthe; Die Muse; Die Musen; Deutsches Museum; Orpheus; Pantheon; Phőbus; Polychorda; Prometheus; Salina; Winter-Monate; Die Wünschelrute; és Zeitung für Einsidler. Nagyon tévedne az, a ki azt hiszi, hogy *Walzel* és *Houben* munkája csupán e folyóiratok pontos repertorizálására szorítkozott; szerzőink czélja »nem az volt, hogy e folyóiratok tartalmi áttekintésével szolgáljanak, hanem, hogy egész tartalmukhoz lehetőleg teljes kommentárt adjanak, a mint erre az egyes folyóiratok új lenyomatánál volna szükség«. Minden egyes folyóirat biblio-

grafiai leírása két részből áll: az első részben az általános tudnivalókat találjuk, u. m. a folyóirat szerkesztőit, kiadóit és nyomtatóit, megjelenése tartamát, a censura helyét, formátumát, lap- és kötetszámozása módját, betűtipusát, árát, a nyomatott példányok számát, továbbá lelhelyeit, a történetére vonatkozó irodalmat s az egykorú itéletek bibliografiáját; a második, specziális rész számról-számra, czikkről-czikkre leírja, sőt ismerteti is a folyóiratot. Ez ismertetés főleg azokra a közleményekre terjed ki, melyek csupán magának a folyóiratnak, nem pedig az egyes czikkeknek új lenyomatánál jutnának érvényre. Így pl. a szerkesztői beköszöntőket s egyéb, a folyóirat történetére, irányzatára világot derítő közleményeket, vagy *in extenso*, vagy kivonatban közlik, sőt az irodalmi levelekben s ellentétes irányzatú korabeli időszaki sajtóban található adalékokkal még tetemesen ki is egészítik. A többi czikkeknél feloldják az álneveket s összeállítják ujabb lenyomataiknak egész bibliografiáját; verseknél, a czímen kívül az első sort is lenyomatják s jelzik a műfajt, melyhez tartoznak; novelláknál röviden tájékoztatnak a feldolgozott tárgyról és motivumokról, úgyszintén a drámai töredékeknél, mely utóbbiaknál még a scenikai beosztásra, szereplő személyek névsorára is kiterjed figyelmük; az ismeretterjesztő s tudományos tartalmú dolgozatoknál pedig fölsorolják mindazon tárgyakat és személyeket, a kikről bennük szó esik. Mondanunk sem kell, hogy a folyóiratokból vett összes adatok az eredetiek hű másolatai s a sajtóhibák is csak zárjel közt vannak kijavítva. A hangyaszorgalommal összeállított kötetet kimerítő, több mint 20,000 czédulából összeállított név- és tárgymutató zárja be, a melynek segélyével egy szempillantás alatt kikereshetjük a minket érdeklő adatot.

E gigászi munka oroszlánrésze *Houben* vállára nehezült, a ki egymaga majd száz évfolyam hirlapot és folyóiratot és 120 kötetnél több levelezést, önéletrajzot s visszaemlékezést olvasott át, azonkívül megszámlálhatatlan mennyiségű gyűjtelékes munkát, össz- és első kiadást vizsgált keresztül. Fáradozásában *Houbent* többen támogatták: a leghathatósabban *Walzel* tanár, a ki főként az anonym és álnevű czikkek szerzőinek kipuhatolása s a nyomtatott ívek revideálása körül szerzett érdemeket. Ótőle való az Athenaeum folyóirat teljes feldolgozása, a kötet végén található pótlások, s a rendkívül tömören megírt, tanulságos bevezetés, mely a feldolgozott időszaki sajtó irodalomtörténeti szerepét s eszmei jellemzését nyujtja az olvasónak.

— *ly* —

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.[1]

Deutsche Literaturzeitung. *XXV. évfolyam 26. szám* (1904 július 2) Plan eines Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit (August Heisenberg.) — Othmer's Vademecum des Buchhändlers und Bücherfreundes, 5. Aufl. — *27. szám* (1904 július 9) H. E. *Legler*, Early Wisconsin imprints. — *28. szám* (1904 július 16) H. *Schaefer*. Inventare und Regesten aus der Kölner Pfarrarchiven. — *29. szám* (1904 július 23): L. *Munzinger*, Die Entwicklung des Inseratenwesens in deutschen Zeitungen (Bruno Schierse.) — *30. szám* (1904 július 30); Verzeichniss der Lesesaal- und Handbibliothek der königl. Universitäts-Bibliothek zu Berlin. — *31. szám* (1904 augusztus 6): K. *Georg*, Schlagwort-Katalog. — *32. szám* (1904 augusztus 13): C. A. *Baechtold*, Fachkatalog der Schaffhauser Stadtbibliothek. — *34. szám* (1904 augustus 27): E. *Consentius*, Die Berliner Zeitungen bis zur Regierung Friedrichs des Grossen (Bruno Schierse.) — *35. szám* (1904 szeptember 3): Revue des Bibliothèques et Archives de Belgique. — *36. szám* (1904 szeptember 10): Émile *Chatelain*, Catalogue des Incunables de la Bibliothèque de Paris. — *37. szám* (1904 szeptember 17): Die Begründung der Kaiser-Wilhelm-Bibliothek in Posen in den Jahren 1898 bis 1902. — R. *Focke*, 1. und 2. Jahresbericht der Kaiser-Wilhelm-Bibliothek in Posen; Etatsjahr 1902 und 1903. — *38. szám* (1904 szeptember 24) H. W. *Kent*, Bibliographical notes on one hundoce books famous in English literature.

La Bibliofilia. *VI. évfolyam 4—6. szám* (1904 július—szeptember): Emile *Dacier*, L'Exposition des Primitifs français (I. közlemény.) — G. *Boffito*, Il Commento inedito di Cecco d' Ascoli all' Alcobizzo (folytatás.) — D. *Ciàmpoli*, Il Codice Petrarchesco della Biblioteca Vittorio Emanuele. — Leo S. *Olschki*, Collection Petrarquesque (folytatás.) — C. *Lozzi*, Cecco d' Ascoli secondo il prof. G. Boffito. — Luigi *Ferrari*, Gli Incunaboli della R. Biblioteca Univerzitaria di Pisa. — Le condizioni della Biblioteca Nazionale di Firenze.

Le Bibliographe Moderne. *VIII. évfolyam május—augustusi füzet* (45—46. szám): Henri *Stein*, La papeterie de Saint-Cloud au XIVe siècle. — Alf. *Leroux*, Comment désencombrer les archives des préfectures et des sous-préfectures. — Jules *Laude*, Notes sur les bibliotèques françaises à propos du projet de loi sur les archives. — P. *Arnauldet*, Inventaire de la bibliothèque du chateau de Blois en 1518 (folytatás). — Les archives de l'État aux

[1] A hazai folyóiratok bibliografiai érdekü közleményeiről ezentúl a magyar bibliografiai irodalomról szóló jegyzékben fogunk beszámolni.
Szerk.

Pays-Bas. — Chronique des Archives: Belgique. France. Pays-Bas. Suede. — Chronique des Bibliothèques: Belgique, France, Italie, Norvège, Portugal, Russie. Chronique bibliographique: Bibliographie finno-ougrienne. Bibliographie annuelle de l'histoire d'Italie Bibliographie alpine. Histoire de l'imprimerie. — Comptes rendus et livres nouveaux: Gustav Winter, Das neue Gebäude des k. und k. Haus, Hof- und Staatsarchivs zu Wien (H. S.). Inventare des Grossherzoglich Badischen General-Landesarchivs (H. S.) Bibliotheek der Universiteit van Amsterdam; Catalogus der Handschriften, III. (H. S.) Sébastien Charléty, Bibliographie critique de l'histoire de Lyon depuis 1789 jusqu'à nos jours (H. S.) Louis Denise, Bibliographie historique et iconographique du Jardin des plantes (H. S.) Giustino Colaneri, Bibliografia araldico e genealogico d'Italia (H. S.) Martin Blum, Bibliographie luxembourgeoise ou catalogue raisonné de tous les ouvrages ou travaux littéraires publiés par des Luxembourgeois ou dans le grand-duché actuel de Luxembourg (P. B.) Conrado Haebler, Bibliografia Ibérica del siglo XV. (M. Louis Polain.)

Rivista delle Biblioteche e degli Archivi. *XV. évfolyam, 6—7. szám* (1904 június—július): Ernesto *Mancini*, Il Catalogo internazionale di letteratura scientifica. — Ada *Chiappe*, Nel Centenario di F. D. Guerrazzi; otto lettere inedite di Lui. — Teresina *Bagnoli*, L' »Abele« di Vittorio Alfieri; due lettere del Marchese Cesare Taparelli D' Azeglio a Vittorio Alfieri. — Alfredo *Municchi*, Carte del Conte Orso d'Elci-Pannocchieschi acquistate dal R. Archivio di Stato di Firenze. — Andrea de *Mosto*, I Diarii di Marino Sanuto. — G. *Biagi*, Una legge sulle biblioteche. — Il Dazio sui libri. — Libri nuovi. Notizie.

Zeitschrift für Bücherfreunde. *VIII. évfolyam 4. füzet* (1904 július): H. A. L. *Degener*, Die Bodleian Library in Oxford. (II. közlemény.) — L. *Schneider*, Denkwürdige Gebetbücher. — Alfred *Bass*, Die Menien und andere Einzeldrucke zimbrischer Sprache der »Setti Comuni« von Vizenza. — *5. füzet* (1904 augusztus): Octave *Uzanne*, Die französischen Exlibris von heute. — Rudolf *Beer*, Zur Geschichte der Eskorial-Bibliothek. (I. közlemény.) — Max *Harrwitz*, Die Bibliothek der Marquise von Pompadour. — Otto von *Schleinitz*, Ein neu veröffentlichter Gesang zu Byrons »Don Juan«. — F. J. *Kleemeier*, Aus einem alten Büchladen. — M. *Maas*, Der Buchdrucker und Sprachmeister Johann Friedrich Schiller. — M. *Maas*, Zur Hersstellung der mittelalterlichen Miniaturen. — *6. füzet* (1904 szeptember): Rudolf *Beer*, Zur Geschichte der Escorial-Bibliothek. (II. közlemény.) — Eduard *Engels*, Die grossen deutschen Verlagsanstalten. Georg Hirth und sein Kunstverlag. — Adolf *Schmidt*, Ein unbekannter Grolierband in der Grossherzoglichen Hofbibliothek zu Darmstadt.

Zentralblatt für Bibliothekswesen. *XXI. évfolyam 7. füzet* (1904 július): E. *Freys* und H. *Borge*, Verzeichniss der gedruckten Schriften des Andreas Bodenstein von Karlstadt (befejező közlemény.) — H. *Borge*, Zur Chronologie und Drucklegung der Abendmahlstraktate Karlstadts. — W. L. *Schreiber*, Ein gefälschtes Holzschnittwerk. — P. *Hirsch*, V. Versammlung deutscher Bibliothekare. — Rezensionen und Anzeigen: Robert Proctor, An Index to the early printed books in the British Museum. Port. II. MDI—MDXX. Section I. Germany (Joannes Luther.) — *8—9. füzet* (1904 augusztus—szeptember): V. Versammlung Deutscher Bibliothekare in Stuttgart am 25. 26. Mai 1904. E. *Schultze*, Ueber Wanderbibliotheken. K. *Steiff*, Mitteilungen über die Landesbibliothek in Stuttgart. P. *Hirsch*, Ueber äussere Einrichtung des Bücherversands und des Leihverkehrs. P. *Schwenke*, Ueber Staubbeseitigung. — G. *Zedler*, Der Verbleib der ältesten Gutenbergtype. — B. *Hasselberg*, F. R. *Friis* u. R. *Ehwald*, Weitere Exemplare von Tycho Brahes Mechanica. — E. *Petzet*, Noch ein Druck des Herzogs Friedrich Wilhelm von Sachsen. — Zwei neuere Bibliotheks-Verwaltungsordnungen. — Rezensionen und Anzeigen: E. Gigas, Katalog over det Store Kongelige Bibliotheks Haandskrifter vedro rende Norden saerlig Danmark (D. Schäfer.) H. Schnorr v. Carolsfeld, Der neue Orientalische Jarhesbericht. Viktor Chauvin, Bibliographie des Ouvrages Arabes ou relatifs aux Arabes publiés dans l'Europe chrétienne de 1810 à 1885, VII. (K. Vollers.) J. Gutenäcker und Emil Renn, Verzeichniss des Programme und Gelegenheitsschriften welche an den Bayer. Lyceer, Gymnasien, und Lateinschulen sowie an anderen Mittelschulen vom Schuljahre 1823/24 an erschienen sind (Rudolf Klussmann.) Arthur L. Jellinek, Bibliographie der vergleichenden Literaturgechichte, I. (A. K.) Jean Loubier, Der Bucheinband in alter und neuer Zeit. (P. Schwenke.) — Állandó rovatok: Kleine Mitteilungen. Umschau und neue Nachrichten. Neue Bücher und Aufsätze zum Bibliotheks und Buchwesen von Paul *Otto* und Adalbert *Hartzschansky*. Personalnachrichten.

A MAGYAR BIBLIOGRAFIAI IRODALOM AZ 1904. ÉV HARMADIK NEGYEDÉBEN.

Összeállítja: H. J.

Augenfeld M. Miksa. A könyvnyomtatás díszítő eszközei. (Grafikai Szemle. 1904. augusztus, 140—141 l.)

Baranyai Béla. A Rákóczi-kor bibliografiája. (Századok, 1904. szeptember, 723—728 l.)

Baranyai Béla. A Rákóczi-kor bibliografiája. (Századok, 1904. október, 816—818 l.)

Bellai József. A Temesvár szab. kir. városi nyilvános könyvtár szakczímjegyzéke. I. kötet, I—IX. szak. Közli — Temesvár szab. kir. város

könyvtárainak felügyelője. Kiadta a városi tanács. Temesvár, 1904. Csendes J. kny. 8-r. VIII, 484 l.

BELLAI JÓZSEF. Temesvár szab. kir. város közművelődési intézményei. Különös tekintettel a könyvtárakra és a tudományos gyüjteményekre. A múzeumok és könyvtárak orsz. szövetségének 1904. évi temesvári közgyűlése alkalmából. Irta — a városi könyvtárak felügyelője. Kiadta a városi tanács. Temesvár, 1904. Mangold Sándor kny. 8-r. 130, 2 l.

BERNÁTH JÓZSEF. A keszthelyi ipartestület könyvtárának jegyzéke. Egybeállította: —. Kiadja az ipartestület. Keszthely, 1904. Sujánszky József kny. 8-r. 23 l. Ára 20 fill.

BIBLIOGRAPHIA economica universalis. Répertoire bibliographique des travaux relatifs aux sciences économiques et sociales (livres, mémoires, articles des revues). Publié par *I. Mandello*, *H. La Fontaine*, *P. Otlet*, *L. Masure*. Rédigé par Mlle *L. Pollacsek*. Budapest, 1904. Pesti knyomda r. t. 8-r. 23—69 l. (Bibliographia universalis. Publication coopérative de l'institut international de bibliographie. Juillet 1904. 3-e Année. No. 2/3.)

— Ugyanaz. Publié par *I. Mandello*. Rédigé en collaboration avec Mlle *L. Pollacsek*. Par *Ervin Szabó*. Budapest, 1904. Pesti knyomda r. t. 8-r. XIX, 199 l. (Bibliographia universalis. Publication coopérative de l'institut international de bibliographie 1903. 2-e année.)

BORSOS ISTVÁN. Főiskolai könyvtár. 153—169 ll. (A dunántúli ev. ref. egyházkerület pápai főiskolájának értesítője az 1903—1904. iskolai évről. Kiadták: Thúry Etele akadémiai, Faragó János főgimnázinmi igazgató-tanárok. Pápa, 1904. A főiskolai könyvnyomda betűivel ny. Kis Tivadar. 8-r. 186 l.)

BÜCHER, Die, der modernen Bibliothek im ersten Vereinsjahr Mai 1904 — Mai 1905. Brassó, 1904. Schneider és Feminger testvérek knyomdája. 8-r. 9 l.

CÍMJEGYZÉKE, A tanári könyvtár —. 30—52 l. (A zombori állami főgimnázium XXXII. évi értesítője az 1903—1904. tanévről. Közzéteszi Rittinger Antal igazgató. Zombor, 1904. Bittermann Nándor és fia kny. 8-r. 128, 2 l.)

FODOR OSZKÁR. A múzeumok és könyvtárak országos tanácsának III. jelentése. 1903—1904. L. *Jelentése.*

FÜGGELÉK a Kőbányai Casinó könyvtárának czímjegyzékéhez, ujabban beosztott művekről. Budapest, 1904. Első kőbányai knyomda. Kis 8-r. 4 l.

HELLEBRANT ÁRPÁD. A magyar philologiai irodalom 1903-ban. Budapest, 1904. Franklin-társ. kny. 8-r. 875—968 l.

JEGYZÉKE, A kaposvári állami elemi népiskola tanítói könyvtárának —. Kaposvár, 1904. Hagelman Károly. 8-r. 8 l.

JEGYZÉKE, A pozsonyi kir. kath. főgimnázium ifjusági könyvtárának —. 1—41 l. (A pozsonyi kir. kath. főgimnázium értesítője az 1903/1904. iskolai évről. Közli Polikeit Károly. Pozsony, 1904. Eder István kny. 8-r. 127, 41 l.)

JEGYZÉKE, A szt. Lukácsfürdő könyvtárának —. Katalog der Bibliothek des Sct. Lucasbades. Catalogue de la bibliothèque des bains de Saint-Lucas-bad. Register of the library of the St. Lucasbad. Budapest, 1905. Löbl Mór kny. 8-r. 15 l.

JEGYZÉKE, A debreczeni »Függetlenségi Kör« könyvtárának —. Debreczen, 1904. Hoffmann és Kronovitz kny. 8-r. 25 l.

JEGYZÉKE, A kassai m. kir. gazdasági tanintézet ifjusági könytárának — 1904—1905. tanévre. Kassa, 1904. Vitéz A. knyomdája. 8-r. 19 l.

JEGYZÉKE, A pécsi állami főreáliskola könyvtárainak leltári —. 32—127 l. (A pécsi állami főreáliskola értesítője az 1903—1904. tanévről. Összeállította Gallovich János. Pécs, 1904. Pécsi irodalmi és könyvnyomdai részvénytársaság. 8 r. 153, 2 l.

JEGYZÉKE, A magyarországi római katholikus népoktatási tanintézetek számára jóváhagyott tankönyvek és taneszközök az 1904/1905. tanévre. A magyar püspöki kar által kinevezett bizottság jóváhagyásával közrebocsátja

a Szent-István-társulat könyvkiadóhivatala és könyvkereskedése r. t. Budapest, 1904. Stephaneum ny. 8-r. 56 l.

JEGYZÉKE, A Szent-István-társulat kiadványainak és nála bizományban levő könyveknek és tanszereknek —. Budapest, 1904. Stephaneum ny. 8-r. 103 l.

JEGYZÉKE, A debreczeni casino szépirodalmi könyvtárának betűsoros — 1903—4. Debreczen, 1904. Csokonai-nyomda (Ruzicska Gyula és társa), 8-r. 8 l.

JEGYZÉKE, A csepregi olvasókör könyvtárának —. Csepreg, 1904. Menyhárt Julia kny. 8-r. 16 l.

JELENTÉSE, A múzeumok és könyvtárak országos tanácsának III. —. 1903—1904. Szerkesztette: dr. *Fodor Oszkár*. Budapest, 1904. Rigler József Ede kny. 8-r. 121 l.

KATALOGUSA. Óbecse nagyközség népkönyvtári —. 1904. I. Magyar rész. Óbecse, 1904. Lévai Lajos kny. 8-r. 23 l.

KERESZTESSY SÁNDOR. A miskolczi ev. ref. főgimnázium »Kazinczy önképzőkör«-e könyvtárának betürendes czímjegyzéke, az 1904—5. iskolai évben. Összeállította: — ez évi könyvtáros. Miskolcz. 1904. Forster, Klein és Ludvig kny. 8-r. 40 l.

KÖNYVÁLLOMÁNYA, Az akad. kör könyvtárának — az 1903/4-ik évben. 51—87 l. (A selmeczbányai m. kir. bányász és erdész akadémiai kör évkönyve 1903—1904. Selmeczbánya, 1904. Joerges Ágost özv. és fia kny. 8-r. 87 l.

KÖNYVÉSZET, Magyar. 1903. A »Magyar Könyvkereskedők Egylete« megbízásából szerkesztette: *Rényi Károly*. Budapest, 1904. Pallas r. t. kiadása. 8-r. XXXVII, 308 l. Ára 2 kor. (Magyar Könyvkereskedők Évkönyve. Tizennegyedik évfolyam.)

KÖNYVJEGYZÉK. Mezőhegyesi ménesintézeti casino. Szeged, 1904. Engel Lajos kny. Haránt 8-r. 63 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A selmeczbányai ág. hitv. ev. főgimnázium ifjusági könyvtárának —. 1904—1905. IV. csoport. (VII—VIII. osztály.) Selmeczbánya, 1904. Joerges Ágost özv. és fia kny. 4-r. 23 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A selmeczbányai ág. hitv. ev. liceumi főgimnazium ifjusági könyvtárának —. 1904—1905. III. csoport (V.—VI. osztály. Selmeczbánya, Joerges Ágost özv. és na kny. 4-r. 15 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A zilahi iparos olvasóegylet könyvtárának —. Szilágysomlyó, 1904. »Viktoria« kny. Kis 8-r. 80. l. Ára 20 fillér.

KÖNYVJEGYZÉKE, A magy. kir. VI. számú csendőrkerület legénységi könyvtárának alapszabálya és —. 1904. Székesfehérvár, 1904. Számmer Imre kny. 8-r. 28 l.

KÖNYVTÁR, Tanítói. 109—120. l. (Szabadka szabad királyi város belés külterületi közs. elemi általános és gazdasági ismétlő iskoláinak értesítője az 1902—1903. tanévről. Összeállította: *Meznerics Ferencz*. Szabadka, 1903. Krausz és Fischer kny. 8-r. 127 l.)

KÖNYVTÁRA, A mosonmegyei történelmi és régészeti egylet —. 1904. évi augusztus hó 1-én. Moson vármegye elidegeníthetlen tulajdona. Magyar-Óvár, 1904. Czéh Sándor-féle kny. 8-r. 24 l.

KÖNYVTÁRI GYARAPODÁS. 119—127 l. (A mezőtúri államilag segélyezett ev. ref. főgimnázium értesítője az 1902—1903. iskolai évről. Közli Faragó Bálint. Mezőtúr, 1903. Gyikó K. utóda Kanyó Antal kny. 8-r. 152, 2 l.)

KÖNYVTÁRJEGYZÉK 1905. Budapesti aranyművesek, vésnökök és rokonszakmák szakegylete. VII. ker. Klauzál-utcza 3. I. em. Budapest, 1904. Weisz A. és Társa kny. 8-r. 32 l. Ára 15 fill.

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE, A pápai ipartestület —. Pápa, 1904. A. főiskolai knyomda betüivel. 8-r. 8, 2 l.

LA FONTAINE, H. Bibliographia economica universalis. L. *Bibliographia*.

MANDELLO, J. Bibliographia economica universalis. L. *Bibliographia*.

MANGOLD LAJOS. Hazai hirlapok repertoriuma. (Századok. 1904. június. 583—588 l.)

MASURE, L. Bibliographia economica universalis. L. *Bibliographia.*

MOLNÁR JÁNOS. A szarvasi társulati kaszinó könyvtárának könyvjegyzéke. Összeállította: —. Szarvas, 1904. Dóka Gyula kny. 8-r. 48 l.

III. NACHTRAG zum Catalog der Bibliothek des militär-wissenschaftlichen und Casino-Vereines in Budapest. Berichtigt vom 1. October 1903 bis 1. September 1904. Budapest, 1904. Kertész József knyomdája. 8-r. 24 l.

OTLET, P. Bibliographia economica universalis. L. *Bibliographia.*

POLLACSEK, L. Bibliographia economica universalis. L. *Bibliographia.*

PÓTJEGYZÉK az ujonnan beszerzett könyvekről. Budapest III. ker. Egyesült Polgári Kör. Budapest, 1904. Wimmer Márton kny. 8-r. 4 l.

RÁKOSI ISTVÁN. A m. kir. bányász- és erdészakadémiai kör könyvtárának könyvjegyzéke. Selmeczbánya, 1904. Joerges Ágost özv. és. fia kny. 8-r. 61 l.

RÉNYI KÁROLY. Magyar Könyvészet. 1903. L. *Könyvészet.*

ROTH, HERMANN. Katalog (III. Teil) der Lehrer-Bibliothek des evang. Gymnasiums A. B. in Medgyes (Mediasch). Herausgegeben von —. Beilage zum Gymnasial-Programm 1903/04. Medgyes, 1904. Reissenberger G. A. kny. 8-r. 237—310 l.

RÖSSLER ELEMÉR. A kassai muzeum nyilvános könyvtárának czímjegyzéke. Kassa, 1904. Werfer Károly kny. 8-r. XIII, 728 l.

SZABÁLYAI, Az újpesti izraelita iparos- és kereskedő-ifjak egyletének alapszabályai és könyvtári —. Ujpest, 1903. Fuchs Antal és József kny. 8-r. 13, 2 l.

SZABÁLYZATA. A bánffyhunyadi állami polgári fiu-, felső leány- és elemi iskolák tantestületi könyvtárainak kezelési —. 26—27 l. (A bánffyhunyadi m. kir. állami polgári fiú-, felső leány- és elemi iskolák értesítője az 1902—1903. tanévről. XXIX. év. Szerk. *Koleszár Lajos* igazgató. Kolozsvár, 1903. Gombos Ferencz kny. 8-r. 88, 2 l.)

SZABÓ ERVIN. Bibliographia economica universalis. L. *Bibliographia.*

TAKÁCS JÁNOS. A nagybányai iparos-ifjak önképző-körének könyvtárjegyzéke. Összeállította: —. könyvtáros. Nagybánya, 1904. Morvay Gyula kny. 8-r. 11 l.

TÓTH REZSŐ. A magyar ifjusági irodalom és a népiskolai ifjusági könyvtárak. A vallás- és közokt. ministerhez intézett jelentés. Budapest, 1904. Hornyánszky Viktor kny. 8-r. 52, 2 l. (Külön lenyomat az »Uránia« 1904. évi szept. számából.)

VERZEICHNISS der in der Vereinsbücherei erliegenden Werke. Brassó 1904. Schneider és Feminger testvérek knyomdája. 8-r. 3 l.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Ismerettérjesztő múzeumi előadások. A könyvtárból a folyó év folyamán október 22-én *Kereszty István* őr a zene hatásáról a kedélyre. deczember 10-én pedig *Varju Elemér* segédőr a m. n. múzeum festett kéziratairól tartott ismeretterjesztő, tudományos előadást.

A magyarországi német kéziratok jegyzéke. A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége a hatáskörébe tartozó könyvtárakhoz a következő felhivást intézte: »A porosz kir. tudományos akadémia a középkori és korai félnémet időből származó kéziratok (kódexek) katalogusának elkészítése érdekében széleskörű mozgalmat indítván meg, a nm. vallás- és közoktatásügyi ministerium az állami felügyelet alatt álló vidéki könyvtárakban esetleg létező megfelelő anyagra vonatkozó adatok összeállításával az országos főfelügyelőséget méltóztatott megbizni. Felhivom ennélfogva a könyvtár t. vezetőségét, hogy a könyvtár birtokában levő középkori német nyelvű kéziratok (kódexek) jegyzékét összeállítani és az orsz. főfelügyelőségnek egy hónap leforgása alatt beküldeni sziveskedjék. Budapest, 1904. szeptember hó 16-ikén. Szalay Imre s. k. h. orsz. főfelügyelő.«

Új rend a múzeumi könyvtár olvasó termében. A M. Nemz. Múzeum nyitási idejét illetőleg f. évi október hó 1-én érvénybe lépett újabb intézkedések következtében a múzeumi könyvtár olvasóterme szabályzatának 1. pontja a következőleg módosult:

»A Széchényi országos könyvtár olvasóterme hétköznapokon reggeli 9 órától délutáni 4 óráig nyitva van. Szombaton az olvasóterem délutáni 1 órakor zárul.

Vasárnapokon, ünnepeken, a nagyhét utolsó három napján, valamint a a revizióra és tisztogatásra szolgáló julius és augusztus hónapokban az olvasóterem zárva van. Tudományos kutatók, ha óhajukat a könyvtár vezetőjénél bejelentik, d. e. 9 és d. u. 1 óra közt a két nyári hónapban is használhatják a könyvtárat.

A nyitási órák alatt a könyvtár valamennyi osztálya használható. Kéziratok, oklevelek, ősnyomtatványok, a »Régi Magyar Könyvtár« és egyéb ritkaságok délutáni használatára nézve a kivánság legkésőbb aznap déli 12 óráig közlendő az illető osztálylyal. A közlés irásban is történhetik, mely czélra a könyvtár bejáratánál levő levélszekrény vehető igénybe.

Könyvek kikölcsönzése csak délelőtt 9 és délután 1 óra között történhetik.«

Kongresszus a kéziratok, érmek, pecsétek stb. sokszorosítása tárgyában. Az 1905. év folyamán *Liège*-ben, a nemzetközi kiállítás alkalmából tartandó kongresszusok között minket közelebbről érdekel az, melynek czélja a történelmi irott emlékek, oklevelek, kéziratok, tervrajzok, miniatürök, továbbá pecsétek és érmek reprodukciójának legjobb módjairól, a reprodukciók nemzetközi kicserélésérőI s ezzel a tudományos kutatások előmozdításáról tanácskozni. Ez a programm részben azonos az 1898-ban St-Gallenben Mommsen elnöklete alatt a régi kéziratok konzerválása és hű reprodukciója érdekében tartott kongresszusával, melyen Magyarország részéről dr. *Fejérpataky* László a M. Nemz. Múzeum Széchényi orsz. könyvtárának igazgatója vett részt. A liège-i kongresszusra a magyar kormányhoz is érkezett meghivó. A turini könyvtár katasztrófája különös aktualitást és fontosságot kölcsönöz a liège-i kongresszuson napi rendre kerülő kérdéseknek.

Bibliografiai pályázat Olaszországban. *Giovanni Battista Messaggi* milanói kiadó abból az alkalomból, hogy az Olasz Bibliografiai társaság VIII. gyűlését 1905-ben Milanóban fogja tartani, atyja *Giocondi Messaggi*, híres népiskolai tankönyvkiadó emlékére 500 lirás pályadíjat tűzött ki, melyet a nevezett bibliographiai társaság indítványára, a legjobban összeállított népkönyvtár katalogusnak fognak kiadni. A jegyzéknek, a pályázati föltételek szerint, két részből kell állania; az első a városi, a második a kisebb községi könyvtárak számára javasolt műveket tartalmazza. Mindkét könyvtár a népies kulturát szolgálja, v. i. a kevésbbé tehetős osztályokat, melyek általában csupán elemi fokú oktatásban részesültek. Különösen arra kell törekedni, hogy ez az összeállítás úgy az iskolai, mint az általános műveltség czéljait szolgáló gyűjteményektől különbözzék. A katalogus csupán az utolsó tiz évben forgalomba került, olasz nyelvű könyveket tartalmazhat. Külföldi irodalmakból csupán irodalmi értékű fordítások nyerhetnek helyet. Kellő arányban vétessenek föl a mulattató irodalom termékei, mint költemények, elbeszélések, útleírások és életrajzok. Szótárak, enciklopédiák, földabroszok szintén fölvehetők, de csak korlátolt mennyiségben. A városi könyvtár állománya legfeljebb ezer, a községi meg háromszáz kötetre rúghat. Mindkettőben a következő arányok érvényesek: $^3/_5$ rész felnőtteknek, $^1/_5$ rész az ifjuságnak, $^1/_5$ rész pedig a földímvelési és technikai szakkönyveknek szenteltessék. A pályázatra szánt műveket 1905. márczius 31-ig kell az Olasz Bibliografiai társaságnak a brerai könyvtárban székelő elnökségéhez küldeni, akár kéziratban vagy nyomtatásban, a szerző neve alatt, vagy jeligés levél kiséretében. — Az Olasz Bibliografiai társaság, azt hisszük, kiválóan alkalomszerű kérdésre terelte pályázati felhivásával a könyvtárosok figyelmét. Most, hogy európaszerte föllendül a népkönyvtárak ügye, melyeknek, mint az iskolai oktatásnak továbbfejlesztő eszközének, jelentősége egyre jobban átmegy a köztudatba, igazán itt az ideje, hogy mintaszerű normák felállításával adjunk irányt ez intézmény helyes fejlődésének. *G—l.*

Könyvkötészeti kiállítás Gráczban. A gráczi iparművészeti múzeum igazgatósága, a helybeli egyetemi könyvtár s tartományi levéltár, valamint a brünni, lipcsei s reichenbergi iparművészeti múzeumok anyagi

támogatásával, 1904 május havában sikerült könyvkötészeti kiállítást rendezett. Dr. *Schukowitz*-nak a »Grazer Morgenpost«-ban megjelent ismertetése nyomán kiemeljük a reichenbergi s brünni múzeumok egy-egy csinos préselt bőrkötését a XV. sz. második feléből, továbbá a gráczi egyetemi könyvtárnak egy 1481-ki ötvösmívű, drága kövekkel gazdagon kirakott bibliakötését. Három tárlót töltöttek meg a csinos, tárczaszerű keleti kötések, melyek dús arabeskjeikkel s pompás aranyozásukkal oly döntő hatást gyakoroltak a nyugateurópai könyvkötészet újkori fejlődésére. Igen gazdagon és jól volt képviselve a XVI. és XVII. sz. német, olasz, franczia és spanyol könyvkötészete, habár a nevesebb gyüjtők, mint Maioli, Canevari, Grolier, Mansfeld s a franczia és angol királyok sora teljesen hiányzottak a gyüjteményből. Szép sorozat volt még a XVIII. század dús csipke és legyező alakú ornamentumokkal díszes kötéseiből, melyek divatját a heidelbergi udv. könyvkötészet alapította meg. Az empire rideg termékei, a tizenkilenczedik század derekáról való szolgai másolatok s a modern kopenhágai mesterek művészi alkotásai fejezték be a gyüjteményt, melynek hézagait jól pótolta a mintegy 200 reprodukcióból álló képgyüjtemény. Végül megemlítjük még a harmincz keretben kiállított őrlapsorozatot a XVIII. és XIX. századokból, s a szakembert érdeklő könyvkötészeti eszközöket s összehasonlító tabellákat. A szorgalmasan látogatott, instructiv kiállítást junius közepén rekesztették be.

g. p.

Duchon János. Az alsó-kubini Csaplovics-könyvtár feldolgozatlan anyagában találtam egy tenyérnyi vaskos negyedrét kötetet, a melyben egy csomó a XVII. század elejéről származó apró nyomtatvány volt összekötve.

A colligatumról, a melyet a nyomtatványok kellő osztályozása czéljából szétfejtettem, a szétfejtés után tünt ki, hogy az valamikor a mosoni származású Duchon Jánosé volt, a ki a XVII. évszázad első negyedének végén a wittenbergai és rostocki egyetemek növendéke volt. A nyomtatványok között egy olyan is van, amelyben tőle származó vers található.

A nyomtatvány czíme ez:

HOSCHIANNA SACRVM || Nuptiarum ſolemnitati auspicatiſsimæ || *Viri Reverendi, doctrinâ & pietate* || *clarissimi,* || DN. M. JOHANNIS || CHRYSOLTY || Ecclesiæ D. Nicol: apud Rostoch: pasto || ris vigilantissimi, meritisssimi: || *ET* || *Pientissimæ* [így!] *lectissimæq. virginis* || DOROTHEÆ ALWARDIÆ || *Integerrimi & spectatissimi Viri,* || DN. JACOBI ALVVARDI, Civis || Rostochienſis primarÿ p. m. Filiæ, || *Ad aram* || OBSERVANTIÆ || GRATITVDINIS || *Interpretibus amicis & conterreanis, accla-* || matum. || Ex Rhodopolitano Portu Musarum || Exscribente typis JOACHIMO PEDANO || ANNO M. DC. XXV.

(4° A + B + C_1 = 2 ½ ív = 10 sztlan lev.)

A czímlap alján kézírással:

Literiſs. Dn. Düchoni
mittit. Starckius;

A könyv adományozója Starcke Henrik westphaliai erfurthi ifjú, a ki a versek legutolsóját — egy hosszú latin verset — költé. Alkalmasint ő volt a Mæcenas, a kinek bőkezűségéből került ki a sajtó utján a füzet.

A latin és görög nyelven írt ünneplő versezetek, egy szerző kivételével mind németektől erednek. Az egyetlen magyar szerző Duchon. Verse két részből áll, melyek elsője (I) hat, másodika (II) négy distichon. A vers alatt:

Fac. Witeb.

JOHANNES DUCHON

Ung.

A mi Duchonunkról azonban e colligatumban egyéb is maradt fenn, mint e két szerzemény. Igen érdekes arra, hogy az ember bepillantást nyerjen abba a diákéletbe, a mely nem változott maiglan. Nyilt titok ugyanis, hogy egyetemeink folyosóin doctor dissertációkat potom 30—50 koronákon kaphat az avatandó, s hogy ha kaphat, tehát vesz is, és — tisztelet a kivételeknek, a melyek bizonyosan szép számmal vannak doctoraink között — ily idegen *toll*al dicsekedik.

Bezzeg két-három évszázaddal előttünk is előfordult ilyen. Erre jöttem rá Duchon colligatumából, a mennyiben az egyik, alább leírandó nyomtatvány, ámbátor a sziléziai *Puchner* Ágost neve alatt jelent meg, mégis Duchon munkája.

A könyvecske címlapjának szövege:

ENCOMIVM || VITÆ RUSTICÆ, || Seu || *Elegantis illius problematis,* || Num Agricultura inter omnes || reliquos victum qvaerendi modes princi- || patum obtinere poſſit; || *plana ac perspicua diſcuβio,* || *quam* || Post Censuram || *Viri Consultiβ. & Excellentiβ.* || DN IOHANNIS AVENARII || J. U. Licent. Eloquentiae Romanæ Prof. Publici || & p. t. DECANI Spectabilis, || *Publicè pronunciavit* || AVGVSTINVS PVCHNER || Crosnâ — Silesius, || *in illustris ac florentiβimæ* || WITTENBERGENSIS ACADEMIÆ || Auditorio Majori || XVI KL. Sextil. || *Anno æræ Christianæ* || *M DC XXV.* || Ex Typograph'eo JOHANNIS GORMANNI.

(4° A—C = 3 ív = 12 sztlan lev.)

A címlap nyomtatott szöveg ez volna, de Duchon kézírásával a címlapon még ez is olvasható:

Labor Johannis Duchonis

sőt szerzőnk a leleplezést még erősebbé teszi a címlap szélére vezetett eme, szintén sajátkezűleg írt distichonával:

Et linqvam et numos dedid hic PUCHNERIA Virt(u)s:
Pallas DUCHONis cætera cuncta dedit.

Nem tudok róla, hogy a wittenbergai akadémia fegyelmi tanácsa rájött-e arra, hogy Puchner Ágost dolgozata voltaképen Duchoné, azonban minden elébb vagy utóbb kiviláglik s így ez most 278 év mulva — denique — kisült.

Szerzőnk azonban nem egyedül Puchnernek készített dolgozatot, hanem írogatott ő másnak is, — Puchner munkája megjelenésének éve előtt került ki a rostocki sajtó alól a következő című nyomtatvány:

D. J. O. M. A. || Quod felix faustumque sit || JOHANNI || TARNOVIO, || S. S. Theologiæ Doctori & || Professori, || *quum* || *Lectiβimam Virginem* ELIZABETHAM Knörken/ || ad fecunda vota tranſiens || *15 Junij* || *in matri-*

monium duceret, || GRATVLABANTVR || Collegae, fautores. || Amici || ROSTOCHI || *Typis exscripsit Joachimus Pedanus*, *Acad. Typ.* || ANNO M. DC. XXIV.

(4°. A + B = 2 ív = 8 sztlan lev.)

E nyomtatvány utolsó verse 8 latin distichon, mely alá szerzőként így jegyzé magát a boldog vőlegény egy barátja:

f.

JOACHIMVS ALBINVS

Patchimo-Megapol.

Ámde ez aláírás mellett Duchon következő kézirati jegyzete olvasható:

Joh Duchon

fecit im gram alteri,

cuj nn fuppositu.

Albinus Joakim tehát szintén Duchon János versszerző tollával ékeskedett és bizonynyal fogadta az elismerő gratulátiókat az igazán szépen folyó hangulatos versért.

Duchon János irodalmi működéséhez kívántam ezen érdekes adatokkal szolgálni. *Rexa Dezső.*

A múzeumok és könyvtárak Országos Szövetségének temesvári közgyülése. A múzeumok és könyvtárak országos szövetsége 1904. október hó 29-én Temesvárott tartotta meg rendes évi közgyűlését, az összes hazai közmívelődési intézetek képviselőinek részvételével. A közgyűlést *Wlassics Gyula* v. b. t. t. elnök nyitotta meg nagyszabású beszéddel, melyre *Telbisz Károly*, kir. tan. polgármester válaszolt. A közgyűlés tudományos előadásainak egyike *Erdélyi Pál dr.* kolozsvári egyetemi könyvtárigazgató tollából került ki s »A modern könyvtár építésének alapjai«-val foglalkozott. Az előadás, melyet *Gyalui Farkas* olvasott fel, a Budapesti Hirlapban is megjelent. A közgyűléssel kapcsolatban nyitotta meg *Wlassics Gyula* a belvárosi iskola épületében elhelyezett új nyilvános könyvtárat, melynek ez alkalommal kibocsátott jegyzékét legközelebb érdemlegesen fogjuk ismertetni.

Helyreigazítás. A Magyar Könyvszemle f. é. harmadik füzetéhez mellékelt hirlapirodalmi bibliografia végén található statisztikai táblázatba — a szerző távolléte folytán — egy kis tévedés csúszott be, melyet ezennel helyre igazítunk. A *magyar nyelvű* hirlapok és folyóiratok száma ugyanis 1902-ben nem 1205-re, hanem 1216-ra, míg 1903. évben nem 1548-ra, hanem 1262-re rúgott. A két év közti gyarapodás tehát csupán 46.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1904. évi szeptember 1-től deczember 31-ig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszüntek.)

Arad:
*»Tribuna« Nichin György nyomdája.

Brassó:
*Schneider és Feminger testv.

Budapest:
Bielitz Bertalan. VII., Bombach-u. 8.
Czeisler Béla. VIII. Röck Szilárd-u. 9.
Eisner Géza és társai. V., Honvéd-utcza 10.
Engelmann Mór. IV., Eskü-út 1. sz. (Azelőtt: VI., Váczi-út 35.)
Garai és Markovics. VII., Rombach-utcza 11. sz. (Azelőtt: VI., Lázár-utcza 13.)
Gonda János. V., Alkotmány-u. 27.
**Gonda János és tsa. (Gonda János és Reinitz Vilmos.) VII., Akáczfa-utcza 50.
Gottlieb Izidor. VI., Szerecsen-u. 13.
**Groszt Bertalanné szül. Minkusz Anna. IV., Vármegye-u. 11.
Guttmann Ignácz. IV., Hajó-u. 5.
Hatsko Antal és Gyöngyösi József. IV., Mária-Valéria-u. 2.
Hedvig Imre. VII., Wesselényi-u. 9.
**Horn Emil. V., Bálvány-u. 8.
**Ilauszky József. II., Bomba-tér 4.
Löbl Dávidné sz. Messinger Jeanette, Löbl Mór és Löbl Ödön. (Felelős üzletvezető: Löbl Mór).
**Nagel Szidónia. VII., Vörösmarty-utcza 17.
Perl Rezső. VII., Vörösmarty-u. 20.
Piatnik Nándor és fiai. VII., Rottenbiller-u. 17.
Pintér és Seidner. (Azelőtt: Pintér és Roth). VII., Vörösmarty-u. 19/b.
**Pollák Mihály Miksa. V., Akadémia-utcza 10.
**Reinitz Zsigmond. VI., Aradi-u. 8.
Róth József. IV., Sarkantyús-u. 14.
Schlesinger Vilmos. V., Honvéd-u. 2.
Salvendy Ferencz és Fried Adolf VII., Kertész-u. 25.
Spitzer Márkus. VIII., Bérkocsis-u. 16. (Azelőtt: VII., Klauzál-u. 31.)
**Varga Endre. V., Váczi-körút 78.
Weisz Adolf. VI., Király-u. 15.
Weisz Ármin. VII., Rombach-u. 5.
Weisz Ármin és Kohn Ágoston. VI., Király-u. 10.
**Weisz A. és társa. (Weisz Ármin és Schulhof Simonné) VI., Király-utcza 10.
*Weisz Ignácz. Csengery-u. 58.

Csikszereda:
Gyönös Gyula. (Azelőtt: Gyönös és társa.)

Decs:
**Bernát Nándor.

Diecsőszentmárton:
*»Erzsébet« kny.

Győr:
Friedmann Sándor. »Hungaria« knyomdája.

Ipolyság:
Polgár Ignácz.

Kecskemét:
Eötvös Nagy Lajos. (»Az első kecskeméti naptárkiadó és hirdetési vállalat könyvnyomdája.«)

Keszthely:
Fischl Salamon.

Komárom:
»Pannonia« (Tul. Ehrenfeld Dezső.)

Mezőtúr:
Török és Takács.

Nagybánya:
Morvay Gyula.

Nagykároly:
Gellis Jakab.

Nyiregyháza:
*Klafter Ignácz.

Orosháza:
G. Szabó Lajos.

Orsova:
*Handl A.

Pásztó:
**Első pásztói kny.

Pozsony:
Mandel Győző.

Székelykeresztúr:
*Szabó Kálmán. (Előbb: Szabó testvérek.)

Temes-Kubin:
Oberländer Róbert.

Temesvár:
**»Minerva.«
*Rosenberg Lajos.

Zilah:
»Szövetség« kny. (Tulajdonosok: Török János, Szabó Lajos, Fejérdy Béla. Üzletvezető: Szabó Lajos.)

Zólyom:
*»Zólyom és Vidéke« kny.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

Rövidítések: áll. = állami; cs. = család; czl. = czímerlevél; egy. = egyetemi; kir. = király, királyi; kny. ny. = könyvnyomda, nyomda; ktár. = könyvtár; ltár. = levéltár; m. = magyar; min. = minisztérium; pk. = püspök; r. t. = részvény társulat; szerk. = szerkesztőség; vár = városi; vm. = vármegye.

»Aarboger« 231.
Abauj vm. 268.
Aberdeen 105, 132.
Aberudián, Haly — 448, 449.
Acta Musaei Nationalis 4, 8, 10, 29, 35, 37, 42—45, 163, 165, 166, 170, 172—179, 182—184, 258, 261, 270—271, 275, 283, 286—292, 296, 300—302, 304, 373, 380, 383, 386, 390, 392, 394, 395, 400, 401, 403, 405, 407, 423, 426—428, 433.
Aczél János czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 108.
Adam, Paul, Der Bucheinband (Leipzig, 1890.) 199, 209.
Adamosi Ferencz unitarius egyházi irodalmi gyüjteménye (1683—4.) 105.
Admonti Stifts-Bibliothek 232.
Adonyi ktár 35.
Aëro-Club, Magyar — 230.
Agendarius liber (Nagy-Szombat, 1596.) 40.
Aquini domokosrendi szerzetes 437, 443, 444.
Aigner-Abafi Lajos 104, 131.
Ajándékozások a M. Nemz. Múzeum számára 104—107, 131—133, 137—140, 220—222, 225, 334—336, 470—473.
Ajtai K. Albert 343.
Akadémia, M. T. — 70, 105, 107, 108, 132, 176, 221, 230, 268, 335, 435, 470, 474, 475. — ktára 349, 474, 475.
Alagovich pk. 413.
Alapi Gyula 347.
Albert m. kir. 447, 448. — (Jámbor) osztrák herczeg 370.
Albert Kázmér szász választó 370.
Albinus Joachim 500.
Alexandriai ktár 322.
Alexics György 131.
Alföldi Flatt Károly 104, 131.
»Alkotmány« 230.
Almási Tihamér 106, 335.
Almássy Ignácz 159.
Alsó-ausztriai tart. kormány 230.
Alsó-Fehér vm. 131, 173, 230, 267.
Alsókubini Csaplovits ktár 367, 368, 498.
Alvinczi S., Itinerarium catholicum (Debreczen, 1616.) 471.
Alwardus Dorothea 498. — Jakab 498.
Amand 219.
Amann János 164, 165.
Amberg Emil 231.
Amsterdami nemz. múzeum 131.
András székelyek ispánja 107.
Andrássy Gyula gr. 223. — Ignácz alczredes 173. — Tivadar gr. 126.

André Keresztély János 150, 151.
Anna m. királyné 32.
Anonymus 114.
Antal főherczeg 44.
Antos cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 143.
Antos János 143.
Apafi Mihályi erdélyi fejedelem 108.
Apor Gáborné 341. — Péter br. 341.
Appanauer Ferencz 167.
Apponyi Sándor gr. 126, 231. — Hungarica (Bpest, 1902.) 237—240.
Aprónyomtatványok a M. Nemz. Múzeum ktárában 104, 131, 220, 334, 470.
Arad 231, 232. —i első takarékpénztár 230. — Kölcsey-egyesület 348; múzeuma 367. —i ny. részvénytársaság 136.
»Aradi Közlöny« 230.
Aradi Lajos 136.
Arany cs. czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 479.
Arany János 56, 57, 59, 65, 139, 204, 351.
»Archaeologiai Értesitő« 127, 231, 350.
»Archeologiai Közlemények« 350.
Argentiniai kormány 229.
Asiatic Society of Bengal 230.
Aspermont gr. 386, 400.
Association géodésique internationale 230.
Athenaeum (magyar folyóirat) 50. — (német folyóirat) 488, 489.
Athenaeum r. t. 479.
Athéni egyetem 231.
Audiffredi 437.
Augsburg 39, 41, 238.
Auxerrei Direction de la Chronique de France 132.
Avenarius János 499.
Ábrányiné Katona Klementin 231.
Áldásy Antal 131, 140, 144, 146, 470, 473, 479.
Államnyomda, M. kir. — 230.
Államvasutak, M. kir. — igazgatósága 131, 230.
Állatorvosi főiskola, M. kir. — 231.
Árkövy József 231.

Bach Sándor 55.
Baja 58.
Bajza Jenő 62. 65. — József 47, 50, 56. 62, 65.
Bakács cs. czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 479.
Bakonybéli apátság 112, 113, 115, 116.
Baksy Barna 136.
Balassa br. cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 144.
Balaton-bizottság 131.
Balaton-Füred 61.
Balatoni múzeum egyesület 470.
Balázs pozsonyi kanonok 38.
Balázs Sándor 62, 222.
Balch Edwin Swift 231.
Balló István 131.
Balog Alajos 64.
Balogh (Szentimrei) cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 341.
Balogh Loránd, Almási — 231.
Baltimore 230.
Barabás Miklós 58.
Baranya vm. 258.
Baranyai Béla 231.
Barberio 238.
Barcza Károlyné Horváth Irma 142.
Barkóczy cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 143.
Baross Péter czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 337.
Baróti Lajos 115, 244, 245.
Bartal cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában, 143.
Bartal Béla 143.
Bartay András 49.
Bartenstein János Kristóf 336.
Barthos (Albisi) cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 341.
Bartoniek Géza 104, 131.
Bartos A. 476.
Basel 231; —i egyetem 231; ktára 329, 369.

Batla Mihály 28.
Batthyány Antal gr. 165, 281. — József gr. esztergomi érsek 165. — Lajos gr. 223.
Bauer, Handbuch der Buchbinderei (Weimar, 1881.) 195.
Bácsi ág. ev. egyházmegye 470.
Bács-Bodrog vm. 258. —i tört. társulat 220, 230, 475.
Bánfalva 65, 335.
Bánffy br. cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 144, 270, 336, 337.
Bánffy Dezső br. 336. — Farkas br. 335. — Ferencz br. 337. — György br. 341.
Bánó Jenő 104, 131.
Bárdos György 220.
Bártfa 307, 317.
Báthory Gábor superintendens 293.
Beatrix m. királyné 371, 449.
Beck-Widmonstetter Lipót 223.
Becker Fülöp Ágost 132. — Hugó 476.
Beckers gr. 407.
Beda Venerabilis 449.
Bedmar marquis 370.
Beecz cs. czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 223.
Beelen Bertholff Frédéric br. 370.
Belga kir. akadémia 230.
Belgrád 52, 53.
Belizár 53.
Bellegarde főkamarás 395.
Belső József 140.
Belügyminisztérium. M. kir. — 104, 132, 470.
Bem József 52, 54, 223.
Bene Ferencz 293. — Jenő 104. — Lajos 132.
Benedek (XIII.) pápa 444.
Benedek cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 341.
Benesch Ágost 132.
Benkő Kálmán 106.
Benyitzky Lajos őrnagy 52.
Beöthy Leó 62. — Zsolt 126.
Beregszászy Pál 293.
Berényi Kálmán 334.
Berger L. 136.
Berkovics Miklós 220.
Berlin 132, 232, 353, 488. —i Central-Bureau der internat. Erdmessung 230. —i kir. ktár 232, 483.
»Berliner Abendblätter« 488.
»Berlinische Blätter für deutsche Frauen« 488.
Bernát Gáspár 471.
Berni egyetem 231.
Berry hg. 325.
Berzeviczy cs. czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 479.
Berzeviczy cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 108, 109, 143, 472, 473.
Berzeviczy Albert 107, 143, 322. — Gyula 472.
Besançoni ktár 230.
Bessenyei György 321.
Besztercze 231. —i szójegyzék 451. 457, 458, 463, 465, 466.
Beszterczebánya 5. —i egyházmegye 169. —i káptalan 172. —i vár. ltár 173; múzeum 367.
Bethlen gr. cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 144.
Bethlen Anna gr. 107, 140, 141. — Gábor erdélyi fejedelem 184, 261, 267. — János gr. 58. — Miklós gr 58.
Bethmann 95.
Beythe András 464, 467.
Bécs 12, 19, 22, 32—34, 39, 40, 104, 105, 107, 130, 132, 155, 156, 158, 169, 172, 176, 220, 221, 223, 232, 270—272, 276, 283, 287—289, 291, 302, 303, 334, 336, 375, 378, 379, 382, 384, 387, 389, 414, 431, 447, 470—472. —i cs. és kir hadi levéltár 230. —i cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi ltár 232. —i cs. tud. akadémia 104, 132, 220, 334, 470. —i egyetem 68, 231, 303; i ktár 232. —i katonai múzeum 104, 132. —i kongresszus (1815.) 169. —i központi statisztikai

bizottság 105, 132, 221, 230, 335, 471. —i udv. ktár 7, 9, 10, 34, 129, 130, 172, 232, 253, 268, 448, 449. —i udv. és áll. ltár 220.
Békefi Antal 476.
Békés vm. 6.
Bél Mátyás 35, 138, 268, 301, 389.
Béla (I.) m. kir. 115. — (IV.) m. kir. 115.
Béldi István 140, 335, 336.
Bényei István 106.
Béraldi, Henri 217.
Biblia, Bártfai 307—321. — Pauperum 173. Pethe-féle — 307.
Bibliografiai irodalom, Magyar — 122—125, 249—251, 364—366, 492—495.
Bibliographisches Repertorium (Berlin, 1904.) 488, 489.
Biedermann Rezső 132.
Bierbaum, Otto Julius 80.
Bihar vm. 15.
Bihar Jenő 231.
Binz antiquárius 153.
Blanc, Charles 92.
»Blätter für Volksbibliotheken und Lesehallen« 102.
Bobbi apátság 324.
Bocskay István 169, 172.
Bod Péter 307, 317.
Bodnár János 347.
»Bollettino delle pubblicazioni Italiane« 231, 482.
Bolnai l. Bethlen Miklós.
Bologna 133.
»Bolond Istók« 230.
Bombay 334.
Bonni egyetem 231.
Borgmann 215, 218.
Bornemissza Péter, Postilla (1573.) 40. — Prédikációk (Detrekő, 1584.) 40.
Boromeo bibornok 329.
Boros Jakab 136.
Borsodmegyei önkéntes védsereg 51.
»Borsszem Jankó« 230.
Boscotrecase 132.
Bosnyák-herczegovinai orsz. kormány 132, 230, 470.
Boston 230. —i Museum of Fine Arts 132.
Bourscheid »Art Gabalistique« cz. kézirata 335.
Bódiss Jusztin 110.
Bölcskei Lajos 348.
»Börsenblatt« 354.
Brassó 134, 232, 470. —i ev. gymnasium 231.
»Brassói Lapok« 136.
Brebiri Melyth cs. czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 479.
Breithar Elias, Das gute Theil der Kinder Gottes (Lőcse, 1691.) 134.
Brerai ktár 497.
Breslau 128. —i vár. ktár 105, 132.
Breviarium Strigoniense (Velencze, 1524.) — Zagrabiense (Bécs, 1687.) 39.
Breznay Béla 220.
Brébi fürdő 63.
Brouchoven, N. de — 370.
Brown, Edward, A brief Account of some travels in Hungary (London, 1673.) 239. — James Duff 255; Manual of library economy (London, 1903.) 484.
Brunszvick József gr. 395.
Bruxelles 59, 65, 238, 369—371; —i Institut international de Bibliographie 480, 482. —i kir. ktár 369—371; Korvin-missaléje 369—371.
Brünn 39. —i iparművészeti múzeum 497, 498.
Bubics Zsigmond kassai pk. 126, 132, 231.
Buda 5, 19, 22, 32, 33, 46, 47, 61, 108, 169, 170, 237, 238, 268, 397, 431, 432, 447, 448, 450. —i dalárda 220. —i egyetemi nyomda 289, 292. —i könyvtár egyesület 345, 367, 368. —i mészáros czéh 107.
Budai Krónika 41.
Budapest 11, 55, 68, 110, 176, 229—232, 237, 252, 348, 350, 351, 371, 472, 476, 478—480, 496. —i főv. állami rendőrség 230. —i főv. ktár 253. —i főv. közmunkák tanácsa 182, 470. —i főv. rendőrkapitányság 470. —i főv.

statisztikai hivatal 104, 132, 220, 230, 334, 470, 475; ktára 253. —i főv. tanács 253, 334, 475. —i franciakör 229. —i gyorsíró-egylet 132. —i József műegyetem ktára 349. —i kir. iparkamara 230, 470, 480; ktára 253, 349, 351. —i kir. főügyészség 345. —i kir. orvos-egyesület 132, 220. —i nemzetközi gyermekvédő kongresszus 230. —i tud.-egyetem 12, 132, 153, 173, 230, 231, 297, 302, 335, 379; i ktár 28, 97, 153, 174, 225—236, 267, 268, 286, 349, 415, 419, 449, 468, 475.
»Budapester Tagblatt« 104, 132.
»Budapesti Hirlap« 500.
»Budapesti Közlöny« 230, 349.
»Budapesti Szemle« 220, 348, 360.
Buday Sándorné 132, 470.
Budaszentlőrinczi pálos kolostor 463.
Buenos-Ayres 230.
Bujanovich Ágost 43.
Bukarest 60, 104, 132, 220, 231, 334.
Bulcsú Károly 60.
Bulyovszkyné 222.
Buonini 232.
Butt F. William 132.
Bücher Karl, Der deutsche Buchhandel und die Wissenschaft (Leipzig, 1904.) 352—359.
»Büntetőjog Tára« 231.

Caesar, Julius — 322.
Callimachi A. 334.
Callimachus prózai művei (XVI. sz.-i kézirat) 471.
»Cammissioner of Education« 230.
Canadai Geological Survey 230.
Canevari 498.
Cantacusino G. Gr. 231.
Carta turini könyvtárigazgató 324.
Casanate Girolamo bibornok 436, 438, 444, 450.
Cassel 105, 134.
Catanai egyetem 231. —i ktár 70.
Catullus 406, 449.
Cellier, Claud 239.
Cenni 238.
»Centralblatt für Bibliothekswesen« 119, 128, 249, 363, 492.
Chevalier, Notice d'un manuscrit . . . à la bibliothèque royale à Bruxelles (1783) 371.
Chélu Bey 231.
Chicagoi Crerar John ktár 132, 230, 334.
Chivers Cedrik 218.
Chmel, Materialien zur österr. Geschichte 448.
»Chronique de France« 231.
Chrysolty János 498.
Cicero-commentár (kézirat 1588-ból) 471.
Ciszterczita-rend, Magyar — 230.
Cockerell, Der Bucheinband 100.
Coimbra 132. —i egyetem 231.
Columbia University Library New-Yorkban 104, 132.
Comenius, Orbis sensualium pictus (Lőcse, 1685.) 134.
»Concordia« 488.
Conduratu Gregor 220.
Cornelius Celsus 449.
Corpus Juris 400.
»Corpus Nummorum« 114, 115.
»Corvina« 231, 350.
Crivellucci, Amadeo 69.
Crüwel G. A. 360.
Custav J. 470.
Cutter-féle rendszer 485.
»Csak szorosan« egylet 230.
Családi ltárak a M. Nemz. Múzeum ktárában 106—109, 140—144, 222, 224, 336, 337, 471—473.
Csaplár Benedek 132.
Csató Pál 47, 222, 335.
Csáky Albin gr. 336. — László nagyváradi nagyprépost 42, 282, 284, 285.
Csányi László 223.
Cseh (Mártonfalvi) János czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 108.
Cseh tart. kormány 230.
Csehi Sándor 58.
Csendes Jakab 136.

Csengery Antal 56.
Csepreg 40.
Csepregi Ferencz 335.
Cserey Ignácz őrnagy 51.
Cseronka András 28, 32, 259, 378, 384, 392.
Cserzy Mihály 348.
»Csíkmegyei Füzetek« 220.
Csikszereda 220.
Csiky Gergely 222.
Csongrád vm. 6
Csontosi, Joh., Bildnisse des Königs Mathias und der Königin Beatrix in den Corvin-Codexen (Bpest, 1890) 371.
Czakó Zsigmond 49, 50, 58, 335.
Czárán Antal czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 108. — István 107, 140.
Czeizel Gábor 231.
Czenk 161, 378.
Czernowitzi egyetemi ktár 232.
Czégény 337.
Czéhiratok a M. Nemz. Múzeum ktárában 107, 222, 223, 472.
Czimereslevelek és nemesi iratok a M. Nemz. Múzeum ktárában 107, 108, 141, 142, 144, 222, 223, 336, 337, 472, 473, 479, 480. — katalogusa 144, 473, 479, 480.
Czóbel István 334.
Czuczor Gergely 139.

Da Costa Ferreira 132.
Dalmatiai tart. kormány 230.
Danesi czég műterme 451.
Darmstadt 232.
Darvas Aladár 132.
Dávid herczeg 112, 115.
Deák Ferencz 107, 142, 223.
Debreczen 6, 58, 105, 471. —i ev. ref. főiskola ktára 367.
Debreczeny Gyula 136.
De Caubertin Pierre 324.
Dedek Crescens Lajos 229.
Deés 65.
Degré Alajos 106.
Deim István 229.
Delavigne, Casimir 48.
Delisle Léopold 325.
Della Rovere bibornok 324.
Del Prato A. 334.
Department of Agriculture 230.
Deseő Leóné Kruplanicz Lojka 107, 143.
Dessewffy cs. czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 223.
Detrekő 40.
Deutsche Bibliographische Gesellschaft 488.
»Deutsche Litteraturzeitung« 119, 247, 358, 361, 490.
»Deutsches Museum« 488.
Dewey-féle tizedes-rendszer 480, 481, 485.
Délmagyarországi tört. és rég. társulat 104, 132.
Déryné 46, 47.
Déva 232. —i áll. főreáliskola 344.
Dévay József 231.
Dézsi Lajos 229, 231.
»Diario Official« 139, 473.
»Die Harfe« 488.
»Die Hesperiden« 488.
»Die Jahreszeiten« 488.
»Die Morgenröthe« 488.
»Die Muse« 488.
»Die Musen« 488.
»Die Wünschelrute« 488.
Directorium ecclesiasticum (Nagy-Szombat, 1674.) 39.
Dlugosch János 302.
Dobos István 104.
Dobsa Lajos 60, 222.
Doby Antal, Feöldi — 107, 140, 220, 222.
Domokos László 348.
Donabaum József 359.
Donebauer Frigyes 132.
Dorpát 231.
Döbrentei Gábor 139.
Dőry Ferencz 140.
Draskovich György, Philosophia (Grácz, 1618.) 40.
Duchon János 498—500.
Dudits, Dionysii Halicarnassei de Thucy-

didis hist. libris iudicium (Velencze, 1560.) 134.
Dugonics-társaság 475.
Dumas père 48.
Duna 155, 390.
Dunamelléki ev. ref. püspökség 104. 132.
Dunántúli ág. hitv. ev. püspökség 104, 132.
Durrieux 325.
Dziatzko, Karl 128, 482.

Ebendorffer, Summula legum, kódex (1489.) 138.
Eders 161.
Edinburghi egyetem 231.
Eggenberger József 160, 281, 376, 405—407, 413.
Eggert Gusztáv 102.
Egressy Ákos 46, 50—54, 56, 64, 66. — Árpád 53, 64. — Béni 46, 50, 56, 58, 106, 222, 335. — Etelke 52—54, 58, 64, — Gábor 46—66, 105, 335. — Gáborné 48—54, 58, 59, 61, 64—66. Imre 46, 47.
Egri érs. egyházmegyei hivatal 132, 220; joglyceum 231. —i káptalan 42, 160.
Egyesült-Államok kormánya 229.
»Egyetemes Philologiai Közlöny« 246.
Eisenachi német főiskolai tanári kongresszus (1903.) 352.
Elevenkuti, Symbolum philosophicum (Nagyszombat 1663.) 134.
Elischer Adolf 229.
Ellenzéki kör 142.
Elmeorvosi értekezlet, Orsz. — 132.
Előterjesztés a horvát lázadás ellen (1848.) 223.
»Emlékei, Magyarország tört. —« 115.
Endlicher József 139.
Endre (I.) m. kir. 112, 115.
Engel Keresztély János 4, 13. — Lajos 476.
Entretiens dans le Royaume des Tenebres sur les affaires du temps entre Mahomet et Colbert (Köln, 1683.) 238.
Entz Géza ifj. 231.
Enyedi György, Explicationes locorum veteri et novi testamenti (Kolozsvár, 1598.) 105, 134.
Eötvös József br. 107, 139, 141, 471. — kollégium 137, 140.
Eperjes 5, 51, 58, 221, 231, 320. —i ág. ev. főiskola ktára 367, 368. —i gör. kath. püspökség 104, 133. —i kollégium 348.
Epictetus 139.
Erdélyi diétai iratok gyüjteménye (1603—1657.) 222.
Erdélyi Gyula 324. — László 110, 111, 246. — Pál 334, 338, 500.
»Erdélyi Múzeum« (folyóirat) 118, 231, 246.
Erdélyi Múzeum-egylet 220, 338, 343, 470, 475. — ktára 329, 331 332—347, 369.
Esztegár László 65, 126, 129, 130, 147, 253, 348.
Esztergom 107. 220, 238, 335. —i főegyházi ktár 253, 268, 412. —i herczegprímási iroda 132, 220, 230. —i káptalan 160, 164, 172, 173, 334.
Eszterházy József gr. 155, 387, 413. — Sándor 476.
»Europa« (folyóirat) 488.
»Evangelische Blätter« 106, 140.
»Evangelischer Wochenblatt« 106, 140.
Evangeliumok és Epistolák (Bécs, 1616.) 40.
Exposition board Manila 104.
Éder Pál 140, 422.
Érsekújvár 238.
Értarcsa 471.
»Értekezések a nyelv- és széptud. köréből« 176.
Északi Károly 106, 335.

Farkas cs. nemesi bizonyítványa a M. Nemz. Múzeum ktárában 336.
Farkas Balázs 336. — Sándor 132. — Traján 104, 132.
Fáncsy Lajos 49, 335.
Fárbás József 476.

Fáy András 48, 54, 55, 60, 65, 139.
Fehér Ipoly 104, 132, 231.
Fejér György 293, 378, 390, 391, 410.
Fejérpataky László 104. 111, 112, 115, 132, 145, 244, 348, 349, 480, 497.
Fejérváry Gábor 471.
Feleki Miklós 106, 222, 335.
Fellegi Viktor 132.
Felső-ausztriai tart. kormány 230.
Ferdinand (I.) m. kir. 302. — (III.) m. kir. 336. 337. — (V.) m. kir. 395.
Ferencz m. kir. 31, 108, 168, 170, 172, 223, 270, 276, 280, 284, 425—427, 431, 433, 434.
Ferenczi Zoltán 225, 231.
Ferenczrendi minoriták 475.
Ferenczy Árpád 231. — János 12.
Fessler Ignácz 139.
Fest Aladár 231.
Festetich György gr. 160, 278, 280. — Leó gr. 57, 62. — Leóné Kubinyi Krisztina 107, 143, 337.
Fényképmásolatok a M. Nemz. Múzeum ktárában 105, 137, 140, 144.
Fialla Lajos 104, 132.
Ficinus, Karsilius, Epistolae (Velencze, 1495.) 221.
»Figyelő« 350.
Finály Gábor 470.
Firenze 132, 371. —i Medici ktár 70. —i nemzeti ktár 70, 253, 482.
Fischer Gusztáv 352. — István br. egri pk. 42.
Fitos Vilmos 334.
Fiume 231.
Fleissig Lipót 136.
Fodor honvéd főhadnagy 52. — A. 132.
Folliot-Crenneville gyűjtemény 138, 141.
Fonseca Péter 445. — Rodericus 445, 446.
Forgách Ádám 222. — Pál 41, 42.
Forster Gyula 126.
Főfelügyelősége, Múzeumok és ktárak orsz. — 131—133, 230, 452, 347, 349, 367, 475—478, 484, 496.
Földmivelésügyi minisztérium, M. kir. — 132, 220, 334, 475. Osztrák — 132.
Földtani intézet, M. kir. — 132, 230, 334.
Földtani Társulat, Magyar — 475.
Földvár 51.
Főrendiházi iroda, Magyar — 220, 334.
Fraknói Vilmos 104, 126, 132, 253, 335.
Francfordia, Nicolaus de — velenczei knyomtató 39.
Francquen P. G. E. 369.
Franczia kormány 230.
Frank minuscula írás 112.
Frankfurti Rotschild ktár 232. — Szent-Bertalan apátság ktára 172. — vár. hatóság 172; ktár 230.
Franklin r. t. 230, 237, 240.
Frati turini könyvtárőr 324.
Frenyó Lajos 348.
Fridmanszky kamarai titkár 169.
Frigyes (III.) német császár 447, 448.
Frigyes Vilmos (III.) porosz kir. 170.
Frisch berlini lelkész 241.
Frocheur, Notice sur la bibliothèque de Bourgogue à Bruxelles (1839.) 371.
Fuchs kapitány 56.
Fülek 105, 139.
Fülöp (II.) spanyol kir. 371. — (V.) spanyol kir. 370.
Fülöp Jenő 231.
»Für müssige Stunden« 488.
Füssy Tamás 110.

Gaál Endre 476. — György 139. — János czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 336. — Jenő 336.
Gagyhy Dénes 220, 476.
Galenus 449.
Galeotti Marzio 468.
Galicziai tart. kormány 230.
Gallovich Jenő 220.
Gamauf Gottlieb 335.
Ganois Venczel pozsonyi kanonok 38.
Garay János 56.
Garygnicza 253.
Gazdasági egyesület, Orsz. magy. — 221, 230.
»Gazette Archéologique« 371.
Gárdonyi Albert 132, 148, 253.

Gelich Rihárd 336.
»Gentlemen's Magazine« 241.
Geograph. Society America 230.
Georch Illés 293, 294.
Georgiewitz, De Turcorum moribus (Páris. 1568.) 134.
Gerencsér László 476.
Gergely Sámuel 342.
Geschov J. E. 104, 132.
Géczy (Garamszeghi) István czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 472.
Géza (I.) m. kir. 115.
Gheyn, Catalogue des Manuscrits de la bibliothèque royale de Belgique (Bruxelles, 1901.) 369.
Ghyczy cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 109, 142, 144, 224.
Ghyczy Béla 142.
Gielkens Émile 231.
Giorgi Ignazio 440, 441.
Girgl Kálmán 368.
Giunta, Lucas Antonius de — velenczei knyomtató 39.
Glatz Károly 335, 470.
»Glaubensbote, Der —« 106, 140.
Glosius Dániel 293.
Goethe 219.
Gohl Ödön 132, 139.
Gonda J. és tsa ny. 136.
Gondol Dániel 335.
Goppelsroeder Friedrich 231.
Gormann János 499.
Gorrini, Giacomo 69.
Goszthonyi cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ltárában 222, 224.
Gothembourgi société royale des sciences 335.
Gottlieb, Büchersammlung Kaiser Maximilians I. 448.
Gödény 112.
Gödöllő 62.
Görgei Arthur 52, 223.
Görgő 54.
Görög Demeter 160.
Göttingeni ktár 232, 242.
Graduale (1534.) 105, 139.
Graefenberg 64, 65.
Graesel A. 128.
»Grafikai Szemle« 118, 220, 246, 360.
Grassalkovich Antal hg. 165. — né 335.
Gratoff 209.
»Grazer Morgenpost« 498.
Grácz 40, 130, 132, 232, 497. —i egyetemi ktár 232, 498. —i iparművészeti múzeum 497. —i könyvkötészeti kiállítás 497.
Greenwod 484.
Greguss Ágost 65.
Greifswaldi egyetem 231.
Gren Pál 391.
Grenoblei egyetem 231.
Grolier 498.
Gronau K. Th. E. 231.
Gross és Grünhut bpesti ny. 136.
Gruun gr. 106.
Grünfeld Vilmos 136.
Grünhut Alfréd 137, 140.
Gulyás Pál 71, 122, 149, 190, 231, 240, 359, 482, 488.
Gurk 116.
Gyalui Farkas 128, 322, 500.
Gyomlay Gyula 116.
»Gyógyászat« 231.
»Gyógyszerészeti Hetilap« 231.
»Gyógyszerészeti Közlöny« 231.
Gyöngyössy László 348.
Győr vm. 390.
Győr (város) 5, 376, 378, 380, 387, 389. 390. —i vár. ktár 367.
Györk 113.
Győry Tibor 104, 132, 334.
Gyulafehérvár 40, 328, 336. —i Batthány-ktár 328. —i lyc. nyomda 136.
Gyulafi család 270.
Gyulai Ferencz 60. — István 136. — Rudolf 110.
Gyurikovits Ferencz 137—139. — György 138.

Habanai Biblioteca National 470
Haberle Konstantin 273, 303.
Hadik-Barkóczy Endre gr. 143.

»Hadzâ kitâb«, arab kézirat 105, 139.
Haemos 53.
Hagen 231.
Hagenau 39, 221.
Hajnik Imre 105, 131, 133. —né 105.
Hajnóczi R. József 231.
Halasi ev. ref. főgymnasium ktára 367.
Halász Dezső 60, 62.
Halbmeister, Wolff 240.
Haliczky Antal 28, 163, 164, 166, 181, 183, 184, 187, 257, 261, 384, 416.
Halle 128, 231. —i egyetem 231; i ktár 127, 128, 232, 253.
Haller Gusztáv 132.
Hallock-Greenewalt M. 220.
Halotti Beszéd 38, 161, 116, 117, 465.
Hampelné Pulszky Polyxena 471.
Hancock 85.
Hangay Oktáv 342.
Hanva 59, 65.
Haray Viktor 57.
»Harmonia« 104, 132.
Harsányi E. 136.
Hartleben Konrád Adolf 287, 290.
Hartvic legendája Szent Istvánról 172.
Hartwig Ottó 127, 128.
Harvald University 231.
Hasselt 231.
Haugh Béla 348.
Havas Rezső 132.
Havi Mihály 60.
Havrán Dániel 129, 253.
Hay és Grün ny. 136.
Haynald-observatorium 230.
Hazai Hugó 334.
»Hazai s Külföldi Tudósítások« 432.
»Hazánk« 220.
Hegedüs István 231.
Hegyalji 350.
Hegyesd 113.
Heim-féle hengermű 72, 75.
Heltai Gábor 467.
Helytartótanács, M. kir. — 4, 6—10, 173—175, 304, 305, 383, 390, 394, 395, 402.
Hentaller Lajos 472, 473.
Heraldikai és Geneologiai Társaság, Magyar — 221.
Hermann Ottó 104, 132, 220.
Herodotos 267.
Hertelendy cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 224.
Hertelendy Ferencz 222.
»Hesperus« 150.
Hevenessy-féle kéziratok 267.
Hiador 335.
Higginson Eduard 132, 476.
Hinz Emil 470.
Hirlaposztály a M. Nemz. Múzeum ktárában 106, 139, 140, 225, 337, 338, 473.
Hirschl N. 136.
»Historia Bononiensis« 449.
»Historia columnae Traiani cum iconibus« 40.
Hodinka Antal 104, 132, 221, 334.
Hoffman M. Lipót 136.
Homok 348.
Homonna 107, 220, 222, 285.
»Honderű« 48.
Hont vármegyei múzeum-egylet múzeuma 230, 367.
Hooke, R., Micrographia (London, 1665.) 241.
Hopkin's (John) Hospital 230. — University 231.
Hormayer József 152.
Hornig Károly br. 132.
Horton-Smith 231.
Horváth Endre 13, 41, 188, 258. — István 4, 11—13, 18, 19, 28, 30, 33—38, 40, 41, 150, 163, 164, 166, 182, 183, 186—189, 257—259, 261, 268, 274, 284, 293—295, 301—303, 373—375, 377—380, 382, 384, 386—392, 395, 398—403, 410—412, 416—423, 428, 431.
Horváth (Zalabéri) cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 142.
Horváth Béla 132. — Cyrill 307. — Dezső 229. — Géza 132, 220, 334. — Ignácz 146, 364. — Janka 348. — János 476. — Ödön 132, 231.

Houben Henrik 488, 489.
Houlbert, C., Les insectes. ennemis des livres (Paris, 1903) 240—243.
Hódmező-Vásárhely 61. —i ev. ref. főgymnasium ktára 367.
Hódy Lajos 476.
Hugó Károly 50.
Hugo Victor 48, 50, 217.
Hunfalvy Pál 139.
Hungária kny. 136.
Hunyad vm. 230.
Hunyadi János 107, 468.
Huszár Ferencz czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 223. — Vilmos 231.

Ibrányi cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 108, 141, 144.
Igló 335. —i Tátra kny. 136.
Illésházy gr. 175.
Illésy János 220, 222, 231.
Illyés András, Megrövidített ige (Nagyszombat, 1691.) 221.
Incze Henrik 132.
Indiai kormány 230.
Iparművészeti Múzeum, Magyar — 218; ktára 349. — társaság 221.
Ipolyság 232.
Ira Aldridge 57.
Irinyi József 48.
Irodalmi levelestár a M. Nemz. Múzeum ktárában 12, 13, 105, 106, 137, 139, 188, 221, 222, 258, 335, 336, 378, 380, 390, 391, 411—413, 431, 471.
Irodalomtörténeti kiállítás a M. Nemz. Múzeum ktárában 105, 130, 221.
»Irodalomtörténeti Közlemények« 65, 118, 246, 360.
»Iskolai Kis Tükör« 139.
Ismeretterjesztő előadások a M. Nemz. Múzeumban 130, 496.
Istóczy Győző 476.
István (Szent) m. kir. 114—117, 246, 254, 267. — (II.) m. kir. 111, 115. — nádor 138.
Iványi Béla 140. — István 476.
Ivkovič György 136.
Izabella, Jámbor Albert herczeg felesége 370.
Izdenczy-féle hagyaték 153, 155, 156, 158, 160, 171.
Izraelita magyar irodalmi társaság 132, 220, 230.
Izsó Miklós 63.

Jakab István 222, 335,
Jan zagoriai gróf 253.
Jankovich Miklós 42—44. 181, 293.
Janus Pannonius 471.
Jany Pál 183.
Jassyi egyetem 231.
Jámbor Pál l. Hiador.
János m. kir. 302.
János Henrik morva őrgróf 446.
Jászberény 283.
Jászóvár 52.
Jedlicska Pál 334.
Jena 352.
Jodok morva őrgróf 446, 447.
Jogász-egylet, Magyar — 132, 221, 230.
»Jogtudományi Közlöny« 231.
Jorga Nicolaus 231.
Jókai Mór 55.
Jónás József 183—185, 416, 423.
Jósika Miklós br. 59, 65.
József (II.) m. kir. 370. — nádor 2—4, 8—11, 13—15, 18—37, 40—45, 150, 151, 155, 156, 160, 162—189, 257—262, 266—273, 276—280, 383—294, 296—305, 373—375, 380—416, 423—428, 431—434.
Jurjevi egyetem 231.
Jusinus 231.

Kadlec Karol 231.
»Kakas Márton« 130.
Kalecsinszky Sándor 231.
Kalendárium, Új és ó — (Lőcse, 1683.) 134.
Kalocsa 230, 232. —i érs. egyházmegyei hivatal 132, 230. —i káptalan 160.
Kanczellária, Erdélyi — 279. Magyar

udv. — 278. Nádori — 17, 172, 270, 301, 377.
Kaprinay-féle kéziratok 267.
Karai László 253.
Karácsonyi János 111, 113, 244.
Karlsbad 284.
Karpeles Gusztáv 488.
Kassa 5, 46, 51, 52, 134, 231, 476. — i vár. múzeum 367, 475.
Kassai Vidor 334.
Kasza József 478.
Kaszap Andor 140.
Katalogusa, A társadalomtudományi társaság Pulszky Ágost ktárának — (Bpest, 1903.) 351, 352.
Katona József 62.
Kazinczy Arthur 137, 138. — Ferencz 60, 62, 106, 130, 139, 321. — Gábor 47, 56, 59, 60, 63, 65, 138.
Kállay Albert 476.
Kálmán m. kir. 115, 301.
Kámánházi László váczi pk. 187.
Károli Gáspár Bibliája 105, 134, 307, 318, 320.
Károly (Nagy) 267. — lotharingiai hg. 238, 369. — (I.) m. kir. 479. — (II.) m. kir. 142. — (III.) m. kir. 369, 472. — (IV.) német császár 445, 447. — (V.) német császár 371.
Károly János 231.
Károlyi György gr. 63.
Kárpát-egyesület, Magyar — 132, 335.
Kecskeméti ev. ref. jogakadémia 231. — vár. múzeum 367.
Keesz István 303.
Kegyelmi pátens (Kassa, 1673.) 134.
Kele József 220.
Kelemen (VIII.) pápa 240.
Kellner Emil 136.
Kemény Pál br. 341, 343. — Sámuel gr. 343.
Kende cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 224, 336, 337.
Kende Béla 222.
Kenderessy kormánytanácsos 161.
Kereskedelmi minisztérium, M. kir. — 132, 334, 470. Osztrák — 132, 334, 470.
Kereskedelmi Múzeum, M. kir. — 104, 132, 221.
Keresztur 105, 134.
Keresztúry Pál, Csecsemő keresztény (Gyulafehérvár, 1638.) 40.
Kereszty István 130, 132, 146, 496.
Kersten, Paul 200, 210, 219.
Keszthely 470.
Kettős példányok kicserélése 252, 344.
Képviselőház, Magyar — irodája 104, 132, 220, 229, 334, 470. — ktára 349
Képzőművészeti Egyesület, Orsz. Magyar — 475.
Kéry Gyula 335.
Késmárk 334.
Kéziratkatalogus a M. Nemz. Múzeum ktárában 152—156, 158—162, 166—169, 158, 259—266, 276, 304.
Kézirattári osztály a M. Nemz. Múzeum ktárában 12, 13, 105, 106, 137—139, 165, 221, 222, 302, 335, 336, 378, 380, 387, 390, 391, 411, 431, 471.
Khevenhüller-Metsch Rudolf 137.
Kikinda 51.
Kilián György 376.
»Kincstartócska a világos-csesztekói egyháznak (1627)« 471.
Kis János 222.
»Kis Tátos« 175.
Kisfaludy cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 108, 138, 142.
Kisfaludy Á. Béla 137, 142. — Sándor 138. — Zoltán Lajos 107, 138, 142.
Kisfaludy-társaság 475.
Kis-Komárom 64.
Kiskun-Félegyháza 471.
Kispest 105, 221.
Kiss-féle alapítvány 377.
Kitaibel Pál 296, 302, 303, 422. — Pálné 302.
Klagenfurt 38.
Klapka György 54.
Klemm Georg 132.
Klein Gyula 132.

Klősz Jakab 307, 317.
Knoblauch János strassburgi knyomtató 39.
Knörker Erzsébet 499.
Koburger Antal nürnbergi knyomtató 39.
Koháry Antal hg. 283. — Ferencz hg. 434.
Kohn és Klein ny. 136.
Kollányi Ferencz 1, 130, 132, 145, 150, 257, 373.
Koller János 231. — József pécsi nagyprépost 42.
Kolosy cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 108, 143, 224.
Kolosy István 140, 143.
Kolozs vm. 342.
Kolozsvár 47, 56, 58, 66, 105, 108, 134, 220, 221, 230—232, 329, 335, 341, 470. —i Nemz. Kaszinó 343. —i tud. egyetem 132; 231, 346; i ktár 329, 331, 333, 343, 347, 368, 369.
Komárom vm. 347.
Komárom (város) 54. —i polgármesteri hivatal 470.
»Komáromi Lapok« 139.
Komjáthi Benedek 40.
Komlóssy Ida 55, 63.
Koncz Antal 476. — József 132, 231.
Konstantinápoly 53, 54, 65.
Kopenhágai egyetem 231.
Koppi Károly 155.
Korabinszky önéletrajza 335.
Korb Flóris 368.
Korenus, Csiki klastrom (1682.) 134.
Kormány, Cs. és kir. közös — 229. M. kir. — 229. Osztrák — 230.
Kornis Elemér 132.
Korvin-kódex a római Casanate-ktárban 70, 435—469.
Korvin-kódexek 304, 333, 360, 369—371.
Kossuth Lajos 52, 54, 56, 107, 139, 141, 223, 224, 337, 472, 473.
Koszanits Miklós 136.
Kott Jakab 41.
Kovachich József Miklós 269, 400. 401, 416. — Márton György 37, 42, 43, 172, 269, 293, 401, 422.
Kovar 337.
Kovács György 470. E. — Gyula 106. — János 476. — Mihály 293. — Sándor 132.
Kovacsóczy Mihály 335.
Kováts Gyula 231. — István 254. — László 148, 221, 253.
Kozma Bernát 132.
Kölcsey István 222.
Köln 238.
Königsbergi egyetem 231. — 465.
Könyvkötés technikája 71—103, 190—219.
Könyvszemle, Magyar — 4, 70, 130, 132, 237, 243, 478, 480, 500.
Könyvtárak, Vidéki — állami segélyezése 367, 368.
Könyvtárnoki tanfolyam a M. Nemz. Múzeum ktárában 347—349, 476.
Kőrishegy 113.
Körmöczbányai mészáros czéh iratai a M. Nemz. Múzeum ktárában 223.
Kőrös vm. 253.
Kőrösy József 231, 335.
Köteles példányok 4—10, 44, 104—106, 127, 131, 135, 139, 173. 174, 220, 221, 225, 334, 335, 337, 338, 345, 470, 471, 473—479, 485.
Kővári Józsa 55.
Kőváry László 59.
Közalapítványi ügyigazgatóság, M. kir. — 135, 138, 165.
»Közgazdasági Közlemények« 221.
»Közgazdasági Szemle« 480.
Közoktatásügyi minisztérium, Olasz — 132. Román — 133.
Krakói Jagello-egyetem 231, 302; ktár 232. —i tud. akadémia 132.
Krausz Arthur 104. — Lajos 132. — Mór 136.
Krausz és Fischer ny. 136.
Krecsárevics Márk 476.
Krehnyay Béla 348.
Kriebel János 180, 181, 188, 260, 264. 267, 268, 395, 398, 432.

»Kriegs-Spiel, Das Zeitläuffige —« (Leipzig, 1685.) 238.
Krizbay Dezső Miklós 47, 56, 59.
Krones Ferencz 223.
Kruplanicz cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 108, 143, 473.
Krzepelka Károlyné, özv. 476.
Kubinyi cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 108, 143, 224, 336, 337.
Kubinyi András 284. — Ágoston 65, 471. — Ferencz 337.
Kultsár István 160, 293.
Kunz Jenő 231.
Kutassy Imre 136.
Kutschera János 28, 163, 183, 184.
Kuun Géza gr. 126, 221.
Külügyminisztérium, M. kir. — 132.
Kürthy Gyula 225.
Kvassay cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 143.
Kvassay István 132.
Kuresyncz 253.
»Kynosarges« 488.
Kyss Sándor 44.

»La Bibliofilia« 120, 247, 361, 490.
Laborfalvi Róza 47, 55.
Labruyère 99.
Lacroix 239.
Lados br. 370.
Lajos (XIV.) franczia kir. 239. — (II.) m. kir. 371.
Landerer Lihály 10.
Laskó, Osvaldus de — 39. — Sermones perutiles de sanctis (Hagenau, 1497.) 221.
Lausannei egyetem 231.
Láng Adolf 369. — József 132. — Nándor 231.
Lányi József 159.
László (Szent) m. kir. 111—113, 115, 246. 254. — (V.) m. kir. 142, 447, 448.
László Béla 136. — Géza 221. — János 390. — József 49.
Lázár gr. cs. ltára az Erdélyi Múzeum egylet ktárában 342.
Lázár Béla 476. — Mórné 342.
»Le Bibliographe Moderne« 120, 247, 490.
Le Clerc, Jean 239.
Leepes Bálint, Az halandó emberi nemzetnek fényes tüköre (Prága, 1616.) 134.
Lehoczky Tivadar 335.
Lehr Albert 221.
Leiningen Károly gr. naplója 107, 141.
Le Laboureur, Jean, Relation du Voyage de la Royne de Pologne (1647.) 239.
Lembergi egyetemi ktár 232.
Lenau 138.
Lendvay Márton id. 47, 49, 59; ifj. 335. — Mártonné 47.
Lengyel (helység) 231.
Leo, Wilhelm 200.
»Leopoldina« 231.
Leövey cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 142.
Leövey Sándor 142.
Les Heures de Turin, XIV. sz.-i kézirat 325.
Letschworth W. 132.
Levéltári osztály a M. Nemz. Múzeum ktárában 50, 106—109, 140—144, 222—224, 253, 336, 337, 471—473, 479, 480.
Lévai Izsó 136. — József 59, 63, 65.
Liber ordinarius Stirigoniensis (Bécs, 1588.) 39.
Libercsey család 222.
Libri, Histoire de mathématiques en Italie 240.
Liechtenstein Péter velenczei knyomtató 39. — Rudolf hg. 137.
Liègei kongresszus (1905.) 497. — nemzetközi kiállítás 497.
Lipcse 199, 232, 352, 443, 482. —i Bibliographische Institut 356. —i egyetem 352.; ktára 232. —i iparművészeti múzeum 497.
Lipcsey Ádám 476.
Lipót (I.) m. kir. 472. — (II.) m. kir. 223, 280.
Lippay György esztergomi érsek 336.

Lippich Elek 231.
Lisznyai Kálmán 57.
Liszt Ferencz 222.
Livius 38.
London 59, 230—232, 239, 484. —i British Múzenm 98, 99, 163, 227. —i Clerkenvel public library 255. —i Pathological Society 230. —i Royal Society 241. —i Society of Arts 100.
Losonczi vár, ktár 367.
Losonczy László 60.
Lóczy Lajos 104, 132.
Lőcse 5, 134, 231. —i ág. ev. egyház ktára 367.
Löw Immanuel 104, 132, 231, 476.
Luccai állami ltár 70.
Luchese, Francesco Coli 239.
Lucretius 406.
Luka 268.
Lukácsi Sándor 106.
Lukácsi József 451.
Lukinich Imre 254.
Lunstedt 231.
Lyka Károly 350.
Lyoni egyetem 231.

Mac Donald Arhur 231.
Macquovan missionarius 53.
Madách Imre 471.
Madár Tamás 254.
Madocsa 112.
Magdolna asszony 114.
Magyarbikal 104.
»Magyar Ipar« 231.
»Magyar Iparművészet« 231.
»Magyar Nemzetgazda« 231.
»Magyar Nyelvőr« 231.
»Magyar Nyelvtörténeti Szótár« 464, 465.
»Magyar Oklevél-Szótár« 465.
Magyarországi német kéziratok jegyzéke 496.
»Magyar Orvosi Archivum« 231.
»Magyar Sajtó« 63, 65.
»Magyar Sion« 231.
»Magyar Szemle« 231.
»Magyar Szinházi Lap« 59, 60.
»Magyar Zsidó Szemle« 231.
Magyari Károly 222.
Mahler Ede 221, 335.
Maietto 232.
Maioli 498.
Maire 72, 100.
Majláth Gusztáv gyulafehérvári pk. 328. — József gr. kamarai alelnök 169.
Makai Béla 132, 335.
Makray László 343.
Mandelló Gyula 480.
Mangold Gusztáv 132.
Manilai Exposition Board 132.
Mansfeld 498.
Marburg 127. —i egyetem 231.; —i ktár 128.
Marczali (helység) 161.
Marczali Henrik 107, 141.
Marczibányi Imre 177, 178. — István-féle jutalom 177—179, 182, 279, 292—295, 396, 402—404.
Marienburger brassói tanár 152.
Maros-Torda vm. 132, 336.
Maros-Vásárhely 231.
Martyrologium, XIX. sz.-i kézirat 38.
Matrone J. 132.
Max Emmanel bajor választó 238.
Mayer és Berger ny. 136.
Máday Adolf 232.
Mágócsy-Dietz Lajos 464.
Márffy Ede 232.
Mária m. királyné (II. Lajos felesége) 371.
Mária Krisztina főherczegnő 370.
Mária Terézia m. királyné 137, 222, 223 336, 370.
Márki Sándor 132, 221, 232.
Mármaros vm. iparfejlesztő bizottsága 132.
Mármaros-Sziget 58, 62, 64. —i ev. ref. liceum 348; ktára 367.
Márton József 303.
Mártonffy Frigyes 335.
Máté Sándor 229, 232.
Mátray Gábor 40, 350.
Mátyás (I.) m. kir. 70, 304, 369, 371, 400, 401, 435, 437, 439, 440, 442,

444, 447—450, 462, 463, 467, 468. — (II.) m. kir. 336.
Mátyfalva 58.
Medgyes Lajos 65.
Mednyánszky Alajos br. 151. 159.
Melczer András 35, 37.
Melich János 117, 129, 132, 147, 244—246, 253, 335, 464.
Meliorisz E. 221.
Melius Péter 464, 466, 467.
»Memnon« 488.
Merck E. 232.
Merza Gyula 105, 132.
»Messager des sciences historiques de Belgique« 371.
Messaggi Giacondi 497. — Giovanni Battista 497.
Messerini 232.
Messina 128.
Meteorologiai és földmágnességi intézet, M. kir. orsz. — 104, 132, 230.
Metszetkatalogus a M. Nemz. Múzeum ktárában 152, 157—160, 162, 166—169, 185, 271, 280, 281, 283.
Metternich hg. 223.
Mexiko 230. —i kormány 139, 230. —i Museo Michoacano 470.
Meyer Chr. 232.
»Mezei Gazdák Barátja« 106, 140.
»Mémoires de l'académie imperiale et royale des sciences et belles-lettres de Bruxelles« 371.
Mérnök- és építész-egylet, Magyar — 230, 335, 368, 475.
Michel, Marius 78, 99, 212. — ifj. 215.
Mignard 240.
Mihályfi Ákos 132.
Mihálykó János, Az örök életnek és gyönyörűséges nyári üdeiről való könyvecske (Bártfa, 1603) 311, 317, 320, 321.
Miklósy Ferencz 348. — Gyula 64.
Mikovics Lajos 476.
Miku Emilián 139, 225.
Milano 134, 337, 497. —i Ambrosiana ktár 323, 329. —i Brera ktár 67, 323.
Milleker Bódog 348.
Miller Jakab Ferdinánd 1—4, 8—45, 150—188, 257—306, 374—380, 383—416, 423—426, 428, 432, 433. —né 15, 16, 167, 265, 275, 276, 283, 295.
Milwaukee 132.
Mira G. M. 232.
Miraeus A. 370.
Misell Jakab 229.
Miskolcz 58, 63, 65. —i ev. ref. főgymnasium 64. —i ker. és iparkamara 132, 230. —i nyilv. ktár 368.
Missale Ordinis S. Pauli 39. — Quinqueecclesiense 39. — Strigoniense 38, 39. — Zagrabiense 39.
»Mittheilungen des öster. Vereins für Bibliothekswesen« 359, 360, 362.
Mocsy pápai postamester 276—278.
Moese Gusztáv 232, 470.
Mohorai Vid czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 336.
Molnár Albert, Szenczi — 456, 466, 467. — György 61. — Mórné, özv. 335.
Mommsen Theodor 232, 497.
»Moniteur Universel« 158, 160, 168.
Monorkerületi kny. 136.
Monoszlai András, A képek tiszteletéről (Nagyszombat, 1589) 40. — Apologia religionis Christianae (Nagyszombat, 1588) 40. — A szentek segítségéről (Nagy-Szombat, 1589) 40. — Az Isten malasztjáról (Nagy-Szombat 1600) 40.
Montecassinói apátság 115.
Montpellieri egyetem 231.
Morvaországi tart. kormány 230.
Mouravit 206.
Móricz Bálint Dezső 348.
Mukics Ernő 222.
Munkács 105, 239, 335. —i nőegylet 221.
Murmelius Lexicona 464, 466, 467.
Museum Nationale Hungaricum (Buda, 1815) 258.
Musset 215.
Mutze Oswald 232.
Múzeum, M. Nemz. — igazgatósága 4, 29, 30, 36, 132, 163, 164, 166, 169,

171, 175, 176, 179, 181, 184, 185, 187, 188, 221, 230, 258, 268, 269, 271, 273, 275, 280, 286, 292, 294, 297, 300, 301, 303, 304, 373, 394—397, 399, 403, 405—407, 410, 413, 415, 416, 423, 427, 432, 470. — ktára 1—46, 65, 66, 70, 97, 104—109, 112, 129—189, 220—225, 253, 254, 257—306, 334—338, 347—349, 373—434, 437, 451, 470—473, 477, 479, 496, 497. — régiségtára 17, 164, 170, 183, 187, 257, 273—275, 281—284, 299, 377, 384, 393, 397, 408, 413, 470. — természetrajzi osztálya 15, 17, 28, 163—166, 170, 183, 185, 257, 268, 273—275, 393, 397, 408, 413, 423.
Múzeumok és ktárak orsz. tanácsa 126, 230, 255, 367, 484. — szövetsége 500.
Mühlbrecht 355.
München 232. —i egyetemi ktár 232. —i kódex 466. —i udv. ktár 41, 230, 232, 329, 440, 449.
Müntz Eugène, Le Missel de M. Corvin à la Bibliothèque royale de Bruxelles 371.

Nagybánya 57, 58. —i múzeum-egylet 132, 230. —i vár. múzeum 367.
Nagyenyedi Bethlen-kollégium ktára 367, 368.
Nagy-Kanizsa 62.
Nagy-Károly 5, 58.
Nagy-Kőrös 56, 65.
Nagykunsági honvédegylet 223.
Nagy Lajos 232. — László 232. — Lázár nemesi bizonyságlevele a M. Nemz. Múzeum ktárában 223. — Mór 105, 132, 335.
Nagy-Szalonta 65.
Nagy-Szeben 221, 230.
Nagy-Szombat 38—40, 134, 221, 334.
Nagy-Szőllős 221.
Nagy-Várad 8, 62, 161, 221, 265, 395. —i káptalan 33, 41, 42, 160, 164, 282,
Naményi Lajos 348, 351.
Náday Ferencz 64.
Nápoly 238.
Nátly József 476.
Nemzeti Kaszinó 139. — Szinház 46—50, 56, 58—64; szini iskolája 61—63.
Neumann József 136.
New-yerseyi Princeton University 231.
New-York 104, 105, 132, 133, 231, 470, 471.
Némäti Kálmán 232.
Németi 221.
»Néppárti Ujság« 230.
Néprajzi társaság, Magyar — 126, 221.
Niesen Max 232.
Nikolich (Wellesi) Theodosius czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 223.
Nikolsburg 232.
Nizza 133.
Nobel Ármin 136.
Norwegin North-Atlantic Expedition 230.
»Noviny« 225.
Numizmatikai Társulat, Magyar — 475.
Nürnberg 39, 238.
Nyergesújfalu 378.
Nyitra vm. 182. —i múzeum 348, 367.
Nyitra (város) 231.
Nyitra-Szerdahely 471.
Nyomdák, Magyarországi — változásai 256, 372, 501.
Nyomtatványi osztály a M. Nemz. Múzeum ktárában 104, 105, 131—137, 220, 221, 334, 335, 470, 471.

Obernyik Károly 61, 335.
Odessai egyetem 231.
Oesterreicher orvos 278.
»Oesterr-Ung. Revue« 221.
Ogilvie-Gordon Mária 105, 132.
Ogulin 230.
Okolicsányi cs. iratai a M. Nemz. Múzeum ktárában 472.
Olasz bibliografiai társaság 497. — kormány 230.
Olschi L. S. 132.
Olvasójegy 254, 255.
Olvasótermek a M. Nemz. Múzeum könyv-

tárában 129, 130, 134, 140, 187, 283, 284, 496.
Orczy Béla 232.
»Ordinarium Strigoniense« 39.
Ordo et ritus ecclesiae Strigoniensis (Bécs, 1560.) 39.
Orlando olasz közoktatásügyi miniszter 325, 326.
Ornithologiai központ, Magyar — 105, 132.
Orosz kormány 230.
»Orpheus« (folyóirat) 488.
»Ország Világ« 230.
Országgyülési Tudósítások a M. Nemz. Múzeum ktárában 106, 139.
Országos Kaszinó 139. — Képtár 230. — Levéltár 4—6, 8, 10, 29, 35, 37, 41— 45, 112, 115, 132, 141, 163, 166, 172—177, 179, 182—184, 222, 258, 270, 271, 275, 279, 285, 290, 300—302, 304, 373, 380, 383, 386, 390, 392, 394, 395, 401, 407, 426—428, 433.
»Országos Középiskolai Tanáregyesület Közlöny« 231.
»Országos Törvénytár« 230.
Oszterhuber Ferencz 107, 142.
Orth Ambrus 368.
Oxford 288.
Ó-Becse 51, 476.
Óváry Lipót 68, 69.
Ó-Verbász 51.
Ősnyomtatványok Nemz. múzeumi — katalogusa 479.

Pacher Pál 470.
Padova 56. —i egyetem 443.
Paget János 222.
Pajor István 350.
Palenstein, Jan 238.
Palermo 232.
Palkovich György esztergomi kanonok 172.
Pallas r. t. 350.
Pancera István 133.
Pannonhalma 104, 231, 244, 335. —i Szent-Benedek-rend 110—117, 335; alapító-levele 111—116, 243—246; ktára 360; ltára 253.
Pannónia kny. 136.
»Pantheon« (folyóirat) 488.
Pap (Benczédi) cs. ltára az Erdélyi Múzeum-egylet ktárában 341.
Pap Ferencz 412. — Károly 221. — Zsigmond 58.
Papp Dezső 232. — Miklós (K.) 343.
Parma 334.
Paulay Ede 62, 335.
Pauler Gyula 111, 244.
Paulsen 358.
Paumgarten Miksa Zsigmond czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 223.
Pazzaglia 238.
Pákh Albert 56.
Pálffy cs. ltára az Erdélyi Múzeum-egylet ktárában 341.
Pálfi Márton 232.
Pálffy Gyula 232.
Pály Elek 106.
Pápa 104. — i ev. ref. főgymnasium 344; ktára 368.
Pápay János, Az oltári szentségben a Christus jelenlétének igazságáról (Klagenfurt, 1608.) 38.
Páris 48, 65, 72, 134, 230, 239, 240, 334. —i Ambigu-szinház 239. —i Bibliothèque National 227, 371. —i comité international des poids et mesures 230. —i egyetem 231. —i Louvre 325. —i société d'histoire contemporaine 230. — —i théatre français 48. —i világkiállítás (1900.) 240.
Párkányi diadal (1683.) 238.
Pássy György 305.
Pátka 188.
Pázmány Péter. Az setét hajnalcsillag után búdosó Lutheristák vezetője (Bécs, 1627.) 40.
Pecsétmásolatok a M. Nemz. Múzeum ktárában 108, 144, 224.
Pecsovay György 222.
Pedanus Joachim 498, 500.
Pekár Károly 348.
Pellet, Marcellin 98.
Penkler József br. 305, 306.

Peres András (Paczali) czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 337.
Pergő Celestin 106.
Perleberg Boldizsár 28.
Perthes F. 106.
Pertl András 232.
Pest 12, 32, 33, 38, 44, 47—49, 51, 53—65, 156, 164, 165, 176, 185, 258, 261, 267, 271, 282, 283, 285, 295, 298, 373, 375, 376, 379, 383—385, 387, 390, 391, 393, 395, 400, 427, 431, 432, 434, 480.
»Pester Lloyd« 230.
»Pesther Handelszeitung« 140.
Pesti Gábor 268.
»Pesti Hirlap« 230.
»Pesti Napló« 230.
Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún vm. 6, 177, 178, 181, 258, 292, 293.
Pethe Ferencz 295.
Petőfi Sándor 51, 57, 62, 64, 138, 204, 351; ereklyegyüjtemény a M. Nemz. Múzeum ktárában 138. —né 54.
Petrik Géza 133.
Petrovay György 221.
Petrovics László 105, 133.
Petrozsényi polg. olvasókör 344.
Pettenkofen Ágost 222.
Peutinger Konrád 301.
Péchy cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 108, 143.
Péchy Lászlóné Sebe Etelke 107, 143.
Pécs 2, 4, 231. —i püsp. lyc. kny. 136.
Pécsváradi apátság alapítólevele 244.
Péczel 60, 65, 230.
»Pénzügyi Hirlap« szerk. 133.
Pénzügyminisztérium, M. kir. — 133, 335, 470.
Péter m. kir. 115.
Péter Ferencz 28.
Péterfi Tamás 105, 133.
Péternell József 348.
Pfisterer András 302, 303.
Philadelphia 220, 231.
Philostrates 449.
»Phöbus« (folyóirat) 488.
Picard, Alphonse 240.
Piccolomini Jacobus, Epistolae (Milano, 1506.) 134.
Pigay Antal 391, 411, 431.
Pintér József 229.
Pisai egyetem 443.
Pius (VIII.) pápa 280.
Pixérécourt, Tekeli ou le Siège de Montgatz 239.
Podiebrad György cseh kir. 448.
Podmaniczky József br. 302.
»Poetisches Journal« 488.
»Politikai Szemle« 231.
»Politikai Ujdonságok« 230.
Poliziano Angelo firenzei könyvárus 449.
Pollacsek Laura 481.
Polybios, Historiarum libri (Velencze, 1498.) 221.
»Polychorda« (folyóirat) 488.
Pongrácz Elemér 232.
Popovits testvérek ny. 136.
Porosz kir. akadémia 496.
Porse Vilmos 105, 133.
Porticii scuola sup. di agricoltura 231.
Porzsolt Kálmán 350.
Posta- és távirda- igazgatóság, M. kir. — 104, 133.
Pozsega vm. 6.
Pozsony vm. 336.
Pozsony (város) 5, 34, 35, 37, 40, 41, 44, 65, 108, 138, 268, 337, 412, 472. —i akadémia 221. —i állami tanítóképző 231. —i káptalan 34—40. —i orvos- és természettudományi társulat 133. —i vár. ktár 367, 368.
Praun, Johann 232.
Pray György 34, 184, 261, 267. —féle kódex 34, 35, 111, 116, 117, 301.
Prága 41, 61, 65, 132, 134, 223, 231, 448. —i egyetem 231; ktár 41. —i kir. ktár 447.
Prechac, Le Comte Tekely (1686.) 239.
Prediger 241.
Preinlin brünni knyomtató 39.
»Pressburger Wochenblatt« 106, 140.
Preszler Mihály 136.

Pretiosa occupatio sodalis Mariani (Nagyszombat, 1696.) 134.
Pribram Alfréd Ferencz 68.
Prikkel L. Márián 111, 116, 117.
Princeton 232.
Privitzer elnöki titkár 33, 155.
»Prometheus« (folyóirat) 488.
Protestáns orsz. árva-egylet 133.
»Protocollum Donationalium et Fundationalium Literarum Musei Nationalis Hung.« 175.
Prónay Sándor br. 293.
Pruzsinszky-féle alapítvány 175.
Przemisl 180.
Psalterium ecclesiae Strigoniensis (Velencze, 1515.) 39.
Ptolomaeus 448.
Puchner Ágoston 499.
Pudor H. 216.
Pulszky Ágost 351. — Ágostné 351. — — Ferencz. 139.
Pyrker László 139.

Quiros, Don Alvaro Bernardo de — 229.

Rachel 48.
Radák Ádámné 343.
Radnótfáy Sámuel 62—65.
Raffay Ferencz 133.
Rajtsányiné 175.
Rakovszky ügyvéd 269.
Ranschburg Gusztáv 221, 470.
Ratdolt Erhard knyomtató 39.
Ravazd 113.
Rábely Miklós 136.
Rácz Béla 133. — Sándor 51.
Ráday Gedeon gr. 49, 55.
Rákóczy Ferencz (II.) 239. — hadi regulamentuma (Kolozsvár, 1707.) 134.
Reale academia dei Lincei 230.
Reichenbergi iparművészeti múzeum 497, 498.
Reiner Zsigmond 221.
Reinhard József 140, 232.
Reisinger János 415.
Reitani 238.
Reizner János 126, 127, 476, 478.
»Religio-Vallás« 231.
Remellay Gusztáv 60.
Reményi Ede 62.
»Revue de l'art ancien et moderne« 217.
»Revue des Bibliothèques 72, 121. 362.
Rexa Dezső 133, 137, 335, 500.
Récsey Viktor 140, 335, 360.
Régi Magyar Könyvtár 133, 342, 496.
Réső Ensel Sándor 335.
Réthi Mihály 59.
Réthy László 114, 115, 133.
Révai Miklós János 12, 13.
Révai és Salamon ny. 136.
Révész Géza 232.
Réz Mihály 232.
Rhédey Ádám 400.
Ribay Jenő 221.
Ricci, Serafino 67.
Richard, L'art de former une bibliothèque 190, 201.
Richelieu 238.
Richepin 219.
Rieger Wilhelm 232.
Rigler dr. 330.
Rindauer Valéria 133.
Rio-de-janeirói nemz. ktár 104, 133, 334.
Rippel-Rónai József 133.
Ritvay Jenő 105, 133.
»Rivista delle Biblioteche a degli Archivi« 248, 362, 491.
Robinson Charles Alexander 232.
Rohonczy Lipót 108.
Román kormány 230.
Ronyak János czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 337.
Roquette, Adalbert, Die Finanzlage der deutschen Bibliotheken (Leipzig, 1902.) 482—484.
Rosario de Santa Fé 230.
Rosenberg Lajos 136.
Rosenthal, Jacques 240.
Rosner Adolf 136.
Rosny, Lucyen de — 97.
Rostock 498, 500. —i egyetem 498.
Rosty cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 143.

Rosty Flórisné gr. Forgách Ilona 143.
Roth Gyula 105, 133.
Rouveyre 97, 199, 203.
Rozgonyi család 270.
Róma 325, 435—437, 450. —i áll. ltár 437. —i Biblioteca Angelica 70, 132; Barberini 437; Casanatense 70, 435—440, 450; Vittorio Emanuele 70, 437, 441. —i collegium Romanum ktára 439. —i magyar tört. intézet 451. —i Museo Preistorico ed Etnografico 70. —i Santa Maria Sopra Minerva templom 436, 438. —i tört. kongresszus (1903) 67—70, 129, 435, 437, 441. —i vatikáni ktár 439.
Róna Sámuel 133.
Rónay Jácint 59.
Rózsa Sándor 51.
Ruban 219.
Rubinna Alfonso 133.
Rudolf m. kir. 223, 337.
Ruprecht (I.) pfalczgróf 446. — (II.) 446, 447. — (III.) 445.

Sadler József 408, 416.
Saffert br. 400.
Salamin Endre 221.
Salamon m. kir. 115.
Salamon Ferencz 62, 63.
»Salesianische Nachrichten« 231.
»Salina« (folyóirat) 488.
Sallustius 406.
Salva Károly 136.
Salzburg 470.
»Sammlung bibliothekswissenschaftlicher Arbeiten« 482, 483.
Sanct-Gallen 497.
San-Francisco 232.
Sas Ede 350.
Sámuel m. kir. 115.
Sándor erdélyi vajda 254.
Sándor (I.) orosz czár 170.
Sándor István 176, 179, 268, 307, 377, 415.
Sáros vm. 52.
Sárosdarócz 472.
Sárospataki ev. ref. kollégium ktára 308.
Sárosy (Pókai) cs. ltára az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtárában 341.
Sárvár 40.
Schatz Dezső 232.
Schedel l. Toldy.
Schedius Lajos 181, 293, 294, 403.
Schermann Egyed 111.
Schlägli Hortularium Glosszái 465, 466. — szójegyzék 457, 458, 463, 465, 466.
Schlesinger F. 232.
Schlier Károly 476.
Schmall Lajos 232.
Schooing tábornok 238.
Schölermann, Wilhelm 218.
Schönherr Gyula 67, 129, 133, 145, 435, 480.
Schreder Szabula 470.
Schukowitz 498.
Schulcz J. 136.
Schulek Vilmos 133.
Schuster János 303.
Schwartner Márton 12, 152—156, 181, 262, 264, 335, 415.
Schweng József 133.
Scott 484.
Scribe 48.
Sebacher János, Der zum vierten erbaute Tempel Salomon (Nagy Szombat, 1703.) 40.
Sebestyén Arthur 369. — Gyula 105, 130, 133. 146.
Seemann lipcsei könyvkiadó 232.
Selmeczbánya 51, 185. — i vár. múzeum 367.
Semsey Andor 126. — András 169.
Seneca, Insignes ac elegantissimae sententiae (Brassó, 1555.) 134.
Senj 230.
Sennowitz Adolf 232.
Sennyey L. Ab origines sapientiae (Nagyszombat, 1671.) 134.
Sepsi-Szent-György 230, 471.
Shakspere 49, 53, 58, 61, 62.
Sibrik cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 336, 337.

Sibrik Kálmán 336.
Sichermann Mór 136.
Silberstein Adolf 350.
Simon Géza 348.
Simonyi Béla 348. — Károly 60. — Zsigmond 105, 133.
Sinay Vilmos 471.
Singer Ede 136.
Smithsonian Institution 105, 133, 221, 230, 473.
Soarius, De arte rhetorica libri (Nagyszombat, 1695,) 134.
Società Bibliografia Italiana 67.
Societé des antiquaires du Nord 230.
Sofia 104, 132.
Solidus Kristóf 222.
Somló 254.
Somló Emil 368.
Somlyói Ignácz 221.
Somogyi Károly 126, 476.
Soós Kristóf, Sóvári — 320.
Sopron vm. 390.
Sopron (város) 11, 20, 154, 172, 172, 185, 260, 264, 271, 272, 283, 289, 373, 375, 376, 378, 389, 394, 395, 409, 414, 431. —i konvent 173.
Soulsby Basil 232.
Southampton 132, 476.
Sóvár 320.
Sörös Pongrácz 110, 111.
Spira, Johannes Emericus de — velenczei knyomtató 39.
Spirgatis 482.
Sréter család 222.
Stadion gr. 106.
Stahel brünni knyomtató 39.
Starcke Henrik 498.
Statisztikai hivatal, Központi — 132, 221, 230, 355, 470, 475. Osztrák — 230.
Stefánia-gyermekkórház 230.
Steier Izidor 137.
Stettner Máté 293.
Stjenberg Nils 232.
Stockholm 231. —i egyetemi ktár 230.
Strabo 277.
Strassburg 39, 322, 336. —i cs. és egyetemi ktár 230, 232, 484.
Straub Ödön 137.
Strázsay József 1—4, 26.
Stritten 301.
Stucho György nürnbergi knyomtató 39.
»Studio« 218.
Stur Lipót 28.
Súgókönyvek a M. Nemz. Múzeum ktárában 105, 106, 139, 222, 335.
Sumla 52, 53.
Sutro Theodore 471.
Sütő Áron 140.
Süveges József 137.
Szabadalmi hivatal, M. kir. — 470.
Szabadka 476. — i vár közktár 348.
Szabadságharczra vonatkozó gyüjtemény a M. N. Múzeum ktárában 50, 107—109, 141, 142, 144, 222—224, 336, 471—473.
Szabolcs vm. 230.
Szabó (Nagysolymosi) cs. nemesi bizonyítványa a M. Nemz. Múzeum ktárában 336.
Szabó (Nagysolymosi) Dániel és Mózes nemesi bizonyítványa a M. Nemz. Múzeum ktárában 336.
Szabó Ervin 133, 253, 352 ; Bibliographia economica universalis (Bpest, 1903—4.) 480— 482. — Ferencz 137, 476. — József 232. — Károly 239, 308.
Szalay Imre 105, 133, 221, 252, 335, 471, 496. — László 105, 133, 232, 471. — Lászlóné 107, 140.
Szalók 117.
Szathmáry Károly, P. — 60, 106.
Szatmár 58. —i Kölcsey-kör múzeuma 367.
Szádeczky Lajos 343.
Számvevőszék, M. kir. áll. — 221, 230, 335.
Szász Gyula 478. — Károly 62.
»Századok« 118, 247, 350.
Szeged 51, 104, 105, 126, 127, 231, 348. —i kir. főügyészség 475—477. —i ker. és iparkamara 475. —i Somogyi-

ktár 126, 127, 344, 367, 475—478. —i vár. múzeum 127, 367, 477; tanács475.
Szegedy-Maszák Hugó 133, 140. — Róza 138.
Szegszárd 221.
Szemere Bertalan 52, 336. — Miklós 60, 65, 232. — Pál 60, 62, 65.
Szempte 40.
Szendrey János czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 472.
Szent-Endre és vidéke ny. 137.
Szente Imréné 137.
Szent-Imre önképző-egylet 230.
Szentimrei Márton 111.
Szent-István társulat 221, 230, 475.
Szent-Iványi cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 109, 144, 224.
Szentiványi Péter 156, 158, 284.
Szentkirályi László 293.
Szentpétervári cs. akadémia 470.
Szentpétery Zsigmond 48, 49, 51, 53, 54, 56, 65, 106.
Szentpéteryné, özv. 54.
Szenttamás 51.
Szenvey József 335.
Szerdahelyi cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 109, 144, 224.
Szerdahelyi Béla 471. — József 335. — Kálmán 335.
Széchényi gr. cs. czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 479. — ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 19, 24, 25, 33, 34, 41, 108, 143, 151, 153—155, 158, 160—162, 167—169, 171, 186, 259, 261, 270, 278, 282, 284, 295, 303, 305, 306, 373, 377, 389, 397, 408, 430, 431, 433.
Széchényi orsz. ktár l. M. Nemz. Múzeum ktára.
Széchényi Aladár gr. 107, 143. — Béla gr. 126. — Ferencz gr. 1, 10, 11, 13—27, 30—34, 41—43, 150—171, 175, 176, 185—189, 257, 259—266, 269—272, 276—285, 288, 289, 295, 296, 299, 302—306, 373—434. — Ferenczné 305, 306, 391. — Imre gr. 143. — István gr. 107, 141, 142, 223. — Lajos gr. 283, 433, 434.
Széchy Mária 239.
Székely Dávid 133, 348; Magyar írók álnevei (Bpest, 1904.) 350, 351. — Imre 58.
Székely Nemzeti Múzeum 133, 230, 367, 471.
Székelyudvarhely 470.
Székes-Fehérvár 58, 64, 188, 231. —i vár. iskolaszék 133.
Széll Farkas 105, 133.
Szénfy Gusztáv 60.
»Szépművészeti Lapok« 60.
Szigeti József 59, 222, 335.
Szigligeti Ede 49, 58, 61. — társaság 221, 230, 347.
Szilágy vm. 133, 230, 471.
Szilágyi Béla 350. — Sándor 60.
Szili-Sárkány 378.
Szily cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 108, 109, 143.
Szily József 295. — Kálmán 107, 108, 143.
Szinházi súgókönyvek a M. Nemz. Múzeum ktárában 105.
Szinnyei József, id. 145, 176, 335, 350; »Magyar írók« cz. munkája 350. — ifj. 105, 133.
Szirmay Balamér 133.
Szivós Béla 137.
Szkicsák András 28.
Szlatina 61.
Szmrecsányi Miklós 126, 472. — Ödönné 472.
Szolnok 220, 470.
Szombathely 378.
Szombathi János 307, 308, 317, 318, 320.
Szombatos énekeskönyvek a M. Nemz. Múzeum ktárában 335.
Szögyény-Marich cs. ltára a M. Nemz. Múzeum ktárában 143, 337, 473.
Szögyény-Marich László 143.
Szöllősy Ferencz 56.
Szőny 163.
Sztojka Gyula 61.
Szüts István 280.

Tahy R. 137.
Takács Judit, Dudai — 138.
Tardoussi-Zade 133.
Tarnay Pál 106.
Tarnovius János 499.
Tata 378.
Tattay István 140.
Taynay Antal 301.
Tábori Róbert 350.
Társadalomtudományi társaság 351, 352.
»Technologiai Lapok« 231.
Tehel Lajos 163, 166, 185, 257, 261, 273, 276, 285, 286.
Telbisz Károly 500.
Telegdi Miklós, Evangeliumok magyarázatja (Bécs) 40. — Ordinarium officii divini (Nagyszombat, 1580.) 39.
Teleki József gr. 396, 402, 403. — László gr. 294, 295. — Sámuel gr. 283. — Sándor gr. 126. — Sándorné Kende Iska 336.
Temes vm. 14, 258.
Temesvár 6, 104, 221, 230, 265.
Temesvári Pelbárt, Quadragesinale bigae salutis (Hagenau, 1498.) 39. — Sermones (1489.) 40. — Sermones de sanctis (Hagenau, 1509.) 39. — Sermones de tempore (Strassburg, 1506.) 39. — Stellarium coronae Mariae Virginis 40.
Természettudományi Társulat, M. kir. — 230, 475.
Teszlik József 137.
Teubner 352.
Téglás Gábor 133, 232, 471.
Thalassus Ferdinando III. oblatus (Bécs, 1631.) 40.
Thaly Kálmán 60, 126, 350.
Than Károly 232.
Theodoretos 324.
Teophrastus 449.
Thompson 54.
Thordai János 139.
Thúróczi, Chronica Hungarorum (Augsburg) 39. — (Brünn) 342.
Thurzó Ferencz 149, 225.
Thúz János, Laki — szlavoniai bán 253.
Thürheim Lujza grnő 107, 142.
Tibolth Mihály 19, 33, 41, 43, 152, 160, 162, 171, 173, 175, 262, 264, 266, 271, 277, 282, 283, 296, 302, 378, 384, 389—391, 396, 399.
Tibullus 406.
Tihanyi apátság 112. — nép és birtokösszeírás 245.
Tihanyi Mór 232.
Tisza 50, 65.
Tisza-Ujlak 58.
Toldy Ferencz 47, 139, 307, 308. — István 335. — László 68.
Tollhopf Stellariuma 448.
Tolna vm. 112, 258. —i múzeum 348, 367.
Toma Károly 66.
Tomori Anasztáz 65.
Tompa Mihály 59, 65, 139.
Torda 55.
Torma Zsófia 343.
Torontál vm. 258.
Toulousei egyetem 231.
Toussaint Károly magyar morgenatusi oklevele a M. Nemz. Múzeum ktárában 223.
Tóth Ede 222, 335. — Ferencz 222. — József 59. — Józsefné 63. — Kálmán 62, 65, 222. — Mike 232. — Rezső 221.
Tököly család 270, 297, 298.
Tököly Imre 239. — Sabbas 297—300.
Tömörkény István 127, 475.
Török Aurél 476.
Története, A pannonhalmi Szent-Benedekrend (Bpest, 1902.) 110—117.
Történeti Társulat, Magyar — 475.
Trattner Mátyás 173, 271.
Trebitsch Ignácz 140.
Trencsén vm. 268.
Trieszt 232.
Trübner Karl, Wissenschaft und Buchhandel (Jena, 1903.) 352, 358, 359.
»Tudományos Gyüjtemény« 35, 403.
Tumpacher József 415, 416.

Tuoni 238.
Turchányi Elemér 232.
Turin 231, 323. —i nemzeti ktár 128. 322—333, 497.
Turrifix, Udalricus — de Mistelbach 38.
»Turul« 231, 350.
Tutsek Anna 350.
Tübingeni egyetem 231.
Tyoszity Gy. János 476.
Tyrnstain, Michael de — 38.

Udvardy Vincze 64.
Ujvidéki Matica Srpska 105, 133, 230, 335.
Uászló (II.) m. kir. 107, 108.
Ulm 39.
Upsala 232. —i egyetemi ktár 133, 221, 334, 470.
Uzanne Octave 72, 97, 102, 190, 216, 219.
Ürményi József országbíró 12, 13, 18, 41, 257, 267, 268, 294, 398, 410, 411.
»Üstökös« 230.

Vadász Imre 232.
Vahot Imre 57, 60, 65, 222, 335. — Sándor 222.
Vajda Ödön 232. — Péter 62, 106.
Valero Antal 175. — István 175. — Tamás 175.
Valkovszky Miklós 105, 133.
Vallás- és közoktatásügyi minisztérium, M. kir. — 105, 126, 128, 133, 221, 225, 231, 253, 331, 335, 344—346, 349, 367, 368, 471, 472, 475, 496.
Vanel, Histoire des troubles de Hongrie 239.
Varasd 230.
Varga Mártonné, özv. 301.
Varju Elemér 129, 130, 148, 253, 335, 348, 496.
Vasmegyei kultur-egyesület szombathelyi múzeuma 367.
»Vasárnapi Ujság« 230.
Vass Bertalan, Horváth István életrajza (Bpest, 1895.) 11, 40.
Vaterländische Blätter« 12.
Vácz 334. —i kir. orsz. fegyintézet 335.
Vág 116.
Vályi János 105, 133.
Váradi regrestum 113.
Várady Gábor 57, 58, 62, 64, 65.
Várnai Lipót 137.
Városy Gyula 133.
Veinsierl 223.
Velencze 39, 134, 221. —i Szent-Márk ktár 70.
Venczel német császár 445—448.
Veranchich Antal 42, 43, 240.
Verband oesterreich. Gastwirte und Gasthofbesitzer 230.
Verein für Siebenbürgische Landeskunde 221, 230.
»Vereinigte Ofner und Pester Zeitung« 10, 44, 400, 432.
Veres S. 136.
Veress Endre 344.
Verhovácz zágrábi pk. 41, 42.
Verseczi vár. ktár 367. — múzeum 348.
Verseghy Ferencz 293.
Veszerle János 415.
Veszprém vm. 6, 223. —i múzeum 367.
»Veszprém vármegye« (folyóirat) 230.
Veszprém (város) 6, 113. —i Mindszent-egyház 253. —i Szent-Mihály-egyház 112.
Veszprémvölgyi apáczák adománylevele 115, 116.
Vécsey Tamás 232.
Véghely-gyüjtemény a M. Nemz. Múzeum ktárában 108, 144, 253.
Vértesy Jenő 46, 105, 129, 133, 148, 253.
Viddin 52, 53, 65.
Vig Simon 137.
Világos 52.
Villa Pietro 232.
Villányi Szaniszló 110.
Vincze Béla 471.
Virág Benedek 293.
Virágh Sándor 472.
Virgilius 266, 282.
Viszocsányi Ferencz, Hecatombe sacra (Nagy-Szombat, 1690.) 40, 134.

Vitéz József 278, 804.
Vizépítészeti igazgatóság, M. kir. orsz. — 221.
»Vita S. Gerardi« 114.
Vizsoly 320.
Voigt Leopold bécsi knyomtató 39.
Voragine, Jacobus de —, Historia Lombardica (Ulm, 1488.) 39, 41, 42.
Vöröskereszt-egylete, Magy. szt. korona országának — 334.
Vörösmarty Mihály 49, 64, 139, 204.
Vredius, Sigilla comitum Flandriae (1639.) 371.
Vukovár 230.
Vusio E. M. 232.

Wagner Lőrincz 111.
Walter Gyula 232, 335.
Walzel O. Fr. 488, 489.
Washington 105, 133, 221, 231.
Weber Péter 10. — Simon 44.
Weilen 360.
Weimar 195.
Weiss Emil 335.
Weisz és Sziklai ny. 137.
Weisz Ágoston 360.
Welcker Adair 232.
Weller gr. 239.
Welwart Béla 232.
Wendt és fia ny. 137.
Werbőczy István 41, 42, 413.
Wesselényi Ferencz nádor 239. — Miklós br. 107, 141.
Wettel és Veronits ny. 137.
Wichmannshausen 127.
Wiener René 210, 216.
»Wiener Zahnärztliche Monatschrift« 231.
Wiesbaden 232.
Wiklund K. B. 232.
Wimpffen gr.-féle gyűjtemény 138, 141.
»Winter-Monate« 488.
Wittembergai egyetem 498, 499.
Wlassics Gyula 126, 500.
Woch A. 352.
Wodianer Samu 107, 141.
Wolfenbütteli ktár 304.

Zala vm. 222.
Zalavári apátság 110.
Zarándy A. Gáspár 133, 232.
Zágráb 6, 230. —i káptalan 160.
Zárai cs. czle a M. Nemz. Múzeum ktárában 479.
Závodszky Levente 253.
Zedler, Johann Heinrich, Grosses Universal-Lexikon (Leipzig 1735.) 443.
»Zeitschrift für Bücherfreunde« 122, 210 215, 216, 218, 248, 363, 491.
»Zeitung für Einsidler« 488.
»Zenelap« 231.
»Zenevilág« 231.
Zichy Jenő gr. 126.
Zilah 471.
Zilahi Károly 60.
Zimmert K. 232.
Zimony 230.
Zirczi apátság 221.
Zobori benczések alapítólevele 116.
Zollner és Ungar ny. 137.
Zollner Dezső 137.
Zolnai Gyula 464, 465.
Zoltvány Irén 110.
Zombor 220.
Zrinyi Miklós 64.
Zürichi tart. muzeum 471. — vár. ktár 221.
Zvonarics Imre, A szent írásbéli hitünk ágainak . . . három könyvekre való osztása (Keresztur 1614.) 105, 134. — Mihály, Magyar postilla (Csepreg, 1627.) 40.
Zseni József 476.
Zsigmond m. kir. 107, 336, 337, 445—448, 479.
Zsombolya 105.

*

A HAZAI NYOMDÁK 1903-BAN.

Abaujszántó:
Baksy Barna.
Spán Ignácz.

Abaujszepsi:
Tóth István.

Abony:
Szerdahelyi János.

Abrudbánya:
Róth Ferencz.

Ada (Bács-Bodrogh m.):
Berger L.

Alsókubin:
*Fried Dávid.
Trnkóczy József.

Alsólendva:
Balkányi Ernő.

Apatin:
Gasz Mátyás.
Szavadill József.

Arad:
Aradi nyomda r. társaság.
Bloch Henrikné.
*Első aradi amerikai gyorssajtó ny. (Tul. Keppich Zsigmond.)
Gör. kel. román egyházm. kny.
Gyulai István nyomdatársaság mint szövetkezet (vezető: Kalmár).
Lőbl Dávid.
Muskát Miksa.
Réthy Lipót és fia.
*Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Weisz Félix.

Aranyosmaróth:
»Dóczi« könyvnyomda. (Tul. Némedi László.)
Mercur kny. (Tul. Kohn Bertalan.)

Aszód:
*Grósz Sámuel.
Magyar kir. javítóintézet nyomdája.

Baán (Trencsén m.):
Fuchs Vilmos.

Bácsalmás:
Babágh József.

Bácsszenttamás:
Gavanszky Szima.
Klingwart Róza.

Bácstopolya (Bács-Bodrogh m.)
Wilheim Miksa.

Baja:
Kazal József.
Kollár Antal.
Nánay Lajos.
Rajkovics Károly.

Balassagyarmat:
Balassa-gyarmati könyvny. r. társ.
*Darvai Armin.
Halyák István.
*Wertheimer Zsigmond.

Balázsfalva:
Gör. kath. papnövelde ny.

Bánffyhunyad:
Ábrahám Mór.

Barcs (Baranya m.):
Skribanek Géza.

Baróth:
Rozsandai János.

Bártfa:
Blayer M.
Salgó Mór.

Battonya:
*Ruber István.

Bazin:
Klein Alfréd.

Békés:
Br. Drechsel Géza.

A csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve.

Békéscsaba:
»Corvina« nyomda. (Tul. Szihelszky József.)
Lepage Lajos.
Povázsay testvérek.
*Tevan Adolf.

Belényes:
Süssmann Lázár.

Beregszász:
Engel Jenő.
Haladás-könyvnyomda. (Tul. Juhász Piroska.)

Besztercze:
*Baciu Anasztázia.
Botschar Tivadar.
Csallner Károly.
*Sternhell H.

Beszterczebánya:
Hungária kny. (Tul. Sonnenfeld Mór.)
Machold Fülöp.

Bicske:
*Lederer Hermann.

Bihar-Ujfalu:
Adler Béla.

Bonyhád:
Raubitschek Izor.
*Weisz Jakab.

Borosjenő:
Ungár J.

Brád:
*Roth Ferencz.

Brassó:
Brassói Lapok nyomdája. (Tul. Trattner H. és tsai.)
Ciurcu és társa.
Gött János fia.
*Grünfeld Vilmos.
*Gust A.
Herz és tsa.
Lehmann Gottlieb.
Dr. Muresianu Aurél.

Breznóbánya:
Kreisler József.

Bruckujfalu:
Brandweiner Vilmos.

Budafok:
*Leopold és Klein.

Budapest:
*Ádám Hermann.
I., Krisztina-körút.

Budapest (folytatás):
Adler Károly.
VI., Laudon-u. 4.

Államnyomda. (Magy. kir.)
I., Nándor-tér 1.

*Államvasutak menetjegy-ny. (M. k.)
VI., Csengery-u. 33.

*Anglo-nyomda. (Tul. Alpár József.)
VIII., Baross-u. 47.

*Árpád kny. (Tul. Klein és Kronstein.)
VII., Valero-u. 9.

Athenaeum irod. és ny. vállalat r. t.
VII., Kerepesi-ut 54.

Babits Sándor József.
VIII., Reviczky-tér 1.

Bagó Márton és fia.
II., Ponty-u. 4.

Balassa Béláné, szül. Weiszberger Emilia.
VIII., Baross-u. 69.

*Barcza József.
IV., Váczi-u. 66.

Bárd Jakab.
VII., Miksa-u. 17.

*Baross-nyomda.
VI., Uj-u. 6.

Bartalits Imre.
III., Remetehegy.

Bauer Ferdinánd és Fuchs Dávid.
VI., Podmaniczky-u. 27.

Bauer Ignácz.
VII., Csányi-u. 13.

Beer E. és társa (ezelőtt Kosmos).
VI., Aradi-u. 8.

Bendiner A.
V., Arany János-u. 18.

Bendtner Győző.
V., Zoltán-u. 11.

Bergida Ede (Eliás.)
VII., Erzsébet-körút 52.

Berkovits János.
VI., Teréz-körút 40–42.

Bichler Ignácz.
III., Kiskorona-u. 15.

Biró Albert.
VII., Klauzál-u. 35.

Blau Albert.
VI., Szerecsen-u. 23.

Böhm Lajos.
IV., Királyi Pál-u.

Budapest (folytatás):

Breuer Gyula és Mihály.
VI., Lovag-u. 2.

Brózsa Ottó.
VI., Váczi-körút 17.

Bruckner Gyula.
VI., Király-u. 10.

*Budapesti helyi érdekü vasut nyomdája.
V., Lipót-körút 22.

Budapesti Hirlap ny.
VIII., Rökk Szilárd-u. 4.

Budapesti Napló ny. (Üzletvezető: Zeisberger István.)
IX., Üllői-ut 25.

Buschmann F.
IV., Koronaherczeg-u. 8.

Corvina-nyomda. (Tul. Fischer József.)
VIII., Baross-u. 4.

Csicsáky János.
VIII., Teleki-tér 4.

Czettel és Deutsch.
V., Bálvány-u. 12.

Deutsch József.
VII., Károly-körút 7.

Deutsch M.
VII., Dob-u. 3.

*Eberle József és társa.
VI., Podmaniczky-u. 43.

Eckstein Bernát és fia utóda: Elek Lipót.
VII., Kertész-u. 20.

Egyetemi nyomda. (M. kir. tud.)
I., Iskola-tér 3.

Ehrenstein Mór.
VI., Laudon-u. 4.

Eichenbaum Mór.
VII., Dohány-u. 29.

Első kőbányai kny. (Tul. Goldschmied Alfréd.)
X., Belső Jászberényi-út 1.

*Engel S. Zsigmond.
VI., Vörösmarty-u. 56.

Engel Simon.
VI., Szondy-u. 23.

Engelmann Mór.
IX., Vámház-körút 35.

Erbeck György.
V., Sólyom-u. 16.

Budapest (folytatás):

*Erzsébetvárosi kny.
VII., Dohány-u. 29.

»Európa« nyomda r. t.
VI., Ó-u. 12.

*Express-nyomda.
VI., Váczi-körút 39.

Farkas Lajos és Jakab.
V., Nádor-u. 19.

*Fíchner Á. és fia.
VII., Csömöri-út 13.

Fisch Fülöp.
VIII., Baross-u. 66—68.

Fortuna ny. (Tul. Pollák M. Miksa és Tsa.)
V., Bálvány-u. 21.

Fővárosi nyomda r. t.
VI., Podmaniczky-u. 39.

Franklin-társulat.
IV., Egyetem-u. 4.

Fried és Krakauer.
VI., Lázár-u. 15.

*Özv. Fried Ignáczné.
VIII., József-u. 14.

Fried S.
VIII., József-u. 17.

Friedmann Áron.
VI., Gyár-u. 54.

Fritz Ármin.
VIII., József-körút 9.

Fuchs Ármin.
VI., Szabolcs-u. 4.

Fuchs Samu.
VI., Teréz-körút 43.

Galitzenstein Ármin.
VII., Kertész-u. 25

Garai Mór.
VII., Károly-körút 3.

Gelléri és Székely.
VII., Kerepesi-út 34.

*Gergely Miksa.
VI., Lázár-u. 2.

Globus nyomda, (Üzletvezető: Reinitz Zsigmond.)
VI., Aradi-u. 8.

Glückselig Miksa.
VI., Hunyadi-tér 7.

Goldberger Ignácz.
II., Fő-u. 23.

Goldschmidt Mór.
VI., Révay-u. 6.

Budapest (folytatás):

Goldstein Albert és Bruck Zsigmond.
VII., Kertész-u. 35.

Gonda és tsa (Gonda János és Goldschmied Arthur).
VII., Akáczfa-u. 50.

*Goszler Gyula.
IV., Aranykéz-u. 1.

Gross Jakab és Grünhut Mór.
VI., Vörösmarty-u. 14.

Grosz Izrael.
VII., Kertész-u. 34.

Grund V. utódai.
IV., Zöldfa-u. 23.

Grünvald Ödön.
VII., Wesselényi-u. 4.

Özv. Győrffy Józsefné.
V., Nádor-u. 82.

Hamburger és Birkholz.
V., Csáky-u. 13.

Hapta Bernát.
IX., Soroksári-u. 49.

Harsány Emil.
IX., Lónyay-u. 17.

Hedvig Sándor.
VII., Dohány-u. 12.

Hegedűs Márton.
VI., Dessewffy-u. 18.

Heisler Jaroslav.
II., Várkert-rakpart 1.

Helios ny. (Tul. Hőnig Lajos.)
VI., Gyár-u. 62.

Hell J. Ede.
VIII., Luther-u. 4.

Hercz Ármin.
VII., Izabella-tér 5.

*Hermes knyomdai r. társ.
V., Báró Atzél-u. 2.

*Herrmann Ignácz.
VI., Szerecsen-u. 2.

Horn Emil.
V., Bálvány-u. 8.

Hornyánszky Viktor.
VI., Aradi-u. 16.

*Hungaria könyvnyomda.
V., Váczi-körút 34.

Hunnia ny. (Tul. Sebők Lipót és Münz Mórné.)
VI., Teréz-körút 3.

Budapest (folytatás):

Hunyadi Mátyás irod. és könyvnyomdai intézet. (Tul. Szlávy Mátyás.)
IV., Zöldfa-u. 43.

Ilauszky József.
II., Bomba-tér 4.

Jancsó Dezső.
VIII., Mária-u. 7.

Jermányi Samu.
VI., Dessewffy-u. 47.

Juhász Zsigmond és Haas Mórné.
V., Tükör-u. 5.

Jutasi Ödön és Lipinszki Lipót.
VIII., Nap-u. 19.

Kalmár Mór.
V., Zoltán-u. 11.

Kállai Ármin.
V., Bálvány-u. 18.

*Kálmán M. és társa.
V., Vadász-u. 32.

Kápolnai Adolf.
VI., Teréz-körút 5.

* Kanitz C. és fiai.
V., Vadász-u. 26.

Károlyi György.
V., Kálmán-u. 5.

Károlyi Ödön.
IX., Ferencz-körút 28.

*Kassino Jakab.
VI., Király-u. 26.

Kaufmann (József), Woititz (Bernát.) és Társa.
VI., Vörösmarty-u. 52.

Keller Dániel.
I., Attila-u. 63.

Ifj. Kellner Ernő.
VI., Csáky-u. 9.

Kellner Gerzson.
VI., Csányi-u. 13.

Kertész József.
V., Mária Valéria-u. 11.

Klein Ignácz.
VI., Lovag-u. 13.

*Klein Vilmos.
VIII., Kerepesi-ut 73.

Kogutovicz Manó.
V., Rudolf-rakpart 8.

Kohn és Grünhut.
VII., Hársfa-u. 1.

Budapest (folytatás):

Kohn Simon kézi sajtója.
VIII., József-körút 10.

Kollmann Fülöp.
V., Arany János-u. 34.

*Korvin Testv.
VI., Révay-u. 14.

Kossuth Lajos ny. (Tul. Laufer Jakab és Holländer József.)
VIII., Tisza Kálmán-tér 5.

Kövér János.
VI., Révay-u. 8.

Közművelődési nyomda.
VI., Izabella-u. 70.

Krammer Lipót és Ehrhardt József
VII., Csömöri-út 28.

Krausz Lajos.
V., Váczi-körút 20.

Krausz S. és T.
V., Zoltán-u. 11.

Kunosy Vilmos és fia.
VI., Teréz-körút 38.

Kunstädter Vilmos.
VII., Csömöri-út 91.

Lajner Joachim.
VI., Vörösmarty-u. 60.

*Langer Ede és fia.
IV., Párisi-u. 4.

Légrády testvérek.
V., Váczi-körút 78.

Leitersdorfer József.
VII., Rombach-u. 4.

Lengyel Lipót.
V., Vadász-u. 35/a.

Leopold Mihály.
VI., Ó-u. 8.

*Löbl Dávid és Fia.
VI., Andrássy-u. 19. és Nagymező-u. 26.

Löbl Mór.
VII., Király-u. 27.

Löblovitz Zsigmond.
VII., Csömöri-ut 78.

Lőrincz Károly.
X., Gyüjtőfogház.

*Löw Ede.
V., Váczi-körút 80.

*Magyar Hirlap nyomdája.
V., Honvéd-u. 10.

*Magyar Sajtó nyomdája.
V., Nádor-u. 74.

Budapest (folytatás):

Maksyskó József.
VI., Dessewffy-u. 36.

Marián György.
VII., Rottenbiller-u. 56.

Markovits és Garai.
VI., Lázár-u. 13.

Márkus Sámuel.
V., Báthory-u. 20.

Meisel Sándor.
VII., Erzsébet-körút 34.

Merkur kny. (Tul. Berger Géza.)
IV., Királyi Pál-u. 9.

Merendiák Károly.
X., Liget-tér 4.

Merényi József.
VII., Károly-körút 19.

Mezei Adolf.
IX., Soroksári-u. 2.

Minerva kny. (Tul. Gansl Zs.)
VI., Szerecsen-u. 7—9.

Muresián Domitian.
V., Báthory-u. 15.

Muskát Béla és Friedmann Samu.
VI., Szondy-u. 4.

Muskát Miksa.
VI., Szondy-u. 8—10.

Müller K.
II., Albrecht-u. 3—5.

Műszaki irod. és nyomdai r. társ. (Üzletvezető: Brett Zsigmond.)
IX., Soroksári-u. 5.

Nágel István és Szidónia,
VII., Vörösmarty-u. 17.

Nagy Mór.
VIII., Rökk Szilárd-u. 28.

Nagy Sándor.
IV., Papnövelde-u. 8.

Nádas Ignáczné.
VI., Dessewffy-u. 45.

Nadel Jakabné (szül. Neumann Gizella).
VII., Károly-körút 7.

*Narodna Recs nyomdája.
VII., Dohány-u. 104.

*Nemzetközi könyvny.
VIII., Futó-u. 44.

Neuwald Illés.
VII., Dohány-u. 44.

Orsz. községi központi nyomda r.-t.
VI., Váczi-körút 61.

Budapest (folytatás):

*Otthon-nyomda.
VIII., Mária-u. 42.

*Pallas irod. és könyvny. r. társ.
V., Kálmán-u. 2.

Pannonia nyomda.
VII., Rombach-u. 8.

Pátria irod. és nyomd. r. t. (Üzletvezető Korzinec József Ferencz.)
IX., Üllői-út 25.

Pázmáneum-kny. (tul. Buday Aladár.)
VIII., Mária-u. 11.

Pesti könyvnyomda r. t.
V., Hold-u. 7.

Pesti Lloyd-t. ny.
V., Dorottya-u. 14.

Plessz Ignácz.
VI., Váczi-körút 39.

Id. Poldini Ede és Társa. (Tul. Kerner Istvánné.)
IV., Irányi-u. 1.

Pollacsek Mórné.
VI., Podmaniczky-u. 6.

*Pollák Elkán.
V., Nagykorona-u. 21.

Pollák Jakab.
VI., Aradi-u. 15.

*Pollák M. Miksa és tsa.
V., Akadémia-u. 15.

Poporul Roman nyomda. (Tul. Biraucz Demeter.)
VI., Vörösmarty-u. 60/a.

Posner K. Lajos és fia.
VI., Csengery-u. 31.

*Posta- és távirda igazg. kny. (M. k.)
IV., Főposta épület.

*Postatakarékpénztár kny. (M. kir.)
V., Széchényi-u. 2.

Preszburg Frigyes utóda Schwarz Lajos.
V., Arany János-u. 14.

Propper Leó.
VII., Erzsébet-körút 35.

Quittner József.
IV., Károly-körút, Közp. városház.

Radenkovits Dragulin és Krsztics Irén Anna.
IX., Rákos-u. 11.

Radó Izor.
VI., Szerecsen-u. 13.

Budapest (folytatás):

Radó Jenő.
V., Szemere-u. 19.

*Radó Vilmos.
VI., Ó-u. 2.

Reich Ármin.
VII., Dohány-u. 84.

Révai és Salamon.
IX., Üllői-út 18.

Rigler József Ede.
VI., Rózsa-u. 55.

*Róth Mór és tsa.
VII., Kertész-u. 23.

*Róth József.
IV., Ujvilág-u. 6.

Róth Sándor és Pintér Manó.
VII., Király-u. 85.

Rózsa Izidor.
VI., Podmaniczky-u. 27.

Rózsa Kálmán és neje.
VIII., Szentkirályi-u. 30.

Rubin Izidor.
VII., Király-u. 13.

Schlesinger Vilmos.
V., Szabadság-tér 4.

Schmelz Izidor.
VI., Izabella-u. 70.

*Schmidl Sándor.
VI., Szerecsen-u. 6.

Schultz Ábrahám.
VIII., Baross-u. 81.

Singer Lipót.
IV., Károly-körut 24.

Singer és Spenn.
VI., Szondy-u. 11.

Skopper József.
VII., Kertész-u. 34.

Sós Izidor és Klein Herman.
VIII., Csepreghy-u. 2.

Spatz Henrik.
VII., Dob-u. 55.

Spinner Adolf.
VI., Dessewffy-u. 43.

*Spitzer Márk.
VII., Klauzál-u. 13.

Stephaneum.
VIII., Szentkirályi-u. 28/a.

Stern Adolf.
VII., Munkás-u. 11.

Stern Péter.
VII., Kazinczy-u. 35.

Budapest (folytatás):

Stohauzl Ede József.
VI., Lehel-u. 5.

Süsz Dávid.
IV., Fővám-tér 5.

Szántó József.
VI., Uj-u. 21.

Székely Viktor.
VI., Ó-u. 15.

*Székesfővárosi házi nyomda.
IV., Központi városház.

Szent László ny.
VIII., Rökk Szilárd-u. 28.

Szrpszke Novoszty kny. (Tul. Krnyácz János.)
IX., Lónyai-u. 12.

Téri Áron.
VII., Valeró-u. 9.

Thália-nyomda. (Tul. Faludi Gábor.)
V., Csáky-u. 2/b.

Ullmann Vilmos.
IV., Régi posta-u. 4.

Ungár Selig.
V., Nádor-u. 58.

Unio-kny. (Tul. Bachrach Ludmilla és Vig Emil).
VI., Uj-u. 7.

Varga Endre.
V., Váczi-körut 78.

Özv. Várnai Fülöpné és Várnai Dezső.
IV., Régi posta-u. 3.

Vigyázó Tivadar.
VI., Váczi-körut 39.

*Vincze és Bartók.
V., Bálvány-u. 15.

Wagner Ferencz.
VIII., Futó-u. 44.

Weissenberg Ármin.
VIII., József-körut 16.

Weisz Lipót.
VI., Ó-u. 39.

Wellesz Béla.
VI., Uj-u. 37.

Wiesenger József.
VII., Wesselényi-u. 30.

Winkler Armin és Bromberger Jakab.
VII., Dob-u. 69.

Wimmer Márton.
III., Serfőzö-u. 10.

Budapest (folytatás):

Wodianer F. és fiai.
IV., Sarkantyús-u. 3.

Wotitz Vilmos.
IV., Kossuth Lajos-u. 1.

Yost írógép r.-t. ny. (Üzletvezető: Káldor Marczell.)
VII., Erzsébet-körút 9—11.

*Zawadil E.-féle menetjegy ny. (Tul. Christoph Paula és Jirschik András.)
V., Zoltán-u. 13.

Zeisler M.
VII., István-tér 17.

Buziás:
Ullmann Ferencz.

Csacza:
Braun Rezső.

Csákova:
*Chudy testvérek utóda Grádl Péter.

Csáktornya:
Fischel Fülöp (Stranz Sándor).

Cservenka:
Heincz Lajos.
Welker Ádám.

Csikszereda:
Györgyjakab Márton utóda (Diesznandt Viktor).
Szvoboda József.

Csongrád:
*Bozó és Justin.
Tiszavidék nyomdája. (Tul. Silber János).
Weisz Márk.

Csorna:
Kokas István és Neumann Samu.

Csurgó:
Vágó Gyula.

Czegléd:
*Nagy Elek
Sebők Béla.

Dárda:
*Frank Béla.

Debreczen:
*Adler Józsefné.
Csokonai nyomda. (Tul. Lengyel Imre és társa.)
Debreczen sz. kir. város kny.
Hoffmann és Kronovitz.
*Horovitz Zsigmond.

Debreczen (folytatás):
Hungaria-nyomda.
*Komáromi József.
Kutasi Imre.
*László Albert.
*Pongrácz Géza.

Deés:
Bernát Nándor.
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.

Detta:
*Tringl és Kirsch.

Déva:
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.

Devecser:
Rosenberg Zsigmond.
Vörösmarty-könyvnyomda (tul. Huss Gyuláné).

Dicsőszentmárton:
*Dosztál K.
Hirsch Mór.

Ditró:
Ditró és Szárhegy közs. nyomdája.

Dombovár (Tolna m.):
Dombovári kny. (Tul. Bruck Sándor.)

Dunaföldvár:
Somló Manó.

Dunaszerdahely:
Adler N. Lipót.
Goldstein Józsua.

Eger:
Baross-nyomda. (Tul. Paunz Sándor.)
Egri nyomda részv. társaság.
Egri érseki lyceum ny.
*Löw Sámuel.
Schwartz Ilka.

Enying:
Politzer Jenő.

Eperjes:
Kósch Árpád.
Pannonia nyomda. (Tul. Kahn Mór.)

Érmihályfalva:
Beck Adolf.

Érsekujvár:
Kohn Samu.
*Pálinkás J. Géza.
Winter Zsigmond.

Erzsébetfalva:
*Matkovich A.

Erzsébetváros:
*Kotzauer D.

Esztergom:
Özv. Buzárovits Gusztávné.
»Hunnia« nyomda. (Tul. Gerenday József.)
Laiszky János.

Facset:
*Molnár Árpád.

Fehérgyarmat (Szatmár m.):
Klein József.

Fehértemplom:
Kuhn Péter.
Wunder Gusztáv.
Wunder Gyula.

Félegyháza:
Feuer Illés.
Vesszősi József.

Felsőeőr (Vas m.):
Schodisch Lajos.

Felső-Vissó (Máramaros m.):
Schiffmann Chána Taube.

Fiume:
Battara Pietro.
Chiuzzelin A. et Comp.
Hönig E.
Jerouscheg Luigi.
Mohovich Emidio.
*Novi List ny.
Ruddoff Giovanni.
Unio nyomda. (Tul. Hegyi Jenő.)

Fogaras:
Thierfeld Lipót.

Füzesgyarmat:
Kossuth nyomda (tul. Mátyás Adolf.)

Galántha:
Első galánthai kny. (Tul. Neufeld Samu.)

Galgócz:
*Bródy Simon.
Steiner Adolf.
Szold Jakab.

Gálszécs:
*Berkovits R.

Gödöllő:
*Schulz J.

Gyergyószentmiklós:
Sándory Mihály.

Gyoma:
Kner Izidor.

Gyöngyös:
*Breuer M. Mihály.
Herczog Ernő Ármin.
*Hevesmegy. Lapok ny.
Sima Dávid.

Gyönk (Tolna m.):
Engel József.

Győr:
Dobos Ignácz.
Gróf Gyula és tsa.
Győr-egyházmegyei nyomda.
Heckenast György.
Mercur-kny. (Tul. Láng Jakab Jenő.)
Nitsmann József.
»Pannonia« könyvny. (Tul. Szávay Gyula és Raáb Béla.)

Győrsziget:
Gross testvérek.

Gyula:
»Corvina« nyomda. (Tul. Weinstein Arnold.)
Dobay János.

Gyulafehérvár:
Püspöki lyceumi knyomda. (Bérlő: Papp György.)
*Schäser Ferencz.
Volcz Bálint.

Hajdúböszörmény:
Szabó Ferenczné.

Hajdúdorog:
Grünfeld Mózes.

Hajdúnánás:
Bartha Imre.

Hajdúszoboszló:
Plón Gyula.

Halas:
Práger Ferencz.

Hátszeg:
Hátszeg és Vidéke ny. (Tul. Klafter Ignácz.)
Ideál-kny.

Hatvan:
Hoffmann M. L.

Heves:
Adler József.

Hódmezővásárhely:
Hmvásárhelyi nyomda részv.-társ. (Üzletvezető: Róth Antal.)

Hódmezővásárhely (folytatás):
Lévay Fülöp.
»Vásárhely és Vidéke« nyomdája. (Tul. Endrey Gyula.)
Vásárhelyi Hiradó nyomdája. (Tul. Tabacsák Győző és Kasztriener Ármin.)
Wesselényi Géza.

Hódságh:
Pfiszter József.
Raab János.

Holics:
Malovani József.

Homonna:
Kohn Jenő.
Waller H. és tsa.

Huszt:
Mermelstein Fülöp.

Igló:
Schmidt József.
Tátra-nyomda. (Tul. Stein Ignácz.)

Ipolyság:
Neumann Jakab.
*Polgár Ignácz.

Jászapáti:
*Galamb Zoltán.

Jászberény:
Brünauer Adolf.
Hay Géza és Grün Herman.
Kalocsa és Kubicza.

Kalocsa:
Jurcsó Antal.
Werner Ferencz.

Kaposvár:
Gerő Zsigmond.
Hagelmann Károly.
Özv. Jancsovics Gyuláné.
*Kéthelyi L. és tsa.
Singer Lipótné.

Kapuvár:
Buxbaum József.

Karánsebes:
Fleissig Lipót.
Gör. kel. román egyházmegye kny.

Karczag:
Sződi S.

Kassa:
Breitner Mór.
Gutenberg ny. (Tul. Lukács G.)
Koczányi Béla.
László Béla.

Kassa (folytatás):
Schwarcz Alfréd.
Vitéz A. utóda (Schillinger Zoltán.)
Vulkán Ábrahám.
Werfer Károly.

Kecskemét:
Első kecskeméti hirlapkiadó és nyomda r.-t.
Pestmegyei Hirlap ny.
Steiner Mihály.
Szappanos István.
Sziládi László.
Tóth László-féle ny. (Tul. Fekete Mihály.)

Késmárk:
Altmann Dávid.
Szauter Pál.

Keszthely:
Farkas János.
Nádai Ignácz.
Sujánszky József.

Kézdivásárhely:
Ifj. Jancsó Mózes.
Turóczi István.

Királyhelmecz:
Klein Gyula.

Kisbér:
Haftl Kálmán.

Kisczell:
*Dinkgreve Nándor.

Kisjenő:
Gallovics és Liebermann. (Tul. Gallovics Dezső.)

Kiskőrös:
Kalisch Ignáczné.

Kismarton:
Dick Ede.
Gabriel Jakab.

Kispest:
Első kispesti könyvnyomda. (Tul. Fischhof Henrik.)

Kisújszállás:
Szekeres József.

Kisvárda:
Berger Ignácz.
Ifj. Klein Gyula.

Kolozsvár:
»Ellenzék« nyomdája. (Tul. Magyary Mihály.)
Fenyvesi Viktor.
Gámán János örököse.

Kolozsvár (folytatás):
Lepage Lajos.
Liczeum-nyomda. (Tul. Gombos Ferencz.)
Magyar Polgár nyomdája. (Tul. Ajtai K. Albert.)
Polcz Albert.
Schaberl József.
*Stief Jenő és tsa.
*Ujhelyi M. és T.
Weinstein Béni.

Komárom:
Hacker Richárd.
Hungária kny. (Tul. Freisinger Mór.)
Schönwald Tivadar.
Spitzer Sándor.
Szénássy János.

Korpona:
*Joerges A. özv. és fia.

Körmend:
*Bertalanffy József.
Körmendi könyvnyomda részvénytársaság.

Körmöczbánya:
Paxner J. és Biron H.

Kőszeg:
Feigl Frigyes.
Feigl Gyula.

Kúla:
Berkovits Márk.

Kúnszentmárton:
*Bozóky G.
Csanádi József.

Lajtaszentmiklós:
*Stiborszky Fülöp.

Lakompak (Sopron m.):
Krausz Henrik.

Léva:
Dukesz Lipót.
Nyitrai és társa.
*Schultz Ignácz.

Lippa:
*Máhr Emil.
*Zeitler Lajos.

Liptószentmiklós:
*Klimes és Pivkó.
Steier Izidor.

Losoncz:
Kármán Zsigmond.
Losonczi Sándor.
Roth Simon.

Lőcse:
Reiss Tivadar József.
Szepesvm. közig. kny. (Tul. Braun Fülöp.)

Lugos:
Szidon József
Tipografia Heres. (Tul. Belle, szül. Bersan Julia.)
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.

Magyaróvár:
Czéh Sándor-féle kvnyomda. (Tul. Czéh Lajos.)

Magyarpécska:
Ruber István.

Majsa.
Sziller János.

Makó:
Kovács Antal.
»Makói Hirlap« ny. (Tul. Neumann József).
»Maros« nyomda. (Tul. Gaál László.)

Malaczka:
Wiesner Alfréd.

Mármarossziget:
Blumenfeld és Dávid.
Mármarosi könyvny. és kiadó r.-t.
Mayer és Berger.
Wider Mendel fia.
*Wizner és Dávid.

Marczali:
*Mizsúr Ádám.

Margitta:
*Hungária kny. (tul. Pollák Lajos.)

Marosludas:
Glück József.

Marosvásárhely:
Adi Árpád.
Ev. ref. kollegium-nyomda. (Bérlő Benkő László.)
Grün Vilmos.

Mátészalka:
Weisz Antal.
Weisz Zsigmond.

Medgyes:
Reissenberger G. A.

Mezőkövesd:
Balázs Ferencz.

Mezőtúr:
*Braun Juda.
Gyikó Károly.

Miava:
Haas Mór.

Mindszent:
Weisz Ignácz.

Miskolcz:
Boros Benő.
*Forster, Klein és Ludvig.
*Lőwy József fia.
Stamberger Bernát.
Sugár Bertalan és neje.
Szelényi és Társa.

Misztótfalu:
Simon Aurél és társa.

Modor:
*Rohacsek Simon.

Módos:
Hoffmann Béla.

Mohács:
Blandl János.
Rosenthal Márk és fia.

Monor:
Monorkerületi ny. (Tul. Molnár Sándor.)

Moór:
Reszler Jakabné.

Moson:
Grünfeld Ignácz.

Munkács:
*Grósz testvérek.
Grünstein Mór.
*Kahn és Fried.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.

Muraszombat:
Ujházi Miksa.

Nagy-Atád:
Günsberger Antal.

Nagybánya:
Morvay Gyula és Undy Domokos.
Nánásy István.
Weinberger Lajos.

Nagy-Becskerek:
Jokly Lipót.
Pleitz Fer. Pál utóda. (Dr. Brajjer L. és Mayer R.)
Seprős Valter.

Nagybittse (Trencsén m.):
Spiegel Samu.

Nagyenyed:
Nagyenyedi kny. és papirárúgyár r.-t.

Nagykálló:
Sarkady József.

Nagykanizsa:
Farkas és Kraus.
Fischel Fülöp.
Ifj. Wajdits József.
Weiss L. és F.

Nagykároly:
Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.

Nagykáta:
*Nagykátai és monori kny. (Tul. Molnár S.)
Perényi Elek.

Nagykikinda:
*Gain és Milenkovits.
Kiadói ny. r. t.
Pannonia-ny. (Tul. Balázs Jenő.)
Radák János.

Nagykőrös:
Bazsó Lajos.
Ottinger Kálmán.

Nagylak:
*Weisz Márk.

Nagymarton:
Gellis Henrik.
Kohn József H.
Schön Samu.

Nagymihály:
Landesman B.

Nagyrőcze:
*Büchler Béla.

Nagyszalonta:
Reich Jakab.
*Sichermann Mór.

Nagyszeben:
Drotleff József.
Görög keleti főegyházmegyei ny.
Gütler János.
Krafft Vilmos.
Steinhausen T. utóda (Reissenberger Adolf).
Tipografia nyomda. (Tul. Marschall József.)

Nagyszentmiklós:
Wiener Náthán.

Nagyszombat:
Fiebig József.
Goldmann Miksa özvegye.
Horovitz Adolf.
Reisz Sarolta.
Winter Zsigmond özvegye.

Nagyszőllős:
*Ugocsai közp. könyvny.
Zala Mór.

Nagytapolcsány:
Platzko Gyula.

Nagyvárad:
Ifj. Berger Sámuel.
Helyfi László.
Hönig Józsefné.
Láng József.
Laszky Ármin.
Neumann Vilmos.
Pauker Dániel.
Rákos Vilmos utóda (Adler Béla).
Sebő Izsák Imre.
Sonnenfeld Adolf.
Szabadság ny. (Tul. Rákos Hermina.)
Sz.-László ny. (Bérlő Csávássy Gyula.)

Námesztó:
*Schein M.

Naszód:
*Schwartz Mór.

Németbogsán:
Rosner Adolf.

Németpalánka:
Kristofek József és Blazsek Józsefné.

Nezsider:
Horváth Julia.

Nyirbátor:
Friedmann Lipót.

Nyiregyháza:
Jóba Elek.
Nagy Mórné.
Piringer János. (Tul. özv. Piringer Jánosné.)

Nyitra:
Huszár István.
Iritzer Zsigmond.
Kapsz Győző és Kramár Vilmos.
*Lőwy Antal.
Neugebauer Nándor.

Óbecse:
Lévai Lajos.

Ókanizsa:
Bruck P. Pál.
*Schwartz A.

Oravicza:
Kehrer L.
Wunder Károly.

Orosháza:
Pless N.
Veres Lajos.

Orsova:
*Handl József.
*Tillmann R.

Ószéplak:
Nyitravölgyi gazd. egyl. nyomdája.

Ószivacz:
Sonnenfeld Armin.

Paks:
Rosenbaum Miksa.

Pancsova:
Jovanovics testvérek.
*Kohn Samu.
Koszanics Miklós.
Vig Simon.
Wittigschlager Károly.

Pankota:
Bod József.

Pápa:
Ev. ref. főiskolai nyomda. (Bérlő Kis Tivadar.)
Goldberger Gyula.
Nobel Ármin.
*Stern Rezső.

Pécs:
*Engel Izidor.
Hochrein J.
Pécsi irod. és könyvnyomdai r. t.
Püspöki lyceum kny. (Bérlő Madarász Béla.)
Taizs József.
Wessely és Horváth.

Perjámos:
*Hungária kny.
Pirkmayer Alajos.
Reimholz Ferencz.

Petrozsény:
Figuli Antal.

Pozsony:
Alkalay Adolf.
Angermayer Károly.
Eder István.
Freistadt Mór.

Pozsony (folytatás):
Grünfeld Lipót.
Katholikus irodalmi részv.-társaság.
Lichtenfeld Salamon.
Natali Magdolna.
Pesiwofsky János.
Richter Károly.
Schönberger Bernát.
»Westungarischer Grenzbote« nyomdája. (Tul. Simonyi Iván.)
Wigand F. K. (Stromszky Emil.)

Pöstyén:
*Gipsz H.

Predmér:
*Links M. utóda: Rosenzweig H.

Puchó:
Reismann Mór J.

Putnok:
Gärtner Ignácz.

Püspökladány:
*Deutsch Izrael.

Ráczkeve:
Csery István.

Rákospalota:
*Deutsch Mózes.
*Fischer Dezső.

Resicza:
Eisler József.
Weisz Adolf.

Rimaszombat:
*Falvi Jenő.
Lévay Izsó.
Náray János Albert.
Rábely Miklós.

Rózsahegy:
Kohn Adolf.
Salva Károly.

Rozsnyó:
Kovács Mihály.
Sajóvidék nyomdája. (Tul. Hermann Istvánné.)

Rutka:
*Böhm Albert.

Sajósolymos.
Bács Jánosné.

Salgótarján:
Friedler Armin.
Polacsek Sándor.

Sárbogárd:
Spitzer Jakab.

Sárospatak:
Ev. ref. főiskola ny. (Tul. Steinfeld Jenő.)

Sárvár:
Jakoby B. utóda Stranz János.

Sátoraljaujhely:
Hegyalja ny. (Tul. Alexander V.)
Landesmann Miksa és tsa.
Lővi Adolf.
Pannonia ny. (Tul. Ócskay László.)
Zemplén-nyomda. (Tul. Ehlert Gy.)

Segesvár:
Horeth Frigyes.
Jördens testv.

Selmeczbánya:
Bleyer Adolf.
Joerges Ágost özv. és fia.

Sepsiszentgyörgy:
Jókai nyomda részv. társ.
Móricz István és Vajna Lajos.

Siklós:
Harangozó József.
*Minerva ny. (Tul. Klein F.)
Wessely és Horváth.

Sopron:
Binder Pál, ezelőtt Reininger Ármin.
Breiner E. fia.
Gellis Mór.
Petőfi-nyomda. (Tul. Zsombor Géza.)
Romwalter Alfréd.
Röttig Gusztáv.
Török Kálmán és Kremszner Károly.
Zollner és Ungár.

Stájerlak:
Hollschütz Frigyes.

Sümeg:
Horvát Gábor.

Szabadka:
Bittermann József.
Braun Adolf.
Hirth Lipót és tsa.
Krausz és Fischer.
Szabados Sándor.
Székely Simon.

Szakolcza:
Teszlik és Neumann.

Szamosujvár:
Aurora-nyomda (tul.Todorán Endre.)
Gör. kath. egyházmegyei kny.

Szarvas:
Danszky Sándor.
*Kovács Károly.
Sámuel Adolf.

Szász-Régen:
Burghardt Dezső.
Schebesch Károly.

Szászsebes:
Stegmann János.
Winkler Gusztáv.

Szászváros:
Minerva-nyomda r.-t.
*Nulai J.
Schäser Anna.
*Szászvárosi kny. r.-t.

Szatmárnémeti:
*Grosz és Oesterreicher.
*Kalik és Szerémi.
*Kölcsey-nyomda.
Morvai János.
Nagy Lajosné.
Pázmány-sajtó.
»Szabadsajtó« ny. (Tul. Litteczky Endre.)
Weinberger testvérek.

Szécsény:
Glattstein Adolf.

Szeged:
Endrényi Imre.
Endrényi Lajos.
Engel Lajos.
Gönczi J. József.
Schulhof Lajos.
Traub B. és társa.
Várnai Lipót.
*Wesselényi Géza.

Szeghalom:
Kovács Antal.

Szegzárd:
*Árva J.
özv. Báter Jánosné.
Lengyel Pál.
Ujfalussy Lajos utóda Molnár Mór.

Székelyhid:
Kohn Sámuel.

Székelykeresztur:
Szabó testv.

Székelyudvarhely:
Becsek D. fia.
Betegh Pál.

Székesfehérvár:
Csitári G. E.
Debreczeni Gyula.
*Eisler Adolf.
*Glück Mór.
Singer Ede.

Székesvehérvár (folytatás).
Számmer Imre. (Tul. Heckenast Kálmán.)
Számmer Kálmán.

Szempcz:
Fischer Náthán.

Szenicz:
Bezsó János és tsa.
Löffler József.

Szentendre:
Szent-Endre és vidéke ny. (Tul. Schwarcz J.)

Szentes:
Farkas Eugénia.
Kecskeméti Szabó Kálmán és Vajda Ernő.
»Szentes és Vidéke« I. könyvnyomda r.-t.
*Untermüller Ernő.

Szentgotthárd:
Ifj. Wellisch Béla.

Szepesváralja:
Buzás Dénes.

Szepsi:
Tóth István.

Szered:
*Schreiber Mór.
Sterner Dávid.

Szerencs:
Simon József.

Szigetvár:
Corvina ny. (Tul. Fried Dávid.)
Kozáry Ede.

Szikszó:
Blank Simon.

Szilágy-Cseh:
Berkovits Sándorné.

Szilágy-Somlyó:
Bölöni Sándor.
Heimlich Weisz Katalin.
Victoria ny. (Tul. Lázár János.)

Szillhadad:
*Fein Sámuel.

Szinyérváralja:
Vider Jakab.

Szolnok:
Bakos István.
Fuchs Lipót és fia.
*Hay és Grün (Várm. ny.).
Jász-Nagykún-Szolnokmegyei Lapok nyomdája. (Tul. Vezéry Ödön.)
Wachs Pál.

Szombathely:
Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvnyomda.
Gábriel Ágoston.
*Geist Márton.
Seiler Henrik utódai: Szele és Breifeld.

Tab:
*Perl P. Pál.

Tapolcza:
Lővy B.

Tasnád:
Lövinger Lipót.

Tata:
Engländer József és társa.
Nobel Adolf.

Temesvár:
Beyer Róbert.
Csanád egyházmegyei könyvny.
Csendes Jakab.
Délmagyarorsz. könyvnyomda.
Freund Gyula.
Guttenberg-ny. (Tul. Wettel Ferencz.)
Mangold Sándor.
Messinger Sándor.
Moravetz és Weisz.
Pátria ny. (Tul. Csatáry Rezső és ifj. Ádám Ferencz.)
Roschek József és Eichler József.
Steger Ernő utódai.
Trautmann György.
Uhrmann Henrik.
Unio-könyvnyomda. (Tul. ifj. Steiner Károly.)
Veres Sámuel utóda.

Tenke:
*Mandel Ferencz.

Tiszafüred:
Goldstein L.
Kemény Arnold.
Weiszmann Samu.

Titel:
Czája Alajos.

Tokaj:
*Gestetner Adolf.

Tolna:
Weltmann Ignácz.

Tolnatamási:
Jeruzsálem Ede.

Torda:
*Füssy és Sztupjár (ezelőtt Harmath J.)

Torna:
*Rosenblüth Simon.

Tornallya:
*Künstler J.

Törökbecse:
*Jovanovits Gergely,
Radák Jánosné.

Törökkanizsa:
*Bruck P. Pál.
Szegyakov Sándor.

Törökszentmiklós:
Rubinstein Sándor.

Trencsén:
Gansel Lipót.
Skarnitzl X. Ferencz.
Szold Henrik.

Trencsénbaán:
Back Ármin.

Turkeve:
Özv. Fölföldy Györgyné.

Turóczszentmárton:
Gasparik József.
Magyar nyomda. (Tul. Moskóczi Ferenczné.)
Turócz-szt.-mártoni könyvny. r. t.

Ujarad:
Mayr Lajos.

Ujpest:
*Fuchs Antal és József.
*Krőmer Alajos.
Salgó testvérek.
*Wágner Jenő.

Ujverbász:
Kovács János.

Ujvidék:
Fuchs Emil és társa.
Hirschenhauser Benő.
Hungária-ny. (Tulajdonos Friedmann Sándor.)
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics testvérek.

Ungvár:
Gellis Miksa.
Jäger Bertalan.
Lévai Mór.
Székely és Illés.
Unio-kny. r. t. (Igazg. Kaminczky Géza.)

Vácz:
*Kir. orsz. fegyintézeti nyomda.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.

Vágujhely:
Brück Soma.

Vágujhely (folytatás).
Horovitz Adolf.
*Lőwysohn Manó.
Steinmann Jakab.

Verebély:
Hungaria kny. (tul. Neufeld Sándor.)

Versecz:
*Glaser Sándor.
*Guttmann Nándor.
Kehrer Lajos.
özv. Kirchner J. E.
Petko-Pavlovits Milán.
Veronits József.

Veszprém:
Dunántuli kny. (Tul. Köves Béla és K. Paur Ödön.)
Egyházmegyei könyvnyomda.
Krausz Ármin fia.
Népakarat nyomdája. (Tul. Takács Szilveszter.)
*Pósa Endre.

Zalaegerszeg:
Breisach Sámuel.
Tahy Rozália és tsa.
Unger Antal.

Zalaszentgrót:
Nagy Sándor.

Zenta:
Barna János.
Beretka Imre.
Fekete Sándor.
Kabos Ármin.
Plérity és Horvát.
Straub Ödön.

Zilah:
Krausz E. és tsa. (Tul. Nadler Béniné, Krausz Eszter és Krausz Lajos. Czégvezető Nadler Béni.)
Seres Samu.

Zólyom:
Nádosy Ferencz.
Schlesinger Ignácz.

Zombor:
*Baits Vladimir.
Bittermann Nándor és fia.
Kollár József.
Oblát Károly.

Zsolna:
Bjel József és Jellinek József.
Horner Ferencz.
*Nürnberg Ármin.

Zsombolya:
Perlstein Fanny.
Wunder Rezső.

A HAZAI HIRLAPIRODALOM
1903-BAN.

I.
A magyar hirlapirodalom.

Id. Szinnyei Józseftöl.

I. **POLITIKAI NAPILAPOK.***

BUDAPESTEN.

Alkotmány. Szerk. Bonitz Ferencz; kiadó-tulajd. Molnár János. Nyomt. a »Stephaneum.« VIII. évf. Ára 28 kor.

Budapest. Szerk. Gracza György; kiadó-tulajdonos Wodianer F. és fiai. XXVII. évf. Ára helyben 20 kor; vidékre 24 kor.

Budapesti Friss Ujság. Szerk. Ilosvai Hugó. IV. évf. Nyomt. a »Hirlapterjesztő vállalat.« Egyes számnak ára 2 fillér.

Budapesti Hirlap. Főszerk. Rákosi Jenő; felelős szerk. Csajthay Ferencz; kiadó és laptulajdonos a Budapesti Hirlap ujságvállalata. XXIV. évf. Ára 28 kor.

Budapesti Közlöny. Hivatalos lap. Ideiglenes fel. szerkesztő dr. Ladik Gusztáv. XXXVII. évf. Kiadja az Athenaeum. Ára a »Hivatalos Értesítő«-vel együtt 40 kor.

Budapesti Napló. Főszerk. Vészi József; fel. szerk. Braun Sándor; kiadja a szerkesztőség. VIII. évf. Nyomt. saját nyomdájában. Ára 14 kor.

Egyetértés. Szerk. Fenyő Sándor; tulajd. és kiadó a »Magyar ujság-kiadó r. társ.« XXXVII. évf. Nyomt. Nagy Sándor. Ára 40 kor.

Esti Ujság. Szerk. Barna Izidor; kiadó-tulajd. Rákosi Jenő Budapesti Hirlap ujságvállalata (Zilahy Simon). VIII. évf. Ára helyben 9 kor. 60 fill.; vidéken 13 kor. 20 fill.; számonként 2 fill.

Friss Ujság. Szerk. Habár Mihály; kiadó-tulajd. a »Magyar Hirlap-kiadó-társaság.« VIII. évf. Ára egy hóra 1 kor. 20 fill.; egyes szám 2 fill.

Független Hirmondó. Szerk. Győrffy József. I. évf. Nyomt. Magyar Sajtó. Ára havonként 10 kor.

Független Magyarország. Főszerk. Dr. Lengyel Zoltán, fel. szerk. Lóránt Dezső. II. évf. Nyomt. a F. M. hirlapkiadó r. társ. knv. Ára 28 kor.

Függetlenség. Szerk. Palotai Hugó. I. évf. Nyom. Beer E. r. t. Ára 1 hóra 1 kor. 20 fill. Egyes szám 2 fill.

Hazánk. Szerk. Buday Barna; kiadótulajd. Korbuly József. Nyomt. Stephaneum X. évf. Ára 28 kor.

Kis Ujság. Szerk. dr. Kovács Dénes; kiadó-tulajdonosok Wodianer F. és fiai nyomd. XVII. évf. Ára helyben 14 kor. vidékre 18 kor.

Kurucz Ujság. Szerk. Szeredai Leo; kiadó-tulajd. a Magyar Ujságkiadó r. t. ny. I. évf. Ára 2 kor. 20 fill. Egyes szám 2 fillér.

Magyar Állam. (Idők Tanuja.) Főszerk. dr. Hortoványi József; felelős szerk. Szemnecz Emil; laptulajdonosok: Lonkai Antalné örökösei. XLIV. évf. Ára 40 kor.

Magyar Esti Lap. Szerk. Timár Szaniszló; kiadók dr. Szalay Mihály és Székely József; tulajdonos a MEL. hirlapkiadó részvény-társaság. Nyomt. Európa. X. évf. Ára 9 kor. 30 fill.

Magyar Hirlap. Főszerk. dr. Hertzka Tivadar, fel. szerk. Márkus Miksa; kiadótulajdonos Magyar Hirlap kiadó részvény-társaság. XIV. évf. Ára 28 kor.

Magyar Nemzet. Főszerk. dr. Jókai Mór és Beksics Gusztáv; fel. szerk. Adorján Sándor; kiadó-tulajd. az Athenaeum irod. és nyomdai részv. társ. V. évf. Ára 24 kor.

* Azon hirlapok és folyóiratok vétettek fel, melyek mint köteles példányok érkeztek be a M. Nemz. Múzeumba. — Ez összeállítás, mely 1894-ig a Vasárnapi Ujságban jelent meg, az 1895. évtől kezdve a Magyar Könyvszemle rendes mellékletét képezi.

Magyarország. Főszerk. Holló Lajos; tulajdonos a »Magyarország« hírlapkiadó részv.-társaság. Nyomt. a »Kosmos.« X. évf. Ára 28 kor.

Magyarság. Szerk. és laptulajdonos Korbuly József, IV. évf. Nyomt. Stephaneum ny. Ára 12 kor.

Magyar Szó. Szerk. dr. Pályi Ede. IV. évf. Nyomt. Kosmos. Ára 28 korona.

Magyar Világ. Szerk. Benedek Elek. II. évf. Nyomt. Európa. Ára 16 kor. (Megszünt.)

Nemzeti Ujság. Szerk. Forrai F. Oszkar. V. évf. Nyomt. a »Hirlapterjesztő vállalat (Székely Viktor). Egyes szám ára 2 fill.

Pesti Hirlap. Szerk. dr. Légrády Imre; kiadják és nyomt. a Légrády-testvérek. XXIV. évf. Ára 28 kor.

Pesti Napló. Szerk. Szerdahelyi Sándor; kiadó-tulajd. a Pesti Napló részvénytársaság. LIV. évf. Ára 28 kor.

Pesti Ujság. Szerk. Ney J. Jenő; nyomt. a »Hirlapterjesztő vállalat« IV. évf. Ára ?

Uj Hirek. Szerk. Ilosvai Hugó. II. évf. Nyomt. Székely Viktor. Egyes szám ára 2 fill.

Uj Lap. Szerk. Gyürky Ödön, kiadótulajd. a kath. egyesületek országos szövetkezete. II. évf. Nyomt. a »Stephaneum«. Egyes szám ára 2 fill.

Ujság (Az—) Szerk. Gajári Ödön; kiadó-tulajd. Az Ujság részvénytársaság. I. évf. Nyomt. az Athenaeum. Ára 28 kor.

VIDÉKEN.

Aradi Friss Ujság. (Arad.) Szerk. Radó Károly; kiadó-tulajd. Steinfeld Lajos. V. évf. Nyomt. aradi ny. r. t. Egyes szám ára 2 fillér. (Megszünt.)

Aradi Közlöny. (Arad.) Szerk. Stauber József; kiadja az »Aradi nyomdatársaság«. XVIII. évf. Ára 24 kor.

Aradi Ujság. (Arad.) Szerk. Radó Károly, tulajd. Székely Miklós II. évf. Nyomt. Aradi ny. r. t. (Megszünt).

Bácskai Hirlap. (Szabadka.) Szerk. Braun Henrik. VIII. évf. Nyomt. Fischer. Ára 16 kor.

Bácsmegyei Napló. (Szabadka.) Szerk. dr. Csillag Károly; laptulajd. dr. Janiga János és Vojnich Gyula. I. évf. Nyomt. Kladek István és Hamburger Mór. Ára 16 kor

Bajai Friss Ujság. (Baja.) Szerk. Fodor Károly; kiadó: Rothschild Zsigmond. III. évf. Nyomt. a bajai Friss Ujság szerződéses ny.

Békésvármegyei Értesítő. (B.-Csaba.) Szerk. Tóth Pál; kiadó-tulajd. dr. Kenéz Sándor. I. évf.

Brassói Hirlap. (Brassó.) Szerk. Molnár Lajos. I. évf. Nyomt. kiadótulajd. Herz Budapesten. Ára 12 kor.

Brassóvármegye Hivatalos Lapja. (Brassó.) Szerk. dr. Jekel Frigyes. I. évf. Nyomt. A. Gust. Ára 20 kor.

Brassói Lapok. (Brassó.) Szerk. dr. Vajna Gábor. IX. évf. Nyomt. a tulajd. Trattner H. Ára 20 kor.

Debreczen. (Debreczen.) Főszerk. Benedek János, szerk. és kiadó Székely Imre. XXXV. évf. Hetenként ötször. Ára 20 kor.

Debreczeni Független Ujság. (Debreczen.) Szerk. és kiadó-tulajd. ifj. Móricz Pál. I. évf. Nyomt. Hoffmann és Kronovitz.

Debreczeni Ujság. (Debreczen.) Szerk. és laptulajd. Than Gyula. Nyomt. a városi könyvnyomda. VII. évf. Ára 12 kor.

Délmagyarországi Közlöny. (Temesvár.) Szerk. és laptulajd. Lendvai Miklós. Nyomt. Csendes Jakab. XXIV. évf. Ára 28 kor.

Ellenzék. (Kolozsvár.) Főszerk. Bartha Miklós; szerk. és kiadó-tulajd. Magyary Mihály nyomdász. XXIV. évf. Ára 32 kor.

Eperjesi Friss Ujság. (Eperjes.) Szerk. Ilosvai Hugó. II. évf. Nyomt. Székely Viktor Budapesten. Egyes szám 2 fillér. (Megszünt.)

Erdélyi Hirlap. (Nagy-Enyed.) Szerk. dr. Asztalos Kálmán. I. évf. Nyomt. Könyvny. és papirgyár r. t. Ára 20 kor.

Félegyházi Ujság. (Kunfélegyháza.) Szerk. Feuer Illés. II. évf. Nyomt. Politzer Vilmos laptulajd. Egyes szám 2 fill.

Felsőmagyarország. (Kassa.) Szerk. dr. Hohenauer Ignácz. XIX. évf. Nyomt. Vitéz A. utóda. Ára 20 kor.

Függetlenség. (Arad.) Szerk. Müller Károly. II. évf. Nyomt. saját ny. Ára helyben 20 kor. vidékre 24 kor.

Függetlenség. (Szentes.) Kiadó-tul. Kecskeméti Szabó Kálmán nyomdász. I. évf. Egyes szám 2 fill.

Függetlenség. (Pestmegyei Hirlap. Kecskemét.) Főszerk. Szappanos István; fel. szerk. dr. Mészáros Ferencz. XVI. évf. Nyomt. Szappanos István. Ára 10 kor.

Győri Hirlap. (Győri Közlöny, Győr.)

Szerk. és kiadó-tulajd. Szávay Gyula; XLVII. évf. Nyomt. Pannonia. Ára 24 kor.

Győri Friss Ujság. (Győr.) Főszerk. Schön Bernát, fel. szerk. Ilosvai Hugó. II. évf. Nyomt. Székely Viktor Bpesten. Ára 1 hóra 1 kor 60. fill.

Heti Szemle. (Szatmár.) Szerk. Báthori Endre. XII. évf. Nyomt. a kiadó Pázmány-sajtó. Ára 6 kor.

Hunyadvármegye. Szerk. Zádory Károly. II. évf. Nyomt. Hirsch Adolf. Hetenként 2-szer. Ára 12 kor.

Kassai Friss Ujság. (Kassa.) Szerk. Miklós Gyula: kiadó Pocsátkó Jenő; nyomt. Székely Viktor Bpesten. III. évf. Ára 14 kor. 40 fill.

Kecskeméti Friss Ujság. (Kecskemét.) Napilap. Főszerk. dr. Kecskeméthy Géza, fel. szerk. Sz. Kovács Pál. Kiadótulajd. az Első kecskeméti nyomdai r. t. IV. évf. Ára 8 kor.

Kis-Pest-Szent-Lőrinczi Friss Ujság. (Kis-Pest.) Szerk. Hegedüs András. III. évf. Nyomt. Székely Viktor. (Megszünt.)

Kolozsvári (Erdélyi) Friss Ujság. (Kolozsvár.) II. évf. Nyomt. Gámán János örökösök.

Komáromi Friss Ujság. (Komárom.) Szerk. Fülöp Zsigmond. Nyomt. Székely Viktor Bpesten. II. évf. Ára 6 kor. 40 fill.

Közvélemény. (Szeged.) Szerk. és kiadó Rostkowitz Artur. Nyomt. Várnay L. VI. évf. Ára?

Magyar Polgár. (Kolozsvár.) Szerk. Ajtai K. Albert nyomdász. XXVI. évf. Ára 28 kor.

Magyar Tengerpart. (Fiume.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hegyi Jenő. Nyomt. az Unió ny. XI. évf. Ára 24 kor.

Miskolczi Friss Ujság. (Miskolcz.) Szerk. Darvas Dezső. V. évf. Nyomt. a M. Friss Ujság szerződéses ny. (Székely Viktor Bpesten.) Egyes szám ára 2 fill.

Miskolczi Napló. (Miskolcz.) Szerk. dr. Kovács József és Hubert János. Nyomt. Szelényi és társa. III. évf. Ára helyben 12 kor., vidékre 16 kor.

Nagybecskereki Hírlap. (Nagybecskerek.) Főszerk. Sándor Mihály, fel. szerk. Illés Jenő. Nyomt. Seprős Valter, III. évf. Ára 20 kor.

Nagykanizsai Friss Ujság. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. Kramer Lajos; kiadótulajd. Krausz és Farkas. Nyomt. a Nagykanizsai Friss Ujság szerződéses ny. III. évf. Ára 14 kor. 40 fill.

Nagyvárad. (Nagy-Várad.) Kiadótulajd. a nagyváradi hirlapkiadó r. t. fel. szerk. Sas Ede és Márton Manó. Nyomt. Lang József. XXXIV. évf. Ára helyben 24 kor., póstán küldve 28 kor.

Nagyváradi Friss Ujság. (Nagyvárad.) Szerk Halász Lajos; IV. évf. Nyomt. Boros Jenő.

Nagyváradi Napló. (Nagyvárad.) fel. szerk. dr. Dési Géza, szerk. Fehér Dezső és Ady Endre; Nyomt. Boros Jenő VI. évf. Ára helyben 24 kor., vidékre 28 kor.

Nyitramegyei Ellenőr. (Nyitra.) Szerk. dr. Kiss Gereben, kiadó-tulajd. a nyitram. irod. és ny. vállalat. II. évf. Nyomt. Iritzer Zsigmond.

Nyugatmagyarországi Hiradó. (Pozsony.) Szerk. és laptulajd. dr. Vutkovich Ödön. XVI. évf. Nyomt. Wigand F. K. Ára 24 kor.

Pécsi Közlöny. (Pécs.) Főszerk. dr. Késmáry István, fel. szerk. Döme Anzelm; kiadó-tulajd. Madarász Béla. XI. évf. Hetenként 2-szer. Nyomt. liceumi ny. Ára 24 kor.

Pécsi Napló. (Pécs.) Főszerk. Lenkei Lajos; kiadó-tulajd. a pécsi irod. és könyvny. részvény-társaság. XXII. évf. Ára 24 kor.

Somlyói Hirlap. (Szilágy-Somlyó.) Szerk. Pongrácz Aladár. I. évf. Nyomt. Budapesten a Hirlapterjesztő vállalat. Ára egy hóra 60 fillér, egyes szám 2 fill.

Sopron. (Sopron.) Szerk. dr. Kovács István és dr. Meiszner Ernő; kiadó-tulajd. Berecz Ábel. Nyomt. Romwalter Alfréd nyomdász. XXXIII. évf. Ára 16 kor.

Szabadkai Friss Ujság. (Szabadka.) Szerk. Pusztai Béla. Nyomt. a szerződéses nyomda. III. évf. Egyes szám ára 4 fill.

Szabadság. (Nagyvárad.) Szerk. Hegyesi. Márton, kiadó-tulajd. Laszky Ármin nyomdász. XX. évf. Ára helyben 24 kor., vidéken 28 kor.

Szabadság. (Debreczen.) Szerk. Rudnyánszky Gyula. II. évf. Kiadó-tulajd. László József nyomdász. Ára 20 kor.

Szatmári Friss Ujság. (Szatmár.) Szerk. Májdik Arpád. II. évf. Nyomt. Morvay János. Ára 7 kor. 20 fill.

Szatmári Hirlap. (Szatmár.) Szerk. Bartha Kálmán. II. évf. Nyomt. »Szabadsajtó«.

Szegedi Friss Ujság. (Szeged). Szerk. Ujlaki Antal; kiadó-tulajd. Endrényi Lajos nyomdász. IV. évf. Ára 14 kor.

Szegedi Hiradó. (Szeged.) Szerk. Palócz László; kiadó-tulajd. Endrényi Imre nyomdász. XLV. évf. Ára 28 kor.

Szegedi Napló. (Szeged.) Főszerk. Kulinyi Zsigmond; fel. szerk. Békefi Antal; kiadó Engel Lajos. XXVI. évf. Ára 28 kor.

Székelység. (Marosvásárhely.) Szerk. dr. Sárkány Miklós, dr. Hegyi Zsigmond és dr. Szász Albert. VI. évf. Nyomt. Adi Árpád. Ára 14 kor. (Előbb Székely Ellenzék.)

Székesfehérvári Friss Ujság. (Székesfejérvár.) Főszerk. Ilosvay Hugó, fel. szerk. Zeley Imre. Nyomt. a szerződéses nyomda Budapesten. III. évf. Ára helyben 7 kor. vidéken 14 kor.

Székesfehérvári Hírlap. (Székesfehérvár.) Szerk. és tulajd. Tóth Arthur. Nyomt. Számmer Kálmán. VIII. évf. Het. 3-szor. Ára 16 kor.

Szent-Endre és Vidéke. (Szent-Endre.) Szerk. Parlaghy Aladár, kiadótulajd. Csernicsek Imre. I. évf. Nyomt. Székely Viktor. Ára 20 kor. (Megszünt.)

Szentesi Friss Ujság. (Szentes.) Főszerk. Stark Nándor; fel. szerk. Ilosvay Hugó. Nyomt. a szerződéses ny. Budapesten. III. évf. Egyes sz. ára 2 fill.

Szepesi Hírlap. (Igló.) Szerk. Tellery Gyula. I. évf. Nyomt. Székely Viktor Budapesten. Egyes szám ára 2 fillér.

Szombathelyi Friss Ujság. (Szombathely.) Szerk. Füredi Béla kiadótulajd. és Breitfeld Dezső. III. évf. Nyomt. Seiler Henrik utódainál. Egyes szám 4 fill.

Temesvári Ujság. (Temesvár.) Szerk. Ilosvay Hugó. Nyomt. Hirlapterjesztő vállalat. III. évf. Egyes szám ára 2 fill.

Tiszántúl. (Nagyvárad.) Szerk. fel. Vucskics Gyula; laptulajd. »Szent-László-Nyomda« r.-társaság. IX. évf. Ára 16 kor.

Torontál. (Nagy-Becskerek.) Szerk. dr. Brájjer Lajos; kiadja Pleitz Ferencz Pál nyomdász. XXX. évfolyam. Ára 24 korona.

Uj Pécsi Ujság. (Pécs.) Szerk. Mérő Béla; kiadják Wessely és Horváth. II. évf. Nyomt. Székely Viktor Budapesten. Ára egy hóra 60 fill. egyes szám 2 fill.

Uj Pécsi Ujság. Szerk. Ilosvai Hugó. III. évf. Nyomt. Székely Viktor Bpesten. Egyes szám ára 2 fill.

Uj Pesti Hirlap. (Ujpest.) Szerk. Cs. Boda Lajos. I. évf. Nyomt. Szekely Viktor Budapesten. Ára egyes szám 2 fill.

Ujság. (Kolozsvár.) Szerk. dr. Papp József; laptulajd. Gombos Ferencz nyomdász. VI. évf. Ara 24 kor.

Váczi Friss Ujság. (Vácz.) Szerk. Bauer Mihály. II. évf. Nyomt. Székely Viktor Budapesten.

Veszprémi Friss Ujság. (Veszprém) Szerk. Ilosvai Hugó. III. évf. Nyomt. Székely Viktor Budapesten. Egyes szám 2 fill.

Veszprémi Ujság. (Veszprém.) Szerk. Balassa Sándor. I. évf. Nyomt. Székely Viktor Budapesten. Egyes szám ára 2 fillér.

Összesen 102.

II. POLITIKAI HETILAPOK.

BUDAPESTEN.

Budapesti Hétfői Hirlap. Szerk. Szomaházy István. II. évf. Nyomt. az Otthon ny. Ára 5 kor.

Ébredés. Szerk. Gara József, laptulajd. Misoga Sándor társszerk. Nyomt. Wodianer F. és fiai. III. évf. Ára 8 kor.

Független Ujság. A magyar gazdaszövetség közlönye. Szerk. Szilassy Zoltán; kiadó-tulajd. Zsitvay Sándor. IX. évf. Nyomt. »Pátria.« Ára 5 kor. 20 fill.

Képes Néplap és Politikai Hiradó. Szerk. Nagy Miklós; kiadja a Franklin-Társulat. XXXI. évf. Ára 4 kor. 80 fil., a »Világkrónikával« együtt 8 kor.

Magyar Közélet. Szerk. dr Halmai Elemér és Zigány Árpád. II. évf. Hav. 2-er. Nyomt. Országos közp. közs. ny. Ára 24 korona.

Magyar Közérdek. Szerk. Margulit Kálmán. I. évf. Nyomt. Gelléri és Székely. Ára 16 kor.

Magyar Néplap. Szerk. és kiadja Buday Aladár. Nyomt. »Pazmaneum« XII. évf. Ara 3 kor. 60 fill.

48-as Ujság. Szerk. és kiadó-tulajd. Varságh Zoltán. Nyomt. »Stephaneum« ny. és irod. váll. III. évf. Ara 6 kor.

Nemzeti Hirlap. Szerk. Kósa Rezső; laptulajdonos Rózsa Kálmán és neje nyomd. XIX. évf. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Néppárt. Szerk. Rakovszky István és Izsóf Alajos; kiadó-tulajd. Molnár János. V. évf. Ára 3 kor.

A Nép Zászlója. Szerk. és kiadótulajdonos Lukáts Gyula. Nyomt. »Pallas« XVIII. évf. Ára 8 kor.

Politikai Hetiszemle. Szerk. és laptulajdonos Székely Sámuel. X. évf. Nyomt. Neumayer Ede. Ára 20 kor.

Politikai Ujdonságok. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. XLIX. évf. Ára 10 kor; a »Vasárnapi Ujság«-gal együtt 24 kor.

Uj Század. Főszerk. dr. Vázsonyi Vilmos. Kiadó-tulajd. Bálint Dezső. IV. évf. Nyomt. Kosmos. Ára 10 kor.

VIDÉKEN.

Abauj-Kassai Közlöny. (Kassa.) Főszerk. Stekker Károly, fel. szerk. Szauber Béla; kiadja a szerkesztőség. Nyomt. Vitéz A. XXXII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 12 korona.

Alföldi Ellenzék. (Szentes.) Szerk.-tulajd. Vajda Ernő. Nyomt. saját nyomdájában. IV. évf. Hetenként 3-szor. Ára 12 kor.

Bácska. (Zombor.) Szerk. dr. Baloghy Ernő; laptul. és kiadó Bittermann Nándor nyomdász. XXVI. évf. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Bácskai Ellenőr. (Baja.) Szerk. Stoczek Károly. Nyomt. Szabados Sándor. XXIV. évf. Hetenként 4-szer. Ára 12 kor.

Bácsmegyei Független Hirlap. (Zombor.) Szerk. Szilágyi Lajos. I. évf. Nyomt. Hirlapterjesztő vállalat ny. Budapesten. Ára egy hóra 60 fill.

Bajai Független Ujság. (Baja.) Főszerk. dr. Reich Aladár. Szerk. dr. Szirmai Vidor. Nyomt. Nánay Lajos. III. évf. Ára 6 kor.

Békésmegyei Közlöny. (Békés-Csaba.) Szerk. Maros György; laptulajd. Szihelszky József: kiadja a »Corvina« könyvnyomda. XXX. évf. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Besztercze. (Besztercze.) Szerk. és kiadó-tulajdonos. Balázs József. Nyomt. Botschár Tivadar. XX. évf. Ára 8 kor.

Borsodmegyei Lapok. (Miskolcz.) Főszerk. Szombati László, társszerk. a kiadó Forster Rezső; laptulajd. Buthy Lajos és Forster Rezső. Nyomt. Forster, Wesselényi és társai. XXIII. évf. Hetenként kétszer. Ara 12 kor.

Csiki Lapok. (Csik-Szereda.) Szerk. dr. Fejér Antal; kiadó és tulajd. Györgyjakab Márton utóda (Szvoboda testvérek) nyomdász. XV. évf. Ára 8 kor.

Délvidéki Lapok. (Lugos.) Szerk. dr. Haus József és dr. Fränkl Béla. II. évf. Nyomt. Szidon József. Ára 16 kor.

Dunántúli Hirlap. (Győr.) Szerk. Giesswein Sándor és Bihar Jenő; kiadó a Győregyh.-megye könyvnyomda. X. évf. Hetenként 2-szer. Ára 12 kor.

Egri Hiradó. (Eger.) Szerk. dr. Csutorás László; kiadó-tulajd. az érseki lyceumi nyomda. XI. évf. Hetenk. 2-szer. Ára 10 kor.

Egri Ujság. (Eger.) Szerk. dr. Setét Sándor; kiadja Löw B. nyomdász. X. évf. Ára 12 kor.

Ellenzék. (Miskolcz.) Szerk. és tulajd. Ruttkay Menyhért: kiadja Szelényi és társa. III. évf. Hetenként 2-szer. Nyomt. Forster, Klein és Ludvig. Ára 10 kor. (Megszünt).

Ellenzéki Ujság. (Ujpest.) Főszerk. dr. Aradi Béla, fel. szerk. dr. Fehér Márton. II. évf. Nyomt. Wagner J. Jenő Budapesten Ára ?

Esztergom. (Esztergom.) Főszerk. dr. Csajka Ernő; szerk. Dvihally Géza; kiadó-tulajd. dr. Prohászka Ottokár. Nyomt. Buzárovits Gusztáv. VIII. évf. Ára 10 kor.

Fejérmegyei Napló. (Székesfejérvár.) Szerk. Bilkey Ferencz; X. évf. Nyomt. Egyházm. kny. Hetenként 3-szor. Ára 12 kor.

Felsőmagyarországi Hirlap (Sátoraljа-Ujhely.) Szerk. Buza Barna és Rosner Imre. Nyomt. Landesmann Miksa és társa kiadó. VI. évf. Hetenként 2-szer. Ára 10 kor.

Felsőmagyarországi Napló. (Kassa.) Szerk. ifj. Madarász János. I. évf. Nyomt. László Béla.

Felső-Torontál. Előbb Nagy-Szent-Miklós. (Nagy-Szent-Miklós.) Szerk. és laptulajd. dr. Jeszenszky Géza; Nyomt. Wiener Náthán Perjámoson. XII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 10 kor.

Független Hajdúság. (Hajdú-Szoboszló.) Főszerk. Kovács Gyula, Szerk. és kiadó Bor János; laptulajd. Ádám János. I. évf. Nyomt. Plósz Gy. Ára 8 kor.

Gyulafehérvári Hirlap. (Gyula-Fehérvár.) Szerkesztő és laptulajd. Avéd Jákó; kiadó Papp György nyomdász. XVII. évf. Ára 8 kor.

Határőr. (Pancsova.) Szerk. Wittigschlager Lajos; kiadó-tulajd. Wittigschlager Károly nyomdász. XII. évf. Ára 10 kor.; vidékre 11 kor.

Heti Szemle. (Szatmár.) Szerkesztő Báthory Endre; kiadó a »Pázmány-sajtó.« XII. évf. Ára 6 kor.

Hevesvármegyei Hirlap. (Eger.) Főszerk. Babocsay Sándor; fel. szerk. dr. Pásztor Bertalan; kiadó-tulajd. az egri nyomda részvény-társaság. XI. évf. Hetenként 3-szor. Ára 12 kor.

Jászberény és Vidéke. (Jászberény.) Szerk. Grün Hermann; tulajd. Török Aladár; nyomt. Brünauer Adolf. XXXV. évf. Ára 8 kor.

Jászberényi Híradó. (Jászberény.) Szerk. és kiadó-tulajd. Kubicza János nyomdász. III. évf. Ára 8 kor.

Jász-Nagykun-Szolnok megyei Független Hirlap. (Szolnok.) Szerk. dr. Mandel Sándor. I. évf. Nyomt. Fuchs Lipót és fia. Ára 8 kor.

Jász-Nagykun-Szolnok megyei Lapok. (Szolnok.) Szerk. és kiadó Vezéry Ödön nyomdász. XIV. évf. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Kalocsai Néplap. (Kalocsa.) Szerk. Mócsy Antal; hely. szerk. Virág István, lapkiadó Jurcsó Antal ny. XXVI. évf. Ára 4 kor.

Kecskemét. (Kecskemét.) Fel. szerk. dr. Horváth Ádám; kiadó-tulajd. Sziládi László nyomdász. XXXI. évf. Ára 10 kor.

Kecskeméti Ellenőr. (Kecskemét.) Szerk. dr. Rády Lajos; kiadótulajd. Fekete Mihály nyomdász. II. évf. Ára 8 kor.

Kecskeméti Lapok. (Kecskemét.) Szerk. dr. Nagy Mihály; kiadja az első kecskeméti hirlapkiadó és kny. r. t. XXXVI. évf. Ára 10 kor.

Közérdek. (Hátszeg.) Szerk. dr. Nagy Ignácz. I. évf. Nyomt. Klafter I. Ára 8 kor.

Közérdek. (Marosvásárhely.) Szerk.-tulajd. Pálfy Mihály. XV. évf. Nyomt. Adi Árpád. Ára 12 kor.

Közérdek. (Nagy-Enyed.) Szerk. dr. Magyari Károly és Török Bertalan; kiadja a nagyenyedi könyvny. és papirgyár r. t. XXII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 12 kor.

Makó és Vidéke. (Makó.) Szerk. dr. Orosz Ede II. évf. Nyomt. Kovács Antal. Hetenk. 3-szor. Ára 12 kor. (Megszünt.)

Makói Hirlap. (Makó.) Szerk. Nagy Károly és Purjesz Mór; kiadó-tulajdonos Neumann József nyomdász. XVII. évf. Hetenként kétszer. Ára 8 kor.

Máramarosi Híradó. (M.-Sziget.) Szerk. Rományi István és dr. Pap József; kiadó-tulajd. Berger Miksa nyomd. VIII. évf. Ára 8 kor.

Maros. (Makó.) Szerk. Barna Sándor és Tarnai Ivor; kiadó-tulajdonos Gaál László nyomdász. XXXIV. évf. Hetenként kétszer. Ára 8 korona.

Maros-Torda. (Marosvásárhely.) Szk. Orbán Balázs. Nyomt. Adi Árpád. IV. évf. Ára 12 kor.

Mohács és Vidéke. (Mohács.) Szerk. Margitai Péter; kiadó Blandl János nyomdász. XXII. évf. Ára 8 kor.

Nógrádi Lapok és Honti Hiradó. (B.-Gyarmat.) Szerk. Horváth Danó; kiadó-tulajdonos a balassa-gyarmati könyvnyomda r. társ. XXXI. évf. Ára 10 kor.

Nyitrai Hirlap. (Nyitra.) Szerk.-tulajd. Grünfeld Náthán. XV. évf. Nyomt. Iritzer Zsigmond. Ára 12 kor.

Nyitramegyei Közlöny. (Nyitra.) Szerkesztő és kiadó-tulajd. dr. Bangha Sándor. Nyomt. Neugebauer Nándor. XXIII. évf. Ara 12 kor.

Nyitramegyei Szemle. (Nyitra.) Szerk. és laptulajd. dr. Tóth János; társszerk. Franciscy Lajos. Nyomt. Huszár István. XI. évf. Ara 10 kor.

Nyitravölgyi Lap. (Nagytapolcsán.) Szerk. Szalay Pál és Mallás Antal; kiadótulajd. Platzkó Gyula nyomdász. IV. évf. Ára 8 kor.

Pusztaszer. (Szeged.) Szerk. és kiadó: Rostkovitcz Artur. II. évf. Nyomt. Várnai L. Ára 2 kor.

Somogy. (Kaposvár.) Szerk. és tulajd. Roboz István; lapkiadó Hagelman Károly. nyomdász XXXIX. évf. Ara 10 kor.

Soproni Napló. (Sopron.) Szerk. és kiadó-tulajd. Rábel László Nyomt. Röttig Gusztáv. Hetenk. 2-er. VI. évf. Ára 16 kor.

Szabadka és Vidéke. (Szabadka.) Szerk. Czeisz Máté; laptulajdonosok az alapitók. XI. évf. Nyomt. Bittermann József. Ára 6 kor.

Szabadság. (Esztergom.) Szerk.-tulajd. Bártfay Géza. VIII. évf. Nyomt. Tábor Adolf. Hetenként 2-szer. Ára 12 kor.

Szabadság. (Miskolcz.) Szerk. és kiadó Ruttkay Menyhért; helyettes szerk. Buday József. Nyomt. Szelényi és társa. XII. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 kor.

Szászváros. (Szászváros.) Szerk. és laptulajd. Simon Ferencz; kiadó Schäser A. nyomdász. IX. évf. Ára 8 kor.

Szeben és Fogaras Vármegye. (Szeben) Szerk.-tulajd. Czobor Hugó. III. évf. Nyomt. Görtler János. Ára 10 kor.

Székelyföld. (Kézdi-Vásárhely.) Szerk. Dobay János; kiadó-tul. ifj. Jancsó Mózes nyomdász. XXII. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 kor.

Székely Lapok. (Marosvásárhely.) Szerk. a kiadó-tulajd. dr. Szász Károly; Ny. Benkő László. XXXIII. évf. Hetenként 4-er. Ára 16 kor.

Székely Nemzet. (Sepsi-Szent-György.) Szerk. Málik Loránd; laptulajd. és kiadó a »Jókai-nyomda-részv. társulat.« XXI. évf. Hetenként négyszer. Ára 20 kor.

Székesfehérvár és Vidéke. (Székesfehérvár.) Szerk. dr. Luria Aladár, kiadó-tulajd. »A székesfehérvári politikai hirlapkiadó-társaság.« Nyomt. Számmer Imre. XXXI. évf. Hetenkint 3-szor. Ára 16 kor.

Székesfehérvári Hirlap. (Székesfehérvár.) Szerk.-tulajd. Tóth Arthur. VIII. évf. Hetenként 3-szor. Nyomt. Számmer Kálmán. Ára 16 kor.

Szombathelyi Ujság. (Szombathely.) Szerk. Császár József; laptulajd. az egyházmegyei könyvny. IX. évf. Ára 10 kor.

Tata-Tóvárosi Hiradó. (Tata-Tóváros.) Szerk. Szomory S. Ferencz; kiadótulajdonos Engländer és társa nyomd. XXIV. évf. Hetenként 2-er. Ára 8 kor.

Tolnavármegye. (Szegzárd.) Szerk. tulajd. dr. Leopold Kornél; segédszerk. Székely Ferencz. Nyomt. Ujfalusy Lajos. XIII. évf. Ára 12 kor.

Torontáli Közlöny. (Nagy-Kikinda.) Szerk. és tulajd. dr. Kiss Károly; kiadó Szegyakov M. nyomdász. XXII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 14 kor.

Ujvidék. (Ujvidék.) Szerk. Zanbauer Ágoston. Nyomt. Fuchs Emil és társa. XXVIII. évf. Ára 12 kor.

Váczi Közlöny. (Vácz.) Szerk. és laptulajd. Fridrich Sándor; fel. szerk. Wirnhardt Ágoston. Nyomt. Mayer Sándor. XXV. évf. Ára 12 kor.

Vásárhely és Vidéke. (Hódmező-Vásárhely.) Főszerk. dr. Endrey Gyula: fel. szerk. Bibó Lajos. Nyomt. a Vásárhely és Vidéke ny. kiadó. XXI. évf. Hetenként kétszer. Ára 8 kor.

Vásárhelyi Hiradó. (Hód-Mező-Vásárhely.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Kenéz Sándor. IV. évf. Nyomt. Lévai F. Ára 8 kor.

Vasvármegye. (Szombathely.) Szerk. Kővári Kaffehr Béla; kiadó-tulajd. Bertalanffy József nyomdász. XXXVI. évf. Hetenként 2-szer. Ára 16 kor.

Végvidék. (Pancsova.) Szerk. Feymann Gyula; kiadó-tulajd. dr. Hódy Antal. Nyomt. Wittigschlager C. VI. évf. Ára 12 kor.

Veszprémi Hirlap. (Veszprém.) Szerk. Szánthó László; kiadó-tulajd. az egyházmegyei könyvny. XI. évf. Ára 12 kor.

Veszprémvármegye. (Veszprém.) Szerk. Kápolnai Paur Ödön. Nyomt. Dunántuli kny. VI. évf. Ára 12 kor.

Zala. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. Szalay Sándor és Révész Lajos kiadó-tulajd. Fischel Fülöp nyomdász. Hetenként kétszer. XXX. évf. Ára 12 kor.

Zemplén. (Sátoralja-Ujhely.) Főszerk. ifj. Meczner Gyula; fel. szerk. dr. Szirmay István. XXXIV. évf. Nyomt. »Zemplén« ny.

Zombor és Vidéke. (Zombor.) Szerk. dr. Donoszlovits Vilmos; kiadótulajd. Oblát Károly nyomdász. Hetenk. 2-szer XXII. évf. Ára 12 kor.

Összesen 90.

III. VEGYES TARTALMU KÉPES HETILAPOK.

BUDAPESTEN.

Évszak. Szerk. és kiadó Csernicsek Imre. I. évf. Nyomt. Székely Viktor. Ára 4 kor.

A Hét. Szerk. és kiadó-tulajd. Kiss József. Nyomt. az Athenaeum. XIV. évf. Ára 20 kor.

Képes Családi Lapok. Szerk. Csillag Máté. Nyomt. »Európa«. XXV. évf. Ára 12 kor.

Képes Folyóirat. »A Vasárnapi Ujság« füzetekben. Szerk. Nagy Miklós. XVII. évf. Kiadja a Franklin-Társulat. Havonként 2-szer. Ára 14 kor. 40 fill.

Képes Heti Krónika. Szerk. Béky Ferencz; kiadja a K. H. L. kiadóhivatala. II. évf. Nyomt. Thalia nyomda. Ára 6 kor.

Magyar Géniusz. Szerk. Gellért Oszkár. Nyomt. a Thalia ny. XII. évf. Ára 18 kor.

Magyar Képes Világ. Szerk. N. Szabó Ödön; tulajd. Rasovszky Dezső II. évf. Ára 10 kor. 80 fill.

Ország-Világ. Szerk. dr. Várady Antal és dr. Falk Zsigmond; kiadója az Országos Irodalmi részv.-társ. Nyomt. a pesti könyvny. részv. társ. XXIV. évf. Ára 16 kor.

Salon Ujság. Szerk. Holló Tivadar.

Nyomt. »Stephaneum«. VIII. évf. Ára 40 kor.

Uj Idők. Szerk. Herczeg Ferencz; kiadja Singer és Wolfner. Nyomt. a Budapesti Hirlap ny. IX. évf. Ára 16 kor.

Vasárnapi Ujság. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. XLIX. évf. »Regénytár« heti melléklettel. Ára 16 kor.; a »Politikai Ujdonságok«-kal együtt 24 kor.

VIDÉKEN.

Alföld. (Arad.) Szerk. Németh Péter. Nyomt. Aradi ny. r.-t. III. évf. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Vasárnap. (Kolozsvár.) Szerk. Nagy Károly és Vajda Ferencz. III. évf. Nyomt. Gámán János örököse. Ára 4 kor.

Összesen 13.

IV. EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAPOK.

BUDAPESTEN.

Békehirnök. Szerk. Udvarnoki András és Csopják Attila. Nyomt. Fritz Ármin. IX. évf. Havonként 2-er. Ára 3 kor. 60 fill.

Egyenlőség. Zsidófelekezeti és társadalmi hetilap. Szerk. Szabolcsi Miksa. Nyomt. Brózsa Ottó. XXII. évf. Ára 16 korona.

Egyetemi Lapok. Szerk. Hencz Károly és Nagy József; kiadó-tulajdonos az egyetemi kör. Nyomt. Stephaneum. XVI. évf. Havonként kétszer. Ára 10 kor.

Egyházi Közlöny. Szerk. Gerely József. Nyomt. Stephaneum XV. évf. Ára 10 kor.

Az Én Ujságom. Szerk. Pósa Lajos; XIV. évf. Nyomt. »Hungaria«. Ára 8 kor.

Erő. Főszerk. Wlassics Tibor; szerk. Szekula Jenő és Pallos Árpád. II. évf. Nyomt. Athenaeum. Ára 12 kor. (Megszünt.)

Evangelikus Családilap. Szerkesztő Böngérfi János. Nyomt. Hornyánszky Viktor. VIII. évf. Havonként kétszer. Ára 2 korona.

Görög-Katholikus Hirlap. Főszerk. és kiadó-tulajd. dr. Demkó Kálmán, fel. szerk. Prodán János. I. évf. Nyomt. Stephaneum. Ára 12 kor.

Gyermek Ujság. Szerk. Somogyi Árpád; kiadja Rosenfeld Lajos. I. évf. Nyomt. Fritz Ármin. Ára 1 kor.

Hasznos Mulattató. Szerk. és kiadja Dolinay Gyula. Nyomt. a Belvárosi ny. XXXI. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Keresztények Lapja. Szerk. Erdélyi Gyula. I. évf. Nyomt. Krammer és Erhardt.

Keresztény Magyar Ifjuság. Szerk. ifj. Majláth György gróf és Schandl Károly. I. évf. Nyomt. Stephaneum. Ára 8 kor.

Kisdednevelés. Szerk. Peres Sándor; kiadja a »Kisdednevelők orsz. egyesülete«. Nyomt. Rózsa K. XXXII. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 kor.

Kis Lap. Szerk. Forgó bácsi (dr. Ágai Adolf); kiadó-tulajd. az Athenaeum. XXXII. évf. Ára 8 kor.

Lányok Lapja. Szerk. és kiadó-tulajd. Dolinay Gyula. Nyomt. a Werbőczy nyomda. XXIX. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Magyar Lányok. Szerk. Tutsek Anna; kiadja Singer és Wolfner. Nyomt. a Hungaria. X. évf. Ára 12 kor.

Magyar Pestalozzi. Szerk. és kiadótulajd. Dániel Jenőné; kiadó: a »belvárosi könyvnyomda.« VI. évf. Nagy szünidő kivételével hetenként. Ára 8 kor.

Nemzeti Iskola. Szerk. és tulajd. Benedek Elek, helyettes szerk. Földes Géza. Nyomt. Markovits és Garai. X. évf. Ára 8 kor.

Népnevelő. Kath. nevelés-oktatásügyi közlöny; szerk. Ember Károly, kiadja a Szent-István társ. Nyomt. »Stephaneum.« XV. (Uj F. VII.) évf. Ára 6 kor.

Népnevelők Lapja. Szerk. Szabó Bugát László; kiadó »Hunnia« nyomda; laptulajd. a »Népnevelők budapesti egyesülete.« XXXVIII. évf. Ára 8 kor.

Néptanitók Lapja. Kiadja a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium. Szerk. Ujvári Béla és dr. Göőz József. Nyomt. az egyetem ny. XXXVI. évf. Ára 10 kor.

Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. Szerk. Balogh Péter. Nyomt. »Athenaeum.« XXXVII. évf. 1903/4. A tagok tagsági dij (8 kor.) fejében kapják.

Páduai Szent Antal Lapja. Szerk. és kiadják Mészáros Kálmán és Buday Aladár. V. évf. Nyomt. Stephaneum. Havonként kétszer. Ára 3 kor 20 fill.

Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. Szerk. és laptulajd. Szőts Farkas; kiadja Hornyánszky Viktor nyomdász. XLVI. évf. Ára 9 kor.

Religio. Vallás. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Breznay Béla. Nyomt. Nagy Sándor. LXII. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 kor.

Szent József Lapja. Szerk. és kiadják Szentesy Alfonz és Hets Ödön. I. évf. Nyomt. Müller Károly. Havonként 2-szer. Ára 3 kor.

Tanulók Lapja. Szerk. Gaál Mózes; kiadja a Franklin-társulat nyomd. X. évf. Ára 9 kor. 60 fill.

Téli Ujság. Vallásos irányú olvasmányok a magyar nép számára. Szerk. Szabolcska Mihály; kiadja a vallásos iratokat terjesztő egyesület. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XXV. évf. Decz., jan. és febr. hónapokban minden szerdán. Egyes szám ára 4 fillér.

Zsidó Hiradó. Orthodox zsidó felekezeti és társadalmi hetilap. Laptul. és szerk. Viador. (Weisz Dániel.) Nyomt. Márkus Samu. IX. évf. Ára 12 kor.

VIDÉKEN.

Család és Iskola. (Kolozsvár.) Szerk. Sólyom János; kiadja a kolozsmegyei tanítótestület. XXIX. évf. Jul. és aug. hónapokat kivéve, havonkint kétszer. Nyomt. Gombos Ferencz. Ára 6 kor.

Debreczeni Főiskolai Lapok. (Debreczen.) Szerk. Szarka Lajos; kiadja: A magyar irodalmi önképző társulat. XLVI. évf. 1903/4. Havonként 2-szer. Nyomt. a város könyvny. Ára 6 kor.

Debreczeni Protestáns Lap. (Debreczen.) Szerk. Erőss Lajos. Nyomt. Hoffmann és Kronovitz. XXIII. évf. Ára 12 kor.

Délvidéki Tanügy. (Temesvár.) Szerk. Reitter Ferencz; kiadja a »Délmagyarországi tanitó-egylet.« Nyomt. az »Unió« ny. VIII. évf. Havonként 2-er (jul. és aug. kivételével). Ára 8 kor.

Diák-Lap. (Alsó-Kubin.) Szerk.-tul. F. Békés D. I. évf. Nyomt. Trnkóczy József. Ára 6 kor.

Dunántuli Protestáns Lap. (Pápa.) Szerk. és tulajd. Kis József. XIV. évf. Nyomt. a ref. főtanoda ny. Ára 8 kor.

Egri Egyházmegyei Közlöny. (Eger.) Szerk. dr. Böhm János. Nyomt. az érseki lyceum ny. XXXV. évf. Minden hó 1-én és 16-án. Ára 4 kor.

Egyetemi Lapok. (Kolozsvár.) Szerk. Révész László; kiadja: az egyetemi kör. Nyomt. Gombos Ferencz. VII. évf. 1902/3. Havonként 3 szám. Ára 3 kor.

Erdélyi Protestáns Lap. (Kolozsvár.) Szerk. Molnár Albert; laptulajd. az erd. ev. ref. egyházkerület. Nyomt. Gombos F. VI. évf. Ára 12 kor.

Görög Katholikus Szemle. (Ungvár.) Főszerk. Kaminszky Géza, fel. szerk. Duliskovich Elek: kiadó-tulajd. az Unio r. társ.; kiadja a Sz. Bazil-társulat ny. V. évf. Ára 8 kor.

Győregyházmegyei Katholikus Tanügy. (Győr.) Szerk. és kiadó Öveges Kálmán. II. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Győregyházm. kny. Ara 6 kor.

Igazmondó. (Debreczen.) Szerk. és tulajd. Budai János és S. Szabó József. III. évf. Nyomt. Csokonai ny. Ára 3 kor. 40 fill.

Keresztyén Evangelista. (Gyula.) Szerk. és kiadó Szalay József. XII. évf. Nyomt. Corvina. Havont. 2-szer. Ára 2 kor.

Kis Tükör. (Kolozsvár.) Képes családi hetilap. Szerk. és kiadó-tulajd. Kecskeméthy István. Nyomt. Gombos Ferencz. XI. évf. Ára 4 kor.

Közlöny. (Debreczen.) A magyarországi ev. ref. theolog. ifjuság hivatalos lapja. Szerk. Erdei Károly. Nyomt. a városi ny. XXXIII. évf. Hav. 2-szer. Ára 6 kor.

Közművelődés. (Gyula-Fehérvár.) Szerk. Zlamál Ágost; kiadja az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Nyomt. Papp György. XXVI. évf. Ára 8 kor.

Magyar Diák. (Győr.) Szerk. J. Jakabfalvay Árpád és társa. I. évf. Nyomt. Győregyházm. alap ny. Havonk. 2-szer. Ára 4 kor.

Nagy-Kőrösi Diáklap. (Nagy-Kőrös.) Szerk. Tonelli Sándor IV. évf. Nyomt. Ottinger Kálmán. Ára 4 kor.

Népiskolai Tanügy. (Eger.) Szerk. és kiadó: Breznay Imre. Nyomt. az érseki lyceumi ny. XXX. évf. Ára 8 kor.

Népnevelési Közlöny. (Nagyvárad.) Szerk. Gábel Jakab; kiadja a biharm. népnevelési egyesület. Nyomt. Laszki Ármin. XIX. évf. Havonként 2-er. Ára 4 kor.

Néptanoda. (Pécs.) Szerk. és kiadótulajd. Schneider István. XXXVI. évf., jul. és aug. hónapokban szünetel. Nyomt. Taizs József. Ára 8 kor.

Órangyal. (Győr.) Szerk. Kárpáti Endre; kiadja Gladich Pál. XVIII. évf. Hav. 2-szer. Ára 2 kor.

Pályázat. (Székesfehérvár.) Szerk.

Péterfi J.; kiadó-tulajd. Singer Ede nyomdász. XII. évf. Ára 8 korona. (Magyar és német.)

Sárospataki lapok. (Sárospatak.) A sárospataki Irvdalmi kör közlöuye, Szerk. dr. Tüdős István. Nyomt. Steinfeld Jenő. XXII. évf. Ára 10 kor,

Székely Tanügy. (Marosvásárhely.) Szerk. Máthé József. IV. évf. Hav. 2-szer Nyomt. Adi Árpád. Ára 4 kor.

Összesen 54.

V. SZÉPIRODALMI ÉS VEGYES TARTALMU LAPOK.*

BUDAPESTEN.

Buda és Vidéke. Szerk. és kiadótulajd. mindszenti Erdélyi Gyula; szerk. Jurisztovszky Ödön. Havonk. 3-szor. XII. évf. Nyomt. Hunyady Mátyás ny. Ára 12 kor.

Budai Hirlap. Szerk. a kiadó Frider Vilmos II. évf. Nyomt. Löbl Dávid és fia Ara 16 kor.

Budapesti Bazár. Szerk. Radnay Erna. I. évf. Nyomt. »Stephaneum.« Hav. 2-szer. Ára 12 kor.

Budapesti Lapok. Szerk. Böszörményi Sándor; kiadja a fürdőügyi iroda. II. évf. Nyom. »Patria«. Ára 20 kor.

Divat-Salon. Szerk. Szabóné Nogál Janka; kiadótulajd. Mezei Antal. Nyomt. Werbőczy ny. XVI. évf. Havonként 2-szer. Ára 12 kor.

Fővárosi Lapok. Szerk. Szekrényesy Kálmán és Tarnóczy Gusztáv; kiadó-tulajd. a Főv. Lapok kiadó-vállalata. Nyomt. Krausz S. és társa. XL. évf. Ára 16 kor.

Franczia Divatlap. Szerk. S. Hentaller Elma és ifj. Lónyai Sándorné. Nyomt. »Athenaeum«. VI. évf. Havonként 2-er. Ára 7 kor. 20 f.

Jövendő. Szerk. Bródy Sándor. I. évf. Nyomt. Pallas. Ára 12 kor.

Magyar Bazár. mint a nők munkaköre. Szerkeszti S. Hentaller Elma és ifj. Lónyay Sándorné; kiadja az Athenaeum. XXXVIII. évf. Havi 2 szám. Ara 16 kor.

Magyar Székesfőváros. Szerk. és tulajd. dr. Bartha Sándor. Nyom. belvárosi ny. VI. évf. Ára 12 kor.

* Hetenként egy-egy szám, ha nincs máskép jelezve.

Magyar Szemle. Főszerk. és kiadótulajd. Kaczvinszky Lajos; szerk. Kaposi József. Nyomt. »Hunyadi Mátyás« ny. XVI. évf. Hetilap. Ára 12 kor.

Magyar Szépirodalmi Lapok. Szerk. Geiger Gyula és Asztalos János tulajd. I. évf. Nyomt. Polacsek. Havonk. 2-szer. Ára 12 kor.

Pestvármegye. Szerk. dr. Rónay Károly laptulajd., helyettes szerk. Balla Jenő. IV. évf. Nyomt. Országos központi ny. r. t. Ára 12 kor.

Rovás. Szerk. Szeles Adorján; kiadó Kurucz Lajos. I. évf. Nyomt. Pazmaneum. Ára 8 kor. (Megszünt.)

Styx. Szerk. Orpheus. Kiadó-tulajd. Singer A. C. özvegye. IV. évf. Nyom. Gross és Grünhut. Hav. 3-szor. Ára 16 kor.

Szabadság, Egyenlőség, Testvériség. Szerk. Csupó Imre; kiadják a szocziáldemokrata párt tagjai. I. évf. Nyomt. Neuwald Illés. Ára 4 kor.

Tolnai Világlapja. Szerk. tul. Tolnai Simon. Ny. Beer E. és Tsa (előbb »Kosmos«). III. évf. Ára 3 melléklappal 8 kor.

Tolnai Világ Lapjának Népszerű kiadása. Szerk. Endrei Zalán. I. évf. Nyomt. Kosmos.

Uj Világ. (Előbb: Előkelő Világ.) Szerk. és kiadja Lengyel Gizella. Nyomt. Károlyi György. VI. évf. Ára 16 kor.

VIDÉKEN.

Igaz Eszme. (Békés-Csaba.) Szerk Máté Jenő és Nigrinyi János. I. évf. Nyomt. Corvina. Ára 5 kor.

Magyar Lant. (Győr.) Szerk. dr. Angyal Armand és dr. Vajda Emil. Nyomt. »Pannonia«, zenei mellékletét pedig (Budapesten) Kunosy Vilmos és Fia. III. évf. Hav. 2-szer. Ára 4 kor.

KÜLFÖLDÖN.

Magyar Hirmondó. (Cleveland.) Szerk. Baracs Henrik; kiadja a lapkiadótársulat. IV. évf. Ára 3 dollár.

Magyarok Vasárnapja. (Cleveland.) a görög kath. szövetség hivatalos Lapja. III. évf.

Szabadság. (Cleveland.) Szerkesztő és kiadó Kohányi Tihamér. XIII. évf. Ára 12 kor.

Összesen 24.

VI. HUMORISZTIKUS LAPOK.*

BUDAPESTEN.

Babszem Jankó. Szerk. Reim Lajos; kiadó-tulajd. Kálmán és társa nyomdája. V. évf. Ára 3 kor.

Bolond Istók. Szerk. és tulajd. Baróti Lajos. Nyomt. Franklin-társ. XXVI. évf. Ára 16 kor.

Borsszem Jankó. Szerk. Csicseri Bors (dr. Ágai Adolf); kiadó-tulajd. az »Athenaeum.« XXXVI. évf. Ára 16 kor.

Cyankali. Szerk.-tulajd. Manswirth L. XX. évf. Nyomt. Angló-ny. Ára 20 kor.

Egykrajczáros tréfás képes Herkó Páter Szerk. Markos Gyula. Hetenként 2-szer. VII. évf. Nyomt. »Stephaneum.« Ára 2 kor. 40 fill.

Ejnye be jó! Szerk. Szentirmai Géza. I. évf. Nyomt. Wodianer F. és fia. Ára 2 kor. 70 fill.

Flirt. Szerk. Erdei Zalán; kiadótulajd. Tolnai Simon. I. évf. Nyomt. Korvin testv. Ára 10 kor.

Kakas Márton. Szerk. Sipulusz (Rákosi Viktor) és Faragó József; kiadótulajdonos Rákosi Jenő Budapesti Hirlap ujságvállalata. X. évf. Ára 8 kor.

Kis Élczlap. Tulajd., szerk. és kiadó Biró Miksa; II. évf. Nyomt. »Kosmos.« Ára 8 kor.

Magyar Figaro. Főszerk. Kunosy Frigyes, fel. szerk. Faragó Jenő; kiadótulajd. Kunosy Vilmos és fia nyomd. XXI. évf. Ára 16 kor.

Magyar Herkó Páter. Szerk. és tulajdonos Markos Gyula. Nyomt. Stephaneum. XI. évf. Ára 12 kor.

Mátyás Diák. Szerk. Murai Károly; kiadják Wodianer F. és fiai nyomd. XVI. évf. Ára 12 kor.

Nyomdászok Élczlapja. Főszerk. »Tenákulum«; Szerk. »Darázs.« II. évf. Nyomt. Krammer Lipót. Hav. 2-szer. Ára 2 kor. 40 fill. (Megszünt.)

Urambátyám. Szerk. és laptulajd. Erdélyi Zoltán, társszerk. Baróti Lajos. Nyomt. a Franklin-társ. XVIII. évf. Ára 16 kor.

Üstökös. Szerk. Szabó Endre. Nyomt. a Pallas. XLVI. évf. Ára 16 kor.

Villám. Szerk. Lukács Gyula. Nyomt. Franklin-társ. III. évf. Egyes szám 4 fill. (Megszünt.)

* Hetenként egy-egy szám, ha nincs máskép jelezve.

VIDÉKEN.

Derű. (Marosvásárhely.) Szerk.-tulajd. Oroszlány Gábor. I. évf. Nyomt. Adi Árpád. Ára 4 kor. 80 fill.

Dongó. (Debreczen.) Szerk. Székely Imre; kiadó és laptulajd. Székely Imre. Nyomt. Hoffmann és Kronovitz. IV. évf. Ára 8 kor.

Dongó. (Nagyvárad.) Szerk. Lázár Vilmos; kiadó-tulajd. Hirschbein S. Sámuel. I. évf. Nyomt. Neumann Vilmos.

Falu Szája. (Jászapáti.) Szerk. Tóth Andor. I. évf. Nyomt. Adler József Hevesen. Ára 8 kor.

Füles Bagoly. (Arad.) Szerk. »Füles Bagoly.« Nyomt. Aradi ny. r. t. XIV. évf. Ára 2 kor. 80 f., egyes szám 10 f.

Karika. (Debreczen.) Kiadó-tulajd. ifj. Scheppel Gyula. II. évf. Nyomt. Városi ny. Ára 5 kor.

Összesen 22.

VII. SZAKLAPOK.*

BUDAPESTEN.

Adóügyi Szakap. Szerk. Hoffmann Mihály Miksa; kiadó-tulajd. dr. Hoffmann A. Nyomt. Márkus Samu. XIII. évf, Ára 12 kor.

Aesculap. Szerk. Hirschfeld Lajos, kiadja »Aesculap« szakirodalmi vállalat. Nyomt. Röttig Gusztáv Sopronban. I. évf. Havonként 2-szer. (Magyar és német szöveggel.)

Állami Tisztviselők Lapja. Szerk. és kiadótulajdonos Csikvári Jákó. XXIV. évf. Havonként háromszor. Nyomt. Franklin-társulat. Ára 10 kor.

Állategészségügyi Értesitő. Kiadja a kereskedelmi m. kir. miniszterium. Nyomt. Légrády testvérek. X. évf. Hivatalból küldetik. Hetenként több szám.

Állatorvosi Közlöny. Szerk. Lukács Aladár és Vámos Jenő. Nyomt. »Otthon« ny. I. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 kor.

Állatorvosi Lapok. (Veterinarius.) Szerk. dr. Hutyra Ferencz és dr. Rátz István. Nyomt. Patria XVII. évf. Hav. 2-szer. Ára 16 kor.

Állattenyésztési és Tejgazdaságí Lapok. Szerk. Jeszenszky Pál. Nyomt. Stephaneum. III. évf. Ára 10 kor.

* Hetenként egy-egy szám, ha nincs máskép jelezve.

Általános Műszaki Értesítő. Szerk.-tulajd. Singer Gyula. VII. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. Fővárosi ny.

Általános Pénzügyi Merkur. Szerk. Weisz Márk. VI. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. Quittner József. Ára 4 kor.

Általános Pénzügyi Szemle. Szerk.-tulajd. dr. Pátkai Dániel és dr. Pátkai Béla. V. évf. Nyomt. Fővárosi ny.

Általános Szeszipari Közlöny. Szerk. és kiadó: Goldfinger Gábor. VI. évf. Havonként 2-er. Nyomt. Pátria. Ára 14 kor.

Bádogosok és Szerelők Lapja. Szerk. Laendler Izsó. I. évf. Nyomt. Patria. Hav. 2-szer. Ára 4 kor.

Baromfitenyésztés. Szerk. Hreblay Emilné Dedinszky Adél. I. évf. Nyomt. Pallas. Ára 8 kor.

Belügyi Közlöny. Szerk. dr. Némethy Károly; kiadja a m. kir. belügyministerium. Nyomt. a Pesti kny. r. t. VII. évf. Havonként 2-er. Ára 6 kor.

Biztositási és Közgazdasági Lapok. Szerk. Török Jenő Endre. Nyomt. Fuchs Samu és társa. IX. évf. Havonként 2-er. Ára 20 kor.

Borászati Lapok. Szerk. kiadó Baross Károly, szerk. dr. Drucker Jenő. Nyomt. a »Pátria« XXXV. évf. Ára 10 kor.

Bőripar. Szerk. és kiadó Meller Jerome. Nyom. »Europa.« X. évf. Havonként 3-szor. Ára 12 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Bőripari Szemle. (Timárok Lapja.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hüvös Jakab. I. évf. Nyomt. Goldschmidt testvérek. Hav. 2-szer. Ára 6 kor.

A Budapesti Árú- és Értéktőzsde Hivatalos Árjegyző Lapja. Kiadja a miniszteri tőzsdebiztos; szerk. Hirsch Antal. XL. évf. Minden tőzsdenapon. Nyomt. a Pesti Lloyd-társulat. Ára 24 kor.; postán 28 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Budapesti Építészeti Szemle. Szerk. ifj. Bobula János. XII. évf. Havonk. 2-szer. Nyomt. Gelléri és Székely. Ára 16 kor.

Budapesti Hetivásári Jelentés. Kiadja Braun József és fia. XXIV. évf. Nyomt. Berger Géza.

Budapesti Lakáshirdető. Szerk. és laptulajd. Weisz Mór. XVII. évf. Havonként háromszor magyar és német nyelven. Ára 7 kor. 50 fill. Nyomt. Pallas.

Budapesti Orvosi Ujság. Szerk. dr. Agyán Béla és dr. Schuschny Henrik. I. évf. Nyomt. Athenaeum. Ára 12 kor.

Budapesti Utmutató. Szerk. és kiadó J. Virág Béla. I. évf. Nyomt. Beer E. és t. Ára 10 kor. (Megszünt.)

Budapesti Vásárcsarnoki Ujság. Szerk. Geley József. II. évf. Nyomt. Károlyi György. Ára 4 kor.

Corvina. A magyar könyvkereskedők egyletének közlönye. Szerk. Petrik Géza. Tulajd. a magyar könyvkereskedők egylete. XXVI. évf. Minden hó 10., 20. és 30-án. Ára 16 kor. Nyomt. »Pallas.« Az egylet tagjai ingyen kapják.

Cs. kir. szab. Déli vaspálya-társaság Körözvénye. Kiadja az üzletigazgatóság. Nyomt. Pesti kny. r.-társ III. évf.

Csőd-Értesítő. (Concours-Journal.) Szerk. és kiadó-tulajd. Eichenwald Lajos. I. évf. Nyomt. Kálmán M. és társ. Hav. 3-szor. Ára 20 kor.

A Czipész. Fel. szerk. Czikora János; kiadó-tulajd. a »Czipész« alapitói. XIII. évf. Havonként kétszer. Nyomt. Neuwald Illés. Ára 2 kor. 80 fill.

Czipész Szaklap. Szerk. Bodh József. Nyomt. Müller Károly. V. évf. Havonként 2-er. Ára 8 kor.

Divat-Ujság. Szerk. Csepreghy Ferenczné; kiadó-tulajd. Rákosi Jenő. nyomd. X. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor. 80 fill.

Dohányárusok Közlönye. Szerk. és kiadó-tulajd. Hatsek Adolf. Nyomt. »Európa.« XI. évf. Havonként 2-szer. Ára 10 kor.

Égi Világosság. Védnök báró Vay Ödön; szerk. dr. Grünhut Adolf. Nyomt. Spitzer Márk. VI. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Ellenőr. Szerk. Greiner Jenő. II. évf. Nyomt. Wodianer F. és fiai. Ára 24 kor.

Épitő Ipar. Főszerk. Ney Béla; fel. szerk. Mihályfi József; kiadó-tulajdonosok képviselője Pártos Gyula. Nyomt. Pesti Lloyd ny. XXVII. évfolyam. Ára 16 kor.

Épitőipari Lapok. Szerk. Gabos Oszkár. II. évf. Nyomt. Műszaki irod. és ny. r. társ. Ára 16 kor.

Értékpapir Szemle. Szerk. Kormos Gyula. Nyomt. Hunnia. XIII. évf. Havonként 2-er. Ára 2 kor.

Értesités a budapesti hitelezői védegylet tagjaihoz. Nyomt. Kálmán és társa. XXI. évf. Havonként kétszer. Az egylet tagjainak ingyen küldetik.

Express. Szerk.-kiadó Osinger János. VII. évf. Ny. »Szt Gellért« ny. ára 600 kor.

Famunkások Szaklapja. Szerk. Pelczéder Agoston. III. évf. Nyomt. Fried és Krakauer. Havonként 2-szer Ára 2 kor. 40 fill.

Felsőbirói Értesítő. Főszerk. és kiadó-tulajd. Marton Lipót, fel. szerk. Adorján Dezső. I. évf. Nyomt. Neuwald Illés. Ára 20 kor.

Fodrász Ujság. Szerk. Paulik József. Nyomt. és kiadja Nagel István. XI. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Fő- és Székvárosi Hirlap. Szerk. és kiadó-tulajd. Békei Soma. XI. évf. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. Hav. 3-szor. Ára 24 kor.

Földmivelési Értesitő. Kiadja a m. kir. földmivelésügyi ministerium. XIV. évf. Nyomt. a Franklin t. Ára 4 kor.

Fővárosi Közlöny. Budapest főváros hivatalos lapja. Szerk. Hajnal István; kiadja Budapest főváros közönsége. XIII. évf. Hetenként kétszer. Nyomt. a székes fővárosi házi nyomda. Ára 12 kor.

Fűszerkereskedők Lapja. Főszerk. és tulajd. Hoffmann Mihály; szerk. Öcsenyi Zoltán; kiadja a »Füszerkereskedők egylete.« Nyomt. Márkus Samu. VII. évf. Havonként 2-er. Ára 8 kor.

Gazdasági Lapok. Fel. szerk. Ordódy Vilmos, Baranyai Ödön és Nagy Dezső; szerk.-tulajdonos Ordódy Lajos. LV. évf. Nyomt. a belvárosi ny. Ára 16 kor.

Gazdasági Mérnök. Szerk. Gondos Viktor. Nyomt. Feldmann Mór. XXVII. évf. Ára 24 kor. (Ezelőtt: Műszaki Hetilap cz.).

Gépkezelők Lapja. Szerk. Vecsei Ede. Nyomt. Friedmann Mór. IV. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Gyógyászat. Szerk. és kiadó dr. Schächter Miksa tr., XLIII. évf. Nyomt. a Franklin-t. Ára 20 kor.

Gyógyszerészi Értesitő. Szerk. és tulajd. Lukács István; kiadja: a Központi gyógyszerészeti iroda. XI. évf. Nyomt. a belvárosi ny. Ára 20 kor.

Gyógyszerészi Hetilap. Szerk. dr. Varságh Zoltán. Nyomt. »Stephaneum«. XLII. évf. Ára 20 kor.

Gyógyszerészi Közlöny. Szerk. és kiadja K. Karlovszky Géza; segédszerk. Breit János. XIX. évf. Nyomt. Pallas. Ára 12 kor.

Gyümölcskertész. Szerk. Molnár István; kiadja a földmivelésügyi magyar kir. miniszterium. XIII. évf. Nyomt. az Athenaeum. Havonként kétszer. Ára 2 kor.

Halászat. Szerk. Landgraf János; kiadja az országos halászati egyesület. IV. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. a Pátria. Ára 6 kor.

Házfelügyelő. Szerk. Barna T.; kiadók: Barna T. és Radenkovits János. Nyomt. Neuwald Illés. III. évf. Hav. 2-szer. Ára 12 kor.

Háztartás. Szerk. Kürthy Emilné; kiadó-tulajd. az »Athenaeum«. IX. évf. Havonként 3-szor. Ára 12 kor.

Háztulajdonos. A »Székes fővárosi háztulajdonosok testületé«-nek közlönye. Szerk. Simonovics Béla. II. évf. Nyomt. Wodianer F. és fiai. Ara 8 kor.

Herkules. Testgyakorlási közlöny. Szerk. Porzsolt Jenő és Porzsolt Kálmán. XX. évf. Megjelen havonként kétszer. Nyomt. Nagy Sándor. Ára 8 kor.

Hermes. Szerk.-tulajd. Fleissig Sándor. XII. évf. Nyomt. Hunnia. Hav. 2-szer. Ára 2 kor.

A Hitel. Szerk. és kiadó Kálnoki Henrik. V. évf. Nyomt. Pallas. Ára 12 kor.

Hiteles Merkur. Szerk. Hecht S.; kiadó és tulajd. Hecht-bankház. X. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. Spitzer Márk. Ára 2 kor.

Hivatalos Értesitő. Kiadja a cs. kir. szab. Kassa-oderbergi vasut. VI. évf. Nyomt. a Pesti könyvny. r. t.

Hivatalos Közlöny. Kiadja a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium. XI. évf. Havonként 2-szer. Ára 5 kor.

Hivatalos Vásárcsarnok Értesitő. Szerk. Szabó Ferencz; kiadja: Budapest székes főváros közönsége. VI. évf. Hetenként 2-szer. Nyomt. a székvárosi házi ny. Ára 8 kor.

Iparegészségügy. Szerk.-tulajd. dr. Nagy Béla. II. évf. Nyomt. Gelléri és Székely. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Ipari és Műszaki Értesítő. (Nemzetközi.) I. évf. Nyomt. Weisz L. és F. Nagy-Kanizsán. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Jegyesek és Házasulandók Lapja. Szerk. gépirással Preszler Mihály. I. évf. Ára 30 kor.

Jegyesek Lapja. Kiadja Békési József. IV. évf. Gépirással Preiszler Mihály. Ára 80 kor.

Jelentés a Magyarországi Zivatarokról. Nyomt. a Pesti kny. i. társ. (Magyar és franczia szöveg.)

Jó Egészség. Szerk. dr. Nagy Albert.

II. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. Révai és Salamon. Ára 2 kor.

A Jog. Szerk. és kiadják dr. Révai Lajos és dr. Stiller Mór. Nyomt. a Pallas. XXII. évf. Ára 12 kor.

Jogtudományi Közlöny. Főszerk. dr. Dárday Sándor, fel. szerk. dr. Fayer László, kiadó-tulajd. a Franklin-Társulat XXXVIII. évf. »Curiai Határozatok« melléklappal. Ara 12 kor.

Kazán- és Gépujság. Szerk. Pfeifer Ignácz. II. évf. Nyomt. Fővárosi ny. Hav. 2-szer. Ára 4. kor.

Kereskedelmi Alkalmazott. Szerk. Zerkovitz Emil. Nyomt. Márkus Samu. II. évf. Havi 2 szám. Ára 4 kor.

Kereskedelmi Muzeum. (Konzuli Közlemények.) Tulajd.-kiadó a m. kir. kereskedelmi muzeum. Nyomt. »Athenaeum«. XV. évf. Hetenként 3-szor.

A Kert. Szerk. és tulajd. Mauthner Ödön. Nyomt. »Kosmos«. IX. évf. Havonként kétszer. Ára 6 kor.

Kisiparosok Lapja Szerk. Gerő Endre. IV. évf. Nyomt. »Arpád« ny. Havi 2 szám. Ára 8 kor.

Kis Vendéglős. (Előbb: Szállodai . . . Szemle.) Szerk. Ries Lajos János; kiadótulajd. Nikházy Géza. IV. évf. Nyomt. Krammer és Erhardt. Ára 12 kor.

Kitartás. Vasutasok stb. hetilapja. Szerk. Temesváry Alajos. V. évf. Nyomt. Buschmann F. Ára 24 kor.

Kocsigyártó Ipar. Szerk. Bodolló Endre; kiadja a »Corvina« műintézet. I. évf. Nyomt. Berger Géza. Hav. 2-szer. Ára 6 kor.

Kocsigyártók Szaklapja. Szerk. Löffler Lipót. I. évf. Hav. 2-szer. Ára 12 kor.

Kocsisok Szaklapja. Szerk. Schönherr József. I. évf. Nyomt. Fried és Krakauer. Hav. 2-szer. Ára 2 kor. 80 fill.

Könyvkötők Lapja. Szerk. és kiadó: Petrók Károly. Nyomt. Országos közp. községi ny. Hav. 2-szer. IV. évf. Ára 5 kor. 20 fill.

Közegészségügyi Kalauz. Szerk. dr. Jutassy József, tulajd. dr. Lőrinczy Ferencz özv. Havonként 3-or. Nyomt. Pátria. XXV. évf. Ára 12 kor.

Közgazdaság. Szerk. és kiadják dr. Galánthai Nagy Sándor és Gáspár I. Imre; társszerk. Éber Antal. Nyomt. Franklin-társulat. IV. évf. Ára 20 kor.

Közgazdasági Híradó. Szerk. Benes János; kiadó-tulajd. Reimann Gyula. Nyomt. Wodianer É. V. évf. Ára 12 kor.

Közgazdasági Közlemények. Szk. Turchányi Elemér. Nyomt. Kaufmann József. III. évf. Hav. 2-szer. Ára 5 kor.

Központi Értesitő. Kiadja a kereskedelmi m. k. ministerium; szerk. Lakatos Aladár. Nyomt. a Pesti kny. r. t. XXVIII. évf. Hetenkint kétszer, évenként mintegy 250 iv. Ára helyben 16 kor.; vidéken 20 kor.

Községi Közlöny. Szerk. és kiadó dr. Lipcsey Ádám. Nyomt. az Országos központi községi ny. r. t. XXV. évf. Ára 12 kor.

Köztelek. Főszerk. és a kiadásért felelős Forster Géza; szerk. Szilassy Zoltán és Fedák István. Az orsz. magyar gazdasági egyesület tulajdona. Nyomt. a Pátria. XIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 20 kor.

Lakatosok és Fémiparosok Lapja. Szerk. és laptulajd. Pap Tamás és Páder János. Nyomt. Belvárosi ny. VII. évf. Havonként 2-er. Ára 10 kor.

Magántisztviselők Lapja. Főszerk. Kreutzer Lipót, fel. szerk. F. Halas Árpád; laptulajd. a »Magántisztviselők országos szövetsége.« Nyomt. Gelléri és Székely. IX. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Magyar Biztositási Hirlap. Szerk. Apor Sándor. Nyomt. Belvárosi ny. VIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 10 korona.

Magyar Borkereskedelem. Szerk. és kiadja Molnár Lipót. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. III. évf. Ára 12 kor.

Magyar Bőripar. Főszerk. és kiadótulajd. Leitersdorfer Lipót; szerk. Wiesel Károly. X. évf. Havonként 3-szor. Nyomt. Gelléri és Székely. Ára 12 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Czipész-Ujság. Szerk. Szenes Izidor és Uri Imre. Nyomt. Fritz Ármin. XII. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 korona.

Magyar Czukoripar. Szerk. és kiadó dr. Telbisz János. Nyomt. Buschmann F. XII. évf. Havonként 3-szor. Ára 12 kor. (Magyar s német szöveggel.)

Magyar Dohány-Ujság. Szerk. és kiadó-tulajd. Daróczi Vilmos. Nyomt. Márkus Samu. XX. évf. Megjelenik minden hó 1-én és 16-án. Ára 12 kor.

Magyar Fakereskedő. Szerk. és kiadó tulajd. Székely Ignácz. X. évf. Havonk. 2-szer. Nyomt. Révai és Salamon. Ára 14 kor.

Magyar Fogtechnikusok Közlönye. Szerk. és kiadja Appel József.

I. évf. Nyomt. (?) Hav. 2-szer. Ara 10 kor. (Magyar és német.)

Magyar Gazdák Lapja. Főszerk. és laptulajd. Merza Márton; fel. szerk. Szabó Ferencz; laptulajd. dr. Ecséry Lajos. X. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 16 kor.

Magyar Gépvásár. I. évf. Nyomt. Pesti kny. r. t. Hav. 2-szer. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Grafikus. Szerk. Ligeti Jenő. I. évf. Nyomt. Krausz és Kalmár. Hav. 2-szer. (Magyar és német szöveg.)

Magyar Hajózás. Szerk. Rácskay Gyula; kiadja Gonda Béla. Nyomt. Műszaki irod. ny. VII. évf. Havonként 2-er. Ára 12 kor.

Magyar Hitel. Szerk. Auer József. III. évf. Nyomt. Faludi Gábor. Ára 16 kor.

Magyar Ipar. »Iparügyek« Szerk. Gelléri Mór; Nyomt. »Európa.« XVII. évf. Ára 12 kor.

Magyar Iparoktatás. Az Országos iparoktatási tanács hivatalos közlönye. Szerk. Szterényi Sándor. Nyomt. Korvin testvérek. VII. évf. Havonként 2-er. (jul. és aug. kivételével.) Ára 10 kor.

Magyar Kereskedők Lapja. Szerki Kormos Alfréd. Nyomt. a fővárosi ny. XXIII. évf. Ára 8 kor.

Magyar Királyi Államvasutak Hivatalos Lapja. Kiadja a magyar kir. államvasutak igazgatósága. Nyomt. Hornyánszky Viktor XVII. évf. Havonként 4—5 szám. Hivatalból küldetik.

M. K. Országos Meteorologiai és Földmágnességi Intézet Térképes Időjárási Sürgönyjelentései. XVI. évf. (Kőnyomat).

A Magyar Királyi Posta és Távirda-Rendeletek Tára. Kiadja a kereskedelemügyi miniszterium. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XXXVII.évf. A postai és távirdai hivataloknak ingyen küldetik.

Magyar Közgazdaság. Szerk. dr. Éber Antal. Nyomt. Pesti kny. r.-t. III. évf. Ára 20 kor.

Magyar Közigazgatás. Szerkesztő és kiadotulajd. Boncza Miklós. Nyomt. a Pallas. XXI. évf. Ára 16 kor.

Magyar Közlekedés. Szerk. Hunyady Ferencz és Rendes Zsigmond; kiadja a lap kiadó-vállalata. Nyomt. Schmelcz és Schillinger. X. évf. Havonk. 3-szor. Ára 10 kor.

Magyar Közlöny. Szerk. Virág Gyula. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. XI. évf. Havonként 3-szor. Ára 20 kor.

Magyar Malom- és Gazdasági Értesitő. Szerk. Gondos Jenő; tulajd. és kiadó Weiss Lajos. XI. évf. Hav. 2-szer. Ára 6 kor.

Magyar Malom Közlöny. Szerk. és kiadó Markstein Ignácz. Nyomt. Fried és Krakauer. V. évf. Hav. 2-szer. Ára 6 kor.

A M. Mérnök- és Épitész-Egylet Heti Értesitője. Szerk. Mihályfi József; kiadja a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet. XXII. évf. Az egyesület tagjainak minden utánfizetés nélkül küldetik. Nyomt. a »Patria.«

Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének Üzleti Értesítője. Szerk. fel. Vidats Elemér. Nyomt. Hornyánszky Viktor. X. évf. Havonként 2-er. A tagok ingyen kapják.

Magyar Nemzetgazda. Szerkesztő és kiadó-tulajdonos Mende Bódog. Nyomt. a Franklin-társulat. XX. évf. Ára 20 korona.

Magyar Órások Szaklapja. Szerk. Nagy László; kiadja a Magyarországi órássegédek szakegylete. V. évf. Nyomt. Krausz és Kalmár. Havonként 2-szer. Ára nem tagoknak 8 kor.

Magyar Orvosi Revue. Szerk. dr. Mahler Gyula és Bodon Károly. Nyomt. Posner Károly Lajos és fia; kiadja Franke Pál. VII. évf. Havonként 2-er. Ára 8 kor.

Magyar Orvosok Lapja. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Hönig Izsó. Nyomt. Pallas. III. évf. Ara 10 kor.

Magyar Pénzügy. Szerk. Kormos Alfréd. Nyomt. a fővárosi ny. XXIII. évf. Ára a »M. Kereskedelmi Muzeum« és »Hiteles Sorsolási Értesítő«-vel 20 kor.

Magyar Pénzügyőr. Szerk. Iklódy Győző. Nyomt. »Stephaneum« ny. XIV. évf. Ára 12 kor.

Magyar Sakk-Szemle. Főszerk. Maróczy Géza; fel. szerk. Szemere Imre. II. évf. Nyomt. Beer E. és társa. (Megszünt.)

Magyar Sörfőzők es Komlótermelők Lapja. Szerk. Zerkowitz Imre. II. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Hav. 2-szer. Ára 10 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Sütők Lapja. Szerk. és kiadja Steiner Gyula. I. évf. Nyomt. Gross és Grünhut. Ára 10 kor.

Magyar Szesztermelő. Kiadásért és szerkesztésért felelős Rubinek Gyula; Nyomt. a »Pátria.« Havonként 2-er. VI. évf. Ára 10 kor.

Magyar Turf. Lóversenyujság. Szerk. és kiadó-tulajdonos Őszi Kornél és társa. Minden lóverseny előtt való napon. IV. évf. Nyomt. Pallas. Ára 12 korona.

Magyar Utazó Kereskedő. Szerk. dr. Radvány Jenő; kiadja a magyarországi utazók egyesülete. Nyomt. a pesti Lloyd-társulat ny. XIII. évf. Havonként kétszer. Ára 8 kor.

Magyar Ipar- és Agyagujság. Szerk. ifj. Garai Károly és Zsolnay Miklós. IV. évf. Nyomt. az Athenaeum. Hav. 2-szer. Ára 16 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Vas- és Gépujság. Szerk. és tulajd. Nagel J. Nyomt. a pesti könyvnyomda r. t. XXI. évf. Havonként 3-szor. Ára 16 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Vendéglős- és Kávésipar. Főszerk. dr. Solti Ödön, fel. szerk. F. Kiss Lajos, V. évf. Nyomt. Pátra. Ára 12 kor.

Magyar Versenylap. Szerk. és kiadó Bolgár Menyhért. I. évf. Nyomt. Gelléri és Székely. Minden verseny előtti nap. Ára egész idényre 12 kor. (Megszünt.)

Mauthner Utmutatója. Szerk. és kiadó Mauthner Ödön magkereskedő. IV. évf. Nyomt. az Athenaeum.

Mercur. Hiteles sorsolási tudósító. Szerk. Berger Mór. Nyomt. a Hungaria társaság. XXVIII. évf. Minden húzás után magyar és német szöveggel. Ára 4 kor. *Lenyomatai*, más czím alatt:

Magyar Mercur.
Budapesti Mercur.
Fővárosi Mercur.
Magyar Fővárosi Mercur.
Sorsolási Mercur.
Tőzsdei Mercur.
Uj Mercur.
Pénzügyi Mercur.
Pesti Mercur.

Mészárosok és Hentesek Lapja. Szerk. Komáromi Sándor; kiadó Róna Lajos. XI. évf. Nyomt. Elek Lipót. Ára 12 kor.

Mészárossegédek Közlönye. Főszerk. Miroczky Gusztáv, fel. szerk. Székely Simon. I. évf. Nyomt. Spitzer Márk. Hav. 2-szer. Ára 6 kor.

Molnárok Lapja. Az »Országos Molnár-Egyesület Hivatalos Közlönye.« Szerk. és laptulajd. Jutassy Ödön. Nyomt. a »Pátria.« X. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Művezetők Lapja. Szerk. Wopaletzky Károly, kiadó-tulajdonos a szövetkezet. Nyomt. »Stephaneum.« VI. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Nemzetgazdaság. Szerk. Apor Sándor. Nyomt. Nágel István. III. évf. Havi 2 szám. Ára 20 kor. (!)

Nemzetgazdasági Szemle. Szerk. Katona Béla. Nyomt. az Athenaeum ny. V. évf. Hav. 3-szor. Ára 20 kor.

Nemzeti Merkur. Kiadja Redlich Dávid váltóüzlete. XIV. évf. Nyomt. Kaufmann József. Minden huzás után. Ára 2 kor.

Nemzeti Sport. Alapította Fodor Károly. I. évf. Nyomt. Légrády. Ára 12 kor.

Nemzeti Szemle. A Nemzeti Szövetség értesitője. Szerk. Déri Gyula; kiadótulajd. Leidenfrost J. Nyomt. Markovits és Garai. VI. évf. Havonként 2-er. Ára 16 kor.

Nemzetközi Vasuti és Hajózási Utmutató. Szerk. és tulajd. Ekker Lipót. Nyomt. Muskát Béla. VII. évf. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Néplap. Gazdasági heti közlöny. Szerk. István gazda. (Rombay Dezső.) X. évf. Nyomt. Franklin-társulat. Ára 3 kor.

Népszava. A magyarországi általános munkáspárt központi közlönye. Szerk. Karczagi J., kiadó-tulajd. Faragó K. Nyomt. Fried és Krakauer. XXXVII. évf. Hetenk. 3-szor. Ára 8 kor. 80 fillér.

Nyomdaipar Magyarországon. Szerk. Molnár Mór. nyomdász. I. évf. Havonként 2-szer. Díjtalan.

Országos Altalános Pályázati Hirlap. Szerk. Ligeti I. Imre. I. évf. Nyomt. Fritz Ármin. Ára 30 kor.

Országos Központi Hitelszövetkezeti Értesítő. Szerk. dr. Baross Lajos. IV. évf. Nyomt. az »Athenaeum.« Hav. 2-szer. Ingyen.

Országos Pályázati Közlöny. Főszerk. dr. Katona Lajos; fel. szerk. Radó Sándor. Nyomt. Vigyázó Tivadar. II. évf. Ára 4 kor.

Országos Vásári Értesítő. Főszerk. Spitzer Jenő; fel. szerk. Spitzer József kiadó. I. évf. Nyomt. Radó Izor. Ára 16 kor. (Magyar és német szöveg.)

Orvosi Hetilap. Szerk. és kiadótulajd. Hőgyes Endre és Székely Ágoston. XLVII. évf. Pesti Lloyd-társulat nyomd. Ára 20 kor.

Orvosi Heti-Szemle. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Flesch Nándor. XXXI. évf. Nyomt. a »Pallas.« Ára 16 kor.

Orvosi Közlöny. Szerk. és kiadótulajd. dr. László Frigyes. I. évf. Nyomt. Szent László kny. Hav. 2-szer.

Orvosok Lapja. Szerk. dr. Hönig Izsó; laptulajd. dr. Márk Dezső. Nyomt. Pallas. XIV. évf. Ára 10 kor. (Ezelőtt Gyakorló Orvos cz.)

Pannonia. A fővárosi váltóüzlettársaság sorsolási tudósitója. Szerk. Adler Gyula. Nyomt. Korvin testv. XIX. évf. Havonként 2—3-szor. Ára 2 kor.

Pénz és Ingatlan Ujság. Szerk. Gerő Mór. I. évf. Nyomt. Gelléri és Székely. Hav. 2-szer. Ára 20 kor.

Pénzintézeti Közlöny. Szerk. Grósz Nándor; kiadó-tulajd. Fehér Brunó. Nyomt. Gelléri és Székely. III. évf. Hav. 2-szer. Ára 12 kor.

Pénzügyigazgatás. Szerk. dr. Exner Kornél. Nyomt. Márkus Samu. XIII. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Pénzügyi Hirlap. Szerk. és kiadja Lendvay Sándor. IX. évf. Nyomt. Pátria. Havonként kétszer. Ára 3 kor.

Pénzügyi Közlöny. Kiadja a m. kir. pénzügyminiszterium. XXX. évf. Havonként többször. Ára 4 kor. Nyomt. a m. kir. államnyomda.

Polytechnikai Szemle. Szerk. Wolf Sándor és társai; kiadó Szterényi Bertalan. Nyomt. Fővárosi nyomda. VIII. évf. Havonként 3-szor. Ára 16 kor.

Posta-Közlöny. Szerk. Jancsó Dezső; kiadó-tulajd. Böszörményi Kálmán. Nyomt. Buschmann F. XXXVII. évf. Havonként háromszor. Ára 10 kor.

Rendeleti Közlöny. A magyar királyi honvédség számára. *Két kiadás:* Személyi Ügyek; *és:* Szabályrendeletek. Nyomt. »Pallas«. XXIX. évf. Megjelen havonkint 2—3 szám.

Rendőri Lapok. Főszerk. Tahy Iván. Kiadó-tulajd. Mezei Sándor; szerk. Guthi Imre. X. évf. Nyomt. Légrády testv. Ára 14 kor.

Sorsolási Ellenőr. Szerk. Kónyi Hugó, V. évf. Nyomt. Kállai Ármin. Hav. 2-szer. Ára 3 kor.

Sorsolási Tudósító. Szerk. és kiadja Aradi Rezső. Nyomt. »Hunnia«. XXXIII. évf. Minden huzás után magyar és német szöveggel. Havonként 2-szer. Ára 3 kor.

Lenyomatai, más czím alatt:

Fortuna.

Hiteles Sorsolási Értesitő.

Nemzeti Merkur.

Sorsolási Hungaria.

Hermes.

Nyeremény.

Phönix.

Mercur Tudósító.

Szerencse Hiradó.

Pannonia.

Uj Magyar Mercur.

Sport-Élet. Szerk. Őszi Kornél. Nyomt. a Kosmos. VIII. évf. Ára 16 kor.

Sport-Világ. Szerk. és kiadja a »Sport-Világ társaság«; képviseli Iszer Károly. Nyomt. a pesti Lloyd-társaság. X. évf. Ára 8 kor.

Statisztikai Heti Kimutatás. Szerk. Kőrösi József; kiadja a fővárosi stat. hivatal. Nyomt. a pesti könyvny. r. t XXXI. évf. Ára 6 kor.

Sütők Szaklapja. Szerk. Tatár Dénes, kiadó-tulajd. az alapítók. III. évf. Nyomt. Krammer és Erhardt. Hav. 2-szer. Ára 4 kor.

Szabadalmi Közlöny. Szerk. Frecskay János. Nyomt. a »Pallas«. VIII. évf. Ára 20 kor.

Szabadalmi Ujság. Fel. szerk. dr. Halász Aladár; szerk. Jeremiás Arnold. I. évf. Nyomt. Franklin-társ. Ára 8 kor.

Szabó-Ipar. Szerk. Fülöp Sándor. Nyomt. Stephaneum. III. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Szárnyasaink. Szerk. Parthay Géza. Az országos baromfitenyésztési központ hivatalos közlönye. Nyomt. a Fővárosi ny. XVIII. évf. Havonként kétszer. Ára 8 kor.

Szinészek Lapja. Szerk. Mészáros Kálmán; kiadja a magyar szinész-egyesület központi igazgató tanácsa. Nyomt. Löblovitz Zsigmond. XXI. évf. Minden 10 napban. Ára 8 kor.

Szinészeti Közlöny. Szerk. és kiadótulajd. Réthy L. Pál, hely. szerk. Radó Pál. Nyomt. Müller Károly. XVI. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Szinház. Szerk. Falk Richard. I. évf. Nyomt. Neuwald Illés. Ára 10 kor.

Szöveges és Képes Szinházi Lapok. Szerk. Forrai Soma. Nyomt. Fritz Armin. VII. évf. Napilap. Ára 36 kor.

Szövetkezeti Hiradó. I. évf. Nyomt. Patria. Ára 8 kor.

Szövetkezeti Szemle. Szerk. és laptulajd. Wechsler Gyula. VII. évf. Havonként kétszer. Nyomt. Márkus Samu. Ára 16 kor. — *Lenyomata:*

Takarékpénztári Közlöny. Szerk. tulajd. Wechsler Gyula. V. évf. Nyomt. Márkus Samu. Hav. 2-szer. Ára 16 kor.

Társulati Értesitő. Szerk. és kiadótulajd. dr. Gyürky Ödön. Nyomt. Buschmann F. XII. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 korona.

Technologiai Lapok. Szerk. Sziklay János. Kiadja és nyomt. Kertész József. XV. évf. Havonként kétszer. Ára 16 kor.

A Természet, állattani és vadászati folyóirat. Szerk. dr. Lendl Adolf. VII. évf. Havonként 2-er. Nyomt. Wesselényi Géza. Ára 6 kor.

Thalia. Szerk. Gerő Izsó. II. évf. Nyomt. Spitzer Márk.

Timárok Lapja. Szerk. és kiadja. Hüvös Jakab. I. évf. Nyomt. Goldschmidt testv. Hav. 2-szer. (Megszünt.)

Tojás és Vaj. Szerk. Pintér Mór. II. évf. Nyomt. Révai és Salamon. Ára 16 kor.

Törvényszéki és Rendőri Ujság. Szerk. és kiadó dr. Horváth Gyula és Vig Viktor. V. évf. Nyomt. »Patria.« Ára 16 kor.

Tüzrendészeti Felügyelő. Szerk. Lukáts Gyula. V. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Nagel István. Ára 4 kor (Megszünt.)

Tűzrendészeti Közlöny. Szerk. Breuer Szilárd; kiadó-tulajd. a magyar orsz. tűzoltó-szövetség. I. évf. Nyomt. ifj. Kellner Ernő. Hav. 2-szer. Ára 3 kor.

Typographia. Szerk. Peidl Gyula; kiadó-tulajd. Siegfried József. Nyomt. Krausz S. és T. XXXV. évf. Egyes szám 30 fillér. (»Gutenberg« német melléklettel.) Nyomt. Krausz S. és t.

Unio. A sütők, czukrászok és mézeskalácsosok ipartestülete hivatalos szakközlönye. Szerk. Prindl Ede. Nyomt. »Hunyadi« ny. VII. évf. Havonként 2-er. Ára 8 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Ügyvédek Lapja. Szerk dr. Wolf Vilmos és dr. Löwy Gábor. Nyomt. Márkus Samu. XX. évf. Ára 12 kor.

Vadászat és Állatvilág. Főszerk. Fónagy József; szerk. Parthay Géza. Nyomt. Hornyánszky Viktor. III. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Vadász- és Verseny-Lap. Főszerk. Ferdinandy Béla, szerk. Lovik Károly; kiadó-tulajd. Sárkány János Ferencz; fel. szerk. Ferdinandy Béla. Nyomt. »Pallas.« XLVII. évf. Ára 24 kor.

Vadász-Lap. Szerk. Egerváry Gyula; kiadó-tulajd. Sárkány János Ferencz és Egerváry Gyula. Nyomt. »Pallas.« Minden hó 5, 15 és 25-én. XXIV. évf. Ára 12 kor.

Vállalkozók Közlönye. Főszerk. Lakatos Lajos; fel. szerk. Komor Marczell; társ-szerk. Soós Izor. XXIV. évf. Nyomt. Otthon kny. Ára 12 kor.

Vállalkozók Lapja. Főszerk. és kiadó-tulajd. Lakatos Lajos; társ-szerk. Sós (Salzer) Izor. Nyomt. a Belvárosi ny. XXIV. évf. Ára 12 kor.

Vas- és Fémmunkások Szaklapja. Szerk. és laptulajd. Teszársz Károly. Nyomt. Neumayer Ede. XI. évf. Havonként kétszer. Ára 2 kor. 40 fill.

Vasut. Főszerk. és laptulajd. Keleti (Österreicher) Lajos. Nyomt. Elek Lipót. VI. évf. Ára 16 kor.

Vasuti és Hajózási Hetilap. Szerk. dr. Szabolcsy Antal. V. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 16 kor.

Vasuti és Hajózási Hiradó. Fel. szerk. és kiadó Wesselényi Géza nyomdász. II. évf. Hav. 2-szer. Ára 20 kor.

Vasuti és Közlekedési Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Heltai Ferencz. Nyomt. a Pesti kny. r. t. XXXIV. évf. Hetenként 3-szor. Ára 24 kor.

Vegyi Ipar. Szerk. Lázár Albert. II. évf. Nyomt. Neuwald. Illés. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Vendéglősök Lapja. Szerk. Ihász György. XIX. évf. Nyomt. Gondos és Goldschmidt. Ára 12 kor.

Világitási Szaklapok. Szerk. és kiadó-tulajd. Kalisch Mór. I. évf. Nyomt. Markus Samu. Havonként 2-szer. (Megszünt.)

Vizügyi és Hajózási Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. »Nautilus«. Nyomt. az »Athenaeum«. XIII. évf. Ára 16 korona.

Zeneközlöny. Szerk. Kemény Dezső, Hoppe Rezső, Vavrinecz Mór. II. évf. Nyomt. Pesti kny. r. t. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Zenelap. Szerk. és kiadó-tulajd. Ságh József; Nyomt. Szent Gellért ny. XVII. évf. Havonként 3-or (jul. és aug. kivételével). Német melléklettel Ára 8 kor.

Zenélő Magyarország. Szerk. és kiadó Klökner Ede. Nyomt. Kunosy Vilmos és fia. X. évf. Havonként 2-er. Ára 8 kor.

Zenevilág. Szerk. Hackl N. Lajos, fel. szerk. Kacsoh Pongrácz. Időnként német melléklappal. Nyomt. Károlyi György. V. évf. Hetilap. Ára 16 kor.

Zoológiai Lapok. Szerk. Parthay Géza. V. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Havonk. 2-szer. Ára 8 kor.

VIDÉKEN.

Aradvidéki Iparegyesület. Heti Értesítője. (Arad.) Szerk. Edvi-Illés László; kiadja az aradi ipar-egyesület. III. évf. Nyomt. az aradi ny. r.-t. Ára 2 kor.

Bányászati és Kohászati Lapok. (Selmecz.) A m. kir. bányászati akadémia közlönye. Szerk. Gálócsy Árpád. Nyomt. az Athenaeum XXXVI. évf. Minden hónap 1. és 15-én. Ára 16 kor.

Bártfa-Fürdői Hiradó. (Bártfa.) Szerk. Arányi Dezső; kiadó: Felsővárosi kny. VII. évf. Egész évadra 2 kor.

Bártfafürdői Hirlap. (Bártfa.) Szerk. Beck M. és Dóczi Imre. III. évf. Nyomt. Athenaeum Budapesten.

Betegsegélyző. (Győr.) Szerk. és kiadja Vizkeleti Sándor. Nyomt. Győregyházmegyei kny. III. évf. Ára 10 kor.

Debreczeni Gazdasági Lapok. (Debreczen.) Fel. szerk. ifj. Sporzon Pál; szerk. Rácz Lajos. V. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. a városi ny. Ára 4 kor.

Délvidéki Ügyvédek Lapja. (Temesvár.) Szerk. Korniss Géza; tulajd.-kiadó a kamara. Nyomt. Csendes Jakab. IV. évf. Ára 10 kor.

Erdélyi Gazda. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadó Tokaji László; társszerk. Jakab László; segédszerk.: Éber Ernő; kiadja az Erdélyi gazdasági egylet. XXXV. évf. Nyomt. Gámán János. Ára 12 kor.

Erdélyi Sportlap. (Kolozsvár.) Szerk. Sárpy István. I. évf. Nyomt. Ajtai K. Albert. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Erdészeti Ujság. (Szászsebes.) Szerk. és kiadó-tulajd. Podhradszky Emil. I. évf. Nyomt. Stegmann János. Ára 6 kor.

Fodrászok Lapja. (Marosvásárhely.) Szerk.-kiadó König Károly. II. évf. Nyomt. ev. ref. vall. ny. Hav. 2-szer. Ara 4 korona.

Fortuna. (Győr.) Szerk. Kölcsei Adolf. Nyomt. Hunnia Budapesten. X. évf. Hav. 2-szer. Ára 4 kor.

Földmivelő. (Hódmezővásárhely.) Szerk. Szathmári Péter, kiadja: Mucsi Lajos és B. Molnár Imre. IV. évf. Nyomt. Engel Lajos. Ára 4 kor. 40 fill.

Gazdák Lapja. (Szatmár.) Szerk. Poszvék Sándor. II. évf. Nyomt. Szabad Sajtó. Ára 6 kor.

Gazdasági Tisztviselők Lapja. Szerk.-tulajd. Degré Ernő. IV. évf. Nyomt. Műszaki irod. és ny. r. t. (Előbb Mezőgazdasági Alkalmazottak Lapja.)

Gyakorlati Mezőgazda. (Kassa.) Szerk. és kiadó Gerlóczy Géza. XXVIII. évf. Nyomt. Vitéz A. Hav. 2-szer. Ára 8 kor.

Győri Munkások Lapja. (Győr.) Szerk. Barsi József. II. évf. Nyomt. Nitschmann József. Ára 5 kor.

Időjárási Naptár. Magyarország számára. (Ó-Széplak.) Kiadja a nyitravölgyi gazdasági egylet agrármeteorologiai observatoriuma. Nyomt. a Kohn-féle ny. Rózsahegyen. XX. évf. Ára 8 kor.

Jogélet. (Szabadka.) Szerk. dr. Piller Artur, dr. Révész Ernő és Szilasi Fülöp; kiadó Braun Adolf nyomdász. II. évf. Ára 6 kor.

Katonai Altiszti Lapok. (Győr.) Szerk. és kiadja Révész Sándor. I. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 kor.

Kereskedelmi Szemle. (Kolozsvár.) Szerk. Csokonai Vitéz Mihály. II. évf. Nyomt. »Gutenberg« ny. (= Schaberl József.) Ára 8 kor.

Közgazdasági Közlemények. (Beszterczebánya.) Szerk. dr. Holesch István; kiadja a beszterczebányai kereskedelmi és iparkamara. Nyomt. Hungaria. VII. évf. Havonként 3-or. Ára?

Közgazdasági Napló. (Kolozsvár.) Szerk. Nadányi Emil. I. évf. Nyomt. Magyary Mihály. Ára 9 kor. (Megszünt.)

Losonczi Szinházi Ujság. (Losoncz.) Szerk. Nagy Béla. I. évf. Nyomt. Losoncz Sándor. Naponként. Ára az egész idényre 2 kor. 40 fill.

Magyar Erdész. (Ungvár.) Szerk. és kiadó Imecsfalvi Imecs Béla. Nyomt. Székely Hlés. kiadó-tulajd. III. évf. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Magyar Földmivelő. (Szatmár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Bodnár Gáspár. Nyomt. Morvai János. VI. évf. Ára 4 kor.

Magyar Műkertészek és Kertészgazdák Országos Szakközlönye. (Szeged.) Szerk. Mayer Miklós; laptulajdonosok a magyar műkertészek. Nyomt. Schulhof Károly. XII. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Makói Szinházi Lapok. (Makó.) Szerk. Irlanda Dezső és Purjész Mór. I. évf. Nyomt. Kovács Antal.

Meteor. (Szeged.) Szerk. Vozáry Pál. I. évf. Nyomt. Seiler Henrik utóda. Ára 5 kor.

A Mi Érdekeink. (Nagyvárad.) Szerk. Sarkady József. I. évf. Nyomt. Neumann Vilmos. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

A Mi Lapunk. (Szeged.) Szerk. Babos Elek, Lábdy Antal és König S. II. évf. Nyomt. Traub B. és t. Ára 4 kor.

Napi Közlöny. (Kolozsvár.) A m. orvosok XXXII. nagygyűléséről. Szerk. Boross György. stb. Nyomt. Ajtai K. Albert. (Megszünt.)

Népakarat. (Veszprém.) Szerk. Takács Szilveszter. Nyomt. a Vörösmarty ny. VI. évf. Ára 8 kor.

Soproni Kereskedők Lapja. (Sopron.) Szerk. Kuppis Uzor. I. évf. Nyomt. Röttig Gusztáv. Hav. 2-szer. Ára 4 kor.

Szegedi Jogász-Lapok. (Szeged.) Szerk. Reiniger Jakab. Nyomt. Endrényi Lajos. XII. évf. Ára 12 kor.

Székely Gazda. (Sepsi-Szt-György.) Szerk. és tulajd. Mika Ottokár. I. évf. Nyomt. Móritz János és Vajna Lajos. Ára 10 kor.

Szigligeti Szinház. (Nagyvárad.) Szerk. és kiadó-tulajd. Haraszthy Lajos. I. évf. Nyomt. Boros Jenő. Ára egy hóra 1 kor.

Színész-Világ. (Székesfejérvár.) Szerk. Városi Szinház. I. évf. Nyomt. Szammer Imre.

Szinházi Napló. (Szabadka.) Szerk. Pusztai Béla. Nyomt. Szabados Sándor. III. évf.

Szinházi Kürt. (Kiskun-Félegyháza.) Szerk. Berliner Bernát és Kalmár Mór kiadók. I. évf. Nyomt. Politzer Vilmos. Het. 3-szor. Egyes szám 6 fillér.

Szinházi Ujság. (Miskolcz.) Szerk. Czövek Károly és Hetényi Elemér. Nyomt. Forster, Klein és Ludwig. III. évf. Naponként. Ára 8 kor.

Szinházi Ujság. (Székesfejérvár.) Szerk. Gara Ákos, kiadja a Városi Szinház. I. évf. Nyomt. Kusovics Lajos. Naponként. Egyes szám ára 6 fillér.

Szőlőszeti és Borászati Lap. (Kecskemét.) Szerk. és kiadó-tul. Maurer János. Nyomt. Forster, Wesselényi és társai Miskolczon. XXIV. évf. Ára 8 kor.

Szöveges és Képes Szinházi Ujság. (Szeged.) Szerk. tulajd. Liptai Imre. II. evf. Nyomt. Endrényi Imre. (Megszünt.)

Temesvári Szinpad. (Temesvár.) Szerk. Neuhausz Ernő és Osztie Andor. Nyomt. Unió ny. III. évf. Naponként. Ára 16 kor.

Ungvári Szinházi Ujság. (Ungvár.) Szerk. Cathry Ferencz. I. évf. Nyomt. Székely és Illés. Ára egész idényre 3 kor.

Vendégfogadó. (Pécs.) Szerk. és kiadó Flór Győző. I. évf. Nyomt. a püspöki lyceumi ny. Ára 10 kor.

Összesen 284.

VIII. VIDÉKI LAPOK *

(nem politikai tartalommal).

Abauj-Szántó és Vidéke. (Abauj-Szántó.) Szerk. és nyomt. Baksy Barna. VII. évf. Ára 8 kor.

Abony. (Abony.) Szerk. Temesközy Gerzson, kiadó-tulajdonos Szerdahelyi János nyomdász. VI. évf. Ára 8 kor.

Alsó-Lendvai Híradó. (Alsó-Lendva.) Szerk.-tulajd. és kiadó Balkányi Ernő. VIII. évf. Nyomt. Balkányi Ernő. Ára 8 kor.

Aradi Hiradó. (Arad.) Szerk. és laptulajd. Cs. Endes Dániel. X. évfolyam. Nyomt. Gyulai István. Ára 8 kor.

Aradmegyei Hirlap. (Borosjenő.) Főszerk. dr. Sorbán Kornél, fel. szerk. Petkovich István. Nyomt. Ungar J. IV. évf. Ára 8 kor.

Aranyos-Vidék. (Torda.) Szerk. Lovassy Andor; XIII. évf. Nyomt. Füssy és Sztupjár kiadók. Ára 8 kor.

Árvamegyei Hétfői Hirlap. (Alsó-Kubin.) Szerk. dr. Horváth József. I. évf. Nyomt. alsókubini ny. Ára 8 kor.

Árvamegyei Hirlap. (Alsó-Kubin.) Szerk. dr. Divéky István, kiadó Trnkócy József nyomdász. XVI. évf. Ára 8 kor.

Aszód és Vidéke. (Aszód.) Szerk. Nyiry Lajos. Nyomt. Schulz J. IV. évf. Ára 12 kor.

Bácskai Ujság. (Apatin.) Szerk. és kiadó-nyomdász Szavadill József. VIII. évf. (Magyar és német). Ára 6 kor.

Bács-Kulai Hirlap. (Kula.) Szerk. és kiadó-tulajd. Berkovits Márk nyomdász. VII. évf. Ára 8 kor.

Bács-Topolyai Hirlap. (B.-Topolya.) Szerk. dr. Fárnek Dezső; kiadó-tulajd. Wilheim Miksa nyomdász. VIII. évf. Ára 8 kor.

Bajai Hirlap. (Baja.) Szerk. és laptulajd. dr. Lemberger Ármin; Kiadja Kazal József nyomdász. VI. évf. Ára 10 korona.

Bajai Közlöny. (Baja.) Szerk. és tulajd. Erdélyi Gyula; kiadó Rajkovits Károly nyomdász. XXVI. évf. Ára 10 kor.

* Hetenként egy-egy szám, ha nincs másként jelezve.

Balatonvidék. (Keszthely.) Szerk. Németh János; laptulajd. Bontz József. VII. évf. Nyomt. a kiadó Sujánszky József. Ára 10 kor.

Barcs és Vidéke. (Barcs). Szerk. és kiadó Skribanek Géza nyomdász. VIII. évf. Ára 8 kor.

Bars. (Léva.) Szerk. Holló Sándor. Nyomt. Nyitrai és társa. XXIV. évf. Ára 10 kor.

Barsi Ellenőr. (Aranyos-Marót.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Bottka Győző. Nyomt. »Dóczi« ny. XXII. évf. Ára 8 kor.

Bártfai Friss Ujság. (Bártfa.) Szerk. Arányi Dezső, kiadó Blayer M. I. évf Naponként. Nyomt. a tulajd. Hirlapterjesztő vállalat Budapesten. Egyes szám 2 fillér.

Bátaszék és Sárköz. (Bátaszék.) Szerk. Joó Károly; kiadó Szélig Gáspár. II. évf. Nyomt. Báter János Szegszárdon. Ára 8 kor.

Battonya és Környéke. (Battonya.) Szerk.-tulajd. Szabó Lajos. II. évf. Nyomt. Ruber I. Ára 8 kor.

Békés. (Gyula.) Főszerk. Bozóky Zoltán, szerk. Kohn Dávid; kiadó-tulajd. Dobay János nyomdász. XXXV. évf. Ára 10 kor.

Békési Lapok. (Békés.) Szerk. Farkas Ferencz, segédszerk. Nyárády László; kiadó-tulajd. b. Drechsel Géza nyomdász. III. évf. Ára 8 kor.

Békésmegyei Hiradó. (Békés-Csaba.) Szerk. Szentmiklósi József. I. évf. Nyomt. Tevân Adolf. Naponként egy szám 2 fillér.

Bereg. (Beregszász.) Szerk. Janka Sándor és Kosári István; kiadótulajd. a »Haladás« könyvnyomdája. XXX. évf. Ára 8 kor.

Beszterczebánya és Vidéke. (Beszterczebánya.) Szerk. Klima Lajos, tulajd. Sonnenfeld Mór. Nyomt. a Hungaria. XIV. évf. Ára 8 korona.

Borsod. (Miskolcz.) Szerk. Forster Rezső; kiadó-tulajd. Forster, Klein és Ludvig. XXXVII. évf. Ára 8 kor. (Megszünt.)

Borsod-Miskolczi Hirlap. (Miskolcz.) Szerk. és tulajd. dr. Serédi Jenő; Nyomt. Forster, Klein és Ludvig. IV. évf. Ára 6 kor.

Buziási Közlöny. (Buziás.) Szerk. és kiadó-tulajd. Dimitrovics Milos. Nyomt. Ullmann F. III. évf. Ára 10 kor.

Ceglédi Ujság. (Czegléd.) Szerk. dr. Molnár Albert; kiadó-tulajd. a szerkesztőbizottság. Nyomt. Nagy Elek. XIII. évf. Ára 6 kor.

Csaczai Határőr. (Csacza.) Szerk. dr. Wix Mór. II. évf. Nyomt. Braun Rezső. Ára 10 kor.

Csákova és Vidéke. (Csákovaer Zeitung.) Szerk. Wittlin Győző. I. évf. Nyomt. a kiadó Grádl Péter. Ára 8 kor.

Csallóközi Lapok. (Duna-Szerdahely.) Szerk. dr. Csáder Ernő. Nyomt. Goldstein Jozsua. III. évf. Ára 8 kor.

Csikszereda. (Csikszereda.) Szerk. dr. Nagy Béni. I. évf. Nyomt. a kiadótulajd. Gyönös és társa.

Csongrádi Ujság. (Csongrád.) Szerk. Réti Ferencz és Sághy Mihály. I. évf. Nyomt. Bozó és Justin kiadó-tulajd. Ára 4 kor.

Csongrádi Lap. (Csongrád.) Szerk. Éder János és Holló Adolf; kiadó-tulajd. Weisz Márk nyomdász. XIII. évf. Ára 8 korona.

Csongrádmegyei Hirlap. (Szentes.) Szerk. Tasnády Antal. Nyomt. Vajda Bálint. V. évf. Hetenk. 2-szer. Ára 10 korona.

Csurgó és Vidéke. (Csurgó.) Szerk. dr. Jünker Elek; kiadó-tulajd. Vágó Gyula nyomdász. XI. évf. Ára 8 kor.

Czegléd. (Czegléd.) Szerk. Illés Gyula, kiadó-tulajd. Sebők Béla nyomdász. XXI. évf. Ára 6 kor.

Délmagyarország. (Vajszka.) Szerk. és kiadó Tumbász István. II. évf. nyomt. Bittermann József Szabadkán. Ára 6 kor. (Magyar és szerb nyelven.)

Délsomogy. (Szigetvár.) Szerk. Bárvárth Gyula. Nyomt. a kiadó Kozáry Ede. IV. évf. Ára 8 kor.

Dés és Vidéke. (Dés.) Szerk. Rónai Áron Lajos. I. évf. Nyomt. kiadó-tulajd. Bernát Nándor. Ára 6 kor.

Déva és Vidéke. (Déva.) Szerk. dr. Réthi Gyula; kiadó-tulajd. Kroll Gyula nyomdász. XII. évf. Ára 8 kor.

Dunaföldvár. (Dunaföldvár.) Szerk. Lantos Simon. II. évf. Nyomt. a kiadó Somló Manó. Ára 8 kor. (Megszünt.)

Eperjesi Lapok. (Eperjes.) Szerk. dr. Mikler Károly. XXVIII. évf. Nyomt. Kósch Árpád. Ára 10 kor.

Erdővidék. (Baróth.) Szerk. dr. Ferenczy Géza. I. évf. Nyomt. Rozsondai János. Ára 8 kor.

Érsekujvár és Vidéke. (Érsekujvár.) Szerk. Vadász Ferencz. XIX. évf. Nyomt. Winter Zsigmond kiadó. Ára 10 kor.

Erzsébetfalva. (Erzsébetfalva.) Szerk. dr. Balázs Adolf; kiadó-tulajd. Vincze Mihály. II. évf. Nyomt. Neumayer Ede. Budapesten. Ára 8 kor.

Erzsébetfalvai Közlöny. (Erzsébetfalva.) Szerk. és kiadó-tulajd. Erdélyi Mihály; fel. szerk. Radó Károly. VIII. évf. Nyomt. Matkovich A. Ára 8 kor.

Esztergom és Vidéke. (Esztergom.) Szerk. dr. Pokorny Gyula; kiadó-tulajd. dr. Pokorny Gyula és dr. Brenner Ferencz. XXV. évf. Nyomt. Hunnia. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Esztergomi Közlöny. (Esztergom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Haan Rezső. Nyomt. Laiszky János. XXV. évf. Ára 8 korona.

Esztergomi Lapok. (Esztergom.) Szerk. és tulajd. Gerenday József. Nyomt. a »Hunnia« nyomd. XII. évf. Hetenként kétszer. Ára 12 kor.

Facseti Ujság. (Facset.) Szerk.-tulajd. Rónai József. II. évf. Nyomt. Molnár Árpád. Ára 6 kor.

Félegyházi Hiradó. (Félegyháza.) Szerk. fel. a kiadó-tul. Vesszősi József nyomdász IX. évf. Ára 8 korona.

Félegyházi Hirlap. (Félegyháza.) Szerk. Dobák Ferencz; kiadja Vesszősi József nyomdász. Hetenként 2-er. XXI. évf. Ára 8 kor.

Félegyházi Közlöny. (Félegyháza.) Szerk. Feuer Illés; tulajd. Politzer Vilmos nyomdász II. évf. Ára 6 kor.

Felsőbányai Hirlap. (Nagybánya.) Szerk. Imre Károly; kiadó Nánásy István nyomdász. VIII. évf. Hav. 2-szer. Ára 4 kor.

Felső-Sárosi Hirlap. (Bártfa.) Szerk. és laptulajd. Uhlig Leo. Nyomt. Felsősárosi ny. IV. évf. Ára 8 kor.

Felső-Zemplén. (Nagy-Mihály.) Szerk. dr. Kállay József. VIII. évf. Nyomt. Landesmann B. Ára 8 kor.

Felvidék (Beszterczebánya.) Szerk. Ferenczy Ödön; kiadó-tulajd. Machold F. nyomdász. IX. évf. Ára 8 kor.

Felvidék. (Verebély.) Szerk. dr. Oravetz Kálmán és Svarba István. I. évf. Nyomt. Neufeld Sándor. Ára 8 kor.

Felvidéki Hiradó. (Turócz-Szent-Márton.) Szerk. Berecz Gyula; kiadó a Magyar nyomda. XXII. évf. Ára 8 kor.

Felvidéki Hirlap. (Nyitra.) Főszerk. Seress Imre; fel. szerk. Lengyel Béla II. évf. Nyomt. Kapsz Géza és Kramár Vilmos. Ára 12 kor.

Felvidéki Ujság. (Zsolna.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Garai Lajos. Nyomt. Gansel Lipót Trencsénben. X. évf. Ára 8 kor.

Fiumei Szemle. (Fiume.) Szerk. Garády Viktor. I. évf. Nyomt. Mohovich E. Ára 10 kor.

Fogaras és Vidéke. (Fogaras.) Szerk. és kiadó-tulajd. Thierfeld Dávid. I. évf. Nyomt. Thierfeld. Ára 8 kor.

Független Közvélemény. (Szeged.) Szerk. tulajd. Rostkowitz Artur. II. évf. Nyomt. Várnai L. Ára 6 kor.

Galántha és Vidéke. (Galántha.) Szerk. Vörösz Ferencz; kiadó-tulajd. Neufeld Samu nyomdász. VIII. évf. Ára 8 korona.

Galgócz és Vidéke. (Galgócz.) Szerk. Gelenczey Miháltz János; kiadótulajd. Török Gyula. II. évf. Nyomt. Szold Jakab. Ára 10 kor. (Német és tót mellékkelettel.)

Garamvidéke. (Breznóbánya). Szerk. Zsemley Oszkár. Tulajd. és kiadó Kreisler József nyomdász. IV. évf. Ára 8 kor.

Gödöllői Hirlap. (Gödöllő.) Szerk.-tulajd. dr. Rosenfeld Sándor. I. évf. Nyomt. Schulcz J. Ára 8 kor.

Gödöllő és Vidéke. (Gödöllő.) Szerk. Nyiry Lajos. Nyomt. az aszódi m. kir. javitóintézet ny. V. évf. Ára 12 korona.

Gömöri Hirlap. (Rimaszombat.) Szerk. a kiadó-tulajd. Nárai J. Á. nyomdász. XV. évf. Ára 8 kor.

Gömör-Kishont. (Rimaszombat.) Szerk. dr. Terhes Sámuel. XXIV. évf. Nyomt. Rábely Miklós. Ára 8 kor.

Gyergyó. (Gyergyó - Szent - Miklós.) Szerk. Kálmán István. Nyomt. Sándor Mihály. és társa III. évf. Ára 8 kor.

Gyergyói Hirlap. (Gyergyó-Szent-Miklós.) Szerk. Kalmár Ignácz. VI. évf. Nyomt. a Ditzó és Szárhegy közbirtokosok ny. Ára 8 kor.

Győri Vasárnapi Ujság. (Győr.) Szerk. és laptulajd. Malcsiner Sándor. Nyomt. Heckenast György. IV. évf. Ára 8 korona.

Gyulafehérvár és Vidéke. (Gyulafehérvár.) Szerk. dr. Felszeghy Lajos; kiadó-tulajd. Schäser Ferencz nyomdász. I. évf. Ára 8 kor.

Haladás. (Miskolcz.) Szerk. és tulajd. Banovits László és Zsivkovics Antal. II. évf. Nyomt. Szelényi és társa. Ára 8 kor.

Háromszéki Hiradó. (Sepsiszent-

György.) Szerk. Vitályos Béla; kiadó-tulajd. Móritz István és Vajna Lajos nyomd. II. évf. Ára 6 kor.

Heves és Vidéke. (Heves.) Szerk. Maczky Emil és Tomcsányi Ferencz. Nyomt. Adler József. III. évf. Ára 8 kor.

Hód-Mező-Vásárhely. (Hód-Mező-Vásárhely.) Főszerk. dr. Ernyei István, fel. szerk. Kun Béla; kiadó ifj. Szilágyi Gyula; nyomt. a hódmező-vásárhelyi nyomda- és kiadórészvénytársaság. XXXIII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 8 kor.

Homonna és Vidéke. (Homonna.) Szerk. dr. Dick Sándor; kiadó-tulajd. Walter H. és társa. III. évf. Ára 8 kor.

Honti Lapok. (Ipolyság.) Szerk. Halász Ferencz. IX. évf. Nyomt. Neumann Jakab. Ára 9 kor.

Jász-Apáti és Vidéke. (Jász-Apáti.) Szerk. László Andor; fel. szerk. és kiadó-tulajd. Galamb Zoltán nyomdász. II. évf. Ára 6 kor.

Kaposvár. (Kaposvár.) Szerk. és laptulajdonos Csondor János. XVIII. évf. Nyomt. Gerő Zsigmond. Hetenként 2-szer. Ára 12 kor.

Karánsebes és Vidéke. (Karánsebes.) Szerk. Nemes Sándor. V. évf. Nyomt. Fleissig Lipót. Ára 8 korona.

Karczag és Vidéke. (Karczag.) Szerk. Tassy Becz Géza. I. évf. Nyomt. Klein József. Ára 6 kor.

Kárpáti Lapok. (Ungvár.) Szerk. Prodán János; kiadó-tulajd. Jäger Bertalan nyomdász. IX. évf. Ára 8 kor.

Keszthelyi Hirlap. (Keszthely.) Szerk. dr. Lovassy Sándor; kiadó-tulajd. Mérei Ignácz. Nyomt. Farkas János. XXVI évf. Ára 10 kor.

Kisbér és Vidéke. (Kisbér.) Szerk. és kiadó-tulajd. Haftl Kálmán nyomdász. XII. évf. Ára 8 kor.

Kis-Czell és Vidéke. (Kis-Czell.) Szerk. Huss Gyula. Kiadja a »Vörösmarty« ny. V. évf. Ára 8 kor.

Kisjenő-Erdőhegy és Vidéke. (Kisjenő-Erdőhegy.) Szerk és kiadó-tulajd. Gallovich Dezső. V. évf. Nyomt. a Kisjenő-Erdőhegy és Vidéke könyvny. Ára 8 kor.

Kiskun-Halas Helyi Értesítője. (Kis-Kun-Halas.) Szerk. és kiadó Práger Ferencz nyomdász. III. évf. Ára 2 kor. 80 fill.

Kis-Küküllő. (Dicső-Szent-Márton.) Szerk. Kedves József; kiadó-tulajd. Hirsch Mór nyomdász. XIII. évf. Ára 8 kor.

Kis Magyar-Alföld. (Érsekujvár.) Szerk. Haverla József és Dubrovay János. II. évf. Nyomt. Pálinkás I. Géza Ára 8 kor.

Kisujszállás és Vidéke. (Kisujszállás.) Szerk. dr. Pallagi Gyula; kiadó-tulajd. Szekeres József nyomdász. XI. évf. Ára 8 kor.

Kisvárdai Lapok. (Kisvárda.) Szerk. és laptulajdonos dr. Vadász Lipót. Nyomt. Berger Ignácz. XVI. évf. Ára 8 kor.

Komáromi Hirlap. (Komárom.) Főszerk.-tulajd. Dr. Kolbe Dezső; szerk. Berinkey Bálint. Nyomt. Hungaria. VII. évf. Ára 10 kor.

Komáromi Lapok. (Komárommegyei Közlöny.) (Komárom.) Főszerk. Tuba János; fel. szerk. dr. Kiss Gyula. Nyomt. Spitzer Sándor. XXIV. évf. Ára 10 kor.

Komáromi Ujság. (Komárom.) Szerk. Alapi Gyula. Nyomt. Schönwald Tivadar. III. évf. Ára 10 kor.

Komárommegyei Értesitő. (Komárom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Jankovich Lajos; társszerk. Miklósi Pál. XIII. évf. Nyomt. Hacker Richard. Ára 10 kor.

Korpona és Vidéke. (Korpona.) Szerk.-tulajd. Jeszenszky Gusztáv, társszerk. Matunák Mihály. VI. évf. Nyomt. Joerges Ágost. Ára 9 kor.

Körmend és Vidéke. (Körmend.) Szerk. Fülöp József; laptulajd.-kiadó Bertalanffy József nyomdász Szombathelyen. II. évf. Ára 8 kor.

Kőszeg és Vidéke. (Kőszeg.) Szerk. és kiadó-tulajd. Feigl Gyula nyomdász. XXIII. évf. Ára 8 kor.

Közérdek. (Szabadka.) Szerk. Lévay Zoltán II. évf. Nyomt. Kladek István és társa. Ára 8 kor.

Közérdek. (Ujpest.) Szerk. Brankovics György. Nyomt. Fuchs Antal kiadó-tulajd. VIII. évf. Ára 8 kor.

Közérdek. (Kun-Szent-Márton.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Bozóky Arpád, szerk. Sas István. II. évf. Nyomt. Vajda B. utóda. Szentesen. Ára 4 kor.

Közvélemény. (Vág-Szered.) Szerk. Salgó Károly. II. évf. Nyomt. Löwy Antal Nyitrán. Ára 8 kor.

Krassó-Szörényi Lapok. (Lugos.) Szerk. Issekutz Aurél és Milutinovics János és kiadó-tulajd. Virányi János nyomdász. XXV. évf. Ára 12 kor.

Kun-Halas. (Halas.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Hermán Ferencz. Nyomt. Kladek István és Hamburger Szabadkán. VII. évf. Ára 10 kor.

Kun-Majsa. (Kun-Majsa.) Szerk. és kiadó-tulajd. Sasvári Sándor. Nyomt. Szent László ny. VI. évf. Ára 6 kor.

Kun-Szent-Márton és Vidéke. (Kun-Szentmárton.) Szerk. Csanády József; kiadó-tulajd. özv. Csanády Józsefné nyomdász. VII. évf. Ára 8 kor.

Liptó. (Liptó-Szent-Miklós.) Szerk. Pereszlényi Zoltán. XI. évf. Nyomt. Steier Izidor. Ára 8 kor.

Losoncz és Vidéke. (Losoncz.) Ideigl. fel. szerk. Jeszenszky Ráfael; lap-tul. képviselője Kovács Ferencz. XXIV. évf. Nyomt. Lsonczi Sándor. Ára 10 kor.

Magyaróvári Hirlap. (Magyaróvár.) Szerk. Anda Gyula és Gálosi Soma. I. évf. Nyomt. Nitschmann József Győrött. Ára 8 kor.

Magyar Paizs. (Zalaegerszeg.) Szerk. Z. Horváth Lajos; kiadó-tulajd. az alapitó. Nyomt. Breisach Sámuel. IV. évf. Ára 4 kor.

Majsa és Vidéke. (Kiskunmajsa.) Szerk. Gyulai János. I. évf. Nyomt. Politzer Vilmos. Ára 6 kor.

Máramarosi Ujság. (M.-Sziget.) Főszerk. dr. Pap József, szerk. Vlád János; kiadja a szerkesztőség. II. évf. Nyomt. Vider és Rosenthal. Ára 8 kor.

Margitta és Vidéke. (Margitta.) Szerk. és kiadó-tulajd. Pollák Lajos nyomd. II. évf. Ára 8 kor.

Marosvölgy. (Marosvásárhely.) Szerk. tulajd. Svéd Oszkár János. II. évf. Nyomt. Adi Árpád. Ára 8 kor.

Mezőföldi Hirlap. (Székesfejérvár.) Szerk.-tulajd. ifj. Kohn Gyula. VII. évf. Nyomt. Kusovics Lajos. Ára 8 kor.

Mezőtur és Vidéke. (Mezőtur.) Szerk. és kiadó-tulajd. Fadgyas Károly. Nyomt. Kanyó Antal. XIX. évf. Ára 8 kor.

Mezőtúri Hirlap. (Mezőtúr.) Szerk. dr. Nyiry Kálmán és Kolosvári Aladár; laptulajd. Fülöp Ferencz. V. évf. Nyomt. Dolesch és Braun. Ára 8 kor.

Mindszenti Lap. (Mindszent.) Szerk. és kiadó-tulajd. Weisz Ignácz nyomdász. V. évf. Ára 4 kor.

Módos. (Módos.) Szerk. Hoffmann Béla és dr. Schimpl János; kiadó-tulajd. Lustein Márkus nyomdász. IV. évf. Ára 8 kor. (Magyar és német szöveg.)

Monor és Vidéke. (Monor.) Szerk. Mikola László. II. évf. Nyomt. Nagy Elek Czegléden Ára . . .

Monorkerületi Lapok. (Monor.) Szerk. Mikola László; kiadó-tulajd. Molnár Sándor. Nyomt. Monorkerületi kny. III. évf. Ára 12 kor.

Moór és Vidéke. (Moór.) Szerk. Reszler Jakab nyomdász. XV. évf. Ára 10 kor.

Mosonvármegye. (Magyar-Óvár.) Szerk. Ralbovszky Géza; laptulajdonos Holczer József. V. évf. Nyomt. Sagl J. özv. Ára 12 kor.

Muraköz. (Csáktornya.) Szerk. Margitai József; kiadó Fischel Fülöp nyomdász. XX. évf. Ára 8 kor. (Magyar és horvát szöveggel.)

Muraszombat és Vidéke. (Muraszombat.) Szerk. Sinkovics Elek; kiadó a vendvidéki magyar közművelődési egyesület. Nyomt. Hirschl N. XIX. évf. Ára 6 kor.

Nagybánya. (Nagybánya.) Szerk. Égly Mihály. I. évf. Nyomt. Morvay és Undy. Ára 8 kor.

Nagybánya és Vidéke. (Nagy-Bánya.) Szerk. Révész Imre; kiadó-tulajd. Molnár Mihály nyomdász. XXIX. évf. Ára 8 kor.

Nagy-Károly és Vidéke. (Nagy-Károly.) Szerk. dr. Adler Adolf; kiadó-tulajd. Sarkadi Nagy Zsigmond nyomdász. XX. évf. Ára 8 kor.

Nagykátai Hírlap. (Nagy-Káta.) Szerk. Gárdonyi Rezső es Szlukon Károly. Nyomt. a monorkerületi kny. V. évf. Ára 8 kor.

Nagy-Kőrösi Hirlap. (Nagy-Kőrös.) Főszerk. Tóth József; szerk. Takács Béla; társszerk. Plager Gyula és dr. Joó Imre; laptulajd. Plager és társa. Nyomt. Ottinger Kálmán. XXVI. évf. Ára 10 kor.

Nagy-Kőrösi Ujság. (Nagy-Kőrös.) Szerk. Benkő Imre; kiadó-tulajd. Bazsó Lajos nyomdász. IV. évfolyam. Ára 6 kor.

Nagy-Kunság. (Karczag.) Szerkesztő Szécsy János; laptulajd. Sződi Miksa. XXVIII. évf. Nyomt. Sződi S. Ára 8 kor.

Nagy-Küküllő. (Segesvár.) Szerk. Gyöngyösi István; kiadó-tulajd. Michailovics József nyomdász Székelyudvarhelyt. V. évf. Ára 8 kor.

Nagyszeben és Vidéke. (Nagyszeben.) Szerk. fel. Tolday Rusz István János. I. évf. Nyomt. Güstler János. Ára helyben 12, vid. 14. kor.

Nagyszombati Hetilap. (Nagyszombat.) Szerk. és tulajd. Thinágl János Henrik. Nyomt. Winter Zsigmond. XXXV. évf. Ára 4 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Nagyszombati Hírlap. (Nagyszom-

bat.) Főszerk. Kányay Vilmos, fel. szerk. dr. Antal János. I. évf. Nyomt. Kapsz Géza és Kramár Vilmos. Ára 8 kor.

Népszövetség. (Hódmező-Vásárhely.) Szerk. dr. Hollosy István; laptulajd. Wesselényi Géza nyomd. Bpesten. II. évf. Ára 8 kor.

Nyirvidék. (Nyiregyháza.) Szerk. Inczédy Lajos; kiadó-tulajd. Jóba Elek nyomdász. XXIV. évf. Ára 8 kor.

Nyitrai Lapok. (Nyitra.) Szerk. és tulajd. Weiss József. XXXIV. évf. Nyomt. Iritzer Zsigmond. Ára 10 kor. 40 f. (Magyar és német szöveggel.)

Ó-Becse és Vidéke. (Ó-Becse.) Szerk. dr. Grünbaum Pál; kiadó-tulajd. Löwy Lajos nyomdász. XVI. évf. Ára 8 kor.

Ó-Becsei Hirmondó. (Ó-Becse.) Szerk. Grünbaum Pál. II. évf. Nyomt. Lévai Lajos. Ára 2 kor.

Oraviczai Hiradó. (Oravicza.) Szerk. Nagy Béla; kiadó-tulajd. Wunder Károly nyomdász. I. évf. Ára 12 kor.

Orosházi Közlöny. (Orosháza.) Főszerk. Pless Ignácz; fel. szerk. Kis Mór, kiadó-tulajd. Pless N. XXV. évf. Ára 8 kor.

Orsova és Vidéke. (Orsova.) Főszerk. Ghyczy László, fel. szerk. Gáspárdy Alajos. Nyomt. Tillmann R. XIX. évf. Ára 8 kor.

Országos Ellenőr. (Kecskemét.) Szerk. Somogyi János. II. évf. Nyomtatja Ohinger.

Összetartás. (Zenta.) Szerk. dr. Ellinger Jenő. Nyomt. Beretka Imre. III. évf. Het. 3-szor. Ára 4 kor 80 fill.

Pápai Hirlap. (Pápa.) Szerk. és tulajd. dr. Kőrös Endre. I. évf. Nyomt. ev. ref. ny. Ára 12 kor.

Pápai Közlöny. (Pápa.) Szerk. és kiadótul. Pollatsek Frigyes. Nyomt. Nobel Ármin. XIII. évf. Ára 12 kor.

Pápai Lapok. (Pápa.) Szerk. dr. Kőrös Endre; laptulajd. dr. Fenyvessy Ferencz; XXX. évf. Nyomt. a főisk. ny. Ára 12 korona.

Pásztó és Vidéke. (Pásztó.) Főszerk. dr. Platthy Adorján. Szerk. Kemény Dezső. III. évf. Nyomt. Schlesinger Mihály.

Pécskai Ujság. (Pécska). Szerk. Cs. Endes Dániel II. évf. Nyomt. Ruber II. Ára 8 kor.

Petrosény és Vidéke. (Petrosény.) Szerk. Nagy Miklós; laptulajd. Figuli Antal nyomdász. VII. évf. Ára 8 kor.

Pozsonyi Hirlap. (Pozsony.) Szerk. Hamvas József. Nyomt. Freistadt Mór. III. évf. Ára 12 kor. (Megszünt.)

Pöstyén. (Pöstyén.) Szerk.-tulald. Gipsz Ignácz. I. évf. Nyomt. Első pöstyéni ny. Fürdő-idényre 3 kor. (Magyar és német szöveg).

Rábaközi Közlöny. (Csorna.) Szerk. László Samu Kapuvárott és Kokas István Csornán. VI. évf. Nyomt. Csornai ny. Ára 8 kor.

Ráczkevei Közlöny. (Ráczkeve.) Szerk.-kiadó Makay István. I. évf. Nyomt. Csery István. Ára ?

Radna-Lippa. (Lippa.) Szerk. és tulajd. Zeitler Lajos nyomdász, szerkesztőtárs Rafila Demeter. IV. évf. Ára 8 kor.

Rákoskeresztúr és Vidéke (Rákoskeresztúr.) Szerk. Kis Károly; kiadó Sissmann Demeter. I. évf. Nyomt. Krammer és Erhardt Budapesten. Hav. 2-szer. Ára 4 kor.

Rákos Vidéke. (Rákos-Szt.-Mihály.) Szerk. és tulajd. Farkas Elek. Nyomt. »Stephaneum« Budapesten. III. évf. Ára 8 kor.

Resicai Lapok. (Resicabánya.) Szerk. Deák Gyula; kiadó-tulajd. Weisz Adolf nyomdász. IV. évf. Ára 9 kor. 60 f.

Rozsnyói Hiradó. (Rozsnyó.) Szerk. Komoróczy Miklós; kiadja és nyomt. Görbics és Bauer. XXVI. évf. Ára 8 kor.

Ruttkai Hirlap. (Ruttka.) főszerk. Kafenda Frigyes, fel. szerk. Böhm Albert nyomdász; kiadja a szerkesztőség. I. évf. Ára 8 kor.

Sajó-Vidék. (Rozsnyó.) Szerk. Gömöri; tulajd. Herman Istvánné. Nyom. a Sajóvidék ny. VI. évf. Ára 8 kor.

Salgótarjáni Lapok. (Salgó-Tarján.) Főszerk. dr. Jungmann Rezső; fel. szerk. Dömötöri Németh Péter; kiadó-tulajd. Friedler Ármin. II. évf. Ára 10 kor.

Sárrét. (Berettyó-Ujfalu.) Szerk. Kiss Sándor; kiadó-tulajd. Adler Béla nyomdász. III. évf. Ára 8 kor.

Sárvári Hirlap. (Sárvár.) Szerk. Cséplő Ernő; kiadó-szerk. Husz Gyula. II. évf. Nyomt. Vörösmarty ny. Ára 8 kor.

Selmeczbányai Hiradó. (Selmeczbánya.) Szerk. és kiadó Kuti István; Joerges Ágost özv. és fia nyomd. XIV. évf. Ára 8 kor.

Somlyóvidéki Hirlap. (Devecser.) Szerk. Huss Gyula; kiadja a »Vörösmarty« nyomda. VIII. évf. Ára 8 kor.

Somogyi Ujság. (Kaposvár.) Szerk. és kiadó: Poór Sándor. Nyomt. Hagelmann Károly. X. évf. Ára 8 kor.

Sümeg és Vidéke. (Sümeg.) Szerk.

Éles Károly. Nyomt. Horváth Gábor. XI. évf. Ára 8 kor.

Szabadkai Közlöny. (Szabadka.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Szabados Sándor nyomdász. XXVIII. évf. Ára 4 kor.

Szabad Sajtó. (Zenta.) Szerk. Biró János nyomdász. II. évf. Hetenk. 3-szor.

Szabad Szó. (Szentes.) Főszerk. Mezőfi Vilmos. V. évf. Nyomt. Stefanovics István, Budapesten. Ára 4 kor.

Szakolczai Határőr. (Szakolcza.) Szerk. Weisz Samu; kiadó-tulajd. a Nyitramegyei irod. és ny. vállalat. I. évf. Nyomt. Kramár Vilmos. Ára 8 kor.

Szalontai Lapok. (Nagy-Szalonta.) Szerk. Nagy Márton és Kornstein Herman; lapkiadó-tulajdonos Reich Jakab nyomdász. XV. évf. Ára 8 korona.

Szamos. (Szatmár.) Szerk. dr. Hantz Jenő; kiadó-tulajd. Litteczky Endre a Szabadsajtó ny. XXXIV. évf. Hetenként kétszer. Ára 8 kor.

Szamosujvári Közlöny. (Szamosujvár.) Szerk. Bányai Ellemér. I. évf. Nyomt. Todorán Endre. Ára 8 kor.

Szarvas és Vidéke. (Szarvas.) Szerk. Benczur Sándor; kiadó-tulajd. Sámuel Adolf. Nyomt. a Szarvas és Vidéke ny. XIV. évf. Ára 8 kor.

Szarvasi Hirlap. (Szarvas.) Szerk.-tulajd. Benczur Sándor. II. évf. Nyomt. Dolesch József. Ára 8 kor.

Szarvasi Lapok. (Szarvas.) Szerk. Szikes Antal; Nyomt. Dantzky Sándor. XX. évf. Ára 10 kor.

Szatmár. (Szatmár.) Szerk. Bottyán Pál; kiadó-tulajd. Kalik és Szerémy nyomdászok. XXVIII. évf. Ára 5 kor. 60 f.

Szatmár és Vidéke. (Szatmár.) Szerk. dr. Fejes István; kiadó-tulajd. Morvai János nyomdász. XX. évf. Ára 6 kor.

Szatmármegyei Közlöny. (Nagy-Károly.) Szerk. Baudisz Jenő; tulajdonos Roth Károly nyomdász. XXVIII. évf. Ára 8 kor.

Szatmár-Németi. (Szatmár.) Szerk. Mátray Lajos; kiadó-tulajd. Weinberger testvérek. VII. évf. Ára 4 kor.

Szeghalomvidéki Hírlap. (Szeghalom.) Szerk. dr. Csák István. IV. évf. Nyomt. Riegel Zoltán. Ára 8 kor. (Megszünt.)

Székely-Udvarhely. (Sz.-Udvarhely.) Szerk. és kiadó-tul. Betegh Pál nyomdász. IX. évf. Ára 8 kor.

Szenicz és Vidéke. (Szenicz.) Szerk. Várhely Izsó. I. évf. Nyomt. Kapsz Géza és Kramér Vilmos Nyitrán. Ára 8 kor.

Szentes és Vidéke. (Szentes.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Mátéffy Ferencz, társszerk. Bánfalvi Lajos; Nyomt. a Szentes és Vidéke ny. XXIV. évf. Hetenként 2-szer. Ára 10 kor.

Szent-Gotthárd. (Szent-Gotthárd.) Szerk. és kiadó-tul. Wellisch Béla nyomdász. VIII. évf. Ára 8 kor.

Szepesi Hirnök. (Lőcse.) Szerk. Hensch Aladár; kiadó-tulajd. dr. Nagy Árpád. Nyomt. Reiss Jos. Th. XLI. évf. Ára 8 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Szepesi Lapok. (Igló.) Szerk. Nikházi Frigyes; kiadó-tulajd. Cseténvi Emil. Nyomt. a »Tátra« ny. XIX. évf. Ára 8 kor.

Szilágy. (Zilah.) Fel. szerk. dr. Both István és ifj. Kapus Sándor; kiadó Seres Samu nyomdász. XXI. évf. Ára 8 kor.

Szilágy-Somlyó. (Szilágy-Somlyó.) Szerk. és kiadó-tulajd. Bölöni Sándor nyomdász. XXI. évf. Ára 8 kor.

Szoboszló és Vidéke. (Hajdu-Szoboszló.) Szerk. és kiadó-tulajd. Fehér Gábor. Nyomt. Plón Gy. XIII. évf. Ára 8 kor.

Szolnok-Doboka. (Deés.) Szerk. dr. Horváth Emil; kiadó Veress Dezső. Nyomt. Demeter és Kiss XXVIII. évf. Ára 12 kor.

Tapolcza és Vidéke. (Tapolcza.) Szerk. és kiadó-tulajd. Feleki Alajos. Nyomt. Löwy B. XIII. évf. Ára 10 kor.

Tapolczai Lapok. (Tapolcza.) Szerk. Kollányi Ödön; kiadó-tulajd. Löwy B. I. évf. Ára 10 kor.

Társadalmi Lapok. (Ujpest.) Szerk. és kiadó-tulajd. Sugár Bódog. Nyomt. Korvin test. VII. évf. Ára 8 kor.

Tata és Tóváros. (Tata.) Szerk. Fogassy Kázmér és Szomori S. Ferencz; laptulajd. Nobel Adolf nyomdász. VII. évf. Ára 8 kor.

Técső és Vidéke. (Técső.) Szerk. Katz Izsó I. évf. Nyomt. Vidor és Rosenthal M.-Szigeten. Hav. 2-szer. Ára. 4 kor.

Tenke és Vidéke. (Tenke.) Szerk. Jellinek József. II. évf. Nyomt. a kiadó Maár L. Vilmos. Ára 8 kor.

Tiszafüred. (Tiszafüred.) Szerk. Timon Tihamér György. I. évf. Nyomt. Goldstein L. Ára 8 kor.

Tiszavidék. (Szolnok.) Szerk. Merényi György. V. évf. Nyomt. a kiadó-tulajd. Wachs Pál.

Tokaj-Hegyalja. (Szerencs.) Szerk. és kiadó-tulajd. Simon József nyomdász. XI. évf. Ára 8 kor.

Tokaji Ujság. (Tokaj.) Szerk. dr. Engl Jakab és Mikola Árpád. II. évf. Nyomt. Gestetner Adolf. Ára 8 kor. (Megszünt.)

Tolnamegyei Közlöny. (Szegzárd.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Boda Vilmos. Nyomt. Molnár Mór. XXXI. évf. Ára 12 kor.

Túrkeve. (Túrkeve.) Szerk. és laptul. Bentsik Emma. Nyomt. Fölföldy Györgyné. XIII. évf. Ára 8 kor.

Udvarhelyi Hiradó. (Székely-Udvarhely.) Szerk. és kiadó-tulajd. Becsek Aladár; nyomt. Becsek D. fia. VI. évf. Ára 8 kor.

Ugocsa. (Nagy-Szőllős.) Szerk. id. Králik József; lapkiadó-tulajdonos Doktor István nyomdász. XIX. évf. Ára 8 kor.

Ujpesti Közlöny. (Ujpest.) Szerk. és kiadó-tulajd. Mártonffy Imre. Nyomt. ifj. Kellner Ernő. XI. évf. Ára 8 kor.

Ung. (Ungvár.) Szerk. Bánóczy Béla; kiadó-tulajd. Székely és Illés nyomdászok. XII. évf. Ára 8 kor.

Ungvári Közlöny. (Ungvár.) Szerk. Schürger Ferencz; kiadó-tulajd. Lévai Mór nyomdász. XXV. évf. Ára 8 kor.

Váci Hirlap. Szerk. Kulcsár Ernő; kiadja Kovách Ernő. Nyomt. Mayer Sándor. XVII. évf. Ára 12 kor.

Vágvölgyi Lap. (Trencsén.) Szerk.-kiadó Skarnitzl X. Fer. nyomdász. XXX. évf. Ára 8 kor. (Magyar és német szöveggel.)

Vármegye. (Alsó-Kubin.) Szerk. dr. Horváth József. I. évf. Nyomt. Trnkóczy József. Ára 12 kor.

Visó és Vidéke. (Felső-Visó.) Szerk. Cseh Nándor; kiadó-tulajd. a felső-visói társaság. Nyomt. Schiffmann H. VIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Visói Hirlap. (Felső-Visó.) Szerk. és kiadó-tulajd. Aczél Ödön. Nyomt. Schiffmann H. Máramaros-Szigeten. IV. évf. Ára 8 kor.

Zalai Közlöny. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. dr. Villányi Henrik; kiadó ifj. Wajdits József nyomdász. XLII. évfolyam. Ára 10 korona.

Zalamegye. (Zala-Egerszeg.) Szerk. dr. Csák Károly; szerk. és kiadó-tulajd. Udvardy Ignácz. Nyomt. Unger Antal. XXII. évf. Ára 8 kor.

Zaránd. (Brád.) Szerk. Brády Albert. II. évf. Nyomt. Róth Ferencz.

Zempléni Hirlap. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Pataky Miklós. Nyomt. a Pannonia. XI. évf. Ára 10 korona.

Zentai Hiradó. (Zenta.) Szerk. és kiadó-tulajd. Kabos Ármin nyomdász. VIII. évf. Ára 10 kor.

Zentai Közlöny. (Zenta.) Szerk. és kiadó-tulajd. Fekete Sándor nyomdász. XV. évf. Ára helyben 6 kor., vid. 8 korona.

Zólyom és Vidéke. (Zólyom.) Szerk. és tulajd. Friedmann Mór. Nyomt. Zólyom és Vidéke könyvny. VI. évf. Ára 8 korona.

Zólyomvármegyei Hirlap. (Zólyom.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Nádosy Gyula nyomdász. XVII. évf. Ára 8 kor.

Zsombolya. (Zsombolya.) Szerk. és kiadó Porse Vilmos. Nyomt. Wunder Rezső kiadó. III. évf. Ára 6 kor.

Zsombolyai Közlöny. (Zsombolya.) Szerk. dr. Kallós Lajos. III. évf. Nyomt. Perlstein F.

Összesen 234.

IX. MEGYEI ÉS HIRDETÉSI LAPOK.

BUDAPESTEN.

Országos Hirdetési Közlöny. Szerk. és tulajd. Gerő József. IX. évf. Nyomt. Európa. Hav. 2-szer. Ára 10 kor.

Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun Vármegye Hivatalos Lapja. Szerk. Fazekas Agost és Szabó Géza. I. évf. Nyomt. Monorker. kny. Ára 12 kor.

Székesfővárosi Tudósító. Szerk. dr. Radó Károly. I. évf. Nyomt. Löblovitz Zsigmond. Ára 20 kor.

VIDÉKEN.

Abauj-Tornavármegye Hivatalos Lapja. (Kassa.) Szerk. Abauj-Tornavármegye alispáni hivatala. III. évf. Ára 6 kor.

Alsó Fehér Vármegye Hivatalos Lapja. (Nagy-Enyed.) Szerk. Cirner Ákos. I. évf. Nyomt. a részv. ny. Ára 10 kor.

Aradvármegye Hivatalos Lapja. (Arad.) Szerk. Hanthó Jenő. I. évf. Nyomt. Réthy Lipót és fia. Ára 6 kor.

Árvamegye Hivatalos Lapja. (Alsó-Kubin.) Szerk. Chityil Guidó I. évf. Nyomt. Trnkóczy József. Ára 12 kor.

Baranya Vármegye Hivatalos Lapja. (Pécs.) Szerk. és kiadja Várady Ferencz. Nyomt. Taizs József. VI. évf.

Bács-Bodrog Vármegye Hivatalos Lapja. (Zombor.) Szerk. Szalay Fri-

gyes. I. évf. Nyomt. Bittermann Nándor és fia. Ára 24 kor.

Barsvármegye Hivatalos Lapja. (Aranyosmaróth.) Szerk. Bodó János. I. évf. Nyomt. Dóczi ny. Ára 10 kor.

Békésvármegye Hivatalos Lapja. (Gyula.) kiadja a vármegye alispánja. VI. évf. Nyomt. Dobany János. Ára 8 kor.

Beregvármegye Hivatalos Lapja. (Beregszász.) Szerk. Nagy Ernő. I. évf. Nyomt. Haladás. Ára 4 kor.

Besztercze-Naszód Vármegye Hivatalos Lapja. (Besztercze.) Szerk. Takáts Károly. I. évf. Nyomt. Botschár Tivadar. Ára 18 kor.

Biharvármegye Hivatalos Lapja. (Nagyvárad.) Szerk. Baranyi András. I. évf. Nyomt. Laszky Ármin Ára 7 kor.

Borsodvármegye Hivatalos Lapja. (Miskolsz.) Szerk. dr. Kazay László. I. évf. Nyomt. Forster, Klein és Ludvig. Ára 10 kor.

Csanádvármegye Hivatalos Lapja. (Makó) Szerk. Barna Sándor. I. évf. Ára 12 kor.

Csikvármegye Hivatalos Lapja. (Csikszereda.) Szerk. és kiadja az alispáni hivatal. II. évf. Megjelen havouk. kétszer.

Esztergomvármegye Hivatalos Lapja. (Esztergom.) Szerk. és kiadó Haan Rezső. I. évf. Nyomt. Buzarovics Gusztáv. Ára 10 kor.

Gömör-Kishont t. e. Vármegye Hivatalos Értesitője. (Rimaszombat.) Szerk. és kiadja a vármegyei alispáni hivatal. Szerk. Komáromy István aljegyző. Nyomt. Rábely Miklós. XIV. évf. Hivatalos hetilap. Ára 8 kor.

Győr szab. kir. város hivatalos Értesítője. (Győr.) XIII. évf.

Győrvármegye Hivatalos Értesítője. (Győr.) Nyomt. Gross testvérek. IV. évf. Havonként 2-szer.

Háromszékmegye Hivatalos Lapja. (Kézdi-Vásárhely.) Szerk. dr. Demeter Gyula; kiadja Háromszékvármegye alispáni hivatala. XX. évf. Nyomt. ifj. Jancsó Mózes. Havonként 2-szer. Ára 8 kor.

Hevesvármegye Hivatalos Lapja. (Eger.) Szerk. Puchlin Lajos. XXIX. évf. Nyomt. az egri ny. r. t.

Hivatalos Értesítő. (Segesvár.) Szerk. dr. Seiwert Vilmos; kiadja Nagy-Küküllő vármegye. XII. évfolyam. Nyomt. Horeth Fr. J. (Megszünt.)

Hivatalos Közlönye Torda-Aranyos vármegye törvényhatóságának. (Torda.) Nyomt. Füssy és Sztupjár. IV. évf.

Hontvármegye Hivatalos Közlönye. (Ipolyság.) Szerk. a vármegye jegyzői kara. XI. évf. Havonként 3-szor. Nyomt. Neumann Jakab. Ára 6 kor.

Járási Hivatalos Lap. (Nagyvárad.) Szerk. Nagy Márton. I. évf. Nyomt. Láng József.

Kolozsvármegye Hivatalos Közlönye. (Kolozsvár.) Szerk. Hory Béla, dr. Lásposi Hegedűs Árpád és dr. Pavlik Sándor. Nyomt. Gámán János örököse. XXVI. évf. Ára 8 kor.

Komáromvármegye Hivatalos Lapja. Szerk. Witausek Károly. I. évf. Nyomt. Freisinger Mór.

Körözvények. (Nagyvárad.) Biharvármegye alispánjától. Nyomt. Laszky Ármin. V. évf.

Liptóvármegye Hivatalos Közlönye. (Liptó-Szent-Miklós.) II. évf. Nyomt. Steier Izidor. Ára 4 kor.

Mosonvármegye Hivatalos Lapja. (Magyar-Óvár.) Szerk. Skultéti Miklós. I. évf. Nyomt. Czéh Sándor.

Nógrádvármegyei Hivatalos Értesitő. (B.-Gyarmat.) Kiadja a vármegyei jegyzői hivatal. Nyomt. a balassagyarmati könyvnyomda r. t. LX. évf. Hetenként. Ára 8 kor.

Nyitravármegye Hivatalos Lapja. (Nyitra.) Szerk. dr. Szathmáry István I. évf. Nyomt. Neugebauer Nándor. Ára 8 kor.

Pozsony Vármegye Hivatalos Lapja. (Pozsony.) Szerkeszti és kiadja Klempa Bertalan alispán. Nyomt. Wigand F. K. XII. évf. Havonként 2—3-szor. Ára 4 kor.

Sárosvármegye Hivatalos Lapja. (Eperjes.) Szerk. és kiadja Sáros vármegye alispáni hivatala. Nyomt. Kósch Árpád. VIII. évf. Hetenként. Ára 4 kor.

Somogyvármegye Hivatalos Lapja. (Kaposvár.) Szerk. és laptulajd. Roboz István. XXII. évf. Kiadó Hegelmann Károly nyomdász.

Sopronvármegye Hivatalos Lapja. (Sopron.) Szerk. Zalka Pál; kiadja Sopronvármegye törvényhatósága. Nyomt. Röttig Gusztáv. III. évf. Ára 2 kor.

Szabolcsvármegye Hivatalos Lapja. (Nyiregyháza.) I. évf. Nyomt. Jóba Elek.

Szatmárvármegye Hivatalos

Lapja. (Nagy-Károly.) Szerk. Kerekes Zsigmond. I. évf. Nyomt. Róth Károly. Ára 10 kor.

Szebenvármegye Hivatalos Lapja. (Nagy-Szeben.) Szerk. Schieb Viktor. I. évf. Nyomt. Reisszenberger A. Ára 10 korona.

Szilágyvármegye Hivatalos Lapja. (Zilah.) Szerk. dr. Somogyi Kálmán. I. évf. Nyomt. Seres Samu.

Tolnavármegye Hivatalos Lapja. (Szekszárd.) Szerk. Székely Ferencz; kiadó Molnár Mór nyomdász. I. évf. Ára 12 kor.

Torontálvármegye Hivatalos Lapja. (Nagy-Becskerek.) Szerk. Bielik Antal. XIX. évf. Nyomt. Pleitz Fer. Pál.

Trencsén Vármegye Hivatalos Közlönye. (Trencsén.) Szerk. Baross Jusztin alispán; kiadja Skarnitzl X. Ferencz nyomdász. Hav. 2-szer. XIII. évf. Ára 4 kor.

Turóczvármegye Hivatalos Lapja. (Turócz-Szentmárton.) Szerk. dr. Beniczky Ákos. I. évf. Nyomt. Moskóczy Ferenczné. Ára 8 kor.

Udvarhelyvármegye Hivatalos Lapja. (Székely-Udvarhely.) Szerk. Gróf Lázár Ádám; kiadja Betegh Pál nyomdász. I. évf. Ára 6 kor.

Ungvármegye Hivatalos Lapja. (Ungvár.) Szerk. Bánóczy Béla I. évf. Ára 12 kor.

Vármegyei Hivatalos Lap. (Sátoralja-Ujhely.) Kiadja Zemplén vármegye. II. évf. Nyomt. a »Zemplén« ny. Ára 8 kor.

Vármegyei Közlöny. (Torda.) kiadja Torda-Aranyosmegye alispánja. I. évf. Nyomt. Füssy és Sztupjár. Ára a főlappal 16 kor.

Veszprémvármegyei Hivatalos Lap. (Veszprém.) Szerk. dr. Horváth Lajos. V. évf. Nyomt. Dunántúli könyvnyomda.

Zalavármegye Hivatalos Lapja. (Zalaegerszeg.) Szerk. Bődy Zoltán és Kauffman Mátyás. I. évf. Nyomt. Tahy Rozália. Ára 4 kor.

Zemplénmegye. (Sárospatak.) Szerk. Molnár János. I. évf. Nyomt. Szeinfeld Jenő. Ára 8 kor.

Zólyomvármegye Hivatalos Lapja. (Beszterczebánya.) Szerk. és kiadja Zólyomvármegye alispáni hivatala. IV. évf. Nyom. Machold F. Ára 4 kor.

Összesen 54.

X. VEGYES MELLÉKLAPOK.

BUDAPESTEN.

Állandó Havi Értesítő. I. évfolyam. A »Gyógyszerészi Értesítő« melléklete.

A Budapesti Közlöny Hivatalos Értesitője. XXXI. évf. Hetenként hatszor.

A »Budapest« Regénycsarnoka. Heti melléklap. XXI. évf.

Curiai Határozatok. A »Jogtudományi Közlöny« melléklapja.

Gazdasági Ismétlő Iskola. A »Néptanítók Lapja« melléklapja.

Gyermekorvos. A »Budapesti Orvosi Ujság« melléklapja I. évf.

Hiteles Sorsolási Értesítő. »A Magyar Pénzügy« melléklete. Nyomt. Neuwald Illés Hav. 2-szer.

Honvédorvos. A »Gyógyászat« havi melléklete.

Jogesetek. XIX. évf. Melléklet a »Jog«-hoz és az »Ügyvédek Lapjá«-hoz.

Katholikus Tanügy. A »Magyar Állam« melléklapja. Szerk. dr. Zelliger Vilmos. IX. évf. Ára 4 kor.

Képes Olvasótár. »Tolnai Világlap«-ja melléklapja. II. évf. Nyomt. »Európa«.

Közegészségügy és Törvényszéki Orvostan. Szerk. Fodor József, tanár. Az »Orvosi Hetilap« mellékletei.

Luther-társaság Egyházirodalmi Értesítője. Az »Evangelikus Családi Lap« havi melléklete. III. évf.

Magyar Család. A »Magyarság« szépirodalmi melléklete.

Magyar Gazda. A »Politikai Ujdonságok« havi melléklete.

Magyar Gazda. Szerk. Bálint Garda. »Magyar Néplap« szakmelléklete. I. évf. Nyomt. és kiadja a Pazmaneum. Ára 4 kor.

Magyar Könyvészet. A »Corvin« havi melléklete. Szerk. Rényi Károly.

Magyar Lloyd. A »Magyar Kereskedők Lapja« heti melléklete. XXIII. évf.

Nyilvántartás. A »Rendőri Lapok« melléklapja. VIII. évf. (Magyar és német szöveggel.)

A »Pénzügyi Közlöny« melléklapja.

Posta- és Távirdai Közlemények. Melléklet a M. kir. Posta- és Távirdai Rendeletek Tárához.

Regénytár. A »Vasárnapi Ujság« heti melléklete. IX. évf.

Rendőri Közlöny. A »Belügyi Közlöny« melléklapja. XXXII. évf.

Sorsolási Tudósító. A »Pénzügyi Ujság« melléklete. VIII. évf.

Szemészet. Az »Orvosi Hetilap« mellett. Szerk. Schulek Vilmos tanár iskolája. Évi 4 szám.

Szépirodalmi Kert. Szerk. Cziklay Lajos. Heti melléklet a »Magyar Állam«-hoz. XVII. évf.

Szövetkezés. A »Hazánk« félhavi melléklete. XIV. évf.

Uj Budapest. A »Budapest« képes heti melléklete (Élczlap.) XXV. évf. Ára a főlap nélkül 6 kor.

Vasárnap. A »Hazánk« heti melléklapja.

Világkrónika. A »Vasárnapi Ujság« s »Politikai Ujdonságok« s a »Képes Néplap« melléklapja. XXVII. évf.

VIDÉKEN.

Borsodvármegye Hivatalos Értesitője. (Miskolcz.) A »Borsod« melléklete.

Haladás. (Nagyvárad.) a Népnevelési Közlöny melléklapja.

Hűbele Balázs. (Arad.) Az »Aradi Hiradó« élczlap melléklete.

Hüvelyk Matyi. (Szeged.) A »Szegedi Napló« melléklete X. évf.

Politikai Ellenőr. (Kecskemét.) A »Politikai Ellenőr« társlapja. I. évf.

Szabadkai Független Ujság. (Szabadka.) A »Szabadkai Friss Ujság melléklete.

Temesvármegye Hivatalos Lapja. (Temesvár.) »Délmagyarországi Közlöny« melléklete. Hetenként 2-szer. XIII. évfolyam.

Toll. (Nyitra.) A »Nyitramegyei Ellenőr« havi melléklete.

Uj Lap. (Székesfejérvár.) Kiadja Kirisits Bódog. II. évf.

Uj Lap. (Kolozsvár.) Szerk. Benkő Sándor. II. Nyomt. Gámán János örökösei. Kolozsvári. . . . melléklete. (Megszünt.)

Összesen 40.

ÖSSZEGEZÉS.

Hirlapirodalmunk *számarányát* 1902. és 1903. évben a következő kimutatásban tüntethetjük föl:

	1903.	1902.	Lett:
I. Politikai napilapok	102	90	+ 12
II. Politikai hetilapok	90	92	— 2
III. Vegyes tartalmu képes lapok	13	14	— 1
IV. Egyházi és iskolai lapok	54	52	+ 2
V. Szépirodalmi és vegyes tart. lapok	24	23	+ 1
VI. Humorisztikus lapok	22	23	— 1
VII. Szaklapok	284	286	— 2
VIII. Vidéki lapok nem politikai tartalommal	234	233	+ 1
IX. Hirdetési lapok ...	54	27	+ 27
X. Vegyes melléklapok	40	43	— 3
Összesen:	917	883	+ 34

II.

A hazai nem-magyar nyelvű hirlapirodalom.

KERESZTY ISTVÁNTÓL.

I. TÖBBNYELVŰ LAPOK.*

Szaklapok és vegyes tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Általános Műszaki Értesítő. Allgemeiner Technischer Anzeiger für Ungarn. És melléklete: **Aczél és Vas.** Stahl und Eisen. [Magyar és német.] VII. évf.

Általános Szeszipari Közlöny. [M. és német.] VI. évf.

Bőripar. Ungarische Gerber-Zeitung. [M. és német.] X. évf.

Budai Hirlap. Ofner Journal. [M. és n.] II. évf.

A Budapesti Áru- és Értéktőzsde Hivatalos Árjegyző Lapja. Amtliches Cursblatt der Budapester Waaren- und Effecten-Börse. [M. és n.] XL. évf.

Budapesti Lakáshirdető. Budapester Wohnungsanzeiger. [M. és n.] XVI. évf.

Commercielle Rundschau. Kereskedelmi Szemle. [Német főlap, magyar *melléklappal.*] VII. évf.

Dohányárusok Közlönye. Organ der Tabak-Gross- und Kleinverschleisser Ungarns. [M. és n.] XI. évf.

Épitőmunkás. Der Bauarbeiter. [M. és n.] IX. évf.

Értesítő. A. m. kir. tengerészeti hatóság hiv. lapja. — Avvisatore. (Fiume.) (A »La Bilancia« melléklapja.) [M. és olasz.] ? évf.

Glücksbote. Szerencse-Hiradó. (Sorsolási tudósító). [M. és német.] ? évf.

Ipari és Műszaki Értesítő. Centralblatt für Industrie und Technik. [M. és n.] I. évf.

Italmérők és Italárusok Közlönye. Schanklizenzer-Zeitung. [M. és német.] VI. évf.

Kivándorlási Értesítő. [M., n., horvát és tót.] (Budapest és Fiume) I. évf.

Könyvkötők Lapja. [M. és n.] V. évf.

Magyar Borkereskedelem. Ungarischer Weinhandel. [M. és n.] III. évf.

Magyar Bőripar. — Ungarische Lederindustrie [M. és n.] X. évf.

Magyar Czukoripar. Die Ungarische Zuckerindustrie, *és melleklete:* A Czukorrépa-Termelő. — Der Zuckerrüben-Producent. [M. és n.] XII. évf.

Magyar Fém- és Gépipar. Ungarische Metall- und Maschinen-Industrie. [M. és n.] XIII. évf.

Magyar Gépvásár. Der ungarische Maschinenmarkt. [M. és u.] I. évf.

Magyar Grafikus. [M. és n.] I. évf.

M. Kir. Postai és Távirda-Rendeletek Tára. Sbornik kr. ug. Postanskih; *és:* Brzovajnih Naredabah. [M. és horvát.] Kiadja a m. kir. kereskedelemügyi miniszter. XVIII. évf.

Magyar Malom-Közlöny. Ungarische Mühlen-Nachrichten. [M. és német.) V. évf.

Magyar Sörfőzők és Komlótermelők Lapja. Ungarische Brauer- und Hopfen-Zeitung. [M. és n.] II. évf.

Magyar Üveg- és Agyagipar. Ungarische Glasindustrie und Keramik. [M. és n.] III. évf.

* A magyar (illetőleg német) nyelvűek közé is fel vannak véve, az összes létszámot tehát ez a rovat nem gyarapitja.

Magyar Vas- és Gépujság. Ungarischer Metallarbeiter. [M. és n.] XXI. évf.

Mercur, hiteles sorsolási tudósító. Authent. Verlosungs-Anzeiger. [M. és n.] XXXIII. évf.

Művezetők Lapja. Werkmeister-Zeitung. [M. és n.] VI. évf.

Nemzetközi Nyilvántartás. La Sûreté Internationale. Internationale Evidenz. [M., német és franczia.] A Rendőri Lapok melléklapja. VIII. évf.

Népszava. Volksstimme [M. és ném.] XXXI. évf.

Országos-Vásári Értesítő. Jahresmarkt-Anzeiger. [M. és n.] I. évf.

Palánkai Járási Közlöny. (Német-Palánka.) [M. és n.] I. évf.

Rendeleti Közlöny (a m. kir. honvédség számára). Szabályrendeletek. — Viestnik Naredabah. Za kr. ug. domobranstvo. Normativne naredbe. [M. és horvát.] XXIX. évfolyam.

Rendeleti Közlöny (a m. kir. honvédség számára). Személyes ügyek. — Viestnik Naredabah. Za kr. ug. domobranstvo. Osobni poslovi. [M. és horvát.] XXIX. évf.

Rendőri Lapok (Magyar Csendőr). [M. és n.] XI. évf.

Sorsolási Közlöny. [M. és n.] XVII. évf.

Tojás és Vaj. Eier und Butter. [M. és n.] II. évf.

Typographia. Gutenberg. [M. és n.] XXXV. évfolyam.

Ungarische Wochenschrift. Független Magyar Hetilap. (M. és n.) IX. évf.

Unio. A Bpest-Székesfőv. Sütők . . . Ipartestülete hivatalos szakközlönye. [M. és n.] VIII. évf.

Vas- és Fémmunkások Szaklapja. Fachblatt der Eisen- und Metallarbeiter. [M. és n.] VII. évf.

Zenelap. [Ném. mellékkel.] XVII. évf.

Zenevilág. [Időnként német melléklettel.] IV. évf.

Zenélő Magyarország. La Hongrie Musicale. (Zeneművek, részben franczia és német feliratokkal.) X. évf.

Összesen 44.

VIDÉKEN.

Aesculap. (Sopron.) [Magyar és német.] I. évf.

Bácskai Ujság. Bácskaer Zeitung. (Apatin.) [M. és n.] VIII. évf.

Brassói Értesítő. Kronstädter Anzeiger. (M. és n.) III. évf.

Buziáser Anzeiger. Buziási Hiradó. (M. és n.] IV. évf.

Délmagyarország. Južna Ugarska. (Vaiszka-Szabadka.) [M. és szerb.] II. évf.

Mosonvármegye. (M.-Óvár.) [M. és német.] V. évf.

Muraköz. Medjimurje. [M. és horvát.] XX. évf.

Nagyszombati Hetilap. Tyrnauer Wochenblatt. [M. és n.] XXXV. évf.

Neutraer Zeitung. Nyitrai Hirlap. (l. a németek közt.) XIV. évf.

Nyitrai Lapok. Neutra-Trenchiner Zeitung. (Nyitra.) [M. és n.] XXXIV. évf.

Szent-Gotthárd. St.-Gotthard. [M. és n.] VIII. évf.

Szepesi Hirnök. Zipser Bote. (Lőcse.) [M. és n.] XLI. évf.

Telecska. (Kula). [M. és n.] XXI. évf.

Vágvölgyi Lap. (Trencsén). [M. és n.] XXX. évf.

Összesen 14.

KÜLFÖLDÖN.

Magyar Hirmondó. (Ohio, Cleveland.) [M. és angol.] IV. évf.

Összesen 1.

II. NÉMET LAPOK.

a) *Politikai tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Allgemeine Jüdische Zeitung. (Héber betükkel.) Szerk. tul. Grossberg Lipót. Ny. Fried és Krakauer. XVI. évf. Heti 5 szám. Ára 20 kor.

Budapester Tagblatt. Fel. szerk. Bolgár Ferencz; kiadja »Európa« r. t. Ny. »Európa.« XX. évf. Napilap. Ára 28 kor.

Extrablatt. A *Neues Budapester Abendblatt* lenyomata. V. évf.

Montagblatt. Fel. szerk. tul. Viola Miksa. Ny. Schlesinger és Kleinberger. XV. évf. Hetilap. Ára 12 kor.

Neues Budapester Abendblatt. Szerk. Singer Arthur, kiadó ő és Barna Tódor. Ny. »Kosmos«. V. évf. Napilap. Száma 2 fillér.

Neues Kleines Journal. Szerk. Vida Bódog, tul. »Európa« r. t. Ny. »Európa.« VII. évf. Ára naponta 2 fill.

Neues Pester Journal. Fel. szerk. Bródy Lajos; kiadó-tul. Bródy Zsigmond. Ny. »Hungaria« ny. XXXII. évf. Napilap. Ára 28 kor.

Neues Politisches Volksblatt. Fel. szerk. dr. Fleischmann Sándor; kiadó tul. Mérey Miksa. Ny. »Kosmos.« XXVII. évf. Napilap. Ára 20 kor., a »Witzrakete« melléklappal együtt 22 kor 40 fill.

Pester Correspondenz. Szerk. Kiadó Lichtenstein F. Lajos. Kövön ny. Pressler Mihály. XL. évf. Napilap. Ára 600 kor.

Pester Lloyd. Fel. szerk. dr. Falk Miksa; kiadó, ny. a »Pesti Lloyd-Társulat« XLIX. évf. Napilap, estilappal. Ára 44 korona.

Politisches Volksblatt. Fel. szerk. Sipos J.; kiadó tul. a »Hungaria« vállalat. Ny. »Hungaria« XXIX. évf. Napilap. Ára 20 kor.

Összesen 11.

VIDÉKEN.

Deutsches Tagblatt für Ungarn. (Temesvár.) Főszerk. Orendi-Hommenau Viktor; fel. sz. Feisthammel Kálmán. Kiadó: »Gutenberg«-társ. Jokl Jakab és Társa. Ny. »Gutenberg« ny. IV. évf. Napilap. Ára 18 kor.

Donau-Temes-Bote vorm. Banater Post. (Pancsova.) Szerk. tul., ny. Wittigschlager K. XXXIV. évf. Hetenként két szám. Ára 16 kor.

Der Freimütige. (Südungarisches Volksblatt.) (Temesvár.) Fel. szerk. és tul. Blaskovics Ferencz. Ny. »Délmagyarorsz. ny.« XVIII. évf. Hetilap. Ára 9 kor.

Fünfkirchner Zeitung. (Pécs.) Főszerk. Lenkei Lajos, fel. sz. Verbói Ármin, tul. Guttmann J. özv. Ny. »Pécsi irodalmi és kny. r. t.« XXXIV. évf. Hetenként 2 szám. Ára 16 kor.

Gleichheit. (Bécsujhely.) Szerk. Ausofsky Alajos. Kiadótul. az alsó-ausztriai IX. választókerület szocziáldemokracziája. Ny. [Lajta-Szt-Miklós] Stiborsky Fülöp. IX. évf. Hetilap. Száma 10 fill.

Hermannstädter Zeitung vereinigt mit dem Siebenbürger Boten. (Nagy-Szeben.) Fel. szerk. Roth Frigyes; kiadó ny. Reissenberger Adolf. CXIX. évf. Napilap. Ára 20 kor.

Kronstädter Zeitung. (Brassó.) Fel. szerk. Wächter Guidó; kiadótul. Gött János fia. Ny. Gött J. fia. LXVII. évf. Napilap. Ára 19 kor. 20 fill.

Der Landbote. (Temesvár.) Szerk. tul. Kraushaar Károly; tul. Kraushaar és Emmer. Ny. Csanádegyházmegyei ny. XXXII. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Neue Temesvárer Zeitung. (Temesvár.) Fel. szerk. Dévay Ferencz; tul. kiadó Steger E. utódai. XXXVI. évf. Napi lap. Ára 32 kor.

Neue Zeitung. (Sopron.) Szerk. dr. Arnhold Károly és Breyer Mór. Ny. Röttig Gusztáv. VI. évf. Ára 14 kor.

Oedenburger Zeitung. (Sopron.) Fel. szerk. Marbach Ernő; kiadó ny. Romwalter Alfréd. XXXVI. évf. Napilap. Ára 20 kor.

Pressburger Presse. (Pozsony.) Szerk. tul. Engyeli Jenő. Ny. Alkalay Adolf és fia. VI. évf. Heti lap. Ára 8 kor.

Pressburger Tagblatt. (Pozsony.) Szerk. Gaibl Sándor; kiadó ny. Kath. irodalmi r. t. VII. évf. Napilap. Ára 16 kor.

Pressburger Zeitung. (Pozsony.) Fel. szerk. Lövő Rudolf; kiadó tul. ny. Angermayer Károly. CXL. évf. Napilap esti lappal. Ára 24 kor.

Radikal (előbb: Oedenburger Rundschau.) (Sopron.) Szerk. tul. Zsombor Géza. IX. évf. Heti 2 szám. Ára 12 kor.

Reform (előbb: Westungarische Volks-Zeitung.) (Pozsony). Szerk. kiadó Zalkai L. Alajos. Ny. Kath. Irod. Részv.-Társ. VIII. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Ruthenische Revue. (Bécs.) Szerk. Sembratovycz Román. Kiadótul. (Lemberg) a ruthén nemzeti bizottság. Ny. (Sopron) Litfass utóda Röttig Gusztáv. I. évf. Félhavi lap. Ára 6 kor.

Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt. (Nagy-Szeben.) Lapvezér Häner Henrik; főszerk. dr. Schuller Rudolf, fel. szerk. Teutsch Gyula; kiadó ny. Drotleff József. XXX. évf. Napilap. Ára 24 kor.

Südungarischer Bote. (Lugos.) Szerk. tul. Reiner Adolf; ny. Weiss és Sziklai. V. évf. Heti 3 szám. Ára 16 kor.

Südungarische Bürger-Zeitung (előbb: **Torontaler Zeitung**). (Perjámos.) Szerk. tul. ny. Pirkmayer Alajos. VII. évf. Heti lap. Ára 3 kor.

Südungarische Reform. (Temesvár.) Szerk. tul. ifj. Steiner Károly. Ny. »Unio« XV. évf. Napilap. Ára 28 kor.

Südungarn. (Lugos.) Szerk. Teichner Emil. Ny. Szidon József. XI. évf. Heti 2 szám. Ára 16 kor.

Temesvarer Zeitung. (Temesvár.) Fel. szerk. Barát Ármin; kiadó-tul. Heim Antal. Ny. Délmagyarországi kny. LII. évf. Napilap. Ára 32 kor.

Der Volksfreund. (Szombathely.) Fel. szerk. és kiadó ny. Gabriel A. XXI. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Westungarisches Volksblatt. (Sopron.) Szerk. Beitl Károly ; tul. az alapítók. Ny. Török és Kremszner. X. évf. Heti 3 szám, és külön egyheti népkiadás; ára 12 kor., a népkiadás 5 kor. 20 fillér.

Westungarischer Grenzbote. (Pozsony.) Fel. szerk. Mauthner Gusztáv; kiadó tul. Simonyi Iván. Ny. Zindl József. XXXIV. évf. Napilap. Ára 28 kor. 80 fill.

Összesen 26.

b) *Szaklapok és vegyestartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Der Aktionär. Szerk. Pöspök K. Ny. »Pazmaneum.« I. évf. Havi 2 szám. Ára 5 kor.

Amtliche Nachrichten. Kiadó Cs. kir. szab. Kassa-Oderbergi vasut. Ny. »Pesti kny. r. t.« . . . évf.

Auslegungen des k. ung. Patentamtes. Szerk. Révi Gyula. Kiadja a föleskudt szabadalmi ügyvivők egyesülete. Ny. Neuwald Illés III. évf. Hetilap. Ingyen.

Bank- und Handels-Zeitung. Szerk. Basch Lajos. Ny. Révai és Salamon. IV. évf. Havi 2 szám. Ára 3 kor.

Der Bau-Unternehmer und Lieferant. (A »Vállalkozók Lapja« német kiadása.) Fel. szerk. Sós Salzer Izor; kiadótul. Salzer I., Lakatos L. és Bendik G. Ny. »Otthon kny.« XXII. évf. Havi 3 szám. Ára 16 kor.

Budapester Feuilleton-Correspondenz. Szerk. kiadja Blumgrund E. Ny. Muskát Béla. II. évf. Havi 2 szám. Ára megegyezés szerinti.

Budapester Montagszeitung. Szerk. tul. Büchler Baján Vilmos. Ny. ifj. Kellner Ernő. VII. évf. Évente csak nehány szám. Ára 8 kor.

Caprice. Szerk. tul. Fekete A. Ny. Pesti kny. r.-t. II. évf. Hetilap. Ára 16 kor.

Central-Blatt für Glas-Industrie und Keramik. (Bécs.) Főszerk.-kiadó Loewenthal Hermann. Szerk. Nelken Siegfried. Ny. (Pozsony.) Alkalay Ad. és fia. XXIII. évf. Félhavi lap. Ára 12 kor.

Christliches Volksblatt. Szerk. Auer István; tul. Molnár János. Ny. »Stephanaeum« ny. VIII. évf. Heti lap. Ára 4 kor.

Commercieller Anzeiger. Fel. szerk. tul. Stein Mór és Zwillinger Emanuel »Assistenz« irodája. Ny. Gross és Grünhut. XXXIII. évf. Heti lap. Ára 24 kor.

Commercieller Beobachter. Szerk. tulajd. Zwillinger Lipót. Ny. Weissenberg Ármin. XII. (»XXXIII.«) évf. Heti lap. Ára 24 kor.

Commercielle Rundschau. (Kereskedelmi Szemle.) Szerk. kiadó Vécsei Leo. Ny. Gross és Grünhut. VII. évf. Havi 3 szám. Ára 12 kor.

Cyankali. Szerk. Manswirth L. Ny. Löbl Dávid és fia. XXIII. évf. Havi 2 szám. Ára 20 kor.!

Eisenbahn-Tarif- und Verkehrs-Anzeiger. Szerk. kiadó Weiszmayer Brúnó. Ny. Gelléri és Székely. VII. évf. Havi 2 szám. Ára 20 kor.

Finanzielle Blätter. Fel. szerk. Pick Ignácz. Ny. Zeisler M. *Megjelenik bizonytalan időközökben, ismétlődő tartalommal.* Más című zuglapokkal azonos. Ára 20 kor. (!)

Finanzieller Ratgeber. Szerk.-kiadó Karczag Jenő. Ny. Beer és Társa. I. évf. Havi 2 szám. Ára 10 kor.

Das Freie Wort. (Melléklap a »Szabad Szó«-hoz.) Főszerk. Mezőfi Vilmos. V. évf. Hetilap. Ára 1 kor.

General-Anzeiger. Szerk. Krausz Sándor. Ny. Löblovitz Zsigmond. »XVII.« évf. *Megjelenik bizonytalan időközökben.* Ára 16 kor. (!) *Azonos az* **Ung. Handels-Museum** cz. zuglappal.

Glücksbote. (Szerencse-Híradó.) [A Sorsolási Tudósító lenyomata.] Szerk. Aradi Rezső. Ny. Neuwald Illés. ? évf. Havi 2 szám. Ára 3 kor.

Handels- und Gewerbeblatt. Szerk. »Paul Gábor«. (A **Finanzielle Blätter**-rel *azonos.)*

Hans-Jörgel. Szerk.-kiadó Czukelter Ferencz. Ny. Neuwald Illés. XXVI. évf. Kétheti lap. Ára 16 kor., nyilvános helyiségeknek 12 kor.

Heitere Blätter. Fel. szerk. Hátsek Adolf; társszerk. Schönmann Vilmos. Ny. »Európa« ny. X. évf. Hetilap. Ára 8 korona.

Internationale Artisten-Revue. Fel. szerk. és kiadó-tul. Kiss Dávid. Ny. Markovits és Garai. XIII. évf. Havi 3 szám. Ára 12 kor.

Internationale Kapitalisten-Zeitung. Szerk. tul. Mandel Henrik. Ny. Czettel és Deutsch. »XIII.« évf. Havi 2 szám. Ára 2 kor.

Kleines Journal. Fel. szerk. Fischer Mór. Ny. Vigyázó Tivadar. VII. évf. Havi 2 szám. Ára 16 kor.

Local-Zeitung. A **Finanzielle Blätter**-rel *azonos.*

Mauthner's Führer durch Feld und Garten. Szerk. kiadó Mauthner Ödön magkereskedése. Ny. »Athenaeum.« V. évf. Heti 2 szám. ingyen.

Möbelwagen-Evidenz-Blatt. Az »Eisenbahn-Tarif . . . . Anzeiger« kiadása, havi 2 szám. VII. évf. Ingyen.

Nationalökonomische Blätter. Szerk. tul. Friedmann L. Ny. Gross és Grünhut. XXIX. évf. Heti lap. Ára 16 korona.

Neue Zeit. Szerk. »Morgenstern T.« *a* **Finanzielle Blätter**-*rel azonos.*

Oest-Ung. Journal. A **Finanzielle Blätter**-rel *azonos.*

Populäre Finanz-Revue. Szerk. Mandel Henrik. Ny. Czettel és Deutsch. »XIII.« évf. Havi 3 szám. Ára 4 kor.

Saphir's Styx. Szerk. Rózsafy Manó. Ny. Neuwald Illés. XXXIV. évf. Félhavi lap. Ára 10 kor.

Ungarische Allgemeine Verkehrs-Zeitung. Szerk. tul. Schreiber Adolf örököse Andics Jusztina. Ny. Műszaki Irod. és Nyomdai Vállalat (Feldmann Mór.) XXV. évf. Havi 2 szám. Ára 12 kor.

Ungarische Bauzeitung. Szerk. tul. Sommer József. (Ujpest.) Ny. »Franklin« társulat. VIII. évf. Havi 3 szám. Ára 20 kor.

Ungarisches Handelsblatt. Szerk. tul. »Kelemen B.« Az **Oest.-Ung. Journal**-lal *azonos,* csakhogy ára 24 korona. (!)

Ungarisches Handels-Museum. Szerk. Braun (Bokor) A. Ny. Löblovitz Zsigmond. XVII. évf. *Megjelenik bizonytalan időközökben.* Ára 16 kor. (!) *Azonos a* **General-Anzeiger**-*rel, l. ezt.*

Ungarischer Holzhändler. (A »Magyar Fakereskedő« német fordítása.) Szerk. és tul. Székely Ignácz. Ny. »Fővárosi ny. és vonalozó r.-t.«, utóbb Révai és Salamon. X. évf. Havonta kétszer. Ára 4 kor., a magy. kiadással együtt 10 kor.

Der Ungarische Israelit. Fel. szerk. dr. Bak Illés; tul. Bak Ignácz özv. Ny. Márkus Samu. XXX. évf. Ára 12 kor.

Ungarischer Metallarbeiter. Szerk. tul. Nagel J. Ny. Pesti könyvnyomda-Részvény-Társaság. XXI. évf. Hetilap. Ára 16 kor.

Ungarische Medizinische Presse. Szerk. és kiadó dr. Tuszkai Ödön. Ny. Gelléri és Székely. VIII. évf. Heti lap. Ára 10 kor

Ungarische Montan-Industrie- und Handelszeitung. Szerk. és kiadó Silberstein Arnold. Ny. Márkus Samu. IX. évf. Félhavi lap. Ára 20 kor.

Ungarischer Weinbau. Szerk. Baross Károly és dr. Drucker Jenő; tul. Baross K. Ny. »Pátria« ny. r. t. VII. évf. Heti lap. Ára 12 kor.

Ungarische Wochenschrift. Független Magyar Hetilap. Főszerk. Gábel Gyula, szerk. dr. Benkő Géza. Ny. Gross és Grünhut. IX. évf. Hetilap. Ára 12 kor.

Volksblatt. Fel. szerk. »István gazda.« Ny. »Franklin« társulat. X. évf. Hetilap. Ára 3 kor.

Volkswirthschaftliche Sonntags-Revue. Fel. szerk. és tul. Reinitz Tódor. Ny. Neuwald Illés. XXVI. évf. Hetilap. Ára 24 kor.

Die Witzrakete. (Melléklap a Neues Polit. Volksblatthoz.) Szerk.? Kiadó a N. P. Vbl. társaság. IX. évf. Ára: a főlap előfizetőinek 2 kor. 40 fill., különben 9 kor. 60 fill.

Összesen 48.

VIDÉKEN.

Allgemeiner Anzeiger. (Sopron.) Kiadó: Kuppis Uzor. Ny. Röttig Gusztáv. II. évf. Hetilap. Ára 8 kor. (Megszünt.)

Allgemeine Oesterreichische Privat-Beamten-Zeitung. Szerk. (Bécs.) Ny. (Pozsony.) Alkalay Adolf és fia.?

Allgemeine Wochenschrift. (Sopron.) Szerk.? Ny. Litfass Károly. I. évf.

Assecuranz- und Finanz-Globus. Szerk. (Bécs.) Loewenthal Hermann. Ny. (Pozsony.) Alkalay Adolf és fia. XXII. évf. Havi 3 szám. Ára 20 kor.

Bács-Bodrogher Presse. (Ujvidék.) Fel. szerk. és kiadó Fuchs Emil. Ny. Fuchs Emil és Társa. XLVIII. évf. Hetilap. Ára 10 kor.

Bácskaer Volksblatt. (Zombor.) Fel. szerk. és tul. ny. Oblat Károly. XV. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Die Berzava. (Resiczabánya.) Szerk. kiadó, ny. Popovics Miklós. XXVIII. évf. Hetilap. Ára 9 kor. 60 fill.

Bistritzer Wochenschrift. (Besztercze.) Szerk. kiadó Schell Károly. Ny. Csallner Károly. XXXII. évf. Hetilap. Ára 8 kor. 80 fill.

Bistritzer Zeitung. (Besztercze.) Szerk. kiadó Hann János. Ny. Botschar Tódor. XIII. évf. Ára 8 kor.

Bogsáner Zeitung. Krassó-Szörényer Post. (Német-Bogsán.) Szerk., tul. ny. Rosner Adolf. XII. évf. Heti lap. Ára 8 kor.

Deutsch-ungarischer Volksfreund. (Temesvár.) Szerk. tul. Orendi-Hommenau Viktor. Ny. »Délmagyarországi kny.« (Csirovits T. D.) IV. évf. (előbb a **Deutsches Tagblatt für Ungarn**nak vasárnapi kiadása volt.) Hetilap. Ára 8 kor.

Dettaer Zeitung. (Detta.) Fel. szerk. Drechsler Bernát; kiadótul., ny. Tringl és Kirsch. XXIII. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Der Friedensbote. Szerk. Schmidt C. E. (Pozsony); kiadó Scholtz Ödön (Agfalva). Ny. Wigand F. K. (Pozsony). 1902/1903. VI. évf. Kétheti lap. Ára 2 kor.

Gross-Becskereker Wochenblatt. Fel. szerk. Mayer Rudolf; kiadó ny. Pleitz Ferencz Pál. LIII. évf. Hetilap. Ára 10 kor.

Gross-Kikindaer Zeitung. (N.-Kikinda.) Szerk. tul. Kolb Vilmos; fel. szerk. Adam Dávid. Ny. Gajin (előbb Milenkovits) ny. XXIX. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Gross-Kokler Bote. (Segesvár.) Szerk. tul. ny. Horeth J. Frigyes. XXV. évf. Heti lap. Ára 8 kor.

Günser Anzeiger. (Kőszeg.) Fel. kiadó Feigl G. Adolf. Ny. Feigl Frigyes. XXX. évf. Hetilap. Ára 7 kor. 60 fill.

Handels-Anzeiger. (Bécs.) Szerk. kiadó Landesberg S. Ny. (Sopron) Röttig Gusztáv. XII. évf. Havi 2 szám. Ára 12 kor. (Megszünt.)

Hermannstädter Vergnügungs-Anzeiger (a Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt melléklete.) (N.-Szeben.)

Illustrirte Feuerwehr-Zeitung. (Pozsony.) Szerk. Groidl Gyula. Tul. ny. Csallner Károly (Besztercze). XIX. évf. Havi 2 szám. Ára 6 kor.

Internationale Mineralquellen Zeitung. (Bécs.) Fel. szerk. Deutsch Gusztáv. Kiadótul. Hirschfeld Lajos. Ny. (Sopron) Röttig Gusztáv. IV. évf. Havi 2 szám. Ára 12 kor.

Karansebeser Wochenblatt. (Karánsebes.) Szerk. tul. Jacobovits József. Ny. Fleissig Lipót. XVI. évf. Heti lap. Ára 8 kor.

Károlyfalvaer Wochenblatt. [Lenyomat a Neue Werschetzer Zeitungból.] (Károlyfalva.) Szerk. Verner János; kiadó ny. Wettel és Veronits (Versecz). VII. évf. Heti lap. Ára 8 kor.

Karpathen-Post. (Késmárk.) Szerk. tul. ny. Sauter Pál. XXIII. évf. Heti lap. Ára 8 kor.

Kartell-Rundschau. Szerk. kiadó (Bécs.) Berger József. Ny. (Sopron.) Litfass utóda Röttig Gusztáv. I. évf. Havi 2 szám. Ára 25 kor.

Kaschauer Zeitung. Kassa-Eperjesi Értesítő. (Kassa.) Fel. szerk. Rorwell S.; kiadó ny. Werfer Károly. LXV. évfolyam. Heti 3 szám. Ára 10 kor.

Kirchliche Blätter. (N.-Szeben.) Szerk. tul. Wagner János. Ny. Krafft V. 1902/1903. VII. évf. Heti lap. Ára 6 kor.

Kismartoner Wochenschrift. (Kismarton.) Szerk. Kiadó Breier Samu. Ny. (Sopron.) Röttig Gusztáv, utóbb Dick Ede. I. Evf. Hetilap. Ára ?

Kismartoner Zeitung, vormals **Eisenstädter Zeitung.** (Kismarton.) Szerk. tul. Laschober Mátyás; ny. Dick Ede. XVII. évf. Heti lap. Ára 8 kor.

Kronstädter Wochenblatt. (Brassó.) Szerk. Gabony Vilmos. Ny. Gust A. Hetilap. III. évf. Ára 4 kor.

Landwirthschaftliche Blätter. (N.-Szeben.) Szerk. Gottschling Adolf, és Wittstock Oszkár; kiadó az erdélyi szász gazd. egyesület felügyelőbizottsága. Ny. Drotleff József. XXXI. évf. Havonta 2 szám. Ára egyl. tagoknak 1 kor. 20 fill., nem tagoknak 3 kor. 20 fill.

Mediascher Wochenblatt. (Medgyes.) Szerk. Hietsch Károly; tul. ny. Reissenberger G. A. XI. évf. Heti lap. Ára 6 korona.

Militärisches Unteroffiziersblatt. (Győr.) Szerk. tul. Révész Sándor. Ny. »Pannonia«. I. évf. Havi 2 szám. Ára 6 kor.

Nagy-Kikinda. (U. o.) Szerk.-tul. dr. Hochstrasser János. Tul. Ny. »Pannonia«. IX. évf. Heti lap. Ára 4 kor.

Nagy-Szent-Miklóser Zeitung. (N.-Sz.-Miklós.) Szerk. tul. ny. Pirkmayer Alajos. I. évf. Hetilap. Ára 5 kor.

Die Nera. (Ung. Weisskirchner Zeitung.) (Fehértemplom.) Szerk. Gradl Péter. Kiadó ny. Wunder Gyula XXXVII. évf. Hetilap. Ára 9 kor. 20 fillér.

Neue Bahnen. (Bécs.) Szerk. Klob M. Károly; kiadó Stauf von der March Ottokár. Ny. Röttig Gusztáv (Sopron). III. évf. Havi 2 szám. Ára 12 kor.

Neue Werschetzer Zeitung. Fel. szerk. Veronits József; kiadó-tul. ny. Wettel és Veronits czég. XXII. évf. Hetenként 2 szám. Ára 10 kor.

Neutraer Zeitung. Nyitrai Hirlap. (Nyitra.) Szerk. tul. Grünfeld Náthán. Ny. Iritzer Zsigmond. XIV. évf. Heti lap. Ára 12 kor.

Oberwarther Sonntags-Zeitung. (Felső-Őr.) Kiadó-tul. ny. Schodisch Lajos. XXIV. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Oraviczaer Wochenblatt. (U. ott.) Fel. szerk. és tul. Ny. Wunder Károly. XXXII. évf. Hetilap. Ára 9 kor. 20 fill.

Oraviczaer Zeitung. (Oravicza.) Fel. szerk. Kehrer Viktor; tul. Kehrer L. Ny. Kehrer C. XVIII. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Orsovaer Wochenblatt. (Orsova.) Szerk. Hutterer Géza; tul. ny. Handl József. XXXI. évf. Hetilap. Ára 9 kor. 60 fill.

Perjamos und Umgebung. (Perjámos.) Szerk. Frischmann József. Ny. »Hungaria.« VII. évf. Heti lap. Ára 8 kor.

Pressburger Salonblatt. (Pozsony.) Szerk.-tul. Dobay István. Ny. Alkalay Adolf és fiai. XXV. évf. Havi 2 szám. Ára ?

Resiczaer Zeitung. (Resicza.) Szerk. és kiadó-tul. ny. Weisz Adolf. XVII. évf. Hetilap. Ára 9 kor. 60 fill.

Schässburger Zeitung. (Segesvár.) Felelős kiadó, ny. Jördens testvérek. XXXI. évf. Hetilap. Ára 5 kor.

Schul- und Kirchenbote. (Brassó.) Szerk. dr. Morres Ede. Kiadja Zeidner H. Ny. Gött J. fia. XXXVIII. évf. Havi 2 szám. Ára 5 kor.

Südungarische Gewerbe-Bundeszeitung. (Temesvár.) Szerk. ifj. Steiner Károly; tul. Délmagy. Iparszövetkezet. Ny. »Unio«. V. évf. Havi 2 szám. Ára 2 kor.

Südungarischer Kikeriki. (Ujvidék.) Szerk. kiadó Fuchs József. Ny. Fuchs Emil; később Hirschenhauser Benő. I. évf. Hetilap. Ára 5 kor.

Telecska. (Bács-Kula.) Szerk. ny. Berkovits Márk. XXI. évf. Hetilap. Ára 6 kor.

Temes-Kubiner Wochenblatt. (T.-Kubin.) [Lenyomat a **Neue Werschetzer Zeitung**ból.] Szerk. Oberläuter Róbert. Ny. Wettel és Veronits. (Versec.) V. évf. Heti lap. Ára 10 kor.

Temes-Rékaser Zeitung. (Rékas.) Szerk. ny. Zeier Ágost. János. II. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Temesvárer Volksblatt. (Temesvár.) Szerk. Kastriener Samu. Tul. egy konszorczium. Ny. Veres Sámuel utóda Rosenberg Lajos. II. évf. Napilap. Ára 8 kor. 40 fill.

Torontaler Presse (előbb **Südungarischer Grenzbote**) (N.-Becskerek.) Szerk. tul. Jokly Lipót. Ny. Jokly I. VI=XIX. évf. Heti lap. Ára 12 kor.

Der Ungarische Landwirth. (Der Volksfreund.) (Temesvár.) Szerk. Kraushaar Károly. Ny. csanád-egyházmegyei ny. XV. évf. Hetilap. Ára 4 korona.

Ung.-Weisskirchner Volksblatt. (Fehértemplom.) Szerk. Schümichen Jakab; tul. ny. Kuhn Péter. VIII. évf. Heti lap. Ára 8 kor.

Unser Kind. (Sopron.) Szerk. Handler S. Kiadó Weiss Alfred. Ny. Litfass K. utóda Röttig Gusztáv. I. évf. Félhavi lap. Ára 5 kor.

Das Variété. (Sopron.) Fel. szerk. Röttig József. Kiadó (Bécs) Hirschfeld Lajos. Ny. Röttig Gusztáv. II. évf. Hetilap. Ára 20 kor.

Volkswille. (Temesvár.) Szerk. Horacsek Gyula; kiadó külön lapbizottság. Ny. Délmagyarországi kny. IX. évf. Hetilap. Ára 4 kor. 80 fill.

Vorwärts. (Temesvár.) Szerk. kiadó Kádár Antal. Ny. Veres Sámuel utóda Rosenberg Lajos. I. évf. Hetilap Ára 8 kor.

Westungarische Volksstimme. (Pozsony.) Szerk. Kalmár E. Henrik. Tul. pozsonyi munkások sajtóbizottsága. Ny. Alkalay Adolf és fia. II. évf. Hetilap. Ára 4 kor. 80 fill.

Der Westungarische Landwirth. (Nezsider.) Szerk. Gábor József. Ny. Horváth J. I. évf. Hetilap. Ára 5 kor.

Westungarischer Weinbergsbote. (Pozsony.) Szerk. tul. Vetter Pál K. Ny. Alkalay Adolf. VII. évf. Havi 2 szám. Ára 8 kor.

Wetterkalender für Ungarn. (Ó-Széplak.) Kiadó ny. a Nyitravölgyi gazdasági egyesület. Ny. (Rózsahegy)

Kohn. XXI. évf. Heti lap. Tagilletmény, különben ára 8 kor.

Wieselburger Zeitung. (Mosony.) Szerk. tul. Manninger József. Ny. (Győr). Gross Gusztáv. III. évf. Hetilap, ára 8 kor.

Zsombolyaer Zeitung. (Hatzfelder Zeitung.) (Zsombolya.) Szerk.-tul. ny. Wunder Rudolf. XVI. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Összesen 67.

III. HORVÁT LAPOK.

a) *Politikai lap.*

VIDÉKEN.

Novi List. (Fiume.) Szerk. kiadó Supilo Ferencz. Ny. »Fiumei részv. ny.« VI. évf. Napilap. Ára 20 kor.

Összesen 1.

b) *Szaklapok.*

BUDAPESTEN.

Financijalni Glasnik. Szerk. Stražimir Milán. Ny. »Stephanaeum.« IV. évf. Havi 2 szám. Ára 9 kor. 20 fill.

Povlastični Vijesnik Szerk. Frecskay János. Ny. »Pallas.« VIII. évf. Heti lap. Ára 20 korona.

Összesen 2.

IV. SZERB LAPOK.

a) *Politikai tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

СРПСКЕ НОВОСТИ. A szerk. bizottságban felelős: Petrovits Milán. Kiadja egy társaság. A nyomtatásért felelős: Krnyác Ján, II. évf. Napilap. Ára 14 kor. 40 fil.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

БРАНИК (Ujvidék.) Főszerk. Polit-Deszancsits Mihály, fel. szerk. Perits Janko; kiadó a »Druzsina Branika.« Ny. Popovits M. testv. XIX. évf. Heti 3 szám. Ára 24 kor.

ЗАСТАВА. (Ujvidék.) Főszerk. Tomits Jása; fel. sz. Bradvarovits Konstantin. Ny. Miletits Szvetozár. XXXVII. évf. Napilap. Ára 28 kor.

НАШЕ ДОБА. (Ujvidék.) Fel. szerk. dr. Pavlovits István. Ny. Fuchs E. és társa. XIX. évf. Heti 2 szám. Ára 20 kor.

Összesen 3.

b) *Szaklapok és vegyestartalmúak.*

BUDAPESTEN.

НАРОДНА РЕЧ. Szerk. *nincs megnevezve.* Kiadja »Jövő (БУДУЋНОСТ).« A **Népszava** félhavi melléklete.

ЊИВА. Szerk. »István gazda« (=Rombay Dezső.) Ny. »Franklin« társulat VI. évf. Heti lap. Ára 3 kor.

Összesen 2.

VIDÉKEN.

БАНАТСКА ЗАСТАВА. (Török-Kanizsa.) Szerk.-tul. Bogoszavlyevits Gyorgye (= »Bábá«). Ny. Szegyakov Sándor. I. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

ГОЛУБ. (Zombor.) Szerk. Blagojevits Ján; kiadó Karakasevits Milivoj könyvkereskedése. Ny. Bittermann Nándor. XXV. évf. Félhavi ifjusági lap. Ára 2½ dinár.

НАРОД. (Oroszlámos.) Szerk.-tul. Ajvaz Sz. Szvetozár. Ny. (Török-Kanizsa) Szegyakov Sándor. I. évf. Hetilap. Ára 2 hóra 2 kor. 20 fill.

НАРОДНИ ГЛАСНИК. (Nagy-Kikinda.) Fel. szerk. Sztankov Nika, ápr. 19. óta Rajkov Ján. Kiadja egy társaság. Ny. Milenkovits utóda Gajin Vásza. II. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

НЕВЕН. (Ujvidék.) Tul. szerk. dr. Jovánovits-Zmáj Ján; fel. sz. Mihajlovits Tyoka. Kiadja »Rad« r.-társaság (Ruma.) Ny. Miletits Szvetozár. III. évf. 1903/1904. Kétheti gyermeklap. Ára 6 kor.

ПОЗОРИШТЕ. (Ujvidék.) Szerk. Hacsits Antal. Kiadja a Szerb Nemzeti Szinház Társaság vezetősége. Ny. Popovits M. testv. XXVIII. évf. Havonta 80 fill.

РОДОЉУБ (Versecz.) Szerk. tul. ny. Pavlovits P. Milán. IV. évf. Hetilap. Ára 6 kor.

СРБАДИЈА. (Nagy-Kikinda.) Szerk. Szimits Zsivó; kiadja egy társaság. Ny. kiadói ny. VI. évf. Heti 2 szám. Ára 12 kor.

СРПСКА ДОМАЈА. (Ujvidék.) Szerk. dr. Miletits Szpavko és dr. Ilijts Branko. Kiadja egy társaság. Ny. Popovits testvérek. II. évf. Hetilap. Ára ?

СРПСКИ МИТРОПОЛИЈСКИ ГЛАСНИК (Karlócza.) Szerk. Koszovác Mata az egyházi bizottság költségén. Ny. szerb monostorok ny. I. évf. Félhavi lap. Ára 5 kor.

СРПСКИ МУЗИЧКИ ЛИСТ. (Uj-

vidék.) Szerk. kiadó Bajits Iszidor. Ny. Ivkovits György. I. évf.

СРПСКА СМОТРА. (Zombor.) Szerk. kiadó ny. Bajits P. Vladimir. II. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

ШКОЛСКИ ОДЈЕК. (Ujvidék.) Szerk. Milovanovits Kuzman. Ny. Miletits Szvetozár. VII. évf. Havi 3 szám. Ára 8 kor.

ТРГОВАЧКЕ НОВИНЕ. (Ujvidék.) Szerk. Markovits Branko. Kiadja egy kereskedő társaság. Ny. Ivkovits György. II. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

ВРАЧ ПОГОТВАЧ. (Ujvidék; előbb Zágráb.) Fel. szerk. Teodorovits Szvetozár. Kiadó Lázits Szima Lukin· Ny. Miletits Szvetozár. VIII. évf. Havi 2 szám. Ára 8 kor.

ЗЕМЉОРАДЕНИК. (Szt.-Tamás.) Szerk. Ikrasev Paja. Tul. 14-tagú társaság. Ny. »Független szocziálisták.« II. évf. Félhavi lap. Ára 1 kor. 40 fill.

Összesen 16.

V. ROMÁN LAPOK.

a) *Politikai tartalmúak.*

VIDÉKEN.

Activitatea. (Szászváros.) Fel. szerk. Bercian Laurián; főszerk. tul. dr. Muntean Aurél. Ny. »Minerva«. III. évf. Hetilap. Ára 6 kor.

Controla. (Temesvár.) Fel. szerk. és kiadó Barcianu V. Jónás. Ny. Délmagyarorsz. kny. Ciroviei D. Tamás. IX. évf. Ára 16 kor.

Drapelul. (Lugos.) Fel. szerk. dr. Jurca Kornél; tul. dr. Branisce Valér. Ny. Traunfellner Károly. III. évf. Heti 2 szám. Ára 12 kor.

Foaia Poporului. (Nagy-Szeben.) Fel. szerk. Moldovan Szilveszter; tul. »Tipografia« r. t. XI. évf. Heti lap. Ára 6 kor.

Gazeta Transilvaniei. (Brassó.) Fel. szerk. Pop Traján; tul. ny. Muresianu Aurél. LXI. évf. Ára [a napilapé] 24 kor., illetőleg [a vasárnapi kiadásoké] 4 kor.

Libertatea. (Szászváros.) Szerk. kiadó Ivanovici Gyula. Ny. »uj ny.« II. évf. Hetilap. Ára 6 kor.

Telegraful Roman. (N.-Szeben.) Szerk. Pacaţian V. Tódor. Ny. gör. kel. főegyházmegyei ny. LI. évf. Heti 3 szám. Ára 14 kor.

Tribuna. (Nagy-Szeben.) Fel. szerk. Prodan János; tul. »Tipografia« r. t. XX. évf. Napilap. Ára 20 kor. (Megszünt.)

Tribuna Poporului. (Arad.) Szerk. világosi Russu János; kiadó ny. Popovici-Barcianu Aurél. VII. évf. Napi lap. Ára 20 kor.

Unirea. (Balázsfalva.) Fel. szerk. és kiadó Domşa Aurél C. Ny. Gör. kel. főegyházmegyei szemináriumi ny. XIII. évf. Heti lap. Ára 12 kor.

Összesen 10.

b) *Szaklapok és vegyes tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Adevĕrul. (Glasul Poporului.) Fel· szerk. Cristea Aurél. Kiadó a szocziáldemokrata párt. Ny. Krammer és Erhardt. I. évf. Hetilap. Ára 3 kor. 20 fill.

Foia Ilustrata Romana. Kiadja Sandbrand D. Ny. Krammer Lipót. II. és III. évf. Hetilap, száma 20 fill.

Gazeta Dɔ Dominica. (Szilágy-Somlyó.) Szerk. Reteganul János; kiadó Lazar P. János. Ny. »Victoria.« I. évf. Hetilap. Ára 6 kor.

Luceaferul. A szerk. biz. feje Ciura Alexandru; fel. és kiadó: Banuţiu Aurel Paul. Ny. »Franklin« társulat. II. évf. Havi 2 sz. Ára 10 kor.

Poporul. Fel. szerk. »Coresi, pópa«. Ny. »Franklin« társ. X. évf. Heti lap. Ára 3 kor.

Poporul Roman. Szerk. kiadó Birauţiu Demeter. Ny. a lap ny. III. évf. Heti 2 szám. Ára 4 kor.

Vointa Poporului. Főszerk. Salusinsky J. Fel. sz. és kiadó Branduş Mihály. Ny. »Franklin« társulat. II. évf. Havi 2 szám. Ára 2 kor. (Megszünt.)

Összesen 7.

VIDÉKEN.

Biserica şi Scoala. (Arad.) Fel. szerk. Ciorogariu R. Román. Kiadó ny. g. kel. egyházmegyei ny. XXVII. évf. Heti lap. Ára 10 kor.

Bunul Econom. (Szászváros.) Tul. Barcianu P. Aurél. Ny. »Minerva« ny. IV. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Familia. (Nagyvárad.) Fel. szerk. és kiadó Vulcanu József. Ny. Láng József. XXXIX. évfolyam. Hetilap. Ára 16 kor.

Foaia Diecesana. (Karánsebes.) Szerk. Barbu Péter. Ny. kiadó Gör. kel. egyházm. ny. XVII. évf. Hetilap. Ára 10 kor.

Foaia Scolastica. (Balázsfalva.) Szerk. »Negrutiu« (Fekete) János. Kiadja tanítóegyesület. Ny. gör. kel. főegyházmegye. V. évf. Havi 2 szám. Ára 6 kor.

Gura Satului. (Arad.) Fel. szerk. Urzica Stan; tul. dr. Suciu János. Ny. Réthy Lipót és fia. Uj folyam XXIII. évf.= IV. évf. Félhavi lap. Ára 6 kor.

Lumina şi Adeverul. (Sajtény.) Szerk. Roman János Ny. (Arad.) a »Tribuna Poporului« ny. I. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Revista Catolica. (Nagy-Bánya.) Szerk. kiadó dr. Lucaciu Vaszily. Ny. Nánásy István. I. évf. Félhavi lap. Ára 16 kor.

Rĕvaşul. (Kolozsvár.) Fel. sz. Moldován Vaszily; kiadó dr. Daianu E. Ny. (Szamosújvár.) Todorán A. »Aurora« ny. I. évf. Hetilap. Ára 3 kor. 20 fill.

Revista Bistriţei. (Beszterce.) Fel. szerk. »Ungureanu« Magyar S. kiadó tul. dr. Onişor Viktor. Ny. Baciu Anasztáz. I. évf. Hetilap. Ára 8 kor.

Revista Economica. (N.-Szeben.) Szerk. dr. Diaconovich Kornél. Ny. gör. kel. egyházmegyei kny. V. évf. Hetilap. Ára 16 kor.

Scola şi Familia. (Brassó.) Szerk. Dariu Jónás. Ny. Muresianu A. IV. évf. Félhavi lap. Ára 6 kor.

Votul Poporului. (Temesvár.) Fel. szerk. Voichescu Athanáz. Tul. a délmagyarországi szociáldemokrata párt. Ny. »Délmagy. ny.« Csirovics D. Tamás. I. évf. Hetilap. Ára 4 kor 80 fill.

Összesen 13.

VI. TÓT LAPOK.

a) *Politikai tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Krestan. Fel. szerk. Sándorfi Ede, kiadó-tul. ő és Németh Gellért. Ny. »Stephanaeum« ny. X. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Slovenské Noviny. Fel. szerk. és kiadó ny. Hornyánszky Viktor. XVIII. évf. Heti 3 szám. Ára 12 kor. (Melléklapja: Opravdový Kresťán.)

Slovenský Týzdenník. Szerk. kiadó Hodza Milán. Ny. »Patria.« I. évf. Hetilap. Ára 4 kor.

Összesen 3.

VIDÉKEN.

Národnie Noviny. (Turóc-Szent-Márton.) Fel. szerk. Pietor Ambrus; kiadók Mudron Pál és társai. Ny. részv. társ. XXXIV. évf. Napilap. Ára 24 kor.

Összesen 1.

b) *Szaklapok és vegyes tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Vlast a' Svet. Fel. szerk. »Štefan« gazda. Ny. »Franklin« társ. XVIII. évf. Hetilap. Ára 3 kor.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

Katolicke Noviny. (Nagy-Szombat.) Fel. szerk. és kiadó Kollár Márton. (Nádas.) Ny. Horovitz Adolf. LIV. évf. Félhavi lap. Ára 4 kor.

Ludové Noviny. (Túróc-Sz-Márton.) Szerk. kiadó Bielek Antal. Ny. (Liptó-Rózsahegy.) Salva és Herle. VII. évf. Heti lap. Ára 4 kor.

Národni Hlasnik. (Túróc-Sz.-Márton) Szerk. kiadó Pietor Ambrus. Ny. r. t. XXXVI. évf. Havi 2 szám. Ára 2 kor.

Pokrok. (Szakolcza.) Szerk. Blaho Pál. Tul. ny. Teslik József. I. évf. Hetilap. Ára 2 kor.

Összesen 4.

VII. CSEH LAP.

BUDAPESTEN.

Szaklap.

Mauthneruv Pruvodoc Polem a Zahradou. Szerk. tul. Mauthner Ödön. Ny. »Athenaeum« III. évf. (Ingyen.)

Összesen 1.

VIII. OROSZ LAPOK.

Szaklapok.

BUDAPESTEN.

НЕДѢЛЯ. Szerk. »Iván gazda.« (=Vrabely Mihály.) Ny. Franklin társulat. VI. évf. Heti lap. Ára 4 kor.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

ЛИСТОКЪ. (Ungvár.) Szerk. Fenczik Jenő. Ny. Jäger Bertalan. XIX. évf. Félhavi lap. Ára 8 kor., a ДОДАТКОМЪ melléklappal együtt 10 kor.

Összesen 1.

IX. LENGYEL LAP.

BUDAPESTEN.

Szaklap.

Przewodnik Mauthnera W Polu W Ogrodzie. Szerk. tul. Mauthner

Ödön. Ny. »Athenaeum«. IV. évf. Heti 2 szám, ingyen.

Összesen 1.

X. FRANCZIA LAPOK.

BUDAPESTEN.

Politikai tartalmúak.

Revue d'Orient et de Hongrie. Szerk. Leval András; fel. kiadó Gunszt Miklós; igazgató Winter Lajos. Ny. Wesselényi Géza. XVIII. évf. Hetilap. Ára 12 kor.

Összesen 1.

Nem politikaiak.

Journal de Budapest. Szerk. Salamon Ödön. Tul. Scialom J. József. Ny. Révai és Salamon. III. évf. Hetilap. Ára 10 kor.

Összesen 1.

XI. OLASZ LAPOK.

VIDÉKEN.

Politikai tartalmúak.

La Bilancia. (Fiume.) Szerk. Mohovich Vitusz. Ny. Mohovich Emőd. XXXVII. évf. Napilap estilappal. (Heti melléklete: **Értesítő,** Avvisatore.) Ára 24 kor.

Il Popolo. (Fiume.) Szerk. Corradini Umberto; tul. ny. Mohovich Emidio. II. évf. Napilap. Ára 7 kor 20 fill.

La Voce del Popolo. (Fiume.) Szerk. kiadó Chiuzzelin A. Ny. Chiuzzelin és Társa. XV. évf. Napi lap. Ára 12 kor.

Összesen 3.

Nem politikai.

Avvisatore Ufficiale del Municipio di Fiume. Szerk. Dardi Basilio. Ny. Mohovich Emidio. IV. évf. Heti 2 szám. Ára ?

Összesen 1.

XII. ANGOL LAP.

BUDAPESTEN.

Nem politikai.

Hungary. Szerk. kiadó Golonya Jenő. Ny. »Stephaneum.« I. évf. Félhavi lap. Ára 14 kor.

XIII. HÉBER LAP.

Szaklap.

VIDÉKEN.

תל תלפיות (Tél Tálpiosz.) (Vácz.) Szerk. tul. Katzburg D. Ny. ? Havi 2 szám. ? évf. Ára 8 kor.

Összesen 1.

ÖSSZEGEZÉS.[1])

		Budapesten		Vidéken		Összesen	
Német:	politikai	11	(10)	26	(28)	37	(38)
	szak- és vegyestartalmú lap	48	(46)	67	(53)	115	(99)
Horvát:	politikai	—	(—)	1	(1)	1	(1)
	szaklap	2	(2)	—	(—)	2	(2)
Szerb:	politikai	1	(1)	3	(3)	4	(4)
	szak- és vegyestartalmú lap	2	(1)	16	(12)	18	(13)
Román:	politikai	—	(—)	10	(10)	10	(10)
	szak- és vegyestartalmú lap	7	(5)	13	(8)	20	(13)
Tót:	politikai	3	(2)	1	(1)	4	(3)
	szak- és vegyestartalmú lap	1	(1)	4	(5)	5	(6)
Orosz:	szaklap	1	(1)	1	(1)	2	(2)
Cseh:	szaklap	1	(1)	—	(—)	1	(1)
Lengyel:	vegyestartalmú	1	(1)	—	(—)	1	(1)
Franczia:	politikai	1	(1)	—	(—)	1	(1)
	nem politikai	1	(2)	—	(—)	1	(2)
Olasz:	politikai	—	(—)	3	(3)	3	(3)
	nem politikai	—	(—)	1	(1)	1	(1)
Angol:	nem politikai	1	(—)	—	(—)	1	(—)
Héber:	szak- és vegyestartalmú	—	(—)	1	(1)	1	(1)
	Összesen:	81	(74),	147	(127),	228	(201).

[1]) A zárójelben az 1902. évi létszám van, összehasonlítás végett, idézve.

III.

Folyóiratok.

Horváth Ignácztól.

I. MAGYAR NYELVŰ FOLYÓIRATOK.

a) BUDAPESTEN.

Az Aëronauta. Léghajózási szaklap. A magyar aëro-club hivatalos közlönye. Szerk. Szántó J. Béla. Nyom. a Pesti kny. II. évf. Megj. havonta. Ára 6 kor.

Akadémiai Értesitő. A m. tud. Akadémia megbizásából szerk. Szily Kálmán tőtitkár. Nyom. Hornyánszky Viktor. XIV. kötet. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Államgazdasági Szemle. Szerk. és kiadják Zachár Gyula, Olgyay Kálmán és Finánczy Béla. Nyomt. a »Pátria« könyvnyomda. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 20 kor.

Állategészség. Folyóirat az állategészségügyi ismeretek terjesztésére. Szerk. Rátz István. Kiadja és nyomatja a Szent-László knyomda. VII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 korona.

Állattani közlemények. Szerk. Mébely Lajos. Nyom. Wesselényi Géza. II. évf. Kéthavonként. Ára 5 kor.

Általános pénzügyi Mercur. Hitelügyi szaklap. Szerk. Weisz Márk. Nyom. Quittner József. VI. évf. (Előbb a hirlapok között.)

Általános pénzügyi Szemle. Szerk. Bán Zsigmond. Kiadja Pátkai Dániel. Nyom. »Thalia« kny. V. évf. Megjelenik havonként. Ára 12 korona.

Apolló. Szerk. Goll János. Kiadja az »Országos magyar daláregyesület.« Nyom. a Pesti knyomda. XVII. évfolyam. Megjelenik évenként négyszer. Ára 5 korona.

Arany- és Ezüstműves-ipar. Szerk. Pilisy István. Nyomt. Buschmann F. III. évf. Megjelenik havonként. Ára tagok részére 5 kor. Mások részére 6 kor.

Archeologiai Értesítő. Szerk. Hampel József. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. Uj folyam XXIII. köt. Évenként 5 füzet. Ára 12 kor. A társulat tagjai tagdíj (10 kor.) fejében kapják.

Athenaeum. Szerk. Pauer Imre. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyomatja Hornyánszky Viktor. XII. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 10 kor.

Athmosphaera, előbb »Az Időjárás« ; Meteorologiai és léghajózási havi folyóirat. Szerk. és kiadja Héjas Endre és Raum Oszkár. VII. évf. Nyom. a Pesti knyomda. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Bába-Kalauz. Szerk. Hoffmann Péter. Kiadja Dirner Gusztáv. Nyom. Buschmann F. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

A **Bélyeggyüjtő.** A levélbélyeggyüjtők első hazai egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Schomann Antal. Nyom. Légrády testvérek. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Bérkocsisipar. Szerk. dr. Mandl Sándor. Nyom. Hell I. Ede. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Bölcseleti Folyóirat. Szerk. és kiadja Kiss János. Nyom. az Athenaeum r. társaság. XVIII. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 10 kor.

Budapesti Gyorsiró. Szerk. Bódogh János. Kiadja az Orsz. magyar gyorsiróegyesület. Nyom. a Pesti knyomda. XV. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 4 kor.

A Budapesti Polgári Lövészegyesület hivatalos Értesítője. Szerk. Duma György. Nyom. Hornyánszky Viktor. X. évfolyam. Megjelenik időszá-

konként. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

A Budapesti szállodások, vendéglősök és korcsmárosok ipartársulatának Értesítője. A választmány megbizásából szerkeszti a titkár. Kiadja az ipartársulat. Nyom. Feldmann Mór. XIII. évfolyam. Megjelenik havonként. A tagok ingyen kapják.

Budapesti Szemle. Szerk. Gyulai Pál. Kiadja a m. t. Akadémia. Nyom. a Franklin-társulat. CXIII—CXVI. kötet. Megjelenik havonként. Ára 24 kor.

Budapesti Tattersall Értesítője. Szerk. Gál Kropf Béla. Kiadja a Lótenyésztés emelésére alakult részvénytársaság. Nyom. a »Pátria« knyomda. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként.

A Cimbalom családi körben. Szerk. Allaga Géza. Kiadja Schunda V. József. Nyom. Eberle és Tsa. XIII. évf. Megjelenik évnegyedenként. Ára 4 kor.

Cimbalom Szalon. Szerk. Erdélyi Dezső. Kiadja Nádor Kálmán. Nyom. a Pesti knyomda. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 12 korona.

Csak szorosan. Magyarországi könyvkereskedő-segédek egyesületének közlönye. Szerk. Schäffer János. Nyom. Rózsa Kálmán és neje. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Tagok ingyen kapják.

Dijnokok Közlönye. Az országos dijnokegylet és nyugdijintézet hivatalos lapja. Szerk. Paczona Antal. Nyom. Löbl Dávid. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 kor. 20 fill.

Ébredünk. A magyar kispapok lapja. Szerk. Purt Iván. Nyom. a Stephaneum. II. évf. Évenként 10-szer. Ára 3 kor.

Ébresztő. A magyar evangeliumi ifjuság lapja. Kiadja a budapesti ref. ifj. egylet. Szerk. Csürös István. Nyom. Nagy Sándor. IV. évf. Megjelenik évenként 10 szám. Ára 2 korona.

Ebtenyésztési Értesítő. Az Országos Magyar Ebtenyésztő Egyesület hivatalos közlönye. Szerk. a titkári hivatal. Nyom. Beer E. és tsa. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Egészség. Szerk. Gerlóczy Zsigmond. Kiadja az orsz. közegészségi egyesület. Nyom. a Franklin társulat. XVI. évf. Kéthavonként jelenik meg. Ára 6 korona. Az egyesület tagjai tagdij (6 korona) fejében kapják.

Egyetemes Philologiai Közlöny. Heinrich Gusztáv és P. Thewrewk Emil közreműködésével szerk. Katona Lajos. Nyom. Franklin társulat. XXVII. évf. Évenként 10 füzet. Ára 12 kor.

Egyházi Műipar. Szerk. Cziklay Lajos. Nyom. a Hunyadi Mátyás kny. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára ?

Első magyar Kalapos Ujság. (Lásd Magyar Kalapos Ujság.)

Emberszeretet. A »Báró Hirsch Mór« jótékonysági és önsegélyző egyesület hivatalos lapja. Szerk. Ötvös Vilmos. Nyom. a Thalia kny. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. Az egyesület tagjainak 60 fillér.

Építési és műszaki közlöny. Az építési és műszaki rajzolók orsz. egyesületének hivatalos lapja. Szerk. Horváth Antal. Nyom. a műszaki ny. r.-t. II. évf. Havonként. Ára 6 kor.

Építőmunkás. A magyarországi építőmunkások orsz. szakegylete hivatalos közlönye. Szerk. a Titkárság. Nyom. Krammer és Erhardt. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

Erdészeti Lapok. Az Országos Erdészeti Egyesület közlönye. Szerk. Bedő Albert. Nyom. a »Pátria« irod. vállalat. XLII. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 16 kor. A tagoknak tagdíj (16 kor.) fejében küldetik.

Értesítő a » Magyar Szakirók Egyesülete« tevékenységéről. Szerk. az Elnökség. Nyom. Neumayer Ede. I. évf. Megjelenik időközönkint. Ingyen.

Ethnographia. A magyar néprajzi társaság értesítője. Szerk. Munkácsi Bernát és Sebestyén Gyula. Nyom. Hornyánszky Viktor. XIV. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 6 kor. A tagoknak tagdíj fejében jár.

Ezermester. Hasznos mulattató. Szerk. Gerő M. Mór. Nyom. Gelléri és Székely. I. évf. Megjelenik havonkint. Ára 2 kor.

Faipari és fakereskedelmi Értesítő. A magyar faipar, fakereskedelem és erdőhasználat érdekeit szolgáló szaklap. Szerk. Sessler Zsigmond. Nyom. Révai és Salamon. VII. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Fényképészeti Szemle. A budapesti »Photo-Club«, a budai »Camera-Kör«, a székesfejérvári »Amateur-Club« hivatalos közlönye. Szerk. Diósy Ede és Pejtsik Károly. Kiadja Pejtsik Károly. Nyom. Stephaneum. III. évf. Megjelenik havonkint. Ára 6 kor.

Férfi Divat. Szerk. Mangold Béla Kolos. Kiadja Várady Béla. Nyom. a Budapesti Hirlap kny. V. évf. Negyedévenként. Ára 2 korona.

Földrajzi Közlemények. Kiadja a magyar földrajzi társaság. Szerk. Berecz Antal. Nyom. Fritz Ármin. XXXI. kötet. Évenként 10 füzet. Ára 10 kor. Tagoknak tagdij fejében küldetik.

Földtani Közlöny. Kiadja a magyarhoni földtani társulat. Szerk. Pálfy Mór. Nyom. a Franklin társulat. XXXIII. kötet. Havi folyóirat. Ára 10 kor. A társulati tagok tagdij (10 kor.) fejében kapják.

Gazdasági Titkár. Mezőgazdasági, hazai ipari és kereskedelmi folyóirat. Szerk. Zórád Árpád. Nyom. Pátria kny. II. évf. Havonként. Ára 10 kor.

A Gazdák biztosító szövetkezete közleményei. Szerk. Altenburger Gyula. Nyom. Pátria r. t. I. évf. Megjelenik havonként. Ingyen.

Grafikai Szemle. Szerk. Tanay József. Kiadja a »Könyvnyomdászok Szakköre«. Nyom. a Pesti knyomda. XIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Graphica. Szerk. Szőllősy Mihály. A budapesti könyv- és kőnyomdafőnökök egyesületének hivatalos lapja. Nyom. Hornyánszky Viktor. XV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Gyermekdivat. Szerk. Csepreghy Ferenczné. Kiadja és nyom. Rákosi Jenő Budapesti Hirlap vállalata. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Vidékre 4 kor. 40 fill.

Gyógypaedagogiai Szemle. Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjüek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók szakközlönye. Szerk. és kiadják Németh László és Váradi Zsigmond. Nyom. Fritz Ármin. V. évf. Havonként jelenik meg. Ára 8 korona.

Gyógyszerész. Szerk. Grósz Samu. Ny. Neuwald Illés. V. évf. Havonként. Ingyen.

Gyorsirászati Lapok. Szerk. Fabró Henrik és Bódogh János. Kiadja az »Országos magyar gyorsiró-egyesület«. Nyom. a Pesti kny. XLI. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 4 kor. Az egyesületi tagoknak ingyen.

Haladás. A budapesti szobafestők, czímfestők, mázolók, aranyozók és fényezők ipartestületének hivatalos szakközlönye. Szerk. Zimmermann Bernát. Nyom. Elek Lipót. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Hasznos Tanácsadó. Képes családi lap. Szerk. Gerő Attila. Nyom. Nagy Sándor. V. évf. Havonként. Ára 4 kor.

Házi kincstár. »Tolnai Világlapjá«-nak melléklete. Ny. Athenaeum r. t. II. évf. Havonta. Ára a főlappal 8 kor.

Hittudományi Folyóirat. Szerk. és kiadja Kiss János. Nyom. az Athenaeum r. társ. XIV. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 10 kor.

Hivatalos Értesítő. A »Magyarországi tanítók országos bizottságának« közlönye. Szerk. Hajós Mihály. Nyom. Heisler J. V. évf. Évnegyendenként jelenik. Ára 2 kor.

Huszadik Század. Társadalomtudományi havi szemle. Szerk. Gratz Gusztáv. Nyom. Patria kny. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 16 korona.

Az Időjárás. Lásd: Athmosphaera.

Időleges Közlemények egyházi szerekről. Szerk. Szüts és Társa. Nyom. Rózsa K. és neje. I. évf. Megjelenik évenként 4-szer. Ingyen.

Ifjusági Könyvtárjegyzék. Szerk. és kiadja Szemák István. Nyom. Neuwald Illés. 1903. évfolyam. Megjelenik évenként kétszer. Egyes szám ára 30 fill.

Az Igazság Tanuja. A magyar baptisták közlönye. Szerk. és kiadja Meyer H. Nyom. Rózsa Kálmán és neje. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 kor. 80 fill.

Igazságügyi Közlöny. Kiadja a magy. kir. igazságügyministerium. Nyom. a Pesti knyomda. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Iparegészségügy. Szerk. Dr. Nagy Béla. Nyom. Gelléri és Székely. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 korona.

Iparosok Olvasótára. Szerk. Mártonfy Márton. Kiadja Lampel Róbert. Nyom. Wodianer F. és fiai. IX. évfolyam. Megjelenik évenként 10 füzet. Ára 6 kor.

Irodalmi Értesítő. Szerk. Kelemen. Nyom. Wodianer F. és Fiai kny. II. evf. Megjelenik havonkint Ára ?

Irodalmi Tájékoztató. Szerk. és kiadja Róna Béla. Nyom. Révai és Salamon (VI.) Uj folyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Irodalomtörténeti Közlemények. Szerk. Szilády Áron. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. az Athenaeum r. társ.

XIII. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 10 kor.

Izr. Tanügyi Értesitő. Szerk. Barna Jónás. Kiadja az »Orsz. izr. tanitó-egyesület«. Nyom. Neuwald Illés. XXVIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Jogállam. Jog- és államtudományi szemle. Szerk. Illés Károly. Nyom. Franklin-társ. III. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 16 kor.

Jogi és közigazgatási Utmutató (Előbb Jogi Tanácsadó). Szerk. és kiadja Istóczy Győző. Nyom. Buschmann F. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 korona.

Jó Pásztor. Egyházszónoklati folyóirat. Szerk. és kiadja Pelikán Krizsó. Nyom. a Stephaneum kny. XXI. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Jövő. Politikai havilap. A budapesti czipőfelsőrész készítő munkások és munkásnők egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Zsigmond Elek. Nyom. Grünwald Ödön. I évf. Megjelenik havonként. Ara 1 kor. 45 fill.

Kataszteri Közlöny. Szerk. és kiadja Dobrovics Viktor. Nyom. Neumayer Ede. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Katholikus egyházi Zeneközlöny. Az orsz. magy. Czeczilia egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Bundala János. Nyom. a Stephaneum kny. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 kor. 20 fill.

Katholikus hitvédelmi Folyóirat. Szerk. T. Pelikán Krizsó és Keményfy K. Dániel. Nyom. a Stephaneum kny. XV. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 8 kor.

Katholikus Szemle. Szerk. Mihályfi Ákos. Kiadja a Szent-István-társulat. Nyom. a Stephaneum kny. XVII. kötet. Évenként 5 füzet. Ára 10 kor. Tagoknak a tagdíj fejében jár.

Kegyelet. Központi szaktudósító. Temetkezési intézetek stb. szaklapja. Szerk. Hohenberg Ferencz. Kiadja D. A. Nyom. Beer E. és Tsa. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Kelet. A magyarországi symbolikus nagypáholy hivatalos közlönye. Szerk. Gelléri Mór. Nyom. Márkus Samu. XV. (1903.) évfolyam. Havonként. Tagoknak ingyen küldetik.

Keleti Szemle. Közlemények az uralaltaji nép- és nyelvtudomány köréből. Szerk. Kúnos Ignácz és Munkácsi Bernát. Nyom. Franklin társ. IV. évf. Megjelenik évnegyedenként. Ára 8 korona.

Kereskedelmi Szakoktatás. A keresk. szakisk. tanárok orsz. egyesületének közlönye. Szerk. Koltay Virgil. Nyom. Márkus Samu. XI. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 8 kor. Tagoknak tagdíj fejében jár.

Kertészeti Lapok. Az országos magyar kertészeti egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Ilseman Keresztély és Kardos Árpád. Nyom. az Athenaeum r. társ. XVIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Egyes szám ára 1 kor. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Kisérletügyi Közlemények. Közrebocsátja a földmivelésügyi m. kir. minisiterium mezőgazdasági kisérletügyi központi bizottsága. Nyom. a Pallas r. t. VI. kötet. Évenként 6 füzet.

Kiviteli Szemle. Szerk. és kiadja Zerkovitz Emil. Nyom. Krausz S. és T. 1903. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 korona.

Klinikai Füzetek. Előadások a gyakorlati orvostan összes ágaiból. Szerk. Donáth Gyula. Nyom. Brózsa Ottó. XIII. évfolyam. Évenként 12 füzet. Ára 8 kor.

Kolping. A magyarországi kath. legényegyesületek orsz. szövetségének hivatalos közlönye. Nyom. a Stephaneum kny. V. sorozat. 1902—1903. évfolyam. Időközönként jelenik meg.

Kőfaragó. Magyarországi kőfaragók érdekeit képviselő közlöny. Szerk. Groszmann Hugó. Nyom. Fried és Krakauer. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor. 20 fill.

Kőműves. Kőművesek, mennyezet-, vakoló- és fehérmunkások szak-, társadalmi és hivatalos közlönye. Szerk. Söröli József. Nyom. Fried és Krakauer. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor.

A Könyv. Irodalmi tajékoztató a magyar könyvpiaczról. Nyom. Franklin-társ. 1902—1903. évf. Havonként. Kívánatra ingyen küldetik.

Körlevél. A budapesti kereskedő-ifjak társulatának és a szegedi rokonegyesületnek hivatalos közlönye. Szerk. Plöckl Antal. Nyom. Barcza József. XXIII. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. A társulati tagok tagdíj fejében kapják.

Közegészségügyi Tudósító. A Gyógyszerész Hetilap társlapja. Szerk.

Varságh Zoltán és Rossberger F. Ny. Stephanaeum. V. évf. Megjelenik havonk. Ára 2 kor.

Középiskolai Mathematikai Lapok. Szerkeszti és kiadja Rátz László. Nyom. a Franklin társulat. X. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 4 korona.

Közgazdasági Közlemények. Közgazdasági és biztosításügyi folyóirat. Szerk. Turchányi Elemér. Nyom. Kaufmann és Woititz és tsa. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 kor.

Közgazdasági Szemle. A Magyar közgazdasági társaság hivatalos közlönye. Szerk. Hegedüs Lóránt és Mandelló Gyula. Nyom. a Pesti knyomda. XXVII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 16 kor. A társaság tagjai a tagdíj fejében kapják.

Közlemények a keskenyvágányu Vasutak teréről. Szerk. Nágel Zsigmond. Nyom. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Központi Védjegy-Értesítő. Kiadja a kereskedelemügyi m. kir. miniszterium, Nyom. Pallas knyomda. 1903. Havonként jelenik meg.

Lampel Róbert (Wodiáner F. és fiai) irodalmi Értesítője. Melléklet a »Hivatalos Közlöny«-höz. Nyom. Wodianer F. és fiai. II. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

A Ludovika Akadémia Közlönye. Szerk. és kiadja a m. kir. honvédségi Ludovika akadémia tanári kara. Nyom. a Pesti knyomda. XXX. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 8 kor.

A Magántisztviselők Országos Nyugdíjegyesületének Értesitője. Nyom. Wellesz és Krammer. X. évfolyam. Az egyesületi tagok díjtalanul kapják.

A Magyar államialkalmazottak Egyesülete Értesítője. Szerk. az elnökség. Kiadja az egyesület. Nyom. Rózsa K. és neje. VI. évfolyam. Ára 40 fillér.

Magyar Botanikai Lapok. (Ungarische botanische Blätter.) Szerk. Alföldi Flatt Károly. Nyom. Müller Károly. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 kor.

Magyar chemiai Folyóirat. Szerk. Ilosvay Lajos és Molnár Nándor. Kiadja a kir. m. Természettud. Társulat chemiaásványtani szakosztálya. Nyom. a Pesti Lloyd-társulat knyomdája. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 kor. Tagoknak 6 kor.

Magyar Dal- és Zeneközlöny. Szerk. Falk Zsigmond. Kiadja az országos magyar daláregyesület. Nyom. a Pesti knyomda. IX. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 4 kor. Tagoknak 2 kor. 40 fill.

Magyar Evezős Sport. Szerk. Ábray Zoltán és Záborszky István. Nyom. Hunyadi Mátyás int. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 kor. Tagoknak 3 kor.

Magyar Fényképészek Lapja. A »Fényképészek köre« hivatalos közlönye. Szerk. Szántó I. Béla. Nyom. a Pesti kny. VII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Magyar Fogászati Szemle. A »Stomatologusok országos egyesületének« hivatalos közlönye. Szerk. és kiadja Bauer Samu. Nyom. Pesti Lloyd kny. VII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. Tagoknak ingyen.

Magyar Gazdák Szemléje. A magyar gazdaszövetség folyóirata. Szerk. Bernát István. Nyom. a Budapesti Hirlap nyomdája. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 12 kor.

Magyar gazdaságtörténelmi Szemle. Szerk. Dr. Kováts Ferencz. Kiadja az Országos magyar gazdasági egyesület. Nyom. a »Pátria« knyomda. X. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 4 kor.

Magyar Gépipar. Az országos gépészegyesület és gépészek lapja. Szerk. Kandó Gyula. Nyom. Buschmann F. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 kor. Az egyesületi tagok díjtalanul kapják

Magyar Gyorsírási Újság. Vegyes tartalmu gyorsírási folyóirat a Gabelsberger-Markovics rendszer szerint. Szerk. Forrai Soma. Nyom. Faludi Gábor. II. évf. Megjelenik évenként 10 szám. Ára 4 korona.

Magyar Iparművészet. Az orsz. m. iparművészeti társulat közlönye. Szerk. Fittler Kamill. Nyom. az Athenaeum r. társ. VI. évfolyam. Megjelenik kéthavonként. Ára 10 kor.

Magyar Iparosok Lapja. Szerk. és kiadja Ligeti Imre. Nyom. Fritz Ármin. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Magyar Kalapos Ujság. A Magyar férfikalap divat-egylet hivatalos közlönye. Szerk. Kiss Zsigmond. Nyom. Gelléri és Székely. VIII. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

A m. kir. közigazgatási bíróság általános közigazgatási osztályá-

nak döntvényei és elvi jelentőségű határozatai. Szerk. Farkas Zoltán. Nyom. Heisler J. VII. évfolyam. Évenként 4 szám. Ára 2 kor.

A m. kir. közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának döntvényei és elvi jelentőségű határozatai. Szerk. Vályi László. Nyom. Heisler J. VII. évfolyam. Évenként 4 szám. Ára 2 kor.

Magyar királyi postatakarékpénztári Közlöny. Kiadja a m. kir. postatakarékpénztár. Nyom. a Pallas kny. XVIII. évfolyam. Megjelenik havonként.

A magyar korona országai külkereskedelmi forgalmának havi Eredményei. Szerk. és kiadja: a kir. közp. statiszt. hivatal. Nyom. Athenaeum kny. r.-t. 1903. Megjelenik havonként. Ára 12 kor.

Magyar Könyvszemle. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának közlönye. Szerk. Kollányi Ferencz. Nyom. az Athenaeum r. társ. Új folyam. XI. kötet. Megjelenik évnegyedenként. Ára 6 kor.

Magyar Méh. A Magyar országos méhészeti egyesület közlönye. Szerk. Binder Iván. Nyom. Brózsa Ottó. XXIV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. Az egyesületi tagok tagdíj (4 kor.) fejében kapják.

A Magyar Mérnök- és Épitészegylet Közlönye. Szerk. Edvi Illés Aladár. Nyom. »Pátria« knyomda. XXXVII. kötet. Megjelenik havonként. Ára 20 kor.

Magyar Munka. Politikai havi folyóirat. Szerk. Gerő Ernő. Nyom. Radó Izor. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Magyar Nemesfém-ipar. A magyar arany- és ezüstművesek, ékszerészek, aranyverők, órások, óratokkészítők és kereskedők orsz. szövetségének hivatalos közlönye. Szerk. Révész Károly. Nyom. Beer és Tsa. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi osztályának Értesítője. Az Ethnographia melléklete. Szerk. Dr. Semayer Vilibáld. Nyom. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Megjelenik havonként.

Magyar Nyelvőr. Szerk. Simonyi Zsigmond. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. az Athenaeum r. t. XXXII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 korona.

Magyar Nyomdászat. Szerk. és kiadja Pusztai Ferencz. Nyom. a Pallas nyomda. XVI. kötet. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Magyar Orvosi Archivum. Szerk. és kiadják Bókai Árpád, Pertik Ottó és Lenhossék Mihály. Nyom. a Pallas knyomda. Uj folyam IV. köt. Évenként 6 füzet. Ára 20 kor.

Magyarországi munkások rokkant- és nyugdijegyletének hivatalos Közlönye. Társadalmi havilap. Nyom. a Pallas r. t. II. évf. Ára 1 kor. 20 fill.

Magyar pályázatok. Szerk. Fejér Lajos és Ritter Ignácz. Nyom. Pátria r. t. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 20 kor.

Magyar Paedagogia. A »Magyar paedagogiai társaság« folyóirata. Szerk. Kovács János. Nyom. a Franklin társulat. XII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 10 kor. A társaság tagjai tagdíj fejében kapják.

A Magyar Rajztanárok országos egyesületének Értesítője. Szerk. Boros Rudolf. Nyom. Károlyi György. VI. évfolyam. Megjelenik évnegyedenkint. Ára 4 kor. Tagoknak tagdíj fejében jár.

Magyar Szalon (Otthon). Szerk. és kiadja Hevesi József. Nyom. a Stephaneum knyomda. XX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 20 kor.

Magyar Tanitóképző. A tanitóképzőintézeti tanárok országos egyesületének közlönye. Szerk. Nagy László. Nyom. a Hungaria knyomda. XVIII. évfolyam Évenként 10 füzet. Ára 8 kor. Egyesületi tagok tagdíj (8 kor.) fejében kapják.

Magyar Tisztviselők Országos Egyesületének Értesítője. Szerk. Töttösy István. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. XV. évfolyam. Megjelenik évnegyedenkint. Az egyesület tagjai díjtalanul kapják.

A Magyar Turista-Egyesület budapesti osztályának Értesítője. Nyom. Pesti Lloyd kny. 1903. évf. Időközönként.

Magyar Vörös-Kereszt. Szerk. Argay János. Nyom. a Pesti Lloyd kny. IV. évf. Megjelenik időközönként.

Magyar-Zsidó Szemle. Szerk. Blau Lajos. Nyom. az Athenaeum r. társ. XX. évfolyam. Évnegyedenkint. Ára 12 kor.

Mathematikai és Physikai Lapok. Szerk. Kövesligethy Radó és Rados Gusztáv. Kiadja a Math. és physikai társulat. Nyom. a Franklin társulat. XII.

évfolyam. Évenként 8 füzet. Ára 10 kor. Az egyesületi tagok tagdíj (Budapesten 10, vidéken 6 kor.) fejében kapják.

Mathematikai és természettudományi Értesítő. Szerk. König Gyula. Kiadja a magyar tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. XXI. kötet. Évenként 5 füzet. Ára ?

Mentők Lapja. A budapesti önk. mentő egyesület közlönye. Szerk. dr. Kovách Aladár. Nyom. Pesti kny. r. t. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

A **Mi lapunk.** Szerk. ? Nyom. Pátria r. társ. I. évf. Megjelenik ? Ára ?

Mustármag. Magyar keresztyén nők lapja. Szerk. Vargha Gyuláné. Nyom. Nagy Sándor. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Műcsarnok. Az országos magyar képzőművészeti társulat hivatalos értesítője. Szerk. Ambrozovics Dezső. Nyom. a Budapesti Hirlap kny. VI. évf. Megjelenik kéthavonként mint a Művészet melléklete. (Előbb a hirlapok között.)

Művészet. Magyar művészeti folyóirat. Szerk. Lyka Károly. Nyom. Hornyánszky Viktor. II. évf. Megjelenik kéthavonként. Ára 18 kor.

Nemzeti Nőnevelés. Szerk. Sebestyénné Stetina Ilona; kiadja a VI. kerületi állami tanítónőképző intézet tanári testülete. Nyom. a Franklin társulat. XXIV. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 4 kor.

Nemzeti Szövetség. Szerk. Balázs Árpád. Nyom. Athenaeum kny. r.-t. 1903. évf. Megjelenik évnegyedenként. Tagilletmény (4 kor.)

Népszerű Gyorsíró. Szerk. és kiadja Nagy Sándor. Nyom. Grund V. utódai. XIV. évf. Évi 10 szám. Ára 4 kor.

Növénytani Közlemények. A kir. magyar természettudományi társulat folyóirata. Szerk. Schilberszky Károly. Nyom. a Pesti Lloyd-társ. II. évf. Megjelenik időközönként. Ára ?

Numizmatikai Közlöny. Szerk. Gohl Ödön. Nyom. Hornyánszky Viktor. II. évf. Megjelenik negyedévenként Ára ?

Nyelvtudományi Közlemények. Szerk. Szinnyei József. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. XXXIII. kötet. Megjelenik negyedévenként. Ára 6 kor.

Olajág. A magyar ev. ker. nők lapja. Szerk. Vargha Gyuláné. Nyom. Hornyánszky Viktor. III. évf. évi 10 szám. Ára 2 kor.

Országos Fogászati Szemle. A fogtechnikusok országos szövetségeinek hivatalos lapja. Szerk. Barna I. és Prohászka H. Nyom. Kálmán M. és tsa. I. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Az Országos Műszaki Egyesület Értesítője. Szerk. Halmy Béla. Nyom. Fővárosi nyomda. III. évf. Megjelenik havonta egyszer, esetleg kétszer. A tagoknak ingyen.

Országos Orvos-Szövetség. Az Országos orvos-szövetség hivatalos lapja. Szerk. Flesch Nándor. Nyom. a Pesti Lloyd társulat knyomdája. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. A szövetség tagjai ingyen kapják.

Orvosi Közlöny. Szerk. és kiadja László Frigyes. Nyom. Légrády testv. kny. III. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Az »Osztálysorsjáték«. Szerk. Singer Artur. Nyom. a Hungaria knyomda. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 kor.

Otthon. Képes havi folyóirat. Szerk. Hevesi József. Nyom. Stephaneum kny. 1903. évf. Ára 7 kor. 20 fill.

Otthonunk. Az »Otthon« irók és hirlapirók köre hivatalos értesítője. Szerk. Sajó Aladár. Nyom. a Budapesti Hirlap knyomdája. VII. évfolyam. Megjelenik havonként. A kör tagjai ingyen kapják.

Örökimádás. A Központi oltár-egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Glattfelder Gyula. Nyom. a Stephaneum. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Paedagogiumi Lapok. A polgárisk. tanárjelöltek körének lapja. Szerk. Müller Oszkár. Nyom. Müller Károly. III. évf. Megjelenik havonként. Ára köri tagoknak 1 kor. Nem tagoknak 2 kor.

Papir. Szaklap a papir- és írószerkereskedelem, könyvkötészet és rokonszakmák számára. Szerkesztik és kiadják Barta Lajos és Landau József. Nyom. Pátria kny. V. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor.

Patyolat. Szerk. Csepreghy Ferenczné. Kiadja és nyom. Rákosi Jenő Budapesti Hirlap ujságvállalata. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Vidékre 4 kor. 40 fill.

Pátria havi értesítője. Szerk. Elek Emil. Nyom. Pátria r. társ. I. évf. Megjelenik havonként. Ingyen.

Pénz és Föld. Szaklap Magyarország jelzálog- és földbirtok-forgalmának okszerü

előmozdítására. Szerk. Hilbert Antal. Nyom. Orsz. közp. községi knyomda. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 12 kor.

Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún vármegye gazdasági egyesülete Értesítője. Szerk. Serfőző Géza. Nyom. Rózsa K. és neje. III. évfolyam. Megjelenik havonként.

Photo-technika. A budapesti photoclub hivatalos közlönye. Szerk. Szántó J. Béla. Nyom. a Pesti kny. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Polgári Iskolai Közlöny. Az Orsz. polgári iskolai egyesület folyóirata. Szerk. Volenszky Gyula. Nyom. Hornyánszky Viktor. VII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 8 kor. Az egyesület tagjai tagdíj fejében kapják.

Postai Tarifák. Szerk. és kiadja Kebersberg Géza. Nyom. Neumayer Ede. VIII. évfolyam. Évenkint 4-szer. Ára 2 kor.

Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz. Szerk. Csopey László és Paszlavszky József. Kiadja a k. m. Természettudományi Társulat. Nyom. a Pesti Lloyd társaság knyomdája. 1903. Megjelenik évnegyedenként. Ára a Természettudományi Közlönnyel 12 kor. A társulat tagjai 2 kor. ráfizetéssel kapják.

Protestáns Szemle. Szerk. Szőts Farkas. Kiadja a magyar protestáns irodalmi társaság. Nyom. Hornyánszky Viktor. XV. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 8 kor. Az egyesület tagjai a tagdíj (12 kor.) fejében kapják.

Remény. Szerk. Halász Gyula. Kiadja a Hecht bankház. Nyom. az Európa kny. V. évf. Havonként jelenik meg. Ára 2 kor.

Rovartani Lapok. (Német kivonattal) Lásd: Többnyelvü folyóiratok közt.

Statisztikai havi Közlemények. Szerk. és kiadja a m. kir. központi statisztikai hivatal. Nyom. az Athenaeum r. társ. VII. évfolyam. Ára 24 kor.

Stomatologiai Közlöny. A stomatologusok (fogorvosok) orsz. egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Madzsar József és Salamon Henrik. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Szabóhírlap. Szerk. Zalai János. Nyom. Quittner József. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor 40 fill.

Szabó iparosok Közlönye. A szabóiparosok társadalmi és anyagi érdekeit képviselő havi szaklap. Szerk. és kiadja Csontos Imre. Nyom. Révai és Salamon. XVII. évfolyam. Ára 14 kor.

Szabók Szaklapja. A szabó munkások, munkásnők és kisiparosok érdekeit képviselő közlöny. Szerk. Honthi Géza. Nyom. Fried és Krakauer. XI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fillér.

Századok. A magyar történelmi társulat közlönye. Szerk. Nagy Gyula. Nyom. az Athenaeum r. társ. XXXVII. évfolyam. Megjelenik évenkint 10 füzetben. Ára 12 kor. Tagok a tagdíj (10 kor.) fejében kapják.

Szent József Hirnöke. Hitbuzgalmi képes folyóirat. Szerk. Schiffer F. és Buday Aladár. Nyom. Pázmáneum nyomda. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Szünóra. Szerk. Endrődi Béla. Nyom. Barcza József. VII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

Táncztanitók Lapja. Szerk. Róka Pál. Kiadja a Magy. táncztanitók egyesülete. Nyom. Bichler I. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Tarka élet. Szépirodalmi folyóirat. Szerk. Kuncz Gusztáv. Nyom. Buschmann F. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Telekkönyvi Tanácsadó. Általános útmutató jogi szakkérdésekben. Szerk. Bereghy Endre. Nyom. Taizs József, Pécsett. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Természettudományi Közlöny. Szerk. Csopey László és Paszlavszky József. Kiadja a kir. magy. Természettudományi Társulat. Nyom. a Pesti Lloyd társ. knyomdája. XXXV. kötet. Megjelenik havonként. Ára 12 kor. Tagoknak tagdíj fejében jár.

Tornaügy. Szerk. Kovács Rezső. Kiadja a Magyarországi tanitók egylete a Nemzeti tornaegylet hozzájárulásával. Nyom. Rózsa Kálmán és neje. XX. évfolyam. Megjelenik évenkint 10-szer. Ára 6 kor.

Történelmi Tár. Kiadja a Magyar történelmi társulat közvetítése mellett a m. tud. Akadémia történelmi bizottsága. Szerk. Komáromy András. Nyom. az Athenaeum r. társ. 1903. évfolyam. Uj folyam. IV. Megjelenik évnegyedenkint. Ára 10 kor. 40 fill. A történelmi társulat tagjainak 5 kor. 60 fill.

Tőzsdei Értesítő. Szerk. Félegyházy Ágost. Kiadja a budapesti árú- és értéktőzsde tanácsa. Nyom. a Pesti Lloyd társ.

nyomdája. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Tuberkulózis. A gümőkor elleni védekezés közlönye. Szerk. Dr. Kúthy Dezső és dr. Tauszk Ferencz. Nyom. Budapesti Hirlap nyomda. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor.

Turista Közlöny. Szerk. Moussong Géza. Kiadja a Magyar tanitók turista egyesülete. Nyom. Elek Lipót. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. A tagok tagdíj fejében kapják.

Turisták Lapja. Szerk. Téry Ödön és Petrik Lajos. Kiadja a Magyar turista-egyesület. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. XV. évfolyam. Megjelenik kéthavonként. Ára 10 kor. A tagok tagdíj fejében kapják.

Turul. A magyar heraldikai és genealogiai társaság közlönye. Szerk. Schönherr Gyula és Varju Elemér. Nyom. a Franklin társulat. XXI. kötet. Évnegyedenként jelenik meg. A társaság tagjai tagdíj (10 kor.) fejében kapják.

Uj **Magyar Szemle.** Politikai, társadalmi, irodalmi és művészeti folyóirat. Szerk. Várnai Sándor. Nyom. Krausz S. és Társa. Uj sorozat. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 24 kor,

Ujságkiadók Lapja. Szerk. Rábel László. Kiadja az Ujságkiadók orsz. szövetsége. Nyom. a Budapesti Hirlap kny. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 12 kor. Tagoknak ingyen.

Uránia. Népszerű tudományos folyóirat. Szerk. Klupathy Jenő és legifj. Szász Károly. Nyom. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor. Tagoknak ingyen.

Utmutató. A magyar és közös közlekedési vállalatok hivatalos menetrendkönyve. Kiadja a »Vasuti és közlekedési közlöny.« Nyom. a Pesti kny. XXII. évf. Évenként 12 füzet. Ára 10 kor.

Zászlónk. Ifjusági lap. Szerk. és kiadja a budapesti Mária-congregatio. Nyom. a Stephaneum. II. évf. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 2 kor.

Összesen 194.

b) VIDÉKEN.

Adalékok Zemplén vármegye történetéhez. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Dongó Gyárfás Géza. Nyom. a »Zemplén« knyomda. IX. évf. Havi folyóirat. Ára 4 kor. 80 fill.

Állatok Védelme. (Kolozsvár.) A kolozsvári állatvédő-egyesület havi közlönye. Szerk. Éber Ernő. Nyom. Gombos Ferencz. VIII. évfolyam. Ára 2 kor. Tagoknak a tagdíj fejében jár.

Alsófehérmegyei tanügy. (Gyulafehérvár) Paedagogiai és szépirodalmi havi folyóirat. Szerk. Balla István. Nyom. Papp György. II. évf. Havonként Ára 6 korona.

Aradi Gazda. (Arad.) Az aradi gazdasági egylet hivatalos értesitője. Szerk. Laehne Hugó. Nyom. Gyulai István. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Tagoknak ingyen.

Áradvármegyei gazdasági egyesület fogyasztási és értékesítő szövetkezete üzleti Értesítője. (Arad.) Megjelenik az »Aradi Gazdá«-val együtt.

Armenia. (Szamosújvár.) Szerk. és kiadja Szongott Kristóf. Nyom. Todorán Endre »Auróra« knyomdája. XVII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Beregmegyei Tanügy. (Beregszász.) A beregvármegyei kir. tanfelügyelőség és az általános tanitó egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Rhédei János. Nyom. Haladás ny. XIX. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 4 kor.

Biharmegyei gazdasági egyesület hivatalos Közlönye. (Nagyvárad.) Szerk. Weingärtner Andor. Nyom. Laszky Ármin. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Tagoknak ingyen.

Bírósági Végrehajtók Közlönye. (Nagyszőllős.) Szerk. Somlyói N. Ignácz. Nyom. Pannonia-kny. Győr. XIV. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Borromaeus. (Ó-Szőny.) Kath. hitszónoklati havi folyóirat. Szerk. és kiadja Nagy Antal. Nyom. a győregyházmegyei knyomda Győrött. XVII. évfolyam. Ára 8 kor.

A **Borsodmegyei Gazdasági Egyesület Értesítője.** (Miskolcz.) Szerk. Vértessy Tivadar. Nyom. Forster, Klein és Ludvig. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. (Előző évfolyamok »Borsodi Gazda« czímen a hirlapok közt.)

Csiki Gazda (azelőtt Gazdasági Értesítő). (Csik-Szereda.) A Csikmegyei gazd. egyesület közlönye. Szerk. F. Nagy Imre. Nyom. Szvoboda József. XVII. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. Tagoknak ingyen.

Debreczeni Gyorsiró. (Debreczen.) Szerk. Madai Pál. Kiadja a debre-

czeni főiskolai gyorsiró-egylet. Nyom. Romwalter A. Sopron. XI. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 2 korona.

Egyesületi Értesítő. (Békés-Csaba.) A Békésmegyei gazdasági egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Pfeifer István. Nyom. a Corvina kny. XLIV. évf. Havonként jelenik meg. (Előbb évkönyv alakban.)

Egyesületi Értesítő. (Szombathely.) A Vasmegyei gazdasági egyesület megbizásából szerkeszti Röszler Károly. Nyom. Seiler Henrik utódai. XXIV. évfolyam. Időszakonként jelenik meg. Ára 2 kor.

Az **Egyetem.** Ifjusági szemle. (Kolozsvár) A Corda-fratres magyar osztályának hivatalos lapja. Szerk. Péterfi Tibor, Margitay E., Ady Lajos. Nyom. Gámán I. örökösei. I. évf. Megjelenik havonként. Ára ?

Egyetemi gyorsíró. (Kolozsvár) Gabelsberger-Markovics rendszerű folyóirat. Szerk. Téglás G. és Sz. Gál J. Nyom. Romwalter A. Sopron II. évf. Évenként 10 szám. Ára 2 kor.

Egyleti Értesítő. (Deés.) A Szolnok-dobokavármegyei gazdasági egylet hivatalos közlönye. Szerk. Szemmáry József. Nyom. Demeter és Kiss. XVI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 kor. Az egylet tagjai ingyen kapják.

E. M. K. E. (Kolozsvár.) Az egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Sándor József. Nyom. Gombos Ferencz. X. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 2 kor.

Erdély. (Kolozsvár.) Honismertető lap. Szerk. Merza Gyula. Kiadja az Erdélyi Kárpát-Egyesület. Nyom. Gombos Ferencz. XII. évfolyam. Évenkint 12 szám. Ára 10 kor. Tagok ingyen kapják.

Erdély Népei. (Kolozsvár). Az »Erdély« néprajzi melléklete. Az E. K. E. néprajzi osztályának értesitője. Szerk. Herrmann Antal. Nyom. Gombos Ferencz. V. évf. Időszakonként jelenik meg.

Erdélyi Sportlap. A kolozsvári athletikai club hivatalos lapja. Szerk. Sarpy István. Nyom. Ajtai K. Albert. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Erdélyi Múzeum. (Kolozsvár.) Az Erdélyi múzeum-egylet kiadványa. Szerk. Szádeczky Lajos. Nyom. Ajtai K. Albert. XX. kötet. Évenként 10 füzet. Ára 6 kor. Az egyleti tagok tagdij (6 kor.) fejében kapják.

Erdészeti Kisérletek. (Selmecz-bánya.) A m. kir. központi erdészeti kisérleti állomás folyóirata. Szerk. Vadas Jenő. Nyom. Joerges Á. özv. és fia. V. évf. Időszakonként.

Az érsekújvári r. kath. népnevelők egyesületének időszakos Értesítője. Kiadja az egyesület központi bizottsága. Nyom. Neufeld Samu. II. évf. Évenként kétszer. Ára 1 kor.

Értesítő az állami tanitók országos egyesületének müködéséről. (Debreczen.) Szerk. Kozma László. Nyom. a Csokonay kny. VI. évf. Évenként 4-szer.

Értesítő az Erdélyi Múzeum-egylet orvos-természettudományi szakosztályából. (Kolozsvár.) Szerk. Szabó Dénes és Apáthy István. Nyom. Ajtai K. Albert. XXVIII. évfolyam. Időhöz nem kötve jelenik meg. Ára 6 kor. (Lásd: Többnyelvüek közt is).

Értesítő Magyarország kath. Papsága részére. (Pozsony.) Szerk. és kiadja Heindl János. Nyom. Kath. irod. r.-t. III. évf. Havonként jelenik meg. Ingyen küldetik.

Evangelikus egyházi Szemle. (Békés-Csaba.) Szerk. és kiadja Hurtay György. Nyom. a Corvina knyomda. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Evangelikus Népiskola. (Sopron.) Szerk. és kiadja Papp József. Nyom. Röttig Gusztáv. XV. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 6 korona.

Fejérmegyei gazd. Egyesület Értesitője. (Sz.-Fejérvár.) Szerk. Schier Lajos. Nyom. Csitári K. és tsa. 1903. évf. Havonként jelenik meg. Tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Értesítő. (Eperjes.) A »Sárosvármegyei gazdasági egyesület« hivatalos közlönye. Szerk. Lukovits Aladár. Nyom. Kósch Árpád. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. Tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Értesítő. (S.-A.-Újhely.) A Zemplénvármegyei gazdasági egyesület megbizásából szerk. Kún Frigyes és ifj. Fedák István. Nyom. a »Zemplén« könyvnyomda. XII. évf. Megjelenik havonként.

Gazdasági Értesítő. (Szolnok.) A Jász-Nagykún-Szolnok vármegyei gazdasági egylet hivatalos közlönye. Szerk. Kovács Albert. Nyom. Bakos István. XIX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 kor. A tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Értesítő. (Komárom.) (A Komáromi újság melléklapja.) A komárommegyei gazdasági egyesület hiva-

talos értesítője. Szerk. Ágoston Miklós. Nyom. Hungaria kny. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor.

Gazdasági Közlöny. (Makó.) A Csanád-vármegyei gazdasági egyesület értesítője. Szerk. Tőkey Jenő. Nyom. Kovács Antal. VIII. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 3 kor.

Gazdasági Néplap. (Pécs.) Népszerüen oktató szaklap a földmüves kisgazdák részére. Szerk. Förster Jenő. Nyom. Taizs József. XXIX. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 2 kor. Tagoknak ingyen jár.

Gazdasági Tudósító. (Veszprém.) A veszprémvármegyei gazdasági egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Lakner László. Nyom. Dunántúli kny. II. évf. Megjelenik havonként. Tagoknak ingyen.

Genealogiai füzetek. (Kolozsvár.) Családtörténeti folyóirat. Szerk. Sándor Imre és Török Pál. Nyom. Gámán J. örököse. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Gyámintézet. (Lovászpatona.) Szerk. Bognár Endre. Kiadja a magyarhoni egyet. ev. egyh. gyámintézet. Nyom. a főiskolai nyomda Pápán. XX. évfolyam. Megjelenik évenként háromszor. Ingyen küldetik.

Győr szab. kir. város Hivatalos Értesítője. (Győr.) Nyom. a Pannonia kny. XIII. évf. Időközönként jelenik meg.

Hajnal Csillag. (H.-Böszörmény.) Szerk. Balogh Lajos és Orosz J. Kiadja a h.-böszörményi baptista hitközség. Nyom. Hoffmann és Kronovitz Debreczenben. V. évf. Megjelenik havonként. Ára 48 fill.

Havi Közlöny az elméleti és gyakorlati Lelkipásztorság köréből. (Temesvár.) Szerk. Patzner István. Kiadja Tokody Ödön. Nyom. a csanád-egyházmegyei knyomda. XXVI. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 10 kor.

Havi Szemle. (Beszterczebánya.) Szerk. dr. Olgyai Bertalan. Nyom. Hungaria kny. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

A Hazában és Távolban Széttekintő Méhész. (Sajtény, Csanád m.) Szerk. és kiadja Gallovich István. Nyom. Kovács Antal Makón. VIII. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 4 kor.

Házi Barát. (Sümeg.) Szerk. és kiadja Darnay Kálmán. Nyom. Horváth Gábor. IV. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

A Hevesmegyei gazdasági egyesület értesítője. (Gyöngyös.) Szerk. Engel Herman. Nyom. Sima Dávid. XIX. évf. Megjelenik havonként. Ára 20 fill. számonként. Tagoknak ingyen.

Hevesmegyei Tanügy. (Eger.) Szerk. Kolacskovszky János. Kiadja a hevesmegyei általános tanitó-egyesület. Nyom. az »Egri nyomda részv. társ.« VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Hitszónoklati Folyóirat. (Pilis-Marót). Szerk. és kiadja Karkecz Alajos. Nyom. Endrényi Lajos Szegeden. XIV. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 4 korona.

Homok. (Kecskemét.) Szakfolyóirat szőlősgazdák számára. Szerk. Mayerfi Zoltán. Nyom. az első kecskeméti hirlapkiadó r.-t. IV. évf. Megjelenik negyedévenként. Ára 1 kor.

Ifjusági irodalom. (Szeged.) Kritikai folyóirat. Szerk. Perjessy László és Kárpáti Károly. Nyom. Endrényi Imre. II. évf. Évenként 10 szám. Ára 4 kor.

Iskoláink. (Rimaszombat.) A Gömör-Kishont vármegyei általános tanitóegyesület hivatalos értesítője. Szerk. Járossy Endre. Nyom. Kovács Mihály. VI. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 4 korona. Tagok ingyen kapják.

Isten Igéje Szentbeszédekben. (Esztergom.) Szerk. Babura László. Kiadja és nyom. Buzárovits Gusztáv. XXVIII. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára pótfüzettel 5 kor. 20 fill.

Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei gazdasági egyesület fogyasztási és értékesitő Szövetkezetének üzleti értesitője. (A Gazdasági Értesitő (Szolnok.) melléklapja.)

Jézus szentséges Szivének Hirnöke. (Kalocsa.) Szerk. Tóth Mike. Nyom. a Franklin társulat Budapesten. XXXVII. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 3 kor.

Jó Pásztor. (Pozsony.) Keresztyén családi lap. Szerk. Kovács Sándor. Nyom. a balassa-gyarmati kny. r. t. V. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 korona.

Kalazantinum. (Kolozsvár.) Szerk. Vajnóczy István. Kiadja a »Kalazantinum« hittudományi és tanárképző intézet. Nyom. Gombos Ferencz. VIII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára ?

Kerékpáros Turista. (Kolozsvár.) Az »Erdély« Kerékpáros melléklete. Az

E. K. E. kerékpáros osztályának hivatalos Értesitője. Szerk. Balogh Benedek. Nyom. Gombos Ferencz. VI. évf. Megjelenik időszakonként.

A **Kath. hitterjesztés lapjai.** Képes folyóirat. Tulajdonos szerk. Nogely István. Nyom. a Szent László kny. XXII. évf. Megjelenik évenként 10 füzet. Ára 6 kor.

Kereskedelem és Ipar. (Csongrád.) Szerk. Fekete Lajos. Nyom. és kiadja Weisz Márk. III. évf. Havonként jelenik meg. Ára 2 kor.

Keresztény Magvető. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadják Péterfi Dénes és Kovács János. Nyom. Ajtai K. Albert. XXXVIII. évfolyam. Megjelenik kéthónaponként. Ára 4 kor.

Kertészeti Közlöny (Sepsiszentgyörgy.) Szerk. Papp Samu. Ny. Móritz István és Vajna Lajos. II. évf. Megjelenik havonta. Ára 6 kor.

Kiskereskedők lapja. (Nagyvárad.) Szerk. Stern Soma. Nyom. Neumann Vilmos. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor. 20 fill.

Községi Közigazgatás. (Eperjes.) A Sáros vármegyei községi és körjegyzők egyletének hivatalos közlönye. Szerk. Csekanyák Béla, kiadja és nyom. Kósch Árpád. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 korona.

A Legszentebb Rózsafüzér Királynéja. (Szombathely.) Szerk. Kindler Imre. Kiadja a sz. Domokosrend szombathelyi zárdája. Nyom. az egyházmegyei knyomda. XIX. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 korona.

Loretto. (Duna-Szerdahely.) Szerk. és kiadja Deák Antal. Nyom. Buschmann F. Budapesten. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Magyar Földbirtokos. (Sopron.) (Ungarischer Grundbesitzer) Szerk. Breuer Lajos. Nyom. Török és Kremszner. III. évf. Megjelenik havonként. Ingyen.

A Magyar Földmives. (Gyuró.) Szerk. és kiadja Vasadi Balogh Lajos. Nyom. Szammer Imre Székesfejérvár. XXI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Magyar Iskola. (Beszterczebánya.) Tanügyi folyóirat. Szerk. Szokolszky Rezső. Nyom. Machold F. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 kor.

Magyar Kisdednevelés és Népoktatás. (Eperjes.) A sárosvármegyei kir. tanfelügyelőség és az eperjesi Széchenyikör népnevelési szakválasztmányának hivatalos közlönye. Szerk. Beér Ferencz. Nyom. Kósch Árpád. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Magyar Lant. (Győr.) Zeneműfolyóirat. Szerk. Angyal Ármánd és Vajda Emil. Nyom. Pannonia kny. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Magyar népnevelés. (Kecskemét.) E folyóirat egyuttal a tanfelügyelőségi kirendeltség hivatalos közlönye. Szerk. Kerekes József, Tormásy Sándor, Horváth Ádám, H. Sztankay Lajos. Nyom. Szappanos István. II. évf. Évenként 10 szám. Ára 5 kor.

Magyarországi kéményseprő szaklap. (Nyitra.) Szerk. Ronchetti Oszkár. Nyom. Kapsz és Kramár. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

A magyarországi Papi Imaegyesület és Eucharistia-társulat Értesítője. (Győr.) Szerk. Molnár Ignácz. Nyom. a győregyházmegyei knyomda. XVII. évfolyam. Megjelenik évenként 8 szám. Ára 1 kor. 20 fill. A társulat tagjainak tagdíj (2 kor.) fejében jár.

Magyar Sion. (Esztergom.) Szerk. Kereszty Viktor és Prohászka Ottokár. Nyom. Buzárovits Gusztáv. Új folyam. XVII. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 12 kor.

Magyar Prédikátor. (Kézdivásárhely.) Egyházi folyóirat. Szerk. Szabó Jenő. Nyom. Ifj. Jancsó Mózes. I. évf. Megjelenik havonként. Egy szám ára 50 fill.

Mária Kert. (Szüz Mária virágos kertje.) (Kalocsa.) Szerk. Tóth Mike. Nyom. a Franklin társulat. XIX. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 2 kor.

Méhészeti Közlöny. (Kolozsvár.) Az erdélyrészi méhész-egylet szakközlönye. Szerk. Bálint Sándor. Nyom. Gámán János örökösei. XVIII. évfolyam. Megjelenik havonkint. Tagoknak ingyen küldetik.

Mezőgazdasági Szemle. (Magyar-Óvár.) Szerk. és kiadják Cserháti Sándor és Kosutány Tamás. Nyom. Czéh Sándor-féle nyomda. XXI. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 10 kor.

A Mi Fürdőink. (Kolozsvár.) Az »Erdély« melléklete, Az E. K. E. balneologiai szakosztályának értesitője. Szerk. Hankó Vilmos. Nyom. Gombos Ferencz. VI. évf. Megjelenik időszakonként.

Munka. (Ózd.) Magyar bánya- és kohómunkások társadalmi lapja. Szerk. Csepela L. és Kablay J. Nyom. Forster, Klein és Ludvig Miskolczon. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor. és 20 fill.

Munkáslap. (Szombathely.) A dunántúli szocziáldemokrata ipari és földművelő munkások politikai közlönye. Szerk. Varga Gyula. Nyom. Gábriel Á. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor. 20 fill.

Népoktatás. (Lugos.) Krassó-Szörény vármegyei tanitó-egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Mihalik Sándor. Nyom. Weisz és Sziklai. VIII. évfolyam. Évenként. 10 szám. Ára 8 kor.

Nevelés. (Máramarossziget.) Szerk. Bökényi Dániel. Kiadja a »Máramarosi általános tanitó-egyesület.« Nyom. Sichermann Mór. XX. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 5 kor.

Nevelő Oktatás. (Pozsony.) Kath. tanügyi folyóirat. Szerk. Schultz Imre. Nyom. Éder István III. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Nógrádmegyei Tanügy. (Balassa-Gyarmat.) A nógrádmegyei kir. tanfelügyelőség hivatalos közlönye. Szerk. Magyar Béla. Nyom. a részvénynyomda. IV. évf. Havonként. Ára 2 kor.

Nyomdaipar Magyarországon. (Szekszárd.) A vidéki nyomdászat és rokon szakmák érdekeit felölelő havi folyóirat. Szerk. és nyom. Molnár Mór. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Politikai Ellenőr. (Kecskemét.) Az »Országos Ellenőr« társújságja Kecskeméten. Szerk. és kiadja Somogyi János. Nyom. Ottinger Kálmán. I. évf. Megjelenik havonként. Ára az »Országos Ellenőrrel« együtt 10 kor.

Pozsonyi Gazda. (Pozsony.) A »Pozsony vármegyei gazdasági egyesület« értesítője. Szerk. Horváth Jenő. Nyom. Éder István. V. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor. Tagoknak ingyen jár.

Pozsonyvármegyei tűzrendészeti Értesitő. (Pozsony.) Szerk. Ecker Sándor. Nyom. Wigand F. K. II. évf. Megjelenik ? Ára 4 kor.

Protestáns Pap. (Kölesd.) Szerk. és kiadják Lágler Sándor és Kálmán Dezső. Nyom. Tóth László Kecskeméten. XXIV. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 8 korona.

Reménységünk. (Csongrád-Csány.) Az oltáriszentség-imádás és Mária-tisztelet folyóirata. Szerkeszti és kiadja Varga Mihály. Nyom. Stephaneum kny. Budapest. VIII. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 2 kor. 30 fill.

Sárospataki Ifjusági Közlöny. (Sárospatak.) Kiadja a »Magyar irodalmi önképző-társulat.« Szerk. Farkas István. Steinfeld Jenő knyomdája. XIX. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 4 kor.

Sárosvármegyei gazdák fogyasztási és értékesitési szövetkezetének üzleti Értesítője. (Eperjes.) A »Gazdasági Értesítő« melléklete. Nyom. Kósch Árpád. 1903. évf. Havonként jelenik meg. Tagoknak ingyen.

Siketnémák Közlönye. (Vácz.) Szerk. Borbély Sándor. Nyom. Mayer Sándor. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Soproni Gyorsiró. (Sopron.) Szerk. Tihanyi László. Kiadja az ev. főgymnasiumi gyorsiró-kör. Nyom. Romwalter Alfréd. XXIX. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 2 korona.

Sopronmegyei gazdasági egyesület Értesitője. (Sopron.) Nyom. Romwalter Alfréd. 1903. évf. Évi 3 füzet.

Szabad Egyház. (Szapáryfalva.) Független magyar református lap. Szerk. Rácz Károly. Nyom. Virányi János. Lugos. XIX. évf Megjelenik havonként. Ára 5 kor.

A Szent Család kis Követe. (Pécs.) A názáreti szent család és a Szent-József társulatának közlönye. Szerk. Virág Ferencz. Nyom. Püsp. lyc. kny. XIV. évfolyam. Megjelenik havonkint. Ára 1 kor. 44 fillér.

Szent Gellért. Ifjúsági hitszónoklati folyóirat. (Pannonhalma.) Szerk. és kiadják Schermann Egyed és Szinek Izidor. Nyom. az egyházmegyei knyomda Győrött. V. évfolyam. Megjelenik évenkint 10-szer. Ára 8 kor.

Szilágy vármegyei Tanügy. (Kraszna.) Szerk. Zoványi Lajos. Kiadja a szilágyvármegyei általános tanitótestület. Nyom. Seres Samu. VI. évfolyam. Megjelenik évenkint 10-szer. Ára 2 kor.

A **Szőlőben.** (Gyöngyös.) (Ezelőtt: »Egy év a szőlőben«). Szerk. és kiadótulajdonos Csomor Béla. Nyom. Sima D. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Tanitótestületi Értesitő. (Torda.) A Torda-Aranyos vármegyei ált. tan. testületnek havonként megjelenő hivatalos közlönye. Szerk. Borbély József. Nyom. Harmath J. V. évfolyam. Ára 2 korona. Tagoknak 1 korona.

Tanügyi Értesítő. (Besztercze.) A »Beszterczе-Naszód vármegyei ált. tanitó-egyesület« hivatalos közlönye. Szerk. Mihály Gábor. Nyom. Botschár Tivadar. VIII. évfolyam. Evenkint 10 szám. Ára 4 korona.

Tanügyi Értesítő. (Győr.) A győrvidéki tanitó-egyesület hivatalos lapja. Szerk. Ujlaki Géza. Nyom. a Pannonia kny. XXVI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Tanügyi Értesítő. (Komárom.) A komárommegyei tanító-testület közlönye. Szerk. Tárnok Gyula. Nyom. Schönwald Tivadar. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Tanügyi Értesitő. (Szatmár.) A szatmárvármegyei általános tanitó egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Kótai Lajos. Nyom. Kalik és Szerémy. II. évf. Megjelenik havonként. Ára évenkint 1 kor.

Tanügyi Értesítő. (Székesfehérvár). Szerk. Magó Károly. Nyom. Csitáry K. és tsa. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Tanügyi Értesítő. (Veszprém.) A veszprém-egyházmegyei r. kath. tanítóegyesület hivatalos lapja. Szerk. Gubicza Lajos. Nyom. az egyházmegyi ny. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Tanügyi Tanácskozó. (Deés.) A szolnok-dobokamegyei tanitó-testület hivatalos közlönye. Szerk. Vajda György. Nyom. Demeter és Kiss. X. évfolyam. Megjelenik évenkint 10-szer. Ára 2 kor. 40 fill. Tagoknak 2 kor.

Telekkönyv. (Szeged.) Szerk. Káplány Géza. Nyom. Engel Lajos. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Temesi Gazda. (Temesvár.) A Temesvármegyei gazdasági egyesület hivatalos lapja. Szerk. De Pettere Brúnó. Nyom. Unio kny. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor.

Természettudományi Füzetek. (Temesvár.) A Délmagyarországi természettudományi társulat közlönye. Szerk. Ries Ferencz. Nyom. Uhrmann Henrik. XXVII. évfolyam. A társulat tagjai tagdíj fejében kapják.

Theologiai Szaklap. (Pozsony.) Szerk. Raffai S., Hornyánszky A., Pokoly József, Tüdős István. Nyom. Wigand F. K. II. évf. Megjelenik negyedevenként. Ára 6 kor.

A Torontálmegyei Gazdasági egyesület Értesitője. (Nagybecskerek.) Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. XVIII. évfolyam. Megjelenik 6 füzetben. Ára 2 kor. A tagok díjtalanul kapják.

Történelmi és régészeti Értesítő. (Temesvár.) A Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeumi társulat közlönye. Szerk. Berkeszi István. Nyom. a csanádegyházmegyei knyomda. XIX. (új) évfolyam. Megjelenik évnegyedenkint. Ára 8 kor. A társulati tagoknak ingyen jár.

Unitárius Közlöny. (Kolozsvár.) Szerk. Boros György. Kiadja a Dávid Ferencz egylet. Nyom. Gámán János örök. XVI. kötet. Megjelenik havonként. Ára 2 korona 40 fillér. Egyleti tagoknak 2 korona.

Városi Közlöny. (Temesvár.) Hivatalos folyóirat. Kiadja a városi tanács. Nyom. Csendes Jakab. VI. évfolyam. Megjelenik havonkint.

Vasárnapi Tanitó. (Hajdú-Böszörmény.) Szerk. Balogh Lajos. Nyom. Hoffmann és Kronowitz Debreczen. VII. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 kor. 60 fill.

Vasvármegyei Tüzrendészeti Közlöny. (Szombathely.) A vasvármegyei önk. tüzoltó egyletek szövetségének hivatalos közlönye. Szerk. Barabás István. Nyom. Bertalanffy József. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

V. H. O. Sz. (Szeged.) A vidéki hirlapirók országos szövetségének hivatalos értesítője. Nyom. Endrényi Imre. VI. évfolyam. Meg nem határozott időben jelenik meg. A szövetség tagjainak ingyen jár.

A Zalamegyei Gazdasági Egyesület Értesítője. (Zala-Egerszeg.) Szerk. Orosz Pál. Nyom. Unger Antal. 1903. évfolyam.

Zentai Gyorsíró. Szerk. Fülöp Adorján. Nyom. Traub B. és trsa. Szeged. III. évf. Megjelenik évenként 10 szám. Ara 2 korona.

Összesen: 124.

II. TÖBBNYELVÜ FOLYÓIRATOK.

a) BUDAPESTEN.

Allgemeine Rundschau. (Németmagyar.) Nyom. Wendt és fia. 1903. évf. Időhöz nem kötve jelenik meg. Ára 24 kor.

Annales historico — naturales Musei Nationalis Hungarici. A Magyar Nemzeti Múzeum Természetrajzi osztályai-

nak folyóirata. (Magyar, német, franczia, latin.) (A Természetrajzi Füzetek folytatása). Szerk. dr. Horváth Géza. Nyom. a Franklin-társ. I. évf. Évenként 2 füzet. Ára 30 kor.

Aquila. [M. és német.] Szerk. Herman Ottó. Kiadja a Magyar Ornithologiai Központ. Nyom. a Franklin társ. X. évf. Évenként 4 füzet. Ára 10 korona.

Budapest Főváros Statisztikai Havifüzetei. Monatshefte des Budapester Communal-Statistischen Bureaus. (M. és német.) Szerk. Kőrösy József. XXXI. évf. Nyom. a Pesti kny. Ára 8 kor.

Egészségőr. (M. és német.) A »Zion« jótékonysági egylet népszerű közlönye. Nyom. Berkovits János. VIII. évf. Megjelenik havonként. Tagoknak ingyen jár.

Export-Revue. (Magy., német, franczia, angol). Szerk. és kiadja Zerkowitz Emil. Nyom. Krausz S. és T. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 kor.

Férfi Szabó. Szerk. Stikarovszky Norbert. Nyom. Fried és Krakauer. IV. évf. Havonként. Ingyen küldetik.

Földrajzi Közlemények. Bulletin de la Société Hongroise de Géographie. (M. franczia kivonattal.) Szerk. Berecz Antal. Nyom. Fritz Ármin. XXXI. kötet. Evenként 10 füzet. Ára 10 kor. Tagoknak ingyen.

Földtani Közlöny. Geologische Mittheilungen. (M. és német.) Szerk. Dr. Pálfy Mór. Nyom. a Franklin társ. XXXIII. kötet. Megjelenik havonként. Ára 10 kor. Tagoknak ingyen.

Keleti Szemle *(Revue Orientale.)* (Magyar, német, angol, franczia.) Szerk. Kúnos Ignácz és Munkácsi Bernát. Nyom. a Franklin társ. IV. évf. Évnegyedenként. Ára 8 kor.

Kőfaragó. (Magyar és német.) Szerk. Groszmann Hugó. Nyom. Fried és Krakauer. IV. évf. Havonként. Ára 1 kor. 20 fillér.

Magyar Botanikai Lapok. — Ungarische botanische Blätter. (M. és német.) Szerk. Alföldi Flatt Károly. Nyom. Pallas r. t. kny. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 kor.

Magyar Fogászati Szemle. Ungarische zahnärztliche Revue. (M. és német.) Szerk. és kiadja Bauer Samu. Nyom. Pesti Lloyd ny. VII. évf. Évenként 12 szám. Ára 6 kor.

Magyar kir. Postatakarékpénztári Közlöny. (Magy. és horvát.) Nyom. a Pallas r. t. XVIII. évf. Megjelenik havonként.

Magyar Nemes-Fémipar. (Ungarische Edelmetall-Industrie.) (Magyar és német.) Szerk. Révész Károly. Nyom. Beer és tsa. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Művezetők Lapja. (Werkmeister Zeitung.) (Áttétetett a hirlaptárba.)

Az »Osztálysorsjáték.« (Magy. és német.) Klassen-Lotterie. Szerk. Singer Artur. Nyom. a Hungaria kny. VIII. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 kor.

Rovartani Lapok. (Német kivonattal.) Szerk. Abafi Aigner Lajos, Jablonowski József és Csiki Ernő. Nyom. Schmidl H. X. kötet. Évenként 10 szám. Ára 8 kor.

Szabók szaklapja. (Magy. és német.) Schneider Fachblatt. Szerk. Honti Géza. Nyom. Fried és Krakauer. XI. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

Szt-Lukács-fürdő. (Melléklete román ny.) Szerk. Bosányi Béla. Nyom. Pallas kny. XVI. évf. Megjelenik havonként.

Természetrajzi Füzetek. (Lásd **Annales** alatt).

La Toilette. (Magy. és német.) Szerk. Krausz Adolf. Nyom. Buschmann F. XXII. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Összesen 22.

b) VIDÉKEN.

Concordia. (Pozsony.) A pozsonyi »Concordia« Gabelsberger-gyorsíró-egyesület közlönye. (Magy. és német.) Szerk. Theiss. Nyom. Freistadt Mór. XVIII. évf. Évenként 6 szám. Ára 2 kor. 40 fill.

Délmagyarország. Južna Ugarska. (Magyar-horvát.) Szerk. Dr. Tumbász István. Nyom. Bittermann József. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor. 40 fill.

Értesítő az Erdélyi Múzeum-Egylet Orvos-Természet-Tud. Szakosztályából. — Sitzungsberichte der Medicinisch-Naturwissensch. Section des Siebenbürgischen Museumvereins. (M. és német.) Szerk. Szabó Dénes és Apáthy István. Nyom. Ajtai K. Albert. XXVIII. évf. Megjelenik időközönként. Ára 6 kor.

Magyar Földbirtokos. — Ungarischer Grundbesitzer. (Sopron.) (M. és német.) Szerk. Breuer Lajos. Nyom. Török és Kremszner. III. évf. Megjelenik havonként. Ingyen.

Vasvármegyei Tűzrendészeti Közlöny. (Szombathely.) (Melléklete német.) Szerk. Barabás István. Nyom. Bertalanffy József. X. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Összesen 5.

III. NEM-MAGYAR NYELVŰ FOLYÓIRATOK.

I. Németek.

a) BUDAPESTEN.

Allgemeiner Mühlen-Markt. Fach-Offertenblatt der gesammten Mühlenbranche. Szerk. Poech József. Nyom. Alkalay Adolf. Pozsony. IV. évf. Ára 1 korona.

Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn. Szerk. dr. Herrmann Antal. Ny. Thalia kny. VII. Megj. időközönként.

Mitteilungen aus der Schmalspurbranche. Szerk. Nágel Zsigmond. Nyom. Hornyánszky V. IV. évf. Megjelenik havonként.

Orient. Organ der symb. Grossloge von Ungarn. Szerk. Pay'r Ede. Ny. Márkus Samu. XV. (= 28.) évfolyam. Havonként jelenik meg. Tagoknak ingyen.

Sanct-Antonius Blätter. Szerk. Buday Alfréd. Nyom. Pázmáneum kny. IV. évf. Évenként 12 füzet. Ára 2 kor.

Ungarische Biene. Szerk. Binder Iván. Kiadja a Magyar Méhészek Egyesülete. Ny. Brózsa Ottó. XXXI. évf. Havi folyóirat. Ára 6 kor., az egyesület tagjai 4 kor. tagdíj fejében kapják.

Ungarische medicinische Revue. Szerk. és kiadja Fried S. Nyom. Krausz S. és T. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Ungarische pädagogische Revue. Szerk. Szöllősi Jenő. Nyom. Schlesinger Vilmos. 1903/4. Megjelenik kéthavonként. Ára 6 kor.

Zeitschrift für Ungarisches Öffentliches und Privatrecht. Szerk. Ságody (Sgalitzer) Gyula. Nyom. Országos közp. községi nyda r. t. IX. évf. Meg nem határozott időben jelenik meg. Ára 14 korona.

Összesen: 9.

b) VIDÉKEN.

Akademische Blätter. (N.-Szeben.) Organ d. siebenbürgisch-sächsischen Hochschüler. Szerk. Georg Bartmes. Ny. Krafft Vilmos. VII. évf. Évi 10 szám. Ára 3 korona.

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. (N.-Szeben.) Uj folyam. Ny. Krafft Vilmos. XXXII. köt. Időhöz nincs kötve. Kötete 4 kor. 20 fill.

Berith am. (Lipcse.) Ein Monatsblatt zur Belehrung u. Unterhaltung. Szerk. Dalman Gusztáv. Nyom. Márkus Samu. Budapest. XI. évf. Megjelenik havonként. Ára ?

Gut Licht! (Bécs.) Zeitschrif für Amateur-Photographie. Szerk. Sartorius Hugó. Nyom. Röttig Gusztáv. Sopron. II. évf. Havonként. Ára 5 kor.

Jahrbuch für die Vertretung und Verwaltung der evangelischen Landeskirche A. C. in den siebenbürgischen Landesteilen Ungarns. (Nagy-Szeben.) Kiadja a tartományi consistorium. Ny. Drotleff József. XI. kötet. Időhöz nincs kötve. Ára 2 kor. 40 fill.

Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. (N.-Szeben.) Szerk. dr. Schullerus A. Ny. Krafft Vilmos. XXVI. évf. Havonként jelenik meg. Ára 2 kor.

Der Laubfrosch. (Ó-Széplak.) Szerk. báró Friesenhof Gergely; kiadja a Nyitravölgyi Gazdasági Egyesület meteorologiai intézete. Ny. az egyesületi sajtó. XX. évf. Havilap.

Das Literarische Deutsch-Oesterreich. (Bécsújhely.) Szerk. Bonte Hugó. Nyom. Röttig G. Sopron. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 7 kor. 20 fill.

Monatlicher Anzeiger des Christlichen Vereins Junger Männer. (Bécs.) Ny. Hornyánszky Viktor Budapesten. VII. évf. Havi lap. Ára 60 fillér.

Monatsschrift für die Geschichte u. Wissenschaft des Judentums. (Bécs.) Szerk. és kiadja Braun M. Nyom. Alkalay Adolf és fia. Pozsony. XLVII. évf. Megjelenik havonként. Ára 9 kor.

Nachrichten des Oedenburger Comitats-Agricultur-Vereins. (Sopron.) Nyom. Romwalter Alfréd. 1903. évf. Megjelenik időközönként.

Östereichische - Ungarische Revue. (Bécs.) Szerk. Habermann Gyula. Nyom. Röttig G. Sopron. 1903. évf. Megjelenik havonként. Ára 19 kor. 20 fill.

Schul- u. Kirchenbote. (Brassó.) (Lásd az ujságok között.)

Der Vereinsbote. (Rába - Füzes.) Szerk. Ruisz Rudolf. Ny. Wellisch Adal-

bert Szent-Gotthárdon. XV. évf. Havilap. A szentgotthárdi gazdasági egyesület tagjainak díjtalanul jár; különben 2 kor.

Volksgesundheit (Medgyes.) Szerk. Siegmund Henrik. Nyom. Reissenberger G. A. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 kor. 80 fill.

Összesen: 15.

II. **Olasz.**

VIDÉKEN.

Liburnia. (Fiume.) Rivista bimestrale del »Club Alpino Fiumano«. Nyom. Mohovich E. II. évf. Kéthavonként. Ára 2 korona.

Összesen 1.

III. **Szerbek.**

VIDÉKEN.

ЖЕНСКИ СВЕТ. (Ujvidék.) A szerb jótékony-egylet lapja. Szerk. Varagyanin Árkád. Ny. Ivkovits György. XVIII. évf. Havi lap. Ára 2 korona.

ЛЕТОПИС МАТИЦЕ СРПСКЕ. (Ujvidék.) Szávits Milán. Ny. Popovits testv. 1903. évf. Negyedévenként egy füzet. Ára 1 kor. 40 fill.

ШКОЛСКИ ЛИСТ. (Zombor.) Szerk. kiadó Vukicsevics Miklós. Ny. Bittermann Nándor és fia. XXXV. évf. Havonként jelenik meg. Ára 3 korona.

СПОМЕНАК. (Pancsova.) Szerk. és kiadja Martinovits Iván. Ny. Jovanovits testv. XI. évf. Havi lap. Ára 2 frt.

СРПСКА ВЕЗИЉА. (Versecz.) Szerk. Pavlovics Milán P. Nyom. Pavlovics Milán P. I. évf. Megjelenik havonként Ára 5 kor.

СРПСКИ МУЗИЧКИ ЛИСТ. (Ujvidék.) Szerk. Bajics Izidor. Nyom. Ivkovics György. I. évf. Megjelenik havonként. Ára ?

Összesen: 6.

IV. **Tótok.**

a) BUDAPESTEN.

Hlas 'ludu. Politicky a spoločensky mesačnik. Szerk. Sigmund L. Nyom. Müller Károly. II. évf. Havonként. Ára 1 korona.

Listy Sväteho, Antona. Szerk. Sándorfi Ödön és Buday Alfréd. Ny. Stephaneum kny. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Posol Svätého Antona. Szerk. Sándorfi Ede. Nyom. Stephaneum kny. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Összesen 3.

b) VIDÉKEN.

Časopis Museálnej Slovenskej Spoločnosti. (Turócz-Sz.-Márton.) Szerk. Sokolik A. Kiadja a tót nemzeti múzeum. Ny. részv.-társ. (Társlapja: Sbornik . . .) VI. évf. Évenként 6 szám. Ára 2 kor.

Černokňažnik. (Turócz-Sz.-Márton.) Szerk. Čajda György. Ny. részv. társ. XVIII. évf. Havilap. Ára 4 kor.

Cirkevné Listy. (Liptó-Szent-Miklós.) Fel. szerk. Janoška György. Ny. Salva és Herle. XVII. évf. Havilap. Ára 6 korona.

Dennica. (Rózsahegy.) Ženský list pre poučenie a zábavu. Szerk. Vansová Teréz. Ny. Salva és Herle. VI. évf. Havonként. Ára 2 korona.

Dolnozemský Slovák. (Modor.) Politicko-spoločenský mesačnik. Szerk. Mičatek L. Nyom. Ročaček Simon I. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor 50 fill.

Hlas. (Szakolcza.) Mesačnik pre literaturu, politiku a otázku sociálnu. Szerk. Blahó Pál. Nyom. Teszlik J. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Hospodárske noviny. (Szakolcza.) Časopis pre všetky odvetvia hospodárstva, domáci priemysel a národné hospodárstvo. Szerk. Kompiš Péter. Nyom. Túrócz-szt-mártoni r. t. ny. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Kazatel'na. (Lenge.) Szerk. Osvald Fer. Rikhárd. Nyom. Salva Károly Liptó-Rózsahegy. XXIII. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 kor.

Král'ovna Sv. Ružença. (Trsztena.) Szerk. tul. Pironcsák István. Nyom. Trnkóczy József Alsókubinban. XV. évf. Havi lap. Ára 1 kor. 60 fill.

Liptovsko - Oravske Noviny. (Liptórózsahegy.) Szerk. Styk Aurél. Nyom. Salva és Herrle. II. évf. Megj. havonként. Ára 1 kor. 50 fill.

Noviny malých s mnohými obrázkami. (Szenicze.) Szerk., kiadja és nyom. Bezsó János. V. évf. Évenként 8—10 szám. Egyes szám ára 4 fill.

Obzor. (Liptó-Szielnicz.) Časopis prekospodárstvo, remco lo adomáci živos. Szerk. Babka György. Nyom. Salva és Herle Rózsahegy. XV. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 kor.

Posol b. Srdca Ježišového. (Nagyszombat.) Szerk. Kubina A. Ny. Winter Zsigmond. VII. évf. Havi folyóira t.Ára 1 korona.

Považské Noviny. (Vágujhely.) Politicku-spoločensky mesačnik. Szerk. Hrušovszky Igor. Nyom. Rohacsek Simon Modorban. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 kor. 50 fill.

Rodina a Škola. (Turócz-Szent-Márton.) Folyóirat szülők és tanítók számára. Szerk. Vajansky Szvetozár Hurban. Nyom. a turócz-szent-mártoni részv. nyomda. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára ?

Sbornik museálnej slovenskej spoločnosti. (T.-Sz.-Márton.) Melléklet a Časopis Mus. slov. spoločnostihoz. Nyom. a turócz-szt.-mártoni kny. r.-t. VIII. évf. Megjelenik évenként kétszer.

Slovenské Pohl'ady. (Túrócz-Szent-Márton.) Szerk. és kiadó Škultéty József. Ny. részv.-társ. XXIII. évf. Havi folyóirat. Ára 10 kor.

Stráž Na Sione. (Modor.) Szerk.-kiadó Zoch Pál. Ny. Rohaček Simon Modoron. XI. évf. Havi folyóirat. Ára 2 kor.

Svetlo. (Vágújhely.) List spolkov modrého križa. Szerk. Horvát János. Ny. Salva és Herle IV. évf. Havonként. Ára 1 korona.

Zprávy hospodárskeho spolku údolia Nitry. (O-Széplak.) Szerk. Friesenhof Gergely. Nyom. a nyitravölgyi gazd. egy. sajtója. XI. évf. Havonként.

Összesen: 20.

V. Románok.

VIDÉKEN.

Calicul. Humor şi Satira. (Nagy-Szeben.) Szerk. Pop J. Nyom. Steinhausen T. utóda, Reissenberger Adolf. XVI. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 kor.

Transilvania. (Nagy-Szeben.) Szerk. Diaconovich Kornél. Ny. Főegyházmegyei ny. XXXIV. évf. Évenként 10 szám. Ára 6 korona.

Összesen: 2.

VI. Bunyevácz.

VIDÉKEN.

Neven. (Szabadka.) Szerk. Sudarevics V.; Nyom. Miletics Szvetozár. Újvidék. XX évf. Havilap. Ára 2 kor.

Összesen 1.

VII. Esperanto nyelven.

VIDÉKEN.

Lingvo internacia. (Szegszárd) Monata gazeto por la lingvo esperanto. Szerk. Frinctier Pál. Upsalában. Nyom. Lengyel Pál. VIII. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 kor. 50 fillér.

Összesen: 1.

ÖSSZEGEZÉS.

	Budapesten	vidéken	összesen
Magyar nyelvű folyóirat (ebből többnyelvű Budapesten 22, vidéken 5.)	216	129	345
Német nyelvű folyóirat	9	15	24
Olasz » »	—	1	1
Szerb » »	—	6	6
Tót » »	3	20	23
Román » »	—	2	2
Bunyevácz » »	—	1	1
Esperanto » »	—	1	1
Összesen	228	175	403

FÜGGELÉK.

A magyar nyelvű hirlapok és folyóiratok statisztikája 1780-tól 1903-ig.

Szinnyei Józseftől

Az első magyar hirlap **1780.** jan. 1-én jelent meg Pozsonyban (Rát Mátyás *Magyar Hirmondó*-ja). Budapesten **1788.** okt. 8-án szerdán indult meg az első magyar rendes hirlap *Magyar Merkurius* czimmel, hetenként kétszer járt, és Paczkó Ferencz betűivel nyomatott Pesten. A második lap Pesten az **1806.** jul. 2-án keletkezett *Hazai Tudósítások*: szerk. Kulcsár István. Ez volt az első magyar hirlap, mely 4-rét alakban jelent meg és hosszabb életű volt.

1830-ban **10** magyar hirlap és folyóirat jelent meg.

1840. elején **26** magyar lap volt hazánkban.

1847-ben **33.**

1848—49-ben **86** magyar hirlap jelent meg.

1850. elején **9** lap adatott ki magyar nyelven.

1854. márcz. 5-én, mikor a *Vasárnapi Ujság* megindult, ezzel együtt **20** magyar hirlap és folyóirat jelent meg.

1861. elején, midőn az első évi rendes hirlapkimutatást a *Vasárnapi Ujság* közölte, **52** volt a magyar hirlapok és folyóiratok száma.

1862.	elején	**65**	**1883.**	elején	**427**
1863.	»	**80**	**1884.**	»	**482**
1864.	»	**70**	**1885.**	»	**494**
1865.	»	**75**	**1886.**	»	**516**
1866.	»	**81**	**1887.**	»	**539**
1867.	»	**80**	**1888.**	»	**561**
1868.	»	**140**	**1889.**	»	**600**
1869.	»	**163**	**1890.**	»	**636**
1870.	»	**146**	**1891.**	»	**645**
1871.	»	**164**	**1892.**	»	**676**
1872.	»	**198**	**1893.**	»	**699**
1873.	»	**201**	**1894.**	»	**739**
1874.	»	**208**	**1895.**	»	**806**
1875.	»	**246**	**1896.**	»	**801**
1876.	»	**240**	**1897.**	»	**937**
1877.	»	**268**	**1898.**	»	**1107**
1878.	»	**281**	**1899.**	»	**1074**
1879.	»	**321**	**1900.**	»	**1102**
1880.	»	**368**	**1901.**	»	**1130**
1881.	»	**356**	**1902.**	»	**1205**
1882.	»	**412**	**1903.**	»	**1548**

hirlap és folyóirat jelent meg *magyar nyelven.*

Budapest, az Athenaeum irod. és nyomdai r.-társulat könyvnyomdája.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque du Musée National Hongrois
sous la rédaction de M. François Kollányi.

Quatre livraisons par an; prix du volume 6 couronnes = 6 francs = 5 marcs. | Nouvelle série. XII. volume. 3. livraison. Octobre—Décembre 1904.

Sommaire.

François Kollányi. Le comte François Széchényi institue la bibliothèque accessoire. du Musée Nat. Hongrois. (Avec 2 tables et quatre facsimiles dans le texte) ... 373

Dr. Jules Schönherr. Le manuscrit de Corvin de la bibliothèque Casanate à Rome. (Avec trois tables et sept facsimilés dans le texte.) 435

Indicateur officiel. Rapport sur l'état de la bibliothèque du Musée Nat. Hongrois dans le III. trimestre de 1904 ... 470

La bibliothèque de l'académie hongroise des sciences en 1903 474

La bibliothèque Somogyi à Szeged en 1903/1904 ... 475

Littérature. Catalogus bibliothecae musei nat. hungarici II. Litterae armales. Par —*sp*—. — Bibliographia universalis. Bibliographia economica universalis. I. II. anses. Par le *Dr. Paul Gulyás* — Sammlung bibliothekswissenschaftlicher Arbeiten. 16. fasc. Par —*s.*—*l.* — James Duff Brown: Manual of Library economy. Par le *Dr. Paul Gulyás.* — Bibliographisches Repertorium. I. vol. Par —*ly*—. Revue des périodiques étrangers. (Deutsche Literaturzeitung. XXV. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 34. 35. 36. 37. 38. La Bibliofilia VI. 4—6. Le bibliographe moderne. VIII. mai—août (nos 45—46.) Rivista delle biblioteche e degli Archivi. XV. 6—7. Zeitschrift für Bücherfreunde. VIII. 4. 5. 6. Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXI. 7. 8—9. ... 470

La littérature bibliographique hongroise dans le III. trimestre de 1904. Par. **Ignace Horváth** ... 492

Notices. Conférences publiques dans le Musée national. Liste de manuscrits allemands en Hongrie. Nouvel ordre dans la salle publique de la bibliothèque du musée nat. Congrès pour la reproduction des manuscrits, médailles, sceaux etc. Concours bibliographique en Italie *(G—l.)* Exposition de reliures à Gratz *(g. p.)* Jean Duchon *(Désiré Rexa).* Rectification ... 496

Changements dans l'état des imprimeries hongroises du 1-er septembre au 31. Décembre 1904 ... 501

Index des noms et des dates ... 502

Adresse de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle Budapest, Musée National Hongrois.*

Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlönye, 1876 óta áll a hazai tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az évi gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könytár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és különleges bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi könyvészeti irodalom termékeiről s figyelemmel kiséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június, szeptember és deczember hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvárusi forgalomban 8 kor.; egy-egy füzet ára 2 kor.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények **a szerkesztő czimére a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi és új folyamainak kötetei kaphatók *Ranschburg Gusztáv* könyvkereskedésében, Budapest, *IV. Ferenczieк-tere 2.* A régi folyam 2—16. kötetének ára kötetenkint 4 korona, az új folyam 1—10. kötetének ára kötetenkint 8 korona. Az előfizetések ezentúl is a *Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához* küldendők.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hirlapirodalom 1903-ban. I. A magyar hirlapirodalom, id. Szinnyei Józseftől. II. A nem magyar nyelvű hirlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok. Horváth Ignácztól. Függelék: A magyar nyelvű hirlapok és folyóiratok statisztikája, id. Szinnyei Józseftől.* Ára 1 kor. 10 fillér.